Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет імені Івана Франка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
На правах рукопису

ЛУКАЩУК МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 811.111’367.625

ДИСЕРТАЦІЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄСЛІВ МОВЛЕННЯ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ
(на матеріалі Британського національного корпусу)

10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____М. В. Лукащук

Науковий керівник – Михайленко Валерій Васильович, доктор філологічних наук, доцент

Чернівці – 2021

АНОТАЦІЯ

Лукащук М. В. Функціонування дієслів мовлення у сучасній англійській мові (на матеріалі Британського національного корпусу). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Чернівці; Львів, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню комунікативних дієслів сучасної англійської мови на базі Британського національного корпусу (БНК).

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що в ньому вперше на матеріалі BNC англійської мови здійснено спробу комплексного аналізу комунікативних дієслів, що включає аналіз лексико-семантичних та структурно-прагматичних характеристик. У дисертації запропоновано класифікацію лексико-семантичного поля комунікативних дієслів сучасної англійської мови. Здійснено системний парадигматичний та текстовий аналіз комунікативних дієслів. Також у роботі застосовано корпусний ресурс та використано сучасні великі словники та тезауруси сучасної англійської мови, що відкриває нові можливості, оскільки охоплюваність та суцільність вибірки сприяють об'єктивізації результатів дослідження. Застосування новітніх методик та джерел дало можливість здійснювати аналіз на рівні мови й мовлення та простежити динамічність значень комунікативних дієслів англійської мови. Загальна кількість комунікативних дієслів, виявлених у словниках, складає 1239 лексичних одиниць.

У нашій роботі ми досліджували комунікативні дієслова, частотність вживання яких вища за 500 слововживань у корпусі, їх кількість загалом складає 263 комунікативні дієслова.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що

його результати є вагомим внеском у практику використання корпусів текстів для досліджень семантичних, парадигматичних та текстових характеристик комунікативних дієслів у сучасній англійській мові, структури ЛСП комунікативних дієслів. Висновки, яких ми дійшли під час дослідження доповнять методику корпусних студій англійської мови.

Практичне значення одержаних результатів полягає у подальшій розробці положення про лексичну семантику дієслова та структуру ментального лексикону комунікативних дієслів. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі під час опрацювання лекційних і практичних курсів з лексикології (розділ "English Vocabulary as a System") та теоретичної граматики англійської мови (розділ "Lexical Words", "Major Verb Functions and Classes", "Clause Grammar", "Lexical Expressions in Speech and Writing"), спецкурсів з лексикографії (розділи «Одномовні тлумачні словники», «Двомовні перекладні словники», «Спеціальні словники», «Навчальні словники»), корпусної лінгвістики (розділи "Verbs", "Verb Collocations") та когнітивної семантики (розділ "Situated Embodied Semantics and Connectionist Modeling", "Cognitive Linguistic Applications in Second or Foreign Language Instruction"). Матеріали дослідження можна залучити в лексикографічній і перекладацькій практиці та при автоматичній обробці тексту.

У роботі представлені основні синонімічні ряди КД сучасної англійської мови, що утворюють групи одиниць, які є семантично близькими за функцією подібності або близькості значень КД. В процесі нашого дослідження шляхом дефініційного аналізу на базі лексикографічних джерел та критерію частотності вживання у БНК з врахуванням семантичного навантаження КД виокремлені 43 синонімічні ряди.

Антонімічні пари комунікативних дієслів, як і синонімічні дієслова, утворюють групи одиниць, які є семантично близькими за функцією протиставлення, або контрадикторності. Основою для зіставлення таких слів слугували різні семантичні зв'язки. Нами виокремлено 14 антонімічних пар

комунікативних дієслів.

Враховуючи складність підходів до класифікації англійських дієслів мовлення, їх взаємозв'язок та взаємоперетин відношень, у яких вони знаходяться, вважаємо доречним використати семантичний принцип у їх класифікації, який би міг охопити такі найбільш загальні семантичні категорії: дія, процес мовлення; розумова діяльність; емоційний стан мовлення; спосіб мовлення; ознака, характеристика мовлення. Цей поділ не є остаточним і не претендує на вичерпність, але, на нашу думку, цілком може відображати загальний стан у досліджуваному класі дієслів. Пропонуємо поділити комунікативні дієслова на такі класи дієслів: *експліцитні*, які, в свою чергу, поділяємо на *директивні* та *модусні*; *імпліцитні*, з-поміж яких виокремлюємо *модифікаторні*, та *релятивні*; *інхоативні*, у складі яких вимежовуємо *ініціальні*, *континуальні* та *фінальні*.

До *директивних* КД, тобто дієслів мовлення, які безпосередньо позначають мовлення, належать дієслова, що прямо виражають процес мовлення. Зокрема це дієслово *to say*, яке є одним з найчастотніших дієслів у сучасній англійській мові, трапляється у Британському національному корпусі 315843 разів, а згідно «Лонгманівської граматики розмовної та писемної англійської мови» воно є найчастотнішим дієсловом сучасної англійської мови. Інші дієслова, що входять до цього класу такі: *to say, to answer, to reiterate, to allege, to agree, to tell, to talk, to speak, to ask, to observe, to phrase, to predict, to inform, to order, to report, to relate, to mention, to repeat, to communicate* та ін.

Модусні дієслова виражають спосіб мовлення, КД, які опосередковано стосуються мовленнєвої дії, чи акту говоріння із семою "to believe, say something about a person, event etc." До них належать *offer, require, confer, discourage, denote, discriminate, testify, frustrate, speculate, defy, portray, surprise, bellow, beseech, betake, bewilder, bewitch, bicker, blackmail, blame, blunder, blurt out, boast, book, broadcast, call, whoop, worry, write, yell* та ін.

До модифікаторів належать метафоризовані дієслова із семою "to

speak/say in some specific way resembling the sound of some animal or other kind of sound": *babble, bark, bawl, bellow, bleat, boom, cackle, call, carol, chant, chatter, chirp, cluck, coo, crawk, croak, croon, crow, drawl, drone, gabble, gibber, groan, growl, grumble, grunt, hiss, holler, hoot, howl, jabber, lilt* та ін. До досліджуваних КД належать *to snap, to scream, to mutter, to moan,* та *to growl.* Вони, як правило, мають тільки одне значення як КД у корпусі, яке описує акт мовлення якимось специфічним чином, наприклад, *croak*, що позначає звук жаби, передає метафоризовано говоріння низьким грубим голосом.

Релятивні дієслова виражають супровід мовлення, пояснюють, яким чином відбувається мовленнєвий акт. До них належать такі дієслова, як *admit, affect, agree, air, allow, announce, appraise, argue, deduce, contend, articulate, ascertain, assert, assume, believe, bet, cancel, chorus, claim, cogitate, comment* та ін.

Інхоативні дієслова включають *ініціальні*, що виражають початок дії, такі, як *begin, start, commence, initiate, континуальні*, що виражають продовження дії — *go on, continue, proceed, keep at, keep on* та ін., та *фінальні*, що виражають кінець дії — *finish, end, conclude* та ін.

Інхоативні дієслова не є власне комунікативними дієсловами, вони супроводжують мовлення. Ці КД, що супроводжують пряму мову, стали об'єктом дослідження в роботах лінгвістів, які розглядали власне різні класи КД та контекстуальні синоніми КД, до яких належать інхоативні дієслова.

Анна Вежбицька зазначає, що «синтаксична схожість вірогідно відображає схожість у значенні, і отже, однакові синтаксичні моделі ймовірно відображають однакові семантичні компоненти» (Wierzbicka, 1987, p. 24). Моделі демонструють комбінаторні властивості КД та показують типові та нехарактерні семантичні зв'язки КД із актантами. Проведений аналіз моделей, у яких вживані КД, демонструє типові моделі всього спектру використання КД, які можуть бути використані для практичних та теоретичних цілей: під час вивчення КД у вищих навчальних закладах та школах, а також для подальшої розробки сполучуваності дієслів, що сприятиме вивченню інших лексико-семантичних полів, наприклад,

дієслів переміщення тощо. Наступні моделі, в яких вживаються КД у БНК, є найпродуктивнішими: *S + V_{comtr} + N/Pron, S + V_{comtr} + that-clause, S + V_{comtr} + clause/question, S + V_{comtr} + IO + DO, S + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive/phrase, S + V_{comtr} + DO + clause/question, (DS) + S + V_{comtr} + (DS).*

Текст можна розглядати в широкому та вузькому розумінні, межі тексту можуть варіюватися. Коли характеризуємо текст за його функціональними стилями, враховуємо ознаки екстралінгвістики, такі як сфера спілкування, що відображає сферу людської діяльності, та функції мовлення. КД утворюють семантичну мережу когезивних елементів та відіграють певну роль у цьому в різних регістрах. Важливим видом когезії в тексті, на думку Halliday і Hasan (1976), Hoey (1991), є лексична або лексико-семантична когезія. Лексико-семантичну когезію забезпечують зв'язки між реченнями, утворені шляхом лексико-семантичного повтору, тобто наявність у реченні лексичних одиниць (слів або словосполучень), які відновлюють певні елементи з попередніх речень для надання про них нової інформації.

У художній літературі КД використовуються у більшості своїх значень, і це той тип тексту, де вони є найчастотнішими порівняно з іншими типами тексту. Вони стають когезивними елементами тексту, своєрідними зв'язками. Роль КД у когезивних зв'язках у науковому тексті значно нижча, ніж у художньому тексті, особливо у текстах точних та прикладних наук. Це пов'язано з тим фактом, що частотність вживання КД у науковому тексті є найнижчою, особливо це характерне для точних наук. КД у публіцистичному тексті є також важливими елементами когезії та виявляють вплив на когезивні зв'язки. Вони передають оцінки учасників комунікації та направлені на адресата повідомлень. КД у розмовному тексті досить вживані, але оскільки в розмовному мовленні пряма мова не використовувана, частину повторів, які наявні в інших видах тексту, трапляються в ньому. КД також доповнюють загальні когезивні зв'язки тексту, виражаючи думки та враження співрозмовників, та підсилюють їх.

Ключові слова: комунікативні дієслова, дієслова мовлення, класи комунікативних дієслів, синоніми, антоніми, модель, когезивний елемент.

ABSTRACT

Lukashchuk, M. V. Functioning of Communication Verbs in Modern English (based on the material of the British National Corpus). – Manuscript.

Dissertation for a Kandydat Nauk Degree in Linguistics, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University; Ivan Franko Lviv National University. – Chernivtsi; Lviv, 2021.

This dissertation focuses on the study of communication verbs of modern English Language based on British National Corpus (BNC).

Scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time an attempt to carry out a complex analysis of communication verbs based on BCN texts was made that includes the analyses of lexico-semantic and structural and pragmatic characteristics of the verbs. This dissertation proposes a classification of lexico-semantic field of communication verbs of modern English Language. Systemic paradigmatic and text analyses of communication verbs have been performed. A corpus of modern English and large dictionaries and thesauri of modern English were used in the paper that opens up new possibilities as coverage and entirety/fullness of verb selection contribute to objective results of the study. Application of new methods and sources enabled to perform analyses on the level of speech and language and trace dynamics of meanings of English communication verbs. Total number of communication verbs that have been singled out from the dictionaries is 1239 lexical units. In this paper, I conducted a study of communication verbs which were used in the corpus more than 500 times and they make up 263 communication verbs.

Theoretical significance of the research lies in the fact that the results of the study make some contribution to corpus-based approaches to study semantic, paradigmatic, and text characteristics of communication verbs in modern English, structure of lexico-semantic field of communication verbs. Conclusions of our

research will augment methodology of corpus studies in English language.

Practical significance of this paper stems from the fact that it further develops the conception of lexical semantics of a verb and a structure of mental lexicon of communication verbs. The results of this research may be applied to the development of a number of disciplines, in particular, Lexicology (chapter “English Vocabulary as a System”) and Theoretical Grammar (Chapters “Lexical Words”, “Major Verb Functions and Classes”, “Clause Grammar”, “Lexical Expressions in Speech and Writing”), courses in Lexicography (chapters “Monolingual Dictionaries”, “Bilingual Dictionaries”, “Learner Dictionaries”), Corpus Linguistics (chapters “Verbs”, “Verb Collocations”) and Cognitive Semantics (chapter “Situated Embodied Semantics and Connectionist Modelling”, “Cognitive Linguistic Applications in Second or Foreign Language Instruction”). Also, the results can be used for internships in Lexicography, Translation and Machine Translation.

Synonymic sets of communication verbs form groups of lexical units that are semantically close according to their similarity or close meanings of the verbs. The paper presents main synonymic sets of modern English. In the process of this study by means of definition analysis based on thesauri and frequency of their use in the BNC, and taking into account semantic component of communication verbs I singled out forty-three synonymic sets.

Antonymic pairs of communication verbs, similar to synonymic sets, form groups of lexical units that are semantically close according to contrast or opposition. The basis for comparison of such words serves different semantic ties. I singled out fourteen antonymic pairs of communication verbs in this paper.

Taking into account the complexity of different approaches to classification of English communication verbs, their interrelationships and “junction” of relations in which they are, I believe it to be appropriate to use semantic principle in their classification that could cover the following semantic categories: action, process of speaking; mental activity; emotional state of speaking; way of speaking; characteristic, feature of speech. This division is not comprehensive and does not

pretend to be all embracing, but, in my opinion, it may express the general state in the studied class of verbs. I propose to divide communication verbs into the following classes: *explicit* that in their turn are divided into *directive* and *modus subclasses*; *implicit* that are divided into *modifiers* and *relative subclasses; inchoative* that are divided into *initial, continual* and *final subclasses.*

Directive communication verbs, i.e. communication verbs that directly define speaking and immediately describe speech belong to this subclass of verbs. In particular, it is a verb *to say* that is one of the most frequent verbs in modern English and is used in the British National Corpus 315843 times, and according to "Longman Grammar of Spoken and Written English" it is the most frequent verb of modern English. Other verbs that belong to this class are: *answer, reiterate, allege, agree, tell, talk, speak, ask, observe, phrase, predict, inform, order, report, relate, mention, repeat, communicate,* etc.

Modus verbs express way of speaking, communication verbs that indirectly refer to spoken action or communication act with a sense "to believe, say something about a person, event etc." The following verbs belong to this class: *offer, require, confer, discourage, denote, discriminate, testify, frustrate, speculate, defy, portray, surprise, bellow, beseech, betake, bewilder, bewitch, bicker, blackmail, blame, blunder, blurt out, boast, book, broadcast, call, whoop, worry, write, yell,* etc.

Metaphorised verbs with a sense "to speak/say in some specific way resembling the sound of some animal or other kind of sound" are called *modifiers*: *babble, bark, bawl, bellow, bleat, boom, cackle, call, carol, chant, chatter, chirp, cluck, coo, crawk, croak, croon, crow, drawl, drone, gabble, gibber, groan, growl, grumble, grunt, hiss, holler, hoot, howl, jabber, lilt,* etc. The following communication verbs belong to this class of verbs: *to snap, to scream, to mutter, to moan,* and *to growl.* They, as a rule, have single meaning in the corpus that describes communication act in a specific way, for instance, *croak,* that denotes a sound of a toad, and expresses metaphorically speaking in a low hoarse voice.

Relative verbs express accompaniment of speech and explain in what way a

communicative act takes place. The following verbs belong to this class: *admit, affect, agree, air, allow, announce, appraise, argue, deduce, contend, articulate, ascertain, assert, assume, believe, bet, cancel, chorus, claim, cogitate, comment* etc.

Inchoative verbs include *an initial subclass* that expresses the beginning of an action such as *begin, start, commence, initiate,* etc., *a continual subclass* of verbs that expresses the continuation of an action, the following verbs belong to this class: *go on, continue, proceed, keep at, keep on* etc., and *a final subclass* that express the end of an action. The following communication verbs belong to this class: *finish, end, conclude*, etc.

Inchoative verbs are not proper communication verbs, they accompany speech. Many linguists studied verbs that accompanied speech, and many different classes of communication verbs and their contextual synonyms is where inchoative verbs belong.

Anna Wierzbicka states that "a syntactic similarity is likely to reflect a similarity in meaning, so that shared syntactic patterns are likely to reflect shared semantic components" (Wierzbicka, 1987, p. 24). Patterns demonstrate combining characteristics of communication verbs and show typical and non-characteristic semantic ties of communication verbs with arguments. The analysis of models in which communication verbs are used demonstrate models among whole set of models. Typical models may be used for practical and theoretical purposes: teaching communication verbs in schools and colleges, and for further study of verb combinations that can be applied for studies of other lexico-semantic fields, for instance, verbs of movement, etc. The following models that communication verbs are used in the BNC are the most productive: $S + V_{comtr} + N/Pron$, $S + V_{comtr}$ + *that-clause*, $S + V_{comtr}$ + *clause/question*, $S + V_{comtr} + IO + DO$, $S + V_{comtr} + DO$ + *(not)* + *to-infinitive/phrase*, $S + V_{comtr} + DO$ + *clause/question*, *(DS)* + $S + V_{comtr}$ + *(DS)*.

Text may be treated in wider and narrower meaning; the boundaries of text may vary. When we characterise text according to its functional styles or registers, we take into account extralinguistic features such as sphere of communication that

reflect sphere of human activity and functions of speech. Communication verbs form a network of cohesive elements and play some role in the process in different registers. An important type of cohesion, in view of Halliday and Hasan (1976), and Hoey (1991), is lexical or lexico-semantic cohesion. Lexico-semantic cohesion is formed by means of ties between sentences created by lexico-semantic repetition, i.e. availability in a sentence lexical units (words or word combinations) that "recreate" some elements from previous sentences to impart new information about them.

In fiction communication verbs are used in most of its dictionary meanings, and it is this type of text where they are most frequently used in comparison with other types of texts. They function as text tie elements i.e. cohesive elements. Role of communication verbs in cohesive links in scientific text is much lower than in fiction specifically in the texts of applied sciences and sciences. It is explicated by the fact that frequency of use of communication verbs in scientific text is the lowest; specifically it is true for sciences. The role of communication verbs in coherent links in scientific text is much lower than in fiction, specifically in sciences and applied sciences. It is connected with the fact that the frequency of communication verbs in scientific text is much lower than in fiction that holds true especially for sciences. Communication verbs in publiscistic text are also an important element of cohesion, and they have influence on cohesive ties. They convey participants' evaluation of communication and are directed to the addressee of the message. Communication verbs in spoken language are not used in direct speech, so some part of repetitions used in other types of text are omitted in spoken language. They also build on general cohesive links of a text expressing thoughts and impressions of the interlocutors and emphasize them.

Key words: communication verbs, speech-act verbs, classes of communication verbs, synonyms, antonyms, pattern, cohesive element

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Агапій А., Лукащук М. Дієслова мовлення в англійській та німецькій мовах. Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. Чернівці : Родовід, Вип. 1(14). 2017. С. 27-35. (0,99 д. а.) (Особистий внесок автора: відбір, аналіз та опис англійських КД, що становить 0,49 д. а.).

2. Лукащук М. VMP 2 як засіб визначення структури дискурсу. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 408-409. Чернівці: ЧНУ, 2008. С. 13-22.

3. Лукащук М. Англійські комунікативні дієслова: проблема класифікації. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. № 22, 2016. С. 100-107.

4. Лукащук М. Дистрибуція дієслова “say” у науковому тексті. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* вип. 136. Чернівці: ЧНУ, 2002. С. 71-79.

5. Лукащук М. Когезивна функція дієслів мовлення в різних типах дискурсу. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 168. Чернівці: ЧНУ, 2003. С. 129-139.

6. Лукащук М. Методика корпусного дослідження англійських комунікативних дієслів. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Вип. 10. № 2. 2015. С. 73-83.

7. Лукащук М. Семантика дієслів мовлення. *Наукові праці Кам’янець-Подільського університету ім. І.Огієнка: Філологічні науки*. Вип. 26. Кам’янець-Подільський: ПП “Медобори-2006”, 2011. С. 192-195.

8. Лукащук М. Синонімія дієслів мовлення у сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці: Чернівецький національний ун-т імені Юрія Федьковича, 2017. Вип. 5

(14). С. 35-50.

9. Lukashchuk, M. Comment Clauses in the Communicative Act. *Науковий вісник ЧДУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 41 (6). Чернівці: ЧДУ, 1998. С. 167-171.

10. Lukashchuk, M. Communication Verbs in Different Registers of Discourse. *Науковий вісник Чернівецького університету*. *Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 71. Чернівці: ЧДУ, 2000. С. 31-38.

11. Lukashchuk, M. Discourse Features of Verba Dicendi. *Науковий вісник Чернівецького університету*. *Германська філологія: Збірник наук. праць*. Вип. 12 (3). Чернівці: ЧДУ, 1997. С. 132-138.

Наукові праці у періодичних виданнях інших держав:

12. Лукащук М. Роль комунікативних дієслів як когезивних елементів у різних стилях сучасної англійської мови. *Nauka i studia*. Przemysl, 2017. №15 (195). С. 10-18.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

13. Лукащук М. Вираження оцінки дієсловами мовлення в дискурсі. *Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції "Загальні питання філології".* Том ІІ. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 18-19 березня 2004 р. С. 117-119.

14. Лукащук М. Корпусний підхід до вивчення мови як метод дослідження у лінгвістиці. *Матеріали конференції "Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етап": Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*: м. Львів, 25-26 квітня 2014 р. Львів: Логос, 2014. С. 114-116.

15. Лукащук М. Співвідношення мовної і мовленнєвої компетенції. *Іноземні мови сьогодні і завтра: тези до науково-практичної конференції*. Тернопіль, 1999. С. 37-38.

16. Лукащук М. Центр і периферія лексико-семантичного поля дієслів

мовлення. *Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес. Матеріали Міжнародної наукової конференції* 24-25 листопада 2004 р. Чернівці: Рута. С. 165-166.

17. Lukashchuk, M. The Principles of Collocations Selections for Teaching English at Different Levels. *"Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів": Матеріали міжнародної науково-практичної конференції:* м. Львів, 13-14 листопада 2015 р. Львів: Логос, 2015. С. 115-117.

18. Mykhailenko, V., Lukashchuk, M. Shifts in the Semantics of English Matrix Verbs. *Лінгво-методичні аспекти викладання іноземних мов: Збірник статей та доповідей Міжвузівської науково-практичної конференції.* Івано-Франківськ, 15-17 вересня 1997 р. Коломия: Вік, 1997. С. 102-104. (0,16 д. а.) (Особистий внесок автора: аналіз перформативних англійських КД у діахронії, що становить 0,08 д. а.).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

19. Лукащук М. Інвентаризація дієслів мовлення в англійській мові. *Буковинський журнал*. № 3, 2011. С. 252-259.

20. Lukashchuk, M. Grammatical Patterns of the Communication Verb to Say in English: Corpus-Driven Study. *Theoretical and Practical Problems of Language Tools Transformation in the Context of the Accelerated Development of Public Relations*. Philology. London: IASHE. 2016. P. 15-18.

21. Lukashchuk, M. Ways of Rendering *Verba Dicendi* from the Source Text into the Target Text. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Вип. 15 (4). Германська філологія: Збірник наук. праць. Чернівці: ЧДУ, 1997. С. 48-54.

ЗМІСТ

Вступ…….... 16
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження англійських комунікативних дієслів……... 24
1.1. Частиномовний статус англійського дієслова……... 24
1.2. Англійські комунікативні дієслова: загальні зауваги…….…….. 31
1.3. Англійські комунікативні дієслова: проблема класифікації…… 38
Висновки до розділу 1……..……. 46
Розділ 2. Методологія, методика та методи дослідження англійських комунікативних дієслів……..…….. 48
2.1. Інвентаризація КД в англійській мові……...……... 49
2.2. Компонентний аналіз……..……..……...…….. 54
2.3. Описовий метод……..……..……. 54
2.4. Дистрибутивний метод……..……..…….. 55
2.5. Контекстуальний аналіз……..……...…… 56
2.6. Парадигматичні відношення у семантиці КД……..…… 58
2.7. Текстові відношення у семантиці КД……..……. 65
2.8. Метод польового дослідження……..…… 68
2.9. Метод корпусного аналізу……..……... 70
2.10. Етапи дослідження англійських КД……..…….. 80
Висновки до розділу 2……..……. 81
Розділ 3. Лексико-семантичні особливості англійських комунікативних дієслів……..……. 83
3.1. Парадигматика англійських комунікативних дієслів……. 83
3.1.1. Синонімія…….. 84
3.1.2. Антонімія…….. 108
3.2. Лексико-семантичне поле КД…… 113
3.2.1. ЛСГ КД актуалізаторів…… 114

3.2.2. ЛСГ модусних КД…… 118
3.2.3. ЛСГ модифікаторних КД…… 122
3.2.4. ЛСГ релятивних КД…… 126
3.2.5. ЛСГ інхоативних КД……... 129
3.3. Лексична синтагматика комунікативних дієслів……. 131
3.3.1. Моделі сполучуваності неперехідних КД……... 134
3.3.2. Моделі сполучуваності перехідних КД……... 140
Висновки до розділу 3……..…… 151
Розділ 4. Прагмалінгвістичні особливості англійських комунікативних дієслів у тексті……..……..... 153
4.1. Текст як сфера реалізації прагмалінгвістичних особливостей англійських комунікативних дієслів……..... 153
4.2. Комунікативні дієслова у художньому тексті……... 157
4.3. Комунікативні дієслова в науковому тексті…….. 169
4.4. Комунікативні дієслова у публіцистичному тексті……... 177
4.5. Комунікативні дієслова у розмовному тексті…… 185
Висновки до розділу 4……..…… 192
Висновки……..……..……..…… 194
Список використаних джерел……..……..……..….. 199
Список довідкових лексикографічних джерел……..... 223
Список джерел ілюстративного матеріалу……..... 224
Додатки……..……..... 225

ВСТУП

Сучасні дослідження мовних категорій у лінгвістиці характеризуються зверненням до комунікативно-прагматичної парадигми, в основі якої є виявлення особливостей функціонування людської мови у процесі комунікації. Антропоцентричний напрям розвитку лінгвістики зумовив необхідність аналізу не лише мовного контексту, а й позамовної ситуації. Проблема відображення людського чинника в мовленнєвій діяльності є однією з головних у комунікативно-функціональному підході, орієнтованому на мовну особистість. Визначальним компонентом будь-якої комунікативної ситуації є дейксис, який включає адресанта, адресата, місце та час акту комунікації.

Дисертація присвячена вивченню семантики та функціонування дієслів мовлення лексико-семантичного поля говоріння англійської мови, які базуються на матеріалі текстів Британського національного корпусу. У дисертації терміни «дієслово мовлення», «комунікативне дієслово», «дієслово говоріння», а також їх англійські відповідники “speech-act verb”, “communication verb”, “verb of speaking” вважаємо синонімами.

Наше дослідження присвячене важливому шару словникового складу сучасної англійської мови — комунікативним дієсловам (КД). Для сучасних досліджень важливо, як передається значення за допомогою слів (у нашому випадку дієслів мовлення). КД є одним із найважливіших розділів лексики будь-якої мови. КД є одними з найчастотніших елементів лексики у сучасному суспільстві, оскільки багато комунікативних актів, які людина виконує за день, пов’язані з комунікацією. Життя сучасної людини можна сприймати як величезну мережу мовленнєвих актів. З ранку до вечора люди питають, відповідають, сваряться, сперечаються, обіцяють, хваляться, скаржаться тощо. Окрім того, мовці інтерпретують, що сказали інші люди, тобто які мовленнєві акти вони виконали.

Попередні дослідження не надавали достатньої уваги комплексному

описові складних парадигматичних відношень у лексико-семантичних полях КД, а також їхньому невід'ємному зв'язку із синтагматикою.

Лексико-семантична класифікація дієслів належить до кола основних проблем і напрямів сучасної лексичної семантики. В основу подібних класифікацій учені кладуть певні принципи чи критерії.

Особливо важливою така класифікація є для певних груп дієслів, серед яких особливе місце займають комунікативні дієслова чи дієслова мовлення в англійській мові. Серед численних класифікацій англійських КД привертає увагу спроба, здійснена А. Вежбицькою, яка детально описана у відомій праці «Комунікативні дієслова: семантичний словник» [265]. Заслуговує уваги підхід до класифікації КД, запропонований Б. Левін. Дослідниця здійснює спробу провести структурну класифікацію з виокремленням десяти класів КД, які включають низку дієслів, та вказує на їхні властивості, ілюструючи це відповідними прикладами. А. Кероп'ян (2003) провела дослідження комунікативних дієслів на матеріалі художніх романів російської та англійської мов. Г. Пашковська в дисертації «Походження й семантичний розвиток українських дієслів та фразеологізмів на позначення процесів мовлення» здійснила діахронічне дослідження КД української мови. С. Гірняк у дисертації «Структурно-семантична організація словотворчих гнізд з базовими дієсловами мовлення в українській мові XIX-XX ст.» (1999), присвяченій проблемі структурно-семантичної організації словотворчих гнізд з базовими дієсловами *говорити*, *казати*, *мовити*, провела їх словотворчий аналіз, виявила їх словотворчий аналіз, виявлено спільні й специфічні риси у системі формування, розвитку та функціонування ЛСГ.

Актуальність теми зумовлена підвищеною на сучасному етапі увагою лінгвістики до вивчення системних чинників лексикону та доцільністю вивчення лексичних груп дієслів із використанням можливостей корпусного аналізу та аналізу тексту для того, щоб виявити лексико-семантичні

особливості вживання комунікативних дієслів та їх ролі у когезивних зв'язках тексту.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертація виконана в межах наукової теми факультету іноземних мов ЧНУ «Актуальні проблеми іноземної філології, перекладознавства та методики викладання германських і романських мов " (номер державної реєстрації 0116U001434). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 2 від 29 березня 1995 р.).

Мета дослідження – вивчити структурно-семантичні особливості ЛСП комунікативних дієслів. Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- інвентаризувати ЛСП комунікативних дієслів сучасної англійської мови та встановити взаємовідношення їх семантичної структури;
- описати структуру відношень у межах ЛСП комунікативних дієслів, виявити її ядерний та периферійний склад;
- проаналізувати парадигматичні лексико-семантичні відношення в межах лексико-семантичного поля комунікативних дієслів;
- встановити текстові особливості функціонування ЛСП комунікативних дієслів та визначити особливості їх вживання в різних типах тексту;
- зіставити парадигматичні та текстові особливості комунікативних дієслів з метою виявити їхню взаємозалежність та системність.

Об'єкт дисертаційного дослідження – комунікативні дієслова сучасної англійської мови.

Предмет дослідження становлять лексико-семантичні характеристики англійських комунікативних дієслів та особливості їхнього функціонування в англомовному тексті.

Матеріалом дослідження слугував Британський національний корпус сучасної англійської мови, тлумачні словники та тезауруси (зокрема Oxford English Dictionary у 20 томах на CD-ROM, Meriam Webster's Unabridged Dictionary, Random House Unabridged Dictionary, The Oxford Thesaurus of English

містить більше 600,000 синонімів та антонімів, Chamber's Thesaurus (побудований на корпусі Bank of English).

Британський національний корпус є збалансованим корпусом текстів із різних галузей знань, включаючи розмовний корпус розміром у близько 10 мільйонів слів, загальне число текстів складає 4054. Такий матеріал свідчить про переконливу достовірність отриманих результатів порівняно з подібними розвідками, матеріалом для яких слугували менші об'єми досліджуваних текстів.

Теоретико-методологічну основу роботи становлять положення про польову структуру та системний характер лексики (Й. Трір, Г. С. Щур, Д. М. Шмельов), про діатезні альтернації дієслівних груп (Б. Левін 1993), а також корпусний підхід до вивчення лексичних одиниць, який спирається на дослідження природного мовлення (Дж. Синклер 2006, Д. Байбер 2004, С. Ханстон, 2000. М. Скотт, 2006, У. Рьомер, 2005, Н. Осдайк, 1994, А. Вежбицька, 1987 та ін.)

Методи дослідження. Поставлені завдання та предмет дослідження зумовили використання взаємодоповнювальних методів лінгвістичного аналізу: компонентного (аналізу словникових дефініцій) та контекстуального аналізів, описового методу, дистрибутивного, аналізу когезивних зв'язків та корпусного аналізів.

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що в ньому вперше на матеріалі BNC англійської мови здійснено спробу комплексного аналізу комунікативних дієслів, який включає аналіз лексико-семантичних та структурно-прагматичних характеристик. У дисертації запропоновано інвентаризацію лексико-семантичного поля комунікативних дієслів англійської мови. Здійснено тривимірний системний аналіз комунікативних дієслів: парадигматичний, синтагматичний та текстовий. Також у роботі застосовано корпусний ресурс та використано модерні великі словники та тезауруси сучасної англійської мови, що відкриває нові можливості, оскільки

охоплюваність та суцільність вибірки сприяють об'єктивізації результатів дослідження. Застосування новітніх методик та джерел дало можливість здійснювати аналіз на рівні мови й мовлення та простежити динамічність значень комунікативних дієслів сучасної англійської мови.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати уможливлюють визначення структурних та семантичних характеристик англійських комунікативних дієслів. Дослідження текстових параметрів цього дієслівного класу поглиблює знання про функціональний потенціал лексичних одиниць. Основні положення дисертації є певним внеском у загальну теорію мови, теоретичну граматику англійської мови та корпусну лінгвістику.

Практична цінність дослідження зумовлена можливістю використати його положення та висновки у навчальному процесі під час опрацювання лекційних і практичних курсів з лексикології та теоретичної граматики англійської мови, спецкурсів із лексикографії, корпусної лінгвістики та когнітивної семантики. Матеріали дослідження можуть бути корисними в лексикографічній і перекладацькій практиці та під час автоматичної обробки тексту.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові результати, висновки та положення наукової новизни, що містяться в дисертації, є особистим доробком здобувача. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробацію дисертації здійснено у доповідях на щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов Чернівецького національного університету, на Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес» (Чернівці, 24-25 листопада 2004 р.), а також на наукових конференціях (Чернівці, 2011, 2015) та «Актуальні проблеми германської філології та перекладу» (Чернівці, 5 травня 2017 р.), на спільній конференції

кафедр англійської мови ЧНУ та Яського університету (Румунія) “Embracing Linguistic and Cultural Diversity Through English” (Яси-Чернівці, 12-14 жовтня 2017 р.), «Нові підходи до філології у вищій школі» IV всеукраїнській науковій конференції (Запоріжжя, 14-18 вересня 1998 р.), на науково-практичній конференції «Іноземні мови сьогодні і завтра» (Тернопіль, 1999), на п’ятій національній конференції TESOL Ukraine “Language Teaching: Classroom, Lab and Beyond” (Львів, 25-26 січня, 1999), на І Міжнародній науково-практичній конференції “Загальні питання філології” (Дніпропетровськ, 2004), на міжнародній науково-практичній конференції “Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етап” (Львів, 25-26 квітня 2014 р.), на 53 Центральній слов’янській конференції університету штату Сент-Луїс (м. Сент-Луїс, штат Міссурі, США, 7-9 листопада, 2014 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в 15 наукових публікаціях, із яких 11 видрукувано у фахових виданнях ДАК України, 1 стаття – в іноземному виданні, 3 статті – не у фахових виданнях України, та у 6 – тези та матеріали конференцій.

На захист виносяться такі положення*:*

1. Дослідження лексико-семантичної структури КД англійської мови є спробою покращити вже наявні класифікації дієслів мовлення та провести аналіз ЛСП КД в англійській мові на рівні слова, висловлення, тексту. Дієслова мовлення належать до конкретної підгрупи залежно від аспекту мовленнєвої дії: способу мовлення, місця та ролі висловлення в діалозі, змісту висловлення або комунікативного наміру мовця.

2. Аналіз КД залежить від його місця в ієрархії ЛСП, семантика КД зумовлена його належністю до ядерної групи чи периферії ЛСП. Якщо КД належить до центру ЛСП, то воно набуває семантики узагальнювального КД, із високою частотою вживання, якщо ж воно належить до периферії, його значення вузьке і відповідно частотність вживання в корпусі низька.

3. Класифікація ЛСП дієслів мовлення здійснена за допомогою вивчення

характеристик мовленнєвого акту. Згадане ЛСП поділено на три класи: експліцитні, імпліцитними, інхоативні.

4. Встановлено найтиповіші синонімічні ряди з такими домінантами: *say*$_1$, *to give (as) an opinion, inform, ask*$_1$, *beg, invite, shout, blame, order, advise* та інші. Дієслова синонімічних рядів КД вживані в різних регістрах сучасної англійської мови, зокрема у літературній, розмовній мові, у сленгу та в офіційному регістрі.

5. Виявлено наступні антонімічні пари КД, побудовані на основі опозиції :: говорити (*say*) :: мовчати (*clam up*), запитувати (*ask*$_1$) :: відповідати (answer), запитувати (*ask*$_1$) :: відповідати (на звинувачення) (*rebut*), просити (*ask*$_2$) :: дарувати (*bestow*), кричати (*shout*) :: шепотіти (*whisper*), звинувачувати (*blame*) :: захищати (*defend*), звинувачувати (*blame*) :: виправдовувати (*acquit*), ображати (*insult*) :: хвалити (*praise*), та інші. Більшість антонімічних пар належать до полярних антонімів.

6. Когезивні зв'язки виявляються через формальну залежність компонентів тексту та повтори і перифрази. Важливим видом когезії у тексті є лексико-семантична когезія, яку забезпечують зв'язки між реченнями, що утворені шляхом лексико-семантичного повтору. Вирізняємо простий лексичний повтор, складний лексичний повтор, простий перифраз, складний перифраз, кореферентне повторення, субституцію. КД утворюють мережу когезивних елементів, що зв'язують текст.

Структура та обсяг дисертації підпорядковані поставленій меті та розв'язанню визначених завдань. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (289 позицій, з яких 128 іноземними мовами), джерел довідкової літератури (18 позицій) та додатків. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 258 сторінок, основного тексту – 198 сторінок.

У першому розділі «Теоретичне підґрунтя дослідження дієслова» подано огляд наукової літератури, пов'язаної з предметом дослідження, вказано на

проблему терміна *комунікативне дієслово*, а також описано актуальні підходи до їхнього вивчення. КД поділено на семантичні класи: імпліцитні, експліцитні та інхоативні. Перший клас (імпліцитні КД) визначено на основі денотативного елемента значення, тобто пряма передача мовлення. Другий клас (експліцитні КД) – делімітовано на конотативному елементі значення, тобто метафоризація значень дієслів, і третій клас на основі обох – денотативні значення інхоативних дієслів, що позначають початок, продовження та кінець мовлення, та конотативний у інших дієслів, що мають ті ж функції, наприклад, *to add* в значенні ‘доповнив розповідь’.

У другому розділі «Методологія та методика дослідження англійського дієслова» розглянуто методи, за допомогою яких проведено дослідження, здійснена інвентаризація комунікативних дієслів.

У третьому розділі «Лексико-семантичні особливості англійських комунікативних дієслів» розглянуті особливості сполучуваності комунікативних дієслів англійської мови в їхньому тісному взаємозв’язку з лексико-семантичною парадигматикою, встановлено типи моделей та особливості сполучуваності комунікативних дієслів на основі корпусних даних, а також виокремлені синонімічні ряди та антонімічні пари КД.

У четвертому розділі «Прагмалінгвістичні особливості англійських комунікативних дієслів у тексті» здійснено спробу систематизації та аналізу функціонування комунікативних дієслів англійської мови на рівні тексту.

Висновки присвячено підсумуванню й узагальненню викладеної в роботі інформації.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ КОМУНІКАТИВНИХ ДІЄСЛІВ

Дієслово виражає дію або стан, що тривають протягом певного часу. І. П. Іванова, В. В. Бурлакова та Г. Г. Почепцов вказують на те, що «граматичне значення дії розуміється широко: це не тільки діяльність у прямому значенні цього слова, але і стан, і просто вказівка на те, що цей предмет існує, що він належить до певного класу предметів (осіб)» [47, с. 47]. У цьому розділі ми розглянемо семантичні характеристики англійського дієслова, зокрема комунікативного дієслова.

1.1. Частиномовний статус англійського дієслова.

Дієслово як частина мови є складним поняттям, має багато визначень у лінгвістиці, які доповнюють одне одного. Є. В. Гулига вказує, що «для правильного розуміння суті мовної одиниці недостатньо розкрити її основні ознаки. Не менш важливо виявляється виявити її місце в тій малій системі, яку вона утворює з іншими гомогенними мовними одиницями за допомогою виявлення взаємозв'язків між ними» [40, с. 91]. В. Горпинич пропонує наступні визначення дієслова: 1) частина мови, що означає узагальнене поняття дії як процесу, яке виражається в граматичних формах часу, особи, способу, стану і виду (за М. Жовтобрюхом); 2) частина мови, тобто клас слів, що виражають дію чи стан як процес і характеризуються певними морфологічно вираженими категоріями: стан, вид, час, спосіб і особа (за П. Кузнецовим); 3) частина мови, що виражає граматичне значення дії (тобто ознаки, рухомої в часі) і функціонує переважно як присудок (за Ю. Масловим); 4) частина мови, яка означає процес і виражає це значення в формах виду, стану (активного, пасивного), особи, числа, роду, способу, виступає у функції простого дієслівного присудка (за О. Тихоновим); 5) частина мови, що служить для вираження динамічної ознаки

(дії, стану) у процесі її тривання, розгортання або становлення (за В. Русанівським) [37, с. 156-157].

Селіванова дефінує дієслово наступним чином: «дієслово – частина мови, ядро якої характеризується загальнограматичним значенням процесуальності й типовою функцією позначення предиката у висловленні» [272, с. 133]. Г. І. Скепська пише, що «дієслово-присудок та підмет взаємозалежні та знаходяться у стані рівноваги» [114, с. 38]. Є. А. Смирнова зауважує, що «дієслово на всіх мовних рівнях функціонує двояко: по-перше, воно представляє в реченні себе, а по-друге, всю ситуацію, яку воно представляє, включаючи всіх її учасників» [116, с. 111].

Дієслово як одна із центральних частин мови є об'єктом лінгвістичних розвідок, які акцентують увагу на різних аспектах його функціонування в мові та мовленні [3; 25; 103; 122; 125; 211, 265, та ін.]. Незважаючи на широке висвітлення лінгвальних характеристик центральної (за висловом І. Р. Вихованця [25]) частини мови, залишається дискусійними низка проблем, пов'язаних з нею, зокрема, критерії її виокремлення серед інших частин мови, встановлення лінгвістичного статусу в мові та мовленні, прагмалінвістичних характеристик тощо. Р. Квірк та ін. вважають 4 елементи складовими елементами речення: «дієслово (verb), комплемент (complement), додаток (object), обставина (adverbial)» [144, с. 36].

Згідно традиційного вчення члени речення поділяють на головні і другорядні, що ґрунтується на тій точці зору, чи входить член речення до предикативної основи речення, тобто до того мінімуму, який необхідний для функціонування речення як граматично оформленої предикативної одиниці. Предикативну основу речення формують тільки головні члени. Традиційна внутрішня диференціація головних членів речення полягає у виділенні підмета та присудка (двох взаємопов'язаних компонентів у двоскладному реченні) *cf* [24, с. 71].

І. Р. Вихованець далі зазначає: увиразнює центральність іменника і

дієслова те, що в семантично елементарному реченні вживаються, як правило, дієслово та іменник. Для предиката-дієслова не типово мати нульову валентність. Отже, елементарне речення у своїй структурі має тільки один предикат і один або декілька аргументів, які зумовлені його валентністю. Функцію предиката виконує дієслово, а аргумента – іменник, і головні частини речення, виражені дієсловом та іменником, є обов'язковими компонентами речення [24, с. 42-43]. М. Грейді надає таке тлумачення дієслівній фразі: «семантична дієслівна фраза в англійській мові є повнозначною одиницею, яку так розглядає мовець, для якого ця мова рідна, виражена граматичною конструкцією, що містить дієслово у певному часі, після якого вживаються іменники N, N_{ing}, N_{en}, Adj, або Adv чи їх комбінацією» [187, с. 41]. І. Г. Ольшанський пише, що «категорія предикативності є основною ознакою речення» [92, с. 57].

І. Р. Вихованець стверджує, що «в граматичній системі мови для вираження присудкової функції наявні спеціалізовані засоби. Особова форма дієслова в будь-якому двоскладному реченні виконує тільки роль присудка. … Присудок пов'язується з підметом здебільшого граматично – за допомогою особової форми дієслова, узгодженої в теперішньому і майбутньому часі та в наказовому способі в числі й особі, а в минулому часі і в умовному способі – в числі і в роді [24, с. 154]. Ф. Макагно звертає увагу на те, що у розмові «присудок поєднує репліки у діалозі та представляє когезію дискурсу» [222, с. 242].

Відношення між предикатом, суб'єктом та об'єктом можна аналізувати з точки зору теорії валентності. А. В. Бондарко розглядає ці відношення з точки зору категоріальної ситуації, він зупиняється на аналізі СПО ситуацій (суб'єкт (С), предикат (П) та об'єкт (О)) у їх взаємозв'язку та в структурі речення. Вони грунтуються на комплексі семантичних категорій, а не на одній категорії. Він розглядає висловлення за цього підходу як мовленнєву реалізацію речення. Відношення загальної ситуації до семантичних елементів С, П та О розуміється

широко, значущим може бути відсутність елемента (наприклад *He spoke*), відсутність О розглядається як особливий випадок СПО ситуації. У взаємозв'язках С, П та О центральним елементом є предикат П. Відношення між елементами є суб'єктно-предикатні, та ці відношення встановлюються через предикат [16, с. 621-624]. С. В. Шустова та Є. А. Смирнова акцентують на тому, що «валентність вказує на семантичне і синтаксичне виявлення відкритих позицій та їх синтаксичне заповнення» [136, с. 43]. Дж. Елман також вказує на те, що «вживання дієслова наявне та використовується на ранній стадії обробки речення … та властивості іменників, які заповнюють тематичні ролі дієслова» [229, с. 205].

І. Р. Вихованець пише, що «семантико-граматичну природу дієслова як частини мови відбиває його функціонування тільки в позиції присудка та головного члена односкладних речень, співвідносного з присудком» [26, с. 220-221].

Дієслово відображає взаємодію лексичних та граматичних чинників, що свідчать про те, що граматичні категорії дієслова ґрунтуються на семантиці. Воно функціонує на перетині лексики, синтаксису та морфології. Л. Резніков звертає увагу на те, що «лексичне та граматичне значення слова нерозривно зв'язані і становлять єдність, із якої вони виокремлюються за допомогою аналізу. Адже слово завжди граматично оформлене, навіть у тих випадках, коли його беруть окремо у «вільному» стані. Тому носієм лексичного значення повнозначного слова є основа слова» [106, с. 52]. Слово у всіх його значеннях називають лексемою. Кожне обмежене контекстом значення слова є єдністю його лексичного та граматичного значень. Лексичні категорії Ш. Балі дефінує наступним чином: «лексичними категоріями ми називаємо категорії знаків, що виражають поняття і комбінуються в мовленні за допомогою граматичних значень» [7, с. 128]. Г. Глісон вказує на те, що «синтаксис можна визначити як принципи аранжування сполучень, які утворилися в процесі словотворення та словозмінення в крупніші сполучення різного роду» [33, с. 185].

В. Касевич зазначає, що «лексикон (словник) є структурованим 1) по відношенню до граматичних правил: граматичні правила нормально застосовуються до класів, груп слів, найважливіші із яких – частини мови і валентні класи (перші можуть бути конкретним проявом других та визначаються типом мови) 2) до семантичних правил та асоціативних зв'язків; 3) до лексичних правил» [126, с. 207]. Слово також можна визначати через дистрибуцію, проте лексичне значення зводиться до визначення логічного змісту слова, його понятійної чи предметної віднесеності. Дієслова вступають у парадигматичні відношення з іншими частинами мови, утворюючи моделі сполучуваності. О. Долгова зазначає, що «члени речення є граматичною категорією, з чого випливає, що вони виділяються та усвідомлюються в абстракції від всякої конкретності слів, що виступають у ролі тих чи інших членів речення» [43, с. 56].

І. Куликова та Д. Салміна звертають увагу на ієрархічні відношення в мові. Вони зазначають, що «кожна крупніша одиниця з однією якісною характеристикою розчленовуються на одиниці дрібніші з іншими якісними характеристиками. Так, при членуванні речення на слова втрачається комунікативна функція та предикативність, але набувається номінативна функція та лексичне значення» [62, с. 123]. Рівень мови організовують мовні одиниці, і вони є одиницями одного типу. На синтаксичному рівні одиницями є члени речення, на лексичному рівні – слова (лексеми), на морфемному рівні – морфема, і на фонемному рівні – фонема. До парадигматичних відношень належать класи та типи, що в лінгвістиці йменуються парадигмами. Парадигматичні відношення вони визначають як «такі, що будуються на подібності за якоюсь ознакою при одночасному розрізненні за якимось іншими ознаками» [там же].

А. Уфімцева під лексичною парадигматикою розуміє «смислові відношення слів, що протиставляються за їх предметним значенням (предметним приналежностям) у межах тих чи інших семантичних розрядів

слів в системі номінацій. Через те, що формальні значимості загальніші, протиставленість лексичних одиниць за їх формальними властивостями (формальною належністю) постійніша та більш відкрито виражена в мові, аніж протиставлення слів за їх смисловим змістом» [127, с. 112]. Вона відзначає, що слова можуть вступати у парадигматичні відношення «на рівні лексико-семантичних парадигм: 1) синонімії, 2) гіпонімії, 3) антонімії» [там же, с. 118].

М. Нікітін уточнює структуру лексичного значення слова: «слід мати на увазі, що слова часто є багатозначними, що мова йде про одне із значень слова – перш за все його пряме значення. Переносні значення структуровані за тим же принципом, що і прямі, проте виявляють істотні особливості в характері семантики та номінаційних властивостей» [91, с. 58]. Н. Болдирєв зазначає, що «значення слова відображає його лексичну та граматичну категоризацію в системі мови та розглядається не як статична одиниця, а як динамічна структура, що здатна до породження різних смислів. Функціональне осмислення слова (його функціональний смисл) зв'язаний з функціональною категоризацією цього слова, в основі якого лежить взаємодія системного значення слова та його функціональне осмислення» [140, с. 391].

Л. Зубкова відзначає, що «цілісність та єдність синтагматично складної одиниці тим повніше, що сильніше диференційовані її компоненти, що чіткіше розрізняються одиниці, зв'язані ієрархічними відношеннями. На перший план як диференціювальний фактор виходять функціонально-семантичні характеристики» [46, с. 67].

О. С. Кубрякова стверджує, що «при аналізі частин мови важливіше встановити не ті конкретні лексичні значення, які виражає і може виражати та чи інша частина мови, – подібне дослідження передбачає семантичний аналіз – і навіть не ті значення, які зафіксовані для слів певної частини мови в конкретній мові, а те, що називає ця частина мови та до якого кола об'єктів дійсності вона звернена» [61, с. 33].

Важливим у встановленні лінгвістичного статусу дієслова є визначення

критеріїв його виокремлення з-поміж інших граматичних класів слів. У лінгвістичній літературі ця проблема немає одностайного вирішення як у стосунку до частин мови взагалі, так і дієслова зокрема [3; 16; 94; 102; 211; 265]. Принципові розбіжності щодо частин мови виявляються у критеріях їх класифікації.

А. І. Смирницький розглядає наступні межі дієслова як лексичної одиниці:

1. Питання відношень між різними утвореннями з дієслівною основою, що не розрізняються за семантикою самої дієслівної основи та за використаннями префіксації. Серед цих відношень виокремлюються 5 основних випадків:

А. Відношення між утвореннями, що різняться тільки за категоріями особи та числа, наприклад: *I am – He is.*

Б. Відношення між предикатними утвореннями, що різняться за якоюсь однією категорією за винятком категорій особи та числа, наприклад: *I have – I had.*

2. Відношення між непредикативними утвореннями, що різняться не в плані розрізнень, характерних для іменників, наприклад: *giving – given.*

В. Відношення між непредикативними (іменними) утвореннями як такими, тобто в плані розрізнень між іменниками, наприклад: *to give – giving.*

Г. Відношення між предикативними і найближчими до них непредикативними утвореннями – інфінітивом, герундієм, дієприкметником, наприклад: *(I) write – (I) wrote – (to) write, writing, writing.*

Д. Відношення між утвореннями з суфіксами *-ment, -(t)ion, -ery (or), -ive, -able (-ible),* і «нуль» і непредикативними утвореннями з тією ж дієслівною основою, що відносяться до уже розглянутих випадків, наприклад: *amusement – amusing; amusable – (to) amuse; creation, creator, creative – (to) create, creating; eater, eatable – (to) eat, eating; a sleep – (to) sleep, sleeping.*

2. Питання про аналітичні форми дієслова, чи, інакше, проблема меж між аналітичною формою дієслова та сполученням двох або декількох дієслівних форм. Утворення з be, have, get, become, used, shall та will, should та would, may/might, can, must, ought, stop laughing, went on talking, came running.

3. Питання про входження різних часток в систему дієслівних форм. Сюди відносяться: частка to при інфінітиві, вживання not, n't, 't в can't. Питання існування «аналітичних дієслів» тих чи інших типів.

Загальним для всіх цих випадків є питання про те, чи становлять усі ці утворення, чи які-небудь із них, свого роду складні дієслова, чи вони мають сприйматися як сполучення дієслова з іншим словом, чи то вільне словосполучення, чи фразеологічна одиниця.

4. Питання про семантичну межу слова у сфері дієслова [115, с. 198-204].

С. Г. Татєвосов пропонує поділяти дієслова на 4 класи: стану, діяльності, звершення і досягнення [124, с. 268]. Крім значення і форми, слово має здатність функціонувати в реченні, причому різні слова виконують неоднакові синтаксичні функції, тому під час класифікації слів на частини мови використовують синтаксичний критерій.

Принагідно зазначимо, що немає уніфікованого підходу до пріоритетного чи домінантного критерію у виокремленні відповідної частини мови серед мовознавців. Так, на думку М. П. Кочергана, «О. О. Шахматов таким критерієм вважав семантичний, П. Ф. Фортунатов – морфологічний, О. О. Потебня – синтаксичний» [58]. Нам імпонує холістичний підхід до вирішення цієї проблеми, запропонований Л. В. Щербою, який висунув ідею врахування трьох критеріїв: семантичного, морфологічного і синтаксичного. До речі, саме на концепції Л. В. Щерби й ґрунтується сучасна класифікація частин мови.

1.2. Англійські комунікативні дієслова: загальні зауваги.

Розмаїття людського мовлення як процесу дискретно вербалізується в лексико-фразеологічній системі мови головним чином за допомогою дієслова,

оскільки мовленнєва діяльність — це процес. Функціонування мови детермінується низкою функцій, які їй притаманні.

Основними, базовими функціями мови є комунікативна (згідно з даними енциклопедичного словника з мовознавства) [273, с. 564]. Остання є важливим засобом людського спілкування. На другому місці – когнітивна функція, тобто пізнавальна, гносеологічна, та, що виражає об'єктивну реальність. У теорії комунікації пропонуються різні моделі комунікації, що є значущими для окремих галузей людської діяльності, а саме реклама, громадські зв'язки, пропаганда та їх значення у суспільстві тощо.

Дієслово є невід'ємною частиною процесу комунікації, який відображає діяльнісний підхід у функціонуванні мовних явищ в антропоцентричній парадигмі. Мовна комунікація тлумачиться як особлива форма взаємодії людей (комунікантів) у процесі їхньої пізнавальної діяльності. Комунікація, зазвичай, складається з комунікативних актів, у яких беруть участь комуніканти, що породжують висловлювання (текст) та інтерпретують їх [273, с. 233]. Схематично модель комунікації можна представити таким чином:

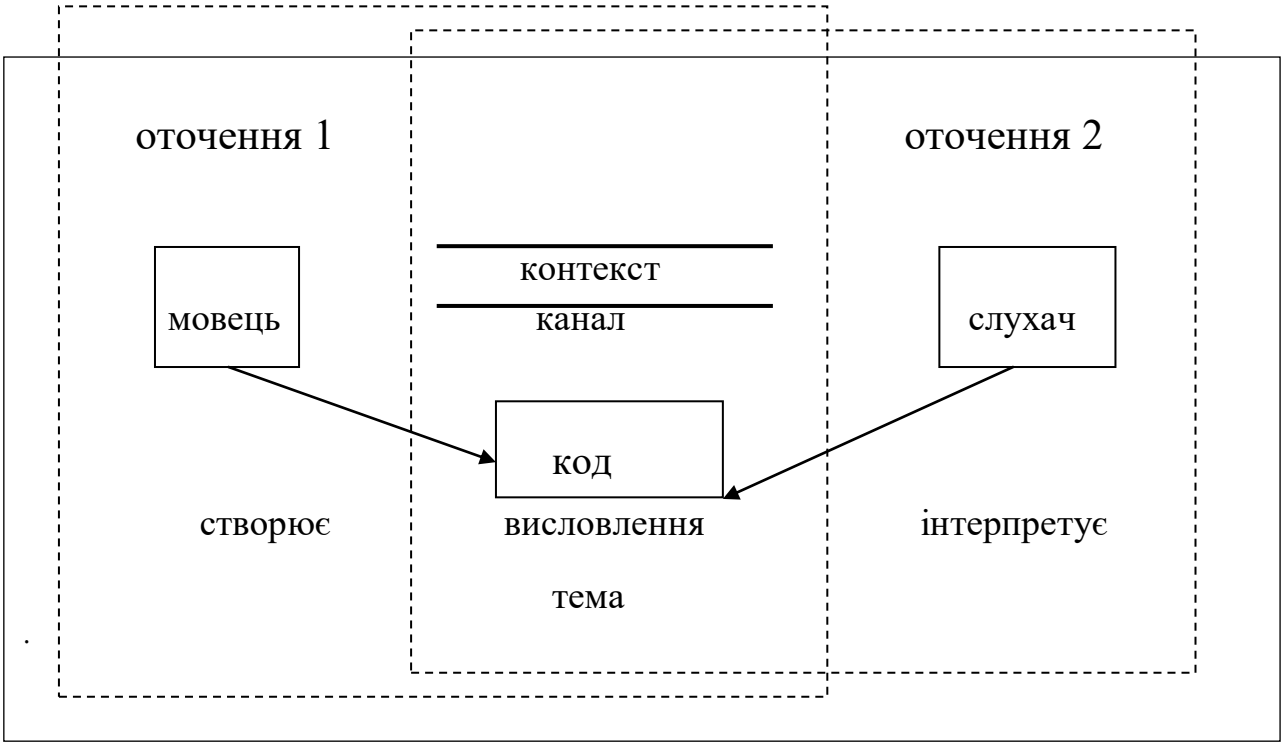

Рис. 1.2. Модель комунікації (за J. Richards).

Г. Почепцов зазначає, що “вербальна комунікація має найважливіший вплив у будь-якій галузі людської діяльності” [103, с. 319]. Наведена вище модель комунікації (див. Рис. 1.2.) представляє розуміння процесу комунікації з точки зору лінгвістичної науки, де оточення 1 — це фонові знання мовця, який створює висловлення за певною темою та кодує мовними та позамовними засобами у конкретному контексті, а слухач, котрий має свої певні фонові знання (знання про світ, певний словниковий запас, тощо), що представлені оточенням 2, згідно з цими знаннями інтерпретує повідомлення/висловлення, створене мовцем [283, с. 42]. М. Я. Димарський вважає, що «висловлення є фактом мовлення» [104, с. 301]. К. Бюлер пише, що те, що «людська мова робить, є триєдиним: вираження, спонукання та репрезентація» [157, с. 35]. А. Гоатлі вважає, що дієслова належать до семантичного поля, що вказують на тему висловлення [184, с. 67].

Комунікативні акти характеризуються актантно-предикатною рамкою, яка реалізується у вигляді пропозиції, де домінантну роль у вираженні предикатних відношень відіграють здебільшого дієслова. У гетерогенній класифікації дієслів важливе місце займають дієслова мовлення або комунікативні дієслова (далі – КД), які, в свою чергу, також не вирізняються однорідністю. У мовознавчих студіях цей клас дієслів детермінується як: дієслова мовлення (*speech verbs*), комунікативні дієслова (*communication verbs*) [213, с. 362; 143], дієслова мовленнєвих актів (*speech act verbs*), дієслова повідомлення (*reporting verbs*) [161, с. 314-340; 213., с. 1119], дієслова говоріння (*verbs of speaking, verbs of saying*). Бет Левін у своїй розвідці з англійської мови зараховує ці мовні одиниці до класу дієслів комунікації (*verbs of communication*), поділяючи на такі підкласи: дієслова способу говоріння (*verbs of manner of speaking*), дієслова інструменту комунікації (*verbs of instrument of communication*), розмовні дієслова (*talk verbs*), дієслова базікання (*chitchat verbs*), дієслова говоріння (*say verbs*), дієслова-скарги (*complain verbs*) дієслова поради (advise verbs) та дієслова передачі звуків тварин (*verbs of*

sounds made by animals), деякі з яких також належать до дієслів способу говоріння (*verbs of manner of speaking*) [211, с. 202-212]. Інші дослідники з огляду теорії комунікативних актів указують на перформативний характер дієслів мовлення, і, таким чином, поділяють їх на перформативні та неперформативні (185, с. 137-139).

Так Дж. Вершуерен стверджує, що підклас КД як дієслів актів комунікації можна не тільки вживати, щоб описати мовленнєві акти, але також вони виражаються першою особою теперішнього часу дійсного способу активного стану, у випадку чого функціонує для здійснення цього мовленнєвого акту та, водночас, експлікує, називає, описує види мовленнєвого акту, який здійснюється. І вслід за Дж. Остіном, називає їх перформативними дієсловами. (ПД). Як приклад наводить такі слова: TO PROMISE у (1) та TO ORDER у (2).

(1) *I promise to come*.

(2) *I order you to leave the room*.

Дж. Остін називає такі речення, як (1) і (2), «експліцитними перформативами» на відміну від «первинних», як (3) та (4), у яких немає ПД.

(3) *I will come*.

(4) *Leave the room* [262, с. 13].

На нашу думку, потреба йменувати мовленнєву діяльність в контексті комунікативної ситуації, тобто поєднати в одній лексемі найменування як процесу, так і найменування різних аспектів ситуації, де цей процес відбувається, спричинює наявність дієслів мовлення у мові.

О. О. Потебня стверджує, що «мова мислима тільки як засіб (або, точніше, система засобів), який видозмінює створення думки; що її неможливо було б зрозуміти як вираз готової думки, бо якби вона була такою, вона мала б значення тільки для свого творця або для тих, які з ним змовилися б (що має місце відносно умовних знаків), або ж, що неможливо, розуміння полягало б в передачі думки, а не в її збудженні» [102, с. 267-268].

А. Вежбицька у своєму словнику дієслів мовлення, опирається на ідеї

Дж. Остіна, викладені у відомій праці “Слово як дія”, та вказує на те, що мовленнєві акти привертають увагу як лінгвістів, так і філософів, психологів, антропологів та соціологів. Проте загалом, незважаючи на значну кількість праць з цієї проблеми, учені зосереджуються на теоретичному аспекті цього питання, наводячи обмежену кількість прикладів [265, с. 7-8]. Згаданий вище словник А. Вежбіцької якраз і покликаний заповнити цю прогалину, за думкою автора. Цілком можна погодитися із науковцем щодо практичного висвітлення особливостей функціонування дієслів мовлення у мовній комунікації.

До комунікативних дієслів відносять такі дієслова, які позначають, власне, процес мовлення (*say, speak, tell, utter* та ін.) на відміну від тих дієслів, що позначають інші дії як результат процесу мовлення.

У мовленнєвій ситуації виникає мотив зробити певне висловлення та комунікативний намір мовця. Комунікативні дієслова – це клас дієслів, де ці дієслова метою висловлення мають мовленнєву діяльність, які передають зміст мовленнєвих актів, у яких співрозмовники висловлюють своє ставлення до мовленнєвого акту, чи мовця; він сперечається, розповідає, стверджує, заперечує, засуджує чи схвалює, радить, вважає тощо. КД передають суть мовленнєвих актів і часто відображають зміст діалогічного мовлення. КД у цьому сенсі поділяють на дієслова-реакції (погодитися, відповісти, відмовитися) та дієслова-стимули (запитати, запропонувати). А. Залізняк говорить, що «будь-яке висловлення з дієсловом *say* передбачає наступних дійових осіб: 1) автор висловлення; 2) автор передаваного висловлення; 3) вимовлений автором текст; 4) його смисл; 5) заповнювальний об’єктну валентність *say* мовний вираз (текст); 6) його смисл; 7) адресат мовлення» [141, с. 382].

За Серлем, мовленнєві акти поділяються на константивні, де мовець бере на себе відповідальність за істинність пропозиції, наприклад, стверджувати; дієслова, що мають вплив на стан мовця, наприклад, повідомити, пояснити, сказати; дієслова, що відносяться до опису майбутнього наміру мовця, наприклад, обіцяти, погоджуватися, відмовлятися. До цих груп дієслів

відносять також перформативи, що передають дію, і одночасно є виразником тієї дії, наприклад, оголошувати, називати, дозволяти, забороняти, попереджувати, які утворюють схему “я оголошую …”.

У значенні дієслів може бути багато компонентів, що входять в структуру значення цього дієслова, наприклад, КД *ask* виражає ‘прохання’, ‘запитання’, ‘запрошення’. Очевидно, багатозначні КД можуть відноситися до різних класів за кожною із сем свого значення. Дієслово “запитати” має на меті отримати відповідь, дієслово “обіцяти” може бути реакцією на прохання.

Як тільки мовець вирішив, який мовленнєвий акт він бажає вчинити, він підбирає потрібну лексичну одиницю, яка б відображала конкретну мовленнєву ситуацію, і тоді він озвучує вибрану одиницю у мовленні та очікує реакцію на стимул від співрозмовника (див. Рис. 1.3).

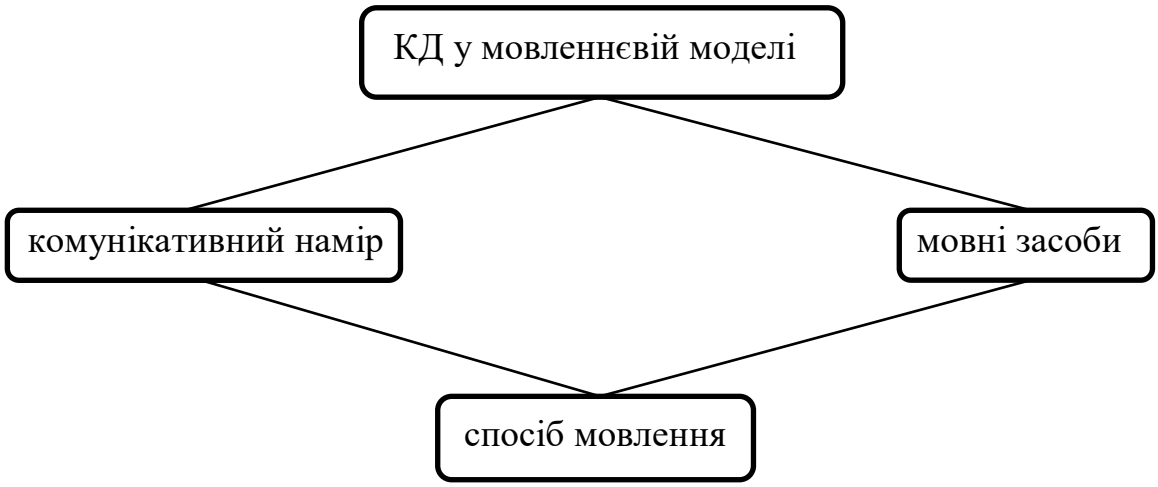

Рис. 1.3. Комунікативні дієслова у мовленнєвій моделі.

КД, які виражають безпосередньо акт мовленнєвої дії, у нашому дослідженні детермінуємо як денотативні. Водночас, КД, які містять вказівку на акт мовленнєвої дії, але не відображають її безпосередньо, називаємо конотативними КД. Окрему групу складають релативні КД, які опосередковано стосуються мовленнєвої дії чи акту говоріння. Інхоативні дієслова та ономатопеїчні КД складають четверту групу досліджуваних лексичних одиниць

і вказують на процес мовленнєвого акту або його характеристику.

Мовленнєва ситуація іноді передається дієсловами, що не належать до КД, у цьому випадку ми маємо метафоризовані дієслова, які передають опис мовлення, що є уподібнений до звуків тварин, птахів або інших звуків навколишнього середовища, наприклад, *bawl, hiss, hoot, howl, boo, coo, squawk, squeak, squeal* тощо. Такі дієслова досить точно описують мовленнєву ситуацію, проте вони через свою специфічність вживані дуже рідко, переважно у художній літературі та розмовному мовленні, такі одиниці часто виражають людські емоції.

У багатьох випадках КД утворюють синонімічні ряди, тобто функціонують у мовленні як синоніми. За твердженням В. Вілюмана, «необхідна умова синонімії слів визначається за допомогою компонентного аналізу значення слова як на основі дефініцій тлумачних словників, так і за допомогою спостереження за контекстуальними вживаннями слів у мовленні» [23, с. 26-27]. В семантиці дієслів мовлення відображається, зазвичай, взаємозв'язок аспектів людської діяльності, результат когнітивної діяльності людини, поведінкові характеристики, пов'язані з особливостями її особистості. Отже КД – це дієслова, що передають загальне категоріальне поняття мовленнєвої діяльності.

Слід зазначити, що для комунікативних дієслів денотатом є найважливіший складник мовленнєвої діяльності – акт промовляння. Значення КД, як правило, містить інформацію про суб'єкт говоріння, його комунікативний намір, про адресата, спосіб здійснення та інші характеристики мовленнєвого акту. Ж. Ж. Чижманова говорить, що «при передачі тону, гучності, манери та особливостей вимови часто реалізується валентність оцінки мовленнєвого акту» [134, с. 122]. Необхідно зазначити, що КД притаманні певні функції, які необхідні для ефективного впливу на адресата в процесі комунікації. КД як функціональні оператори в мовленні характеризуються певними особливостями, детермінованими багатоаспектністю самого процесу

мовленнєвої комунікації, серед яких найважливіша є функція структурування мовлення, спрямована на самоорганізацію вербальної дії, залучення комуніканта в загальний комунікативний простір, експлікації значення. При структуруванні мовлення функціональне навантаження КД підсилює фатичну (контактоуставлювальну) функцію мови. При цьому може реалізуватися також прагматична функція у мові. Функція залучення комуніканта в загальний комунікативний простір може ґрунтуватися на пресупозиції висловлювання, відновленні збоїв у спілкуванні. А функція експлікації значень може базуватися на фокусуванні або нейтралізації семи говоріння, оскільки не всі лексичні одиниці, марковані як КД, реалізують сему говоріння, хоч і передають значення комунікації. Сема говоріння у цьому випадку може бути виражена лише імпліцитно.

З іншого боку, є важливим провести інвентаризацію дієслів мовлення в англійській мові, зважаючи на різнорідність підходів та критеріїв їх виокремлення.

1.3. Англійські комунікативні дієслова: проблема класифікації.

Проблемою сучасної граматики є створення лексико-семантичної класифікації дієслів, хоч таких класифікацій вже є чимало (Ю. Апресян, Л. Васильєв, З. Вендлер, А. Вежбицька, Д. Вундерліх, Г. Почепцов, Ю. Маслов, Т. Булигіна, О. Падучева, і т.д.); опис валентнісних ознак дієслова у висловленні, характеристика дієслівних граматичних категорій як ядро функціонально-семантичних полів тощо [272, с. 133].

Метою цього підрозділу є узагальнити підходи до класифікації англійських комунікативних дієслів та запропонувати новий підхід до їх класифікації як частини опису системної організації лексики. Матеріалом дослідження слугував Британський національний корпус [289] та лексикографічні джерела – словники синонімів англійської мови [277; 284; 285; 282; 277; 286; 288; 287].

Лексико-семантична класифікація дієслів належить до кола основних проблем і напрямів сучасної лексичної семантики [42, с. 15-16]. В основу таких класифікацій вчені закладають певні принципи чи критерії.

Так, для української мови насамперед варто згадати поділ дієслів на функціонально-семантичні групи В. М. Русанівського. Учений виокремив 41 семантичну групу дієслів на основі наступних ознак [122, с. 326]: 1) сполучуваність дієслів в особових формах з дієсловами у формі інфінітива; 2) сполучуваність дієслів у формах різних відмінків з іменниками (з прийменниками або без); 3) можливість утворення пасивного дієприкметника від даної дієслівної лексеми. За ознакою наявності спільних сем та співвіднесеністю дієслівних одиниць з фактами дійсності С. М. Дишлева виокремила 12 основних лексико-семантичних груп дієслів [41, с. 8]. А О. Леута на основі логіко-граматичного підходу визначив 11 лексико-семантичних груп дієслів української мови [66, с. 9]. Отже, серед дослідників немає уніфікованого підходу до семантичної класифікації дієслівної лексики. Питання про узагальнену лексико-семантичну класифікацію дієслів може бути предметом подальших досліджень.

Особливо важливою є така класифікація для певних груп дієслів, серед яких особливе місце займають КД в англійській мові. Серед численних класифікацій англійських КД привертає увагу спроба, здійснена А. Вежбицькою, яка детально описана у відомій праці «Англійські комунікативні дієслова – семантичний словник» [265]. Анна Вежбицька поділяє усі англійські КД на 37 груп: а саме: 1) order; 2) ask (request); 3) ask (inquire); 4) call; 5) forbid; 6) permit; 7) argue; 8) reprimand; 9) mock; 10) blame; 11) accuse; 12) attack; 13) warn; 14) advise; 15) offer; 16) praise; 17) promise; 18) thank; 19) forgive; 20) complain; 21) exclaim; 22) guess; 23) hint; 24) conclude; 25) tell (report); 26) inform; 27) sum up; 28) admit; 29) assert; 30) confirm; 31) stress; 32) declare; 33) baptize; 34) remark; 35) answer; 36) discuss; 37) talk.

Усі КД, за висловом А. Вежбицької, утворюють низку взаємопов’язаних

мереж і важко провести їх чіткий розподіл на довільні підгрупи [265, с. 28-29]. Авторка стверджує, що неможливо відобразити всі зв'язки лінійно, коли кожне дієслово може належати до одного класу, а кожний клас слідує один за одним. Швидше така класифікація не має ієрархічного характеру і не може бути репрезентована гіперо-гіпонімічними відношеннями (основними "словами" та їх "гіпонімами"). Серед більше ніж 250 проаналізованих КД дослідниця не виявила слів, які б відносилися між собою, як *flower* і *rose, oak* і *tree, parrot* і *bird* [265, с. 29]. Тому вона вважає, що найкраще класифікувати такий КД в алфавітному порядку. І хоч ця класифікація і є довільною, як і будь-яка інша класифікація, вона є зручною та зрозумілою.

Заслуговує уваги підхід до класифікації КД, запропонований Б. Левін [211, с. 202-212]. Дослідниця здійснює спробу провести структурну класифікацію з виокремленням десяти класів КД, які включають низку дієслів, та вказує на їх властивості, ілюструючи прикладами. Так, до класу передачі повідомлення входять дієслова: *ask, sight, demonstrate, dictate, explain, explicate, narrate, expose, preach, quote, read, recite, relay, show, teach, tell, write*. Водночас клас tell обмежується лише цим дієсловом, оскільки воно не включає будь-якої конкретизації, напр. способу чи орудійного компоненту. Клас verbs of Manner of Speaking представлений такими дієсловами: *babble, bark, bawl, bellow, bleat, boom, bray, burble, cackle, call, carol, chant, chatter* тощо. Авторка зазначає, що такі дієслова можуть належати до будь-якого класу або виражати навіть невербальну комунікацію. Клас Verbs of Instrument of Communication представлений такими дієсловами: *cable, e-mail, fax, modem, netmail, phone, radio, relay, satellite, semaphore, sign* тощо. Зазвичай вони стосуються комунікації шляхом її передачі технічними засобами. Деякі з них не потребують залучення голосу. Клас Talk Verbs включає тільки два слова: speak, talk, тому що значення цих слів стосуються говоріння, а не конкретизують сам спосіб говоріння. Клас Chitchat Verbs репрезентований дієсловами *argue, chat, chatter, chitchat, confer, yak* тощо; клас «говорити» – *announce, articulate, blab,*

blurt, claim confess, confide convey, declare тощо, які можуть описувати мовленнєву взаємодію між двома чи більше учасниками акту мовної комунікації. Клас Say Verbs складається з таких дієслів, які описані як дієслова комунікації чи пропозиційних відношень: *announce, articulate, blab, blurt, claim confess, confide convey, declare* тощо. Клас Complain Verbs містить 10 дієслів: *boast, brag, complain, crab, gripe, grouch, grouse, grumble, kvetch, object*. Ці дієслова конкретизують відношення мовця чи його почуття до сказаного. Нечисленний клас Advise Verbs охоплює такі дієслова, як *admonish, advise, alert, caution, counsel, instruct, warn*. Ці дієслова вказують на пораду чи попередження. Окрему групу складають дієслова класу Verbs of Sounds Made by Animals, до яких належать такі лексичні одиниці: *baa, bark, bay, buzz, cackle, caw, chatter, chirp, coo, drone, gabble, hiss, honk, meow, moo*. Ці дієслова можуть корелювати в процесі метафоризації з КД, надаючи висловлюванню емоційного забарвлення та стилістичної значущості.

Заслуговує на увагу і класифікація А. Кероп'ян, яка під час дослідження комунікативних дієслів виділяє три класи: нейтральні, дескриптивні та конкретизуючі дієслова. До нейтральних належать дієслова, які позначають власне мовлення: *say, tell, utter, pronounce, phrase, voice*. До дескриптивних авторка відносить дієслова, що означають вимовляння слів: *whisper, murmur, shout, cry, croak* та інші. При цьому наведений клас дієслів поділяється на 5 підгруп: 1) спілкування; 2) повідомлення; 3) волевиявлення; 4) емоційної дії; 5) етикету.

До конкретизувальних дієслів мовознавець відносить такі дієслова: *talk, speak, converse, discourse, communicate* та інші. Дієслова цієї групи також далі поділяються ще на 7 підгруп: 1) передача інформації; 2) інструкція; 3) вираження емоцій; 4) запитання; 5) реакція у відповідь; 6) звертання; 7) мовленнєвий етикет [50, с. 120-154].

Г. Г. Сильницький виокремлює у КД комунікативи, зокрема, неоціночні (*say, tell, quoth, inform, declare, state* та ін.), оціночні (*approve, praise, extol,*

disapprove, blame, criticize та ін.), об’єктно-оціночні (*congratulate, compliment* та ін.), суб’єктно-оціночні (*confess, admit* та ін.) та ін. [113, с. 149-150].

Р. Фрелз, А. Онвугбузі та Дж. Слейт поділяють КД на такі класи: експліцитні (*remark, note*), імпліцитні (*assume, speculate*) та інклюзивні (*include, contain*); порівняльні (*compare*), верифікувальні (*establish*), інтерпретувальні (*infer*), когнітивних процесів (*believe*), реферувальні (*consult*), перцептивні (*perceive*) та пропозиційні (*maintain*) [181, с. xxv-xxvi].

Дієслова мовлення, як зазначалося раніше, є предметом дослідження багатьох дослідників (В. І. Кодухов, Л. М. Васильєв, З. В. Нічман, В. В. Виноградов, В. М. Русанівський, Т. В. Єрохіна, Ю. Д. Апресян та ін.).

В основу опису дієслів мовлення покладено предметні значення, які засвідчують їхню ономасіологічну природу. Аналіз, як правило, включає виявлення семантичних зв’язків між словами, які детермінуються не лише конкретним типом значення слова, але і його синтаксичними позиціями, функціями в межах мінімальних синтагм чи елементарних пропозицій.

Дієслова мовлення мають подвійну, абсолютивно-релятивну природу: а) *John speaks* (процесуальна ознака є завершеною, замкнутою, сконцентрованою в структурі дієслівної лексеми. Без будь-яких поширювачів процес чітко окреслює й завершує дієслівна словоформа. Підсилювати цю процесуальну ознаку агенса (John) може хіба що прислівникове слово (already): *John was small. Now he can speak*; б) *A man tells the truth* (вираження процесуальної ознаки не завершується лише дієслівною лексемою: ознака поширюється на залежний від дієслова об’єкт. Змістове поле реалізації семантики дієслова ‘говорити’ в цьому випадку є розширеним, більш об’ємним. У просторі цього поля первинна денотативна природа такого дієслова є дещо ослабленою щодо найменування процесуальної ознаки агенса (*A man tells the truth – A man is just. A man acts so that he tells the truth,* etc.).

На виявленні онтологічної (насамперед) спільності (подібності) проводять групування дієслів у синонімічні ряди. Так, наприклад, до

синонімічного ряду дієслів мовлення із значенням “володіти мовою” включають англійські дієслова: *tell, say* etc., а із значенням “передавати словами думки” – *to think, to believe, to presume*, etc.

Враховуючи складність підходів до класифікації англійських дієслів мовлення, їх взаємозв’язок та взаємоперетин відношень, у яких вони перебувають, вважаємо за доречне використати семантичний принцип класифікації, який би міг охопити найбільш загальні семантичні категорії, серед яких: дія, процес мовлення; розумова діяльність; емоційний стан мовлення; спосіб мовлення; ознака, характеристика мовлення – та поділити на згадані вище класи дієслів: *експліцитні*, що в свою чергу поділяються на *актуалізатори* та *модусні*, *імпліцитні*, що поділяються на *модифікатори* та *релятивні*, та *інхоативні*, що поділяються на *ініціальні*, *континуальні* та *фінальні*.

КД можуть виражати акт мовлення, вказуючи на комунікативну інтенцію, передавати спосіб мовлення тощо. КД, які виражають безпосередньо акт мовленнєвої дії, у нашому дослідженні детермінуються як *експліцитні*, які, в свою чергу, поділяються на *дієслова актуалізатори* та *модусні*. Водночас КД, які містять вказівку на акт мовленнєвої дії, але не відображають її безпосередньо, називаємо *імпліцитними* КД, які поділяємо на *модифікаторні* та *релятивні*. *Інхоативні* дієслова складають третю групу досліджуваних лексичних одиниць і вказують на процес мовленнєвого акту або його характеристику. В тексті вони, як правило, супроводжують пряму мову та поділяються на *ініціальні, континуальні* та *фінальні*.

КД актуалізатори безпосередньо виражають мовлення та мають сему “speak/pronounce the words, express something in words”. До цих дієслів слід віднести такі, як *say, tell, talk, speak, ask, report, relate, mention, repeat, communicate, remark, greet, command, spin, chat, pronounce, utter, articulate, voice, brief, recount, mouth, word, narrate* та ін. Модусні дієслова виражають спосіб мовлення, КД, які опосередковано стосуються мовленнєвої дії, чи акту

говоріння із семою “to believe, say something about a person, event etc.” До них належать *abhor, abuse, accept, acclaim, accuse, ban, baptize, bargain, bark, bicker, blackmail, blunder, blurt out, boast, book, broadcast, call, castigate, censure, challenge, chide, clamour, commend, comment, debate, declare, demand, demonstrate, depict, detest, embarrass, emphasize, enquire, entreat, envy, esteem, estimate, exalt, exclaim, forbid, forgive, gossip, grieve, growl, grumble* та ін. До модифікаторів належать метафоризовані дієслова із семою “to speak/say in some specific way resembling the sound of some animal or other kind of sound”: *babble, bark, bawl, bellow, bleat, boom, cackle, call, carol, chant, chatter, chirp, cluck, coo, crawk, croak, croon, crow, drawl, drone, gabble, gibber, groan, growl, grumble, grunt, hiss, holler, hoot, howl, jabber, lilt* та ін. Релятивні дієслова виражають супровід мовлення, які пояснюють, як саме відбувається мовленнєвий акт. До них належать такі дієслова, як *admit, affect, agree, air, believe, cancel, compare, concede, conceive, conclude, confirm, decide, deem, deliberate, deny, enjoy, esteem, estimate, explain, express, fancy, figure, grant, guess, harbour, hesitate* та ін. Інхоативні дієслова включають *ініціальні*, що виражають початок дії (*begin, start, commence, initiate*); *континуальні*, що виражають продовження дії (*go on, continue, proceed, keep at, keep on* та ін.); *фінальні*, що виражають кінець дії, до яких належать такі дієслова: *finish, end, conclude* та ін. Схематично, класи дієслів подано в Таблиці 1. Варто зазначити, що в нашій роботі ми керуватимемось набором КД, частотність у корпусі яких перевищує 500 слововживань на корпус (Див. Додаток Б).

Отже, семантичний критерій класифікації дієслів мовлення в англійській мові можна вважати пріоритетним для адекватного відображення класу цих дієслів з огляду на їхню семантику. Звичайно, цей поділ не є остаточним і не претендує на вичерпність, але, на нашу думку, цілком може відображати загальний стан у досліджуваному класі дієслів. Дієслова, марковані як “дія та процес”, охоплюють категорію лексичних одиниць, які характеризують процес мовлення чи мовлення як дію, наприклад, *to say, to tell, to announce, to utter* тощо.

Таблиця 1.

Класи комунікативних дієслів

ЕКСПЛІЦИТНІ		**ІМПЛІЦИТНІ**		**ІНХОАТИВНІ**		
актуаліза-тори	**модусні**	**модифікатори**	**релятиви**	**ініціальні**	**континуальні**	**фінальні**
say	confer	babble	admit	begin	go on	finish
bless	discourage	bark	affect	start	continue	end
contradict	denote	bawl	agree	commence	proceed	conclude
denounce	discriminate	bellow	air	embark on	keep at	arrest
answer	testify	bleat	allow	inaugurate	keep on	break
reiterate	frustrate	boom	announce	initiate	maintain	close
allege	speculate	bray	appraise	instigate	persevere	complete
agree	defy	burble	argue	institute	persist in	cut (*col.*)
curse	portray	cackle	deduce		prolong	halt
beg	surprise	call	contend		pursue	leave off
tell	abuse	chatter	articulate		sustain	finalize

Дієслова, що належать до семантичної категорії “розумова діяльність”, фокусуються на ментальній діяльності особистості у процесі мовлення, до них належать такі дієслова, як *to think, to believe, to presume, to consider,* etc. Семантична категорія “емоційний стан” представлена такими дієсловами, як, наприклад, *to nag, to blab,* що покликані виражати різний емоційний стан, що переживає мовна особистість (гнів, роздратування). Особливості процесу мовлення передає семантична категорія “спосіб дії”, яка передбачає врахування різних каналів передачі мовної інформації і представлена такими дієсловами як *telephone, e-mail, cable, text*, тощо. Дієслова мовлення можуть не тільки

вказувати безпосередньо на сам факт дії, але й фокусувати увагу мовця на характеристиці чи ознаці такої дії. Отже, семантична категорія “характеристика дії” вказує на якісні показники дієслів мовлення у процесі комунікації і репрезентована такими словами, як: *growl, bark, bleat, whisper, thunder,* etc., для яких здебільшого характерна метафоризація значення семи “говоріння”.

Висновки до розділу 1

1) Дієслово як одна із центральних частин мови є об’єктом лінгвістичних розвідок. Повнішу кваліфікацію слова дає розуміння синтаксичного критерію у двоярусній інтерпретації, застосування якого передбачає виокремлення компонентів, що визначаються на основі синтаксичних зв'язків, та компонентів, які характеризуються семантико-синтаксичними ознаками, окреслювані ними з урахуванням синтаксичних зв'язків. Проте істотна відмінність семантизованого синтаксичного критерію полягає в тому, що він ґрунтується на семантнко-синтаксичних відношеннях між компонентами, тоді як семантичний критерій у його лексичному вияві не враховує цих відношень. Семантико-синтаксичні ознаки, будучи спрямованими на семантичні відношення між компонентами та категоріальне значення частин мови, становлять пункт перетину і взаємодії лексики та граматики.

2) Дієслова є невід’ємною частиною процесу комунікації, який відображає діяльнісний підхід у функціонуванні мовних явищ в антропоцентричній парадигмі. Мовну комунікацію тлумачать як особливу форму взаємодії людей (комунікантів) у процесі їх пізнавальної діяльності. Комунікація, зазвичай, складається з комунікативних актів, у яких беруть участь комуніканти, що породжують висловлювання (текст) та інтерпретують їх.

3) Для комунікативних дієслів денотатом є найважливіший складник мовленнєвої діяльності – акт промовляння. Необхідно зазначити, що КД притаманні певні функції, які необхідні для ефективного впливу на адресата в процесі комунікації. КД як функціональні оператори у мовленні

характеризуються певною специфікою, детермінованою багатоаспектністю самого процесу мовленнєвої комунікації, серед яких найважливіша є функція структурування мовлення, спрямована на самоорганізацію вербальної дії, залучення комуніканта в загальний комунікативний простір, експлікації значення. При структуруванні мовлення функціональне навантаження КД підсилює фатичну функцію мови. При цьому може реалізуватися також прагматична функція у мові.

4) Беручи до уваги той факт, що КД є складним класом англійських дієслів, де існують взаємоперетин відношень, в яких вони перебувають, семантичний принцип класифікації КД здається доречним. Такий підхід міг би включити найбільш загальні семантичні категорії, серед яких: дія, процес мовлення, розумова діяльність, емоційний стан мовлення, спосіб мовлення, ознака, характеристика мовлення відображалася різними класами дієслів мовлення.

5) Важливою є класифікація для певних груп дієслів, серед яких особливе місце займають КД в англійській мові. Серед численних класифікацій англійських КД привертає увагу спроба, здійснена А. Вежбицькою, Заслуговує уваги підхід до класифікації КД, запропонований Б. Левін. Дослідниця здійснює спробу провести структурну класифікацію з виокремленням десяти класів КД, які включають низку дієслів. А. Кероп'ян виокремлює три класи. Очевидно, серед дослідників немає уніфікованого підходу до семантичної класифікації дієслівної лексики. Ми пропонуємо класифікацію на чотири підкласи: *експліцитні*, що поділяються на *актуалізатори* та *модусні*, *імпліцитні*, що поділяються на *модифікатори* та *релятивні*, та *інхоативні*, що поділяються на *ініціальні*, *континуальні*, та *фінальні*. Питання про узагальнену лексико-семантичну класифікацію дієслів може бути предметом подальших досліджень.

Основні положення розділу викладено в одноосібних публікаціях автора [68; 232] та в статті у співавторстві з А. Агапій [2].

РОЗДІЛ 2
МЕТОДОЛОГІЯ, МЕТОДИКА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ КОМУНІКАТИВНИХ ДІЄСЛІВ

Вивчення мовних явищ потребує відповідної організації пізнавальної й дослідницької діяльності, що забезпечується системою методів лінгвістики. «Серед найбільш загальних методів лінгвістики, які позначили парадигмальну зміну поглядів лінгвістів на мову, є порівняльно-історичний, типологічний, зіставний, структурний, функціональний і конструктивний методи» [272, с. 339].

Унаслідок розвитку лінгвістичних досліджень кожний із названих вище методів включає в себе різні методики. Оскільки ми досліджуємо явище КД у сучасному англомовному тексті, у нашій роботі ми послуговуємося певними методиками синхронного аналізу мовних явищ, характерних для структурного, функціонального та конструктивного методів лінгвістики.

Як зазначає О. Селіванова, «лінгвометодологія спрямована на з'ясування природи мови у співвідношенні зі свідомістю її носіїв, соціумом, культурою, дійсністю, комунікацією, процесами пізнання світу, а також на формування інструментарію, засад і способів опису й аналізу мови та її продуктів» [111, с. 11]. Лі Мінгшенг також говорить про «взаємозв'язок між мовою, культурою, та комунікацією» [162, с. 105]. Сказане повною мірою стосується також і багатовекторності підходів до розуміння явища комунікативних дієслів, ускладнює їх емпіричне пізнання. Поряд із загальнонауковими та загальнолінгвістичними методами, дослідження КД як елементів діяльнісної активності людини потребує використання методів та методик аналізу, властивих атропоцентричній, комунікативній та функціональній парадигмам лінгвістики. Для опису КД у рамках комунікативної лінгвістики ми використовуємо методику аналізу, розроблену в теорії мовленнєвих актів та прагматиці. При аналізі текстової реалізації КД враховуємо комунікативну

ситуацію та лінгвістичний контекст.

У другому розділі роботи нами буде обґрунтовано вибір матеріалу дослідження, прагматичні, семантичні та граматичні засоби актуалізації КД у тексті.

2.1. Інвентаризація КД в англійській мові.

З точки зору діяльнісного підходу, актуальними виявились мовні одиниці, які використовуються для позначення акту мовлення, що в типологічній ієрархії виражається дієсловами, адже частина іменників (як номінативних мовних одиниць) значною мірою є віддієслівними.

Ми виходимо з розуміння того, що необхідно провести інвентаризацію лексико-семантичного поля дієслів мовлення. Спираючись на методику, яка уже є усталеною для подібних досліджень, ми вирішили спробувати накреслити нові підходи до вирішення проблеми інвентаризації дієслів мовлення в англійській мові.

А. Кероп'ян для виокремлення ядра лексико-семантичного поля дієслів мовлення користується дефініційним аналізом словникових значень. Дослідниця вказує на те, що крім ядерних лексем – *say, tell, ask, speak, utter* – існують теж лексеми, які уточнюють спосіб, при якому відбувався мовленнєвий акт, а саме: темп мовлення, тон, дефекти мовлення, а також дієслова, що супроводжують пряму мову: *blurt, bellow, lisp, jabber, correct* та ін.

Матеріалом нашого дослідження є тлумачні словники сучасної англійської мови [275; 276; 277; 278; 280; 282; 284; 285; 287] та 100-мільйонний Британський національний корпус [289]. Ми свідомі того, що дієслова мовлення є однією з найчисельніших та найуживаніших груп дієслів у сучасній англійській мові (див. [213, с. 365; 289]). Дієслова типу *say, tell, ask, speak, utter* вживаються у корпусі 315843, 72738, 57677, 23037 та 839 разів, тоді як частота дієслів *blurt, bellow, lisp, jabber, correct* складає 214, 108, 4, 15 та 1564 лексеми відповідно. На нашу думку, беручи до уваги той факт, що Британський

національний корпус є збалансованим корпусом текстів з різних галузей знань, включаючи розмовний корпус розміром у приблизно 10 мільйонів слів, загальне число текстів складає 4054. Такий матеріал свідчить про переконливу достовірність отриманих результатів у порівнянні з подібними розвідками, матеріалом для яких служили менші об'єми досліджуваних текстів.

Андрій Панаськов [95] та інші дослідники користується методом словникових дефініцій для визначення лексико-семантичного поля. У їхньому розумінні, лексико-семантичне поле – це «сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, об'єднаних спільністю змісту (іноді формальних показників) та тих, що відображають понятійну, предметну чи функціональну схожість позначуваних явищ» [273, с. 380]. Розуміємо, що у лексико-семантичного поля є спільна семантична ознака, виражена архілексемою. Такою архілексемою для англійських дієслів мовлення є лексема *to say*. У нашому дослідженні ми використали 10 сучасних тлумачних словників англійської мови (див. вище). Аналіз значень архілексеми *say* дозволив нам виокремити наступні семи (див. Додаток В (с. 247-249)).

Як видно з вказаного вище Додатку В, домінантною тут є сема *express something in words* (виражати щось словами), наявна у 9 словниках, та семи *speak* та *utter*, а семи *give information, pronounce, recite, repeat, state, suppose* та *tell* становлять першу периферію (1), *allege, assume, declare, indicate* та *show* – це вже друга периферія (2), *report* – третя периферія (3), *assert, convey, give information, mean* – четверта (4), *affirm, answer, communicate, maintain, order, signify, think* – п'ята (5), *agree, announce, ask, call, concede, deliver (a speech), describe, determine, embody, enumerate, estimate, imagine, mention, persuade, talk,* та *word* – шоста (6). (Див. Схему 1).

З іншого боку, мовленнєвий акт характеризується багатовимірністю характеру перебігу, і, відповідно, мовні одиниці на позначення таких процесів будуть відзначатися, з одного боку, своєю варіативністю, стилістичною маркованістю та прагматичними характеристиками між мовцями – з іншого.

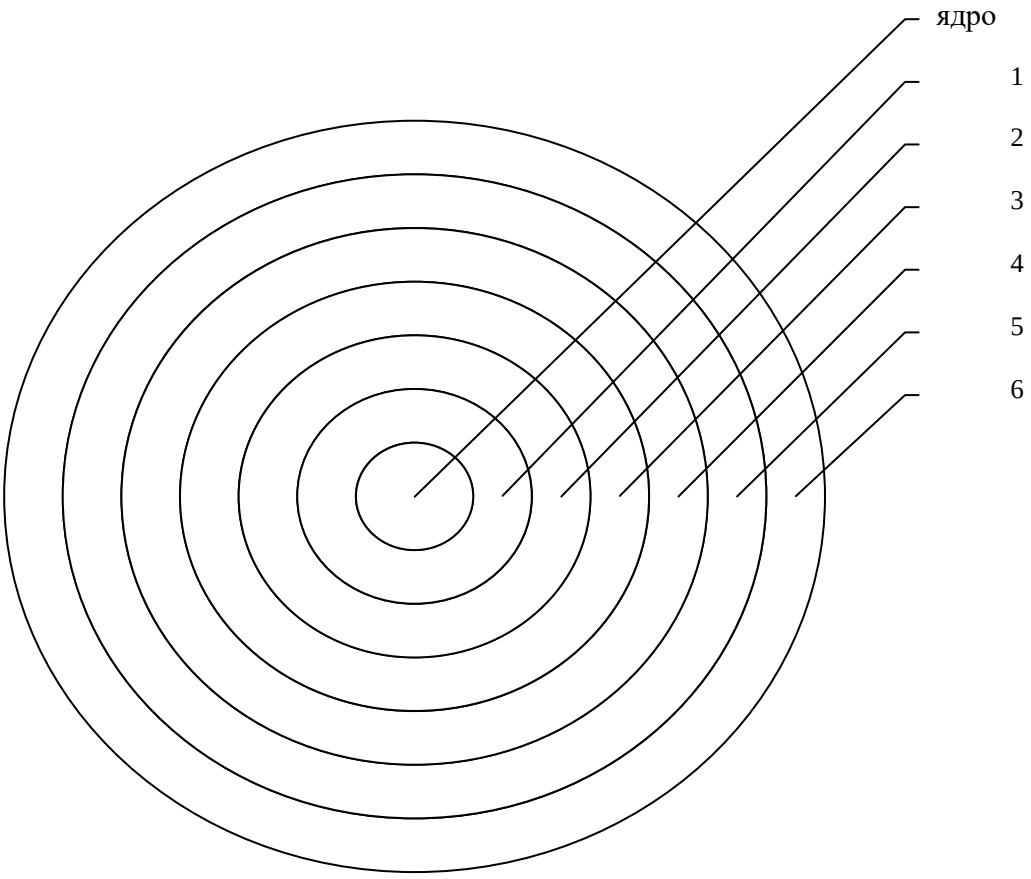

Схема 1. Ядро та периферія КД, де 1 – *speak, utter*, *recite* та ін., 2 – *allege, assume* та ін., 3 – *report* та ін., 4 – *assert, convey* та ін., 5 – *affirm, answer* та ін., 6 – *agree, announce* та ін.

Вони мають вираження на лексичному рівні. Якщо ми проаналізуємо результати словникових дефініцій, то побачимо, що *speak* та *utter* вживаються у корпусі 23037 та 839 разів, *give information* – 239 раз, *pronounce* – 968, *recite* – 452, *repeat* – 5964, *state* – 8482, *suppose* – 11744 та *tell* – 72738, *allege* – 1527, *assume* – 10879, *declare* – 5978, *indicate* –12188.

Отже, дієслова *utter*, *give information*, *recite, pronounce* вживаються відносно більшої частини дієслів, що майже наближаються до ядра лексико-семантичного поля, а в мовленні вони вживаються відносно рідко, щоби їх можна було віднести до основних дієслів мовлення. Можемо стверджувати, що аналіз за словниками не позбавлений неточностей. Так, згаданий нами

А. Кероп'ян вважає, що до ядерних КД належать *«say, tell, utter, pronounce, voice* – КД, що конкретизують манеру вимовляння лексики, чи ті, що мають відношення до способу ведення діалогу*»* [51, с. 245].

Щоб усунути їх, ми пропонуємо наступний методичний комплекс: згідно з методикою А. Вежбицької, враховуємо прагматичні та колокаційні характеристики досліджуваних дієслів. Дослідниця зокрема пропонує врахувати наступні обставини: напр., стосовно дієслів *boast* та *threaten*, то їх не можна вживати у фразі *I boast…* чи *I threaten*…, а також звертати увагу на колокації, що вживаються з відповідними дієсловами мовлення, як-от: *rebuke sharply, reprove gently, reprimand severely* [265, с. 21-22].

На наш погляд, можна використати ще й семантичну категоризацію словника П. Роже [286] для виокремлення дієслів мовлення. А врахувавши дефініційний аналіз, аналіз за декількома словниками, прагматичні характеристики *verba dicendi* та кількісні дані вживання наших лексичних одиниць у корпусі у різних регістрах, можна виробити новий підхід для виділення ядерних компонентів різних лексико-семантичних полів. У тезаурусі П. Роже лексика погрупована за шістьма класами: «клас 1: *abstract relations*; клас 2: *space*; клас 3: *matter*; клас 4: *intellect: the exercise of the mind*; клас 5: *volition*: *the exercise of the will*; клас 6: *emotion, religion and morality*» [286].

Е. Фінеган послуговується терміном «лінгвістичний репертуар для мовних варіантів, що демонструються в розмові та на письмі певного мовного товариства» [180, с. 331].

Ми також можемо враховувати результати й конверсаційного аналізу. Так, згідно Д. Шифрін, «конверсаційний аналіз враховує спосіб, яким учасники розмови конструюють системні рішення до повторюваних організаційних проблем розмови» [245, с. 239].

Дієслова мовлення можуть відноситися до трьох останніх класів: клас *intellect* складається з підрозділу *communication of ideas*, що в свою чергу поділяються на *nature of ideas communicated, modes of communication, means of*

communicating ideas, клас 5 *volition* поділяється на *individual volition* та *social volition.* Так, зокрема значення *cunning* дає нам ряд дієслів зі значенням *to plot, to contrive, to waggle, to devise*, а також *flatter, outwit* і т. ін. Для підкласу *antagonism* ми отримуємо *irk, annoy, anger, vex, irritate* тощо.

Наступний етап – це проведення дефініційного аналізу, прагматичних і колокаційних характеристик та перевірка отриманих результатів у мовленні на підставі текстів Британського національного корпусу для верифікації остаточних результатів. У цьому сенсі Р. Сталнакер зауважує, що «люди, а не речення, пропозиції чи мовленнєві акти мають чи створюють пресупозиції» [251, с. 50].

У Додатку Б (с. 241-246) до нашої праці поданий Список найчастотніших дієслів мовлення із Британського національного корпусу. Оскільки англійські дієслова мовлення складають 1239 дієслів (Додаток А), то до ядерних дієслів повинні належати дієслова, які входять хоча би до першої сотні найчастотніших дієслів. Слід зазначити, що такі високочастотні дієслова, як *to give, to come, to put, to bring, to show, to hold, to break* та інші, які за своїми окремими значеннями належать до дієслів мовлення, проте кількість слововживань у значеннях *verba dicendi* надто незначна, і тому ми не відносимо їх до ядра дієслів мовлення.

Отже, ми пропонуємо для виокремлення семантичних одиниць, таких як дієслова, іменники, що мають польову структуру, комбінацію методів для верифікації отриманих результатів: вибірка лексем за методикою тезауруса П. Роже, метод дефініційного аналізу, аналіз сем за декількома словниками, перевірка прагматичних характеристик та колокацій досліджуваних лексем, із подальшою перевіркою даних у корпусах текстів з метою вилучення зі списку слів, що не належать до ядра лексико-семантичного поля. Така методика, на наш погляд, покращує достовірність отриманих результатів і може бути використана для дослідження лексичних одиниць у корпусах різних мов та лексичних одиниць різних частин мови.

2.2 Компонентний аналіз.

Компонентним аналізом вважється підхід до вивчення значення слова за допомогою розкладання значення слова на компоненти, які називають семами. За цими компонентами визначають слова зі спільними або відмінними рисами. Шляхом зіставлення виявляють семи лексичних одиниць та визначають спільну сполучуваність близьких слів у мовленні.

Дж. МакКолі, як приклад, розглядає англійський іменник *bachelor*, розклавши його такі семи: 1) чоловік, який ніколи не був одружений; 2) птах чоловічого роду, який не має пари; 3) особа, яка має перший вчений ступінь університетської освіти; та 4) молодий лицар, що служить іншому лицареві [83, с. 236].

Часто використовують словникові дефініції для використання цього аналізу у дослідженнях лексичних одиниць. Цей метод близький за своєю суттю до методу вивчення лексики за допомогою польового підходу, а також методики опозицій. Компонентний аналіз – це методика дослідження змістовної сторони одиниць мови, що полягає у розкладанні значення на мінімальні семантичні складники для вивчення їх структури.

Компонентний аналіз широко використовується в лінгвістичних дослідженнях на сучасному етапі. Його також використовують для дослідження синтаксичних явищ для аналізу граматичних категорій та граматичної семантики.

2.3. Описовий метод.

Основою описового методу служать факти однієї і тієї ж мови. За своєю природою – це метод синхронного аналізу. Більшість, наприклад, середньовічних граматик були в основному описовими. Впродовж довгого періоду часу описовий метод залишався провідним при вивченні мовних фактів, які були потім викладені у довідковій лінгвістичній літературі

(граматиках, енциклопедичних виданнях), де в якості ілюстрації використовуються рисунки, схеми, таблиці тощо.

Метою цього методу є встановлення фактів та явищ мови та включення їх у науковий обіг. Провідними прийомами описового методу є спостереження, узагальнення, інтерпретація та класифікація. Сутність спостереження полягає у виділенні одиниць опису, їх властивостей, ознак, граматичних властивостей слів і т.п. Узагальнення зводиться до синтезу подібних та повторюваних явищ одиниць спостереження в одну більш широку категорію, в межах якої вони об'єднуються за спільними ознаками. Наприклад, за спорідненими ознаками лексика об'єднується в тематичні, синонімічні чи інші групи. Інтерпретація результатів спостереження – це їх тлумачення, встановлення місця конкретного факту серед інших фактів. Іноді встановлюється можливість різних інтерпретацій одного й того ж факту. Класифікація базується на розподілі сукупності фактів один відносно одного за певними ознаками. Результати класифікації часто оформлюються у вигляді таблиць.

Класифікація пройшла довгий шлях еволюції, одним із етапів якого є таксономічний. Така методика відзначається великим евристичним потенціалом, оскільки вона поєднується зі структурним методом і дає можливість узагальнювати та інтерпретувати не тільки реальні факти, але й структурно-системну будову мови.

Описовий метод також використовує два філософських методи: аналіз та синтез. Аналіз полягає в тому, що при спостереженні за таким складним об'єктом, яким є мова, його поділяли на складові частини (напр., звуковий потік ділили на слова, слова – на звуки і т.ін.). Синтез передбачає об'єднання отриманих у результаті аналізу якихось властивостей, ознак мовних одиниць для того, щоб дати об'єкту повний і цілісний його опис.

2.4. Дистрибутивний метод.

Дистрибутивним аналізом є методика дослідження мовних одиниць на

базі оточення чи контексту. Це метод, коли береться до уваги сума всіх оточень певної лексичної одиниці у мовленні, їх сполучуваності з іншими лексичними одиницями на основі дистрибуції чи контексту цих одиниць. Одиниці позначаються буквеними символами. Прикладом тут можуть бути запропоновані З. С. Гаррісом моделі речень, виражені певними формулами:

NV (Our best books have dissappeared), NVP (The Martian came in), NVPN (They finally went on strike), NVN (We'll take it), NV_b (He is), NV_bP (I can't look up), NV_bPN (The mechanic looked at my engine), NV_bN (He is a fool. I looked daggers), NV_bA (He is slightly liberal. They look old) [192, с. 351].

М. В. Влавацька зазначає, що поняття дистрибуції «лежить в основі дистрибутивного аналізу мовних фактів – методу лінгвістичного дослідження, при якому класифікація мовних одиниць та вивчення їх ознак відбувається винятково на основі розподілу досліджуваних одиниць в потоці мовлення, тобто на основі їх сполучуваності з іншими одиницями, оточенням чи контекстом досліджуваних одиниць» [28, с. 40].

При використанні корпусного підходу до вивчення дистрибуції мовних одиниць конкорданси допомагають встановити моделі, в яких вживається та чи інша лексична одиниця. В іншій своїй праці дослідниця ще вказує, що «сполучуваність слів була і залишається однією із найактуальніших проблем у сучасному мовознавстві. Загальновідомо, що найскладніші та суперечливі норми в мові відносяться саме до сфери сполучуваності. Потреба систематизації комбінаторних властивостей слова особливо важлива для таких галузей мовознавства, як ортологія, культура мови, лінгводидактика, методика навчання мови, переклад, лексикографія та ін. Сполучуваність як мовне явище – основна характеристика мовних одиниць, що забезпечує їх функціонування в мовленні» [27, с. 91].

2.5. Контекстуальний аналіз.

Методика контекстуального аналізу пов'язана з теорією контекстної

семантики. Засновником теорії вважають британського лінгвіста Дж. Фірса, відомого цитатою: «ми знаємо слово за допомогою оточення, в якому воно існує» (цит. за [265, с. 24]). Він вважав, що висловлення має зміст у ситуативному та соціальному контексті та є функцією такого контексту.

При такому підході контекст ситуації визначається як постійне оточення даного елементу, що є колокацією та в граматичному плані як розміщення в лінійній площині різних граматичних елементів, що є колігацією.

Д. Осуховська зазначає, що «колокації є групами слів…, в якій одне слово…має зміст тільки у комбінації з іншим словом чи з декількома подібними словами» [235, с. 47]. Далі вона говорить, що «комбінація лексем, чиї відношення є вільними (будучи членами фрази, вони зберігають їх індивідуальні семантичні властивості, як у фразі *the man smiled*). Другий тип називається ‘колокацією’ – це комбінація лексем, чиї відношення є афінні (семантика одного з них вживається зі значенням цілого як у *heavy rain*). Третій тип називається ‘контр-творіння’ та є комбінацією лексем, чиї відношення є контр-афінні та синонімічні з Дж. Лакоффовими (1993) ‘поетичними метафорами’» [ibid].

П. Хенкс зазначає, що «слова тільки тоді мають значення, коли вони вжиті в контексті [169, с. 19]. М. Бонді підкреслює, що «ключові лексичні елементи тексту утворюють щільну мережу інтерколокації, включаючи як безперервні, так і уривчасті фразеологічні моделі» [201, с. 4].

При аналізі береться до уваги вплив комунікативної ситуації, соціальних чинників, екстралінгвальних чинників, контексту ситуації. Метод контекстуального аналізу включає набір компонентів, необхідних для встановлення статусу тексту відносно інших текстів, а також допомагає встановленню мотивів і цілей тексту. Що ж стосується соціальних чи інших чинників, то тут Л. Зіп зазначає, що «мовець, для кого мова є рідною, є єдиним арбітром правильного вживання граматики, хто володіє інтуїцією про рідну мову» [270, с. 24].

2.6. Парадигматичні відношення у семантиці КД.

Синонімія є складним явищем у лінгвістиці, яке представляє певний обсяг словникового запасу мови. В. А. Широков та інші мовознавці зазначають, що синонімами є «слова, близькі або тотожні за значенням, але відмінні за звуковою формою» [56, с. 390]. Гріффітс та Камінгс стверджують, що «синонімія є еквівалентність значення. Іменники *mother*, *mom* та *mum* є синонімами один одного. Коли одне слово у реченні заміняється синонімом – словом з однаковим значенням –, тоді буквальне значення речення не змінюється: *My mother's / mum's / mom's family name was Christie*. Соціолінгвістичні відмінності (такі як факт, що *mum* та *mom* є неформальними та використовуються відповідно в британському та північноамериканському варіантах англійської мови) є такими, що не стосуються справи, тому що вони не впливають на пропозиційний зміст речення» [190, с. 21]. М. Кочерган вказує на те, що «на основі опису сполучуваності синонімів дається оцінка кожної пари слів і коректуються попередньо виділені синонімічні ряди» [59, с. 96].

О. Селіванова вважає, що синоніми – це: «розбіжні за звучанням і написанням лексеми одного частиномовного статусу або одного мовного рівня (морфеми, граматичні форми, синтаксичні конструкції, фразеологізми) із близьким чи тотожним значенням. Багатозначні слова можуть входити до кількох синонімічних рядів, оскільки підґрунтям установлення синонімії є лексико-семантичний варіант. На лексичному рівні, де синонімія представлена найбільш повно, виокремлюють лексичні й контекстуальні синоніми: перші мають подібність значення у мовній системі, другі отримують її в контексті. Лексичні синоніми диференціюються на стилістичні, які різняться стилем уживання (*обличчя – пика*); семантичні (ідеографічні), що близькі за значенням, але не тотожні за семним складом (*швидкий, стрімкий, рвучкий, прудкий*); семантико-стилістичні, які суміщають ознаки перших і других, й абсолютні, тобто еквіваленти (*алфавіт – абетка)*. … Домінантою синонімічного ряду є

найбільш уживане, стилістично нейтральне, найменш експресивне й синтагматично найменш фіксоване слово» [272, с. 540-541].

В. Вілюман зазначає, що синоніми вивчаються у мові та мовленні, зокрема синоніми вивчають у стилістиці конкретної мови та їх функціонування у творах того чи іншого письменника / автора. «Як розглядаються значення та смисли слів у цілому, так і синонімічні зв'язки слів відмінності між мовою і мовленням розглядають у протиставленні лексичному значенню слова, його мовленнєвому значенню; у диференціації мовних (лексичних) та мовленнєвих (стилістичних) синонімів» [23, с. 49].

Дж. Лайонз пропонує поділяти синоніми на часткові та абсолютні. Він зазначає, що різниця між майже-синонімами (словами, що мають більш-менш схоже, проте не тотожне значення) та абсолютними синонімами розрізняється на рівні слів. Він стверджує, що «два (чи більше) виразів є абсолютно синонімічними, якщо і тільки якщо вони відповідають наступним трьом умовам:

(1) всі їх значення тотожні;

(2) вони синонімічні у всіх контекстах;

(3) вони семантично еквівалентні (тобто їх значення чи сукупність значень тотожні) у всіх параметрах значення, дескриптивних і недискриптивних» [63, с. 77].

Д. Дів'як вважає, що «синоніми мають однакові синтаксичні дані щодо їх дистрибуції» [167, с. 22].

Ю. С. Степанов розглядає синонімію, як таку, що «полягає у схожості декількох слів за сигніфікативним значенням, а не за іншими видами значення» [117, с. 15]. Д. Кровіц та Д. Міллер у своїй розвідці наголошують на різниці між синонімами. Вони підкреслюють, що «тонка відмінність як така, до якої міри синоніми схожі, має важливе значення, коли потрібно вибрати найкраще слово для потрібної мети. Слово *difficult* (важкий) схоже на *strenuous* [енергійний], *hard* [жорсткий], *challenging* [який оскаржує], *arduous* [напружений], та *tough*

[міцний], проте кожен із цих синонімів має конкретну контекстуальну та конотативну різницю в значенні, що робить його не цілком тим самим, як інші синоніми, подібним, однак не таким самим» [173, с. 49].

Ронні Канн зазначає, що «контекст є ключем до прийнятності інтерпретації синоніма. Навіть чітка синонімія *fiddle = violin*, … показує різницю у прийнятності у різних контекстах: якщо Джоун типово грає на скрипці [violin] у симфонічному оркестрі, або як солістка виступає на класичних концертах, то хтось може не погоджуватися, що вона грає на скрипці [fiddle], де цей термін може означати, що вона грає більш популярні стилі музики» [223, с. 461]. Тут мається на увазі той факт, що значення англійського іменника *fiddle* є неформальним, розмовним (згідно зі словником Collins English Dictionary [276]), та у словнику Collins COBUILD Advanced Learner's English Dictionary, що був створений на основі корпусного підходу, зазначено, що «деякі люди називають скрипки [violins] *fiddles*, надто ж, коли вони використовуються для гри народної музики» [278].

В. Б. Касевич дотримується думки, що синоніми – це гіперлексеми, які є не одиницями, а класами. Він зазначає, що існують два підходи до визначення синонімії. Перший відноситься до критерію взаємозамінності, і, відповідно, виділяють повну чи неповну синонімію, та можливість встановити еквівалентність; основною ознакою критерію є можливість взаємозаміни у відповідному контексті. Другий підхід зводиться до лексичного параметра, наприклад: справити (*враження*) та зробити (*вплив*) *cf* [126, с. 212-213].

Ю. Д. Апресян стверджує, що «відношення синонімії часто встановлюються між цілими словами, а не між окремими значеннями слів» [3, с. 253]. Він наводить приклади, коли слово має декілька значень, які не завжди синонімічні по відношенню одне до одного. Наприклад, КД *ask* у своїй семантичній структурі має декілька значень, що позначають мовлення, проте вони мають різні за змістом передачі комунікативних актів значення: ask_1 – «запитувати», ask_2 – «просити», і ask_3 – «запрошувати», і вони входять до

різних синонімічних рядів КД [3, с. 253].

Він відзначає, що «основною властивістю синонімів вважаються семантичні відмінності між ними, які описані досить повно. Сполучувальні та стилістичні відмінності особливо пов'язані з належністю до книжної та архаїчної лексики, відзначаються менш систематично, а синтаксичні та інші граматичні відмінності не згадуються зовсім [3, с. 253-254].

В. Колінсон вказує на типову різницю між синонімами: «1) один синонім загальніший за інший: *refuse – reject*; 2) один синонім інтенсивніший за інший: *repudiate – refuse*; 3) один синонім емотивніший за інший: *reject – decline*; 4) один синонім може мати значення схвалення, а інший нейтральний: *thrifty – economical*; 5) один синонім професійніший за інший: *decease – death*; 6) один синонім літературніший за інший: *passing – death*; 7) один синонім розмовніший за інший: *turn down – refuse*; 8) один синонім діалектніший за інший: шотл. *flesher – butcher*; 9) один із синонімів належить до дитячої лексики: *daddy – father*» цит. за [261, с. 142-143].

І. Мельчук, однак зазначає, що те, «що стосується лексичної синонімії, тобто синонімії слів і (фразеологічних) словосполучень, то, хоча до цих пір синонімія і приваблювала основну увагу дослідників, насправді вона незрівнянно бідніша, ніж синонімія фраз і абзаців, і, очевидно, менш цікава» [84, с. 45]. Він підкреслює, що можливість передати однакове значення за допомогою різних способів, тобто різними рівнозначними перетвореннями, збагачує мову та «володіння мовою є володіння синонімічними засобами» [84, 45].

Л. М. Бублик так описує КД у творах письменника Г. Тютюнника: «синонімічні одиниці, виявлені нами в творах Григорія Тютюнника, відтворюють найрізноманітніші відтінки здійснення мовленнєвого акту, виражають оцінну характеристику, ставлення мовця до повідомлюваного чи суб'єкта мовлення» [17]. Синонімічні відношення характерні для КД, оскільки вони відображають мовленнєві дії, які мають лексичні одиниці із близькими

значеннями, напр.: *ask, inquire, enquire* та ін.*; whisper, murmur* та ін.

Іншим явищем парадигматичних відношень КД є антонімія. О. Селіванова визначає антоніми як «однорівневі одиниці мови чи мовлення, значення яких перебувають у відношенні протилежності. За ступенем залежності від контексту антоніми поділяються на контекстуальні, семантична протилежність яких виявляється лише в контексті, та мовні, протилежне значення яких можливе в ізольованому вигляді» [272, с. 31].

В. Б. Касевич підкреслює, що антоніми формують не тільки бінарні опозиції, а їх семантичні відношення трохи складніші, ніж здаються на перший погляд. Так, антоніми *broad* та *narrow* формують градуальні опозиції, на відміну від антонімічної пари *clever / stupid,* антоніми *high / low* формують крайні елементи опозиції. *Cf* [126, с. 210].

А. Лерер та К. Лерер пропонують наступне визначення антонімії: «А та Б є антоніми, якщо все те, що є А не є Б та все, що є Б не є А» [210, с. 487]. С. Джоунс та ін. вивчали антоніми у корпусі та «визначали їх за допомогою дискурсивних функцій, шукаючи антонімні пари у корпусі та категоризуючи їх згідно з текстовою функцією» [148, с. 26]. Результати показали, що у багатьох випадках антоніми вживалися в одному реченні, типу *There were a hundred questions still to be **asked** and **answered**, but at this speed and in this noise speech was impossible* CKF.

С. Джоунс також підкреслює, що семантична диференціація антонімів не є універсальним способом визначати опозиції лексичних одиниць. Він подає приклад антонімічної пари *rich* та *poor*, зазначивши опозицію ‘бідність – багатство‘, проте прикметники *affluent* та *broke* також мають цю ж опозицію. Але жоден не назвав би їх антонімами (або ніхто би їх не відмежовував як такі, що мають ту ж саму шкалу опозиції подібно до згаданих *rich* та *poor*. Тому тільки ті пари будуть антонімами, які знаходяться кардинально протилежно на певній опозиційній шкалі [148, с. 10].

С. Аткінс та М. Рандел поділяють антоніми на три типи: комплементарні

антоніми (якщо це не X, то повинно бути Y і навпаки, наприклад, *alive :: dead, hit/miss)*, полярні антоніми (якщо X, то не Y, і якщо Y то не X (*good :: bad, ask :: answer)*, та дирекційні антоніми, що позначають протилежний рух вздовж осі (*north :: south, top :: bottom, male :: female, appear :: disappear*). [149, с. 141–142].

В. Шейнман та ін. поділяють антоніми на полярні (розрізняються за шкалою, як *narrow :: wide)*, евалюативні (як *beautiful :: ugly*) [249, с. 800]. А. Лерер доповнює характеристику антонімів маркованістю, зазначаючи, що один із членів опозиції є маркованим, як наприклад, *short* та *unhappy* є маркованими, тоді як *long* та *happy* є немаркованими [209, с. 399]. І. Евренінов пропонує поділяти антоніми на «класифікуючі, такі як *лінгвіст // нелінгвіст*, та оцінюючі, такі як *здоровий // нездоровий*» [178, с. 68]. П. Крогер підкреслює, що антоніми є «двома термінами, якими ми виражаємо величину тієї самої властивості чи атрибута» [206, с. 109].

Наступним видом парадигматичних відносин КД є семантичні моделі, у яких вживаються КД у тексті. У сучасному мовознавстві все більший інтерес викликає вивчення дієслівних характеристик на рівні речення та тексту. Моделі є одним із видів, який має прикладний характер, адже, знаючи моделі вживання певного слова, можна навчати лексико-граматики студентів, і, вивчивши моделі, можна побачити різницю вживання синонімів та антонімів, що полегшить вивчення, адже дієслово є центральним елементом речення. Від кількості можливих актантів залежить його структура. С. Татевосов пропонує розглядати предикати як «продукт синтаксичної деривації» [123, с. 16].

Є. В. Петрухіна відзначає, що «на значення дієслова має вплив синтаксична валентність дієслова, його комбінаторика, структурна схема речення-висловлення. При цьому одне і те ж дієслово як мовний знак може бути використане для позначення іншої ділянки смислового континууму чи для вираження іншого способу пропозиціоналізації події. Це отримує своє відображення у зміні перелічених вище синтаксичних параметрів. … Взаємодія

цих двох факторів – лексичного та граматичного – в процесі формування висловлення і визначає специфіку функціональної категоризації дієслова» [105, с. 63]. С. В. Шустова та Є. А. Смирнова розглядають валентність «як здатність дієслова сполучатися з певними конструкціями із інших складових речення» [137, с. 163].

М. Скот та С. Трібл відзначають важливість контексту у виокремленні моделей. Вчені підкреслюють важливість лінгвістичного та екстралінгвістичного ситуаційного контексту. Вони визначають межі контексту за рівнями: рівень 1 (декілька слів вліво і вправо від досліджуваного слова); рівень 2 (речення); рівень 3 (абзац); рівень 4 (комунікативна ситуація); рівень 5 (розділ чи частина); рівень 6 (весь текст); рівень 7 (група текстів, до якої належить цей текст); рівень 8 (інші пов'язані тексти); рівень 9 (культурний контекст); 10 рівень (екстралінгвальний: де ви є, коли читаєте текст) [246, с. 8-9].

Д. Торнбороу та Ш. Вареінг звертають увагу на літературні тексти, які використовуються у граматичній системі мови. Вони зазначають, що граматичні конструкції можуть варіюватися та відхилятися від інших, повсякденних форм мови, і в результаті можуть створювати нові моделі у формі та значенні. Одним із таких способів є неконвенціональні структури, які порушують правила граматики. Вони наводять, як приклад, речення із твору В. Шекспіра *Well, I will for refuge straight to Bristol Castle* де відсутнє дієслово присудок *go.* [260, с. 63].

Традиційно підмет та присудок використовуються для опису головних (ядерних) елементів речення. В мові обмежена кількість словникового складу породжує (кожна одиниця) тисячі комбінацій, щоб бути логічно поєднаними в реченні. Сполучуваність слів можлива завдяки певним правилам дистрибуції слів. Це можливо завдяки валентності слів. Н. Комлєв зазначає, що «дистрибутивно-синтаксична модель мови – лише одна із можливостей опису мови, тільки одного аспекту: звука-знака. … Вивчення знака в цих аспектах

може не включати вивчення лексичного значення слова, оскільки названі категорії можуть бути предметом аналізу безвідносно до лексичного значення» [55, с. 74].

2.7. Текстові відношення у семантиці КД.

При текстовому підході ми виходимо з розуміння дихотомії між мовою та мовленням. Мова – це лексичні одиниці, синтаксичні одиниці та надфразні єдності. Мовлення – це природнє функціонування мовних одиниць у спілкуванні. В. Д. Бялик звертає увагу на такі особливості мовлення: «Мовлення виступає сукупністю того, що говорять люди. Мовлення містить у собі індивідуальні комбінації, що залежать від волі мовців, і акти говоріння, необхідні для виконання цих комбінацій. Прояви мовлення індивідуальні» [18, с. 27]. Т. Магентіс та Б. Берген зазначають, що «потенціал людської семантики значно перевершує конкретне, дозволяючи нам спілкуватися про невидимі речі, зміщені в часі та просторі та речі *небачені*, такі як час, любов та математика» [155, с. 2005].

В. Плунгян розглядає двох учасників мовленнєвого акту: «мовця (той, хто породжує текст) та адресата (той, кому мовець адресує цей текст). Адресат та мовець називаються особами (лат. *perosonae*; англ. *persons* і т. д.); цей традиційний (і не дуже вдалий) термін може розглядатися як відображення «антропоцентричного» характеру мови (в даному випадку того факту, що породження та сприйняття текстів здійснюється людьми)» [98, с. 308]. Співрозмовники формують мовленнєву ситуацію, залежно від мети повідомлення, яку реалізують в тексті. Учасники комунікативної ситуації включають в екстралінгвістичні особливості комунікативної ситуації також соціальний та культурний контекст, тобто соціальне походження мовця, що має вплив на його мовлення, та культурний рівень, особливості національного характеру тощо. Н. Валгіна вказує, що «текст реалізує певну комунікативну інтенцію (намір, задачу): 1) повідомити, констатувати (опис); 2) розповісти,

зобразити (оповідь); 3) порівняти, резюмувати, узагальнити (визначення, пояснення); 4) обґрунтувати, довести, спростувати, викрити, (аргументація, міркування); 5) спонукати, просити, наказати (інструктаж) [19, с. 77].

Соціальний контекст описується як особисте, суспільне, інституційне, та неформальне. Мовознавці описують різні види соціальних контекстів, наприклад, різні організації (школи, палаци, інститути); ситуативні місця спілкування між людьми (зупинки транспорту, авто, залізничний, авіатранспорт, зали очікування, кафе, ресторани, стадіони, дім, парки тощо); ситуації, коли особи перебувають у сварці, на застіллі та ін. Ми можемо розглядати соціальні ролі співрозмовників, їх вікові та інші ознаки, відношення одного мовця до другого (начальник – підлеглий, рівний – рівний (два підлітки), поліцейський – водій і т. ін. С. Краніч звертає увагу на те, що «частотність вживання у дискурсі тривалого часу зумовлене тим, що так розмовляють мовці нижчих соціальних класів» [204, с. 104].

Мовець має реалізувати свої комунікативні установки, релевантні для даної ситуації мовлення, наприклад, бажання до спілкування, активна чи пасивна участь у мовленнєвій ситуації і т. ін. Слухач, у свою чергу, повинен розуміти свою роль, статус, щоб комунікація відбулась успішно. Е. Сепір говорить, що «комунікативні процеси діють не тільки в суспільстві як цілому: вони безкінечно різноманітні за формою і значенням для різних типів особистісних відношень, з яких складається суспільство» [112, с. 212]. Т. ван Дейк та В. Кінч відзначають, що «метою вербальної комунікації є розмовляти чи писати таким чином, щоб знання, погляди чи думки слухача трансформувалися згідно з бажаннями мовця» [175, с. 269].

С. Філіпов зазначає, що лінгвістика тексту має свої завдання, серед яких: 1) вивчення тексту як системи вищого рангу, основними ознаками якої є цілісність і зв’язність; 2) побудова типології текстів за комунікативними параметрами і співвіднесеними з ними лінгвістичними ознаками; 3) вивчення одиниць, що складають текст; 4) виявлення особливих текстових категорій;

5) визначення якісного різноманіття функціонування мовних одиниць різних рівнів під впливом тексту в результаті їх інтеграції з текстом; 6) вивчення міжфразових зв'язків та відношень [128, с. 58–59].

У нашій розвідці ми розглядаємо якісне різноманіття функціонування мовних одиниць на рівні тексту як елементів когезії. А. В. Бондарко вважає, що «контекстуальна інформація, ситуативна інформація та енциклопедична інформація є джерелами мовленнєвого змісту» [15, с. 113-114]. А. МакКі вважає, що «аналіз тексту … спеціально розроблений щоб дослідити утворення значення» [227, с. 111].

Важливим елементом тексту є текстуальність, тобто та властивість, яка робить текст текстом. Це також та єдність, яка функціонує по відношенню до його оточення. Текстуальність набуває своєї функції за допомогою когезивного зв'язку. Наприклад, у реченні *John read a book. It was very interesting* займенник *it* має когезивний зв'язок із підметом попереднього речення *John*. Поняття когезії семантичне в тому розумінні, що між іменником-підметом та займенником є зв'язок, визначений їхнім значенням. Займенник вказує на попередній іменник, тому що це властива займеннику дейктична функція. С. Стрілецька зазначає, що «сім обов'язкових істотних рис, що роблять текст текстом, а саме: когезія, когерентність, інтенціональність, акцептабельність, інформативність, ситуативність та інтертекстуальність. У сучасній лінгвістиці сукупність таких текстових властивостей пов'язується з поняттям "текстуальність"» [118, с. 233]. А. Насіціоне стверджує, що «важливість когезії полягає у її потенціалі відносити один елемент у тексті до іншого. Це загальний текстотвірний зв'язок або набір таких зв'язків» [233, с. 63].

А. Гіббонз та С. Уайтлі виділяють наступні елементи лексичної когезії: 1) повтор: повтор подібних чи ідентичних слів, фраз чи речень, включаючи паралелізм; 2) лексичні зв'язки: використання семантичних форм, таких як: синоніми, антоніми, гіпоніми тощо; 3) колокації: використання слів чи фраз, що вживаються поряд у тексті [183, с. 77].

М. Гоуі виділяє декілька видів текстових повторів. Перший тип – це прості лексичні повтори, коли мовець промовляє те саме слово ще раз, щоб можна було щось додати пізніше (це найпростіша форма повтору або ж простий семантичний зв'язок між двома словами). Наступний вид повтору є складним лексичним повтором: коли дві лексичні одиниці поєднані близьким лексичним значенням, наприклад, *human* та *man*. Наступним видом повтору є текстоформуючий повтор та випадковий повтор. Якщо обидва слова відносяться до одного й того ж слова – це не випадковий повтор. Другим критерієм є контекстуальний. Наприклад, форми дієслова *gives* та *giving* відносяться до одного й того ж лексичного дієслова *to give*, їх можна перефразувати на *provide (with).*

Перифраз також може виступати повтором, і ми можемо виділити два його типи: 1) простий перифраз (синонімічний повтор: напр., *sedate* та *tranquilize*, або *say* та *tell*); 2) складний перифраз (поєднання двох лексичних одиниць спільною віднесеністю до якоїсь події, напр., *easter egg* та *Easter* – вони обоє мають відношення до одного і того ж релігійного свята – Великодня, що і поєднує їх у складний перифраз).

2.8. Метод польового дослідження.

Лексико-семантичне поле має ядро та периферію. У центрі знаходиться домінанта, або архілексема, на периферії – елементи поля, що мають вузьке, конкретне значення, яке приводить до невисокої частотності вживання лексеми. Домінанта – найчастотніше слово, яке має великий набір сем, що відносяться до цього поля. Вживання домінанти у тексті є високочастотним у мовленні завдяки полісемантичності своїх значень. Наприклад, домінанта КД – *say,* а такі КД як *bawl, lisp, hoot, howl, jabber* мають вузьке специфічне значення, однак їхня частотність у корпусі є досить низькою у порівнянні із центральними КД.

У цьому зв'язку слід зауважити, що О. А. Павлишенко виділяє такі основні ознаки поля:

1) поле має інвентар елементів, пов’язаних між собою структурними відношеннями;

2) елементи, які утворюють поле, мають семантичну спільність і виконують єдину функцію;

3) поле може об’єднувати однорідні і різнорідні елементи;

4) в структурі поля виділяють мікрополя;

5) у структурі поля наявні ядерні і периферійні конституенти; ядро консолідується навколо компонента – домінанти, а периферія має „зонну” організацію;

6) ядерні конституенти найбільш спеціалізовані для виконання функцій поля, систематично використовуються, виконують функцію поля; водночас вони найбільш частотні, порівняно з іншими конституентами та обов’язкові для поля;

7) між ядром та периферією існує розподіл функцій: частину функцій виконує ядро, частину – периферія;

8) межа між ядром та периферією, а також між окремими зонами периферії, нечітка, розмита;

9) конституенти поля можуть приєднуватися до ядра одного поля і до периферії іншого поля і навпаки;

10) різні поля накладаються одне на одне, утворюючи зони поступових переходів [93, с. 99].

Системність лексико-семантичного поля полягає в тому, що елементи поля є взаємозалежними. Лексико-семантичне поле складається, як правило, з декількох підгруп лексичних елементів, пов’язаних між собою загальним значенням архілексеми. Лексико-семантичне поле є різним для різних мов, тобто у кожної окремої мови є свій набір лексичних одиниць, об’єднаних навколо домінанти, та їхня кількість різна: напр., в українській мові парадигма КД є дещо менш чисельною, ніж в англійській мові. Це пояснюється тим, що в англійській мові є багато запозичень із французької та латинської мов, лексичні

одиниці яких є часто стилістично маркованими: напр., *arraign, indict* – запозичення з латинської через інші мови, і вони вживаються в офіційному стилі юриспруденції. В українській мові такого роду синонімів немає, тому і чисельність їх трохи менша. Г. С. Щур зазначає, що продуктивною точкою зору на ЛСП є те, що «існують групи лексем, що мають спільне значення і спільну предметну сферу» [138, с. 49].

КД *say* є архілексемою, чи домінантою лексико-семантичного поля, яке відображає зміст всього поля своїми значеннями. В англійській мові до другої половини ХХ століття воно вживалося в переважній більшості для введення прямої мови в художній літературі.

КД є виразником мовлення і мови, пов'язаних з мовленнєвими актами, які відбуваються при спілкуванні між комунікантами. Найповніше та найвиразніше вони представлені у художній літературі. Художній текст передає всі можливі варіанти вживання КД, включаючи інхоативні дієслова.

Усі елементи лексико-семантичного поля КД мають у своєму тлумаченні сему КД архілексеми. Вона вживається у всіх контекстах КД периферії та є одним із найчастотніших дієслів сучасної англійської мови. До ядра КД входять високочастотні дієслова, що також мають широкий набір сем, тільки вужчого плану, ніж у КД домінанти.

2.9 Метод корпусного аналізу.

Створення лінгвістичних корпусів і формування корпусної лінгвістики є одним із основних напрямів сучасної лінгвістики. Постає завдання розробки загальних принципів побудови корпусів із використанням сучасних комп'ютерних технологій з точки зору користувача і, передовсім, національних корпусів.

Доступ до великого обсягу текстів дозволяє уникнути хибних узагальнень про стан мови, які можуть мати місце при роботі з обмеженим матеріалом. Національні корпуси є не тільки дуже зручним інструментом для

пошуку мовного матеріалу, але й предметом нової ідеології вивчення мови, для якої мова і є корпусом. Корпусна лінгвістика зосереджує свою увагу на ідеї вибору і на лінгвістиці мовлення. Таким чином, національний корпус – це водночас і база, і інструмент лінгвістичного дослідження, а також обов'язковий формат репрезентації мовного знання і мови. Є. Лютікова підкреслює, що «поява лінгвістичних корпусів відкриває нові перспективи в дослідженні здавалось би добре вивчених явищ» [81, с. 437]. В. Кречмар також вказує на те, що корпусний аналіз дозволяє «досліджувати контекстуальну ситуацію мови на всіх рівнях та рухатись вільно між різними рівнями аналізу – від вимови до лексикону, до морфології та синтаксису» [205, с. 151].

Британський національний корпус (далі БНК), на базі якого проведене наше дослідження КД, є репрезентативним корпусом сучасної англійської мови Британського національного варіанту, що містить 4054 текстів загальним обсягом 100,467,090 слововживань або 6,053,093 речень. Відбір текстів проводився нами за статистичними даними британських бібліотек, який у кінцевому підсумку включає такі типи текстів, як: прикладні науки, мистецтво, релігія та філософія, комерція і фінанси, художні твори, дозвілля, природничі та точні науки, соціальні науки, політичні події. Отже, БНК охоплює принаймні два важливих параметри, серед яких виокремлюємо ареал фіксації тестів та типи текстів, які відображають усне та письмове мовлення. Ареал фіксації текстів БНК представлений нами в Таблиці 2.1.

Як свідчать дані цієї таблиці, найбільш репрезентативним серед реґіонів фіксації текстів БНК є південна частина Великобританії, а найменш представленими – Ірландія та США. Такий стан справ може бути зумовлений соціально-економічними та політичними чинниками з огляду на розміщення основних медійних засобів, політично-адміністративних установ, видавництв, саме в південній частині Великобританії. З іншого боку, БНК зорієнтований, у першу чергу, на друковані матеріали Великобританії, що значно зменшує частку

Таблиця 2.1.

Ареал фіксації текстів у БНК.

Регіон	Тексти	Слова	%	Речення	%
Невідомий	690	14583761	16.70	790465	15.76
Великобританія (неуточнено)	264	7124424	8.16	383046	7.63
Ірландія	37	567046	0.64	31825	0.63
Великобританія (північ)	192	3778114	4.32	230008	4.58
Великобританія (центр)	93	2622554	3.00	192379	3.83
Великобританія (південь)	1854	58066891	66.53	3365045	67.11
США	14	535415	0.61	21204	0.42

друкованої продукції з інших англомовних країн (Ірландія, США).

О. І. Ванівська характеризує БНК наступним чином: «У мовних корпусах представлені тексти, які є зразками писемного та усного мовлення, мають відповідні соціолінгвістичні особливості і відносяться до різних жанрів. Тому корпусні дані можуть надати матеріал для соціолінгвістики та жанрології. Більшість текстів БНК супроводжуються анотацією не лише про джерело тексту, його жанрову приналежність, рік публікації або запису, а й містять вікові, гендерні характеристики мовців. Таким чином, ще одним важливим аспектом корпусного аналізу є можливість перегляду вживання різноманітних лексичних і граматичних засобів у текстах різних жанрів, стилів, регістрів письмового та усного мовлення комунікантами різного віку» [20, с. 10]. М. Дейвіс інформує, що «БНК містить детальну інформацію про дистрибуцію лексичних одиниць» [170, с. 149].

Важливим у БНК є акцент на типі тексту, який відображає сам тип мовлення – усне чи письмове. Таким чином, великою перевагою БНК є врахування не тільки письмових текстів, але й фіксація текстів усних. Розподіл усних та письмових текстів БНК поданий в Таблиці 2.2.

Очевидно, що основу БНК складають письмові тексти (3144 текстів або

Таблиця 2.2.

Усні та письмові тексти в БНК

Тип тексту	Тексти	Слова	Речення	%
Усні тексти	910	10.58	1039121	17.78
Письмові (книги та періодичні видання)	2688	80.49	4403803	72.75
Письмові (усне мовлення)	35	1.35	120153	1.98
Письмові (різне)	421	7.55	490016	8.09
Письмові загалом	3144	89.39	5013972	82.82

82, 83%), тоді як усні тексти (роздруківки усних бесід, телерадіопередач, шоу, тощо) складають всього 17, 78 %, представлених 910 текстами. При цьому усні тексти відображають різні регіони поширення їх фіксації у корпусі. Ареал фіксації усного тексту у БНК поданий в Табл. 2.3:

Таблиця 2.3.

Ареал фіксації усного тексту в БНК

Регіон	Тексти	Слова	%	Речення	%
Невідомий	35	446584	4.31	27706	2.66
Великобританія (північ)	312	4658232	45.04	458253	44.10
Великобританія (центр)	213	2471184	23.89	240320	23.12
Великобританія (південь)	350	2765729	26.74	312842	30.10

Дані Таблиці 2.3. свідчать про те, що усні тексти в БНК найбільш широко представлені північною та південною частиною Великобританії; дещо менша частка таких текстів зафіксована в її центральній частині. Залишається незначна частина текстів, регіон фіксації яких є невідомим (2, 66%).

Усні тексти значною мірою залежать від контекстуальних параметрів, тобто сфери їх вживання у соціокультурному та політичному житті мовця. Загалом можна виокремити чотири мовленнєвих контексти, які характеризують даний тип текстів, а саме: освітній або інформативний, бізнес, громадський або інституційний та дозвілля.

Контекстні параметри усного тексту у БНК подані у Табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Контекстні параметри усного тексту в БНК

Контекст	Тексти	Слова	%	Речення	%
Освітній / інформативний	169	1633303	26.61	119252	27.82
Бізнес	131	1285938	20.95	108101	25.22
Громадський / інституційний	262	1655263	26.97	96504	22.51
Розваги	195	1561167	25.44	104701	24.43

Як видно із Таблиці 2.4., контекстні параметри усного тексту в БНК розподіляються приблизно рівномірно, хоча і помітною є деяка домінантна роль громадського (інституційного) контексту, дозвілля та освітньо-інформативного контекстів.

Письмові тексти в БНК не вирізняються гомогенністю, а представлені різними типами, які проілюструємо Таблицею 2.5.

Таблиця 2.5.

Типи письмових текстів в БНК

Тип тексту	Тексти	Слова	%	Речення	%
Книги	1414	49891770	57.16	2895652	57.75
Періодичні видання	1208	28356005	32.48	1487725	29.67
Різне (опубліковане)	238	4197450	4.80	288004	5.74
Різне (неопубліковане)	284	4832480	5.52	342591	6.82

Основну частину письмових текстів складають друковані видання (книги – 1414 текстів, періодичні видання – 1208 текстів). Інші види письмового тексту (як опубліковані – листівки, брошури –, так і неопубліковані – роздруківки, теле- та радіопрограми, виступи) представлені значно меншою кількістю текстів у корпусі.

Письмові тексти зафіксовані у різних частинах Великобританії, Ірландії та США. Ареал частини текстів залишається невідомим. Основні дані щодо

фіксації письмового тексту у БНК представлені в Табл. 2.6:

Таблиця 2.6.

Ареал фіксації письмового тексту в БНК

Регіон	Тексти	Слова	Відсоток	Речення	Відсоток
Невідомий	690	14583761	16.70	790465	15.76
Великобританія (невстановлено)	264	7124424	8.16	383046	7.63
Ірландія	37	567046	0.64	31825	0.63
Великобританія (північ)	192	3778114	4.32	230008	4.58
Великобританія (центр)	93	2622554	3.00	192379	3.83
Великобританія (південь)	1854	58066891	66.53	3365045	67.11
США	14	535415	0.61	21204	0.42

Як і в усних текстах, південна частина Великобританії займає провідне місце в ареальній характеристиці письмових текстів (1854 тексти). Найменш репрезентативними є регіони Ірландії та США.

Письмові тексти характеризуються певною сферою їх використання у житті англомовного соціуму. Основні сфери використання письмових текстів у БНК можна експліцитно представити у вигляді Таблиці (див. табл. 2.7.).

Таблиця 2.7.

Сфера використання письмових текстів у БНК

Сфера використання	тексти	слова	%	речення	%
Природничі науки	516	10888908	12,47	540533	10,77
Мистецтво	261	6520634	7,47	321442	6,41
Релігія та філософія	146	3007244	3,44	151418	3,01
Комерція і фінанси	295	7257542	8,31	382717	7,63
Художня література	477	16377726	18,76	1356458	27,05
Розваги	438	12187946	13,96	760722	15,17
Гуманітарні науки	527	13906182	15,93	700122	13,96
Політичні події	484	17132023	19,62	800560	15,96

Із Табл. 2.7. видно, що основними сферами реалізації письмових текстів виступають природничі, гуманітарні науки, художня література, політичні події та розваги, представлені найбільшою кількістю текстів. Релігія та філософія, мистецтво, комерція і фінанси, як видно з представленої таблиці, характеризуються дещо меншими показниками.

Використання корпусного методу для дослідження КД, звісно, повинно враховувати основні характеристики й національного корпусу, який використовується в роботі. Корпусне ж дослідження КД зважатиме на типи текстів, представлених, здебільшого, в БНК, та на їхні соціо-лінгвальні характеристики. При дослідженні КД видається доречним зосередитися на найбільш репрезентативних показниках усних та письмових текстів, поданих у згаданому БНК.

Важливими для нашого дослідження вважаємо параметри сфер використання письмових текстів, контекстне вживання усних текстів. Ареальні (місце фіксації текстів) та соціально-лінґвальні (вікові, гендерні чинники тощо) характеристики можуть бути предметом подальших досліджень КД. Більше того, найбільш репрезентативні показники в характеристиці БНК можуть слугувати передумовою об’єктивного дослідження англійських КД.

О. І. Ванівська так говорить про корпусний підхід до вивчення лексики: «Корпусна лінгвістика поступово створює свою метамову, з’являються певні суто “корпусні” принципи досліджень, наприклад, класифікація фактів і мовних явищ як “центральних – типових – прототипових”, що дає змогу побачити різницю в значенні, досліджувати деталі» [21, с. 4].

Ми ж у своїй роботі англійські КД аналізуємо за сферою використання письмових текстів, а саме: природничі та гуманітарні науки, політичні події, художня література і розваги, тобто ті, які мають у БНК найбільшу репрезентативність. Усні тексти представлені усіма чотирма контекстами: освітньо-інформативним, бізнесовим, громадсько-інституційним та розважальним. За типами письмових текстів дослідження КД базується на

друкованих виданнях (книги, періодичні видання).

Стосовно методики досліджень, теоретичних засад, то, треба сказати, що до корпусних досліджень були різні підходи. Існує корпусна лінгвістика, що базується на корпусі як основі дослідження (corpus-based), коли лінгвіст визначає методи та принципи, як використовувати корпус, та лінгвістика, яка керується корпусом (corpus-driven), коли матеріали, які дослідник виявляє в результаті наукового пошуку, вважаються такими, що є джерелом гіпотези про мовні явища, тобто, сам корпус є втіленням теорії мови. «Корпусна лінгвістика розглядає себе не в опозиції до, але як додаток до традиційної лінгвістики. Корпусна лінгвістика допомагає нам усвідомити не тільки взаємодію між текстовими елементами та змістом, але і між текстовими сегментами, тобто більшими, гнучкішими одиницями, чиї елементи семантично пов'язані певним чином: багатослівні одиниці, колокації, усталені фрази» [255, с. 131].

С. Грайз пропонує корпусним лінгвістам «прийняти основні теоретичні засади, в межах яких пояснити та включити до нашого аналізу психолінгвістично інформовану, (когнітивно-натхненну), базовану на узусі лінгвістику» [189, с. 338].

У переважній більшості досліджень з корпусної лінгвістики в центрі уваги стоять семантичні студії. А. Уілсон та Т. Макенері вважають, що лінгвістичні дослідження проводяться в наступних напрямах: а) для дослідження мовлення, коли корпус представляє великі об'єми мовлення, які можуть аналізуватися з точки зору класу, віку, статі мовця на основі різних регістрів; б) дослідження лексикографії, коли за секунди лексикограф має доступ до прикладів із мільйонних корпусів текстів для визначення сучасного стану справ у мові та створення якісніших статей до кожного слова, враховуючи нещодавні мовні зміни; в) граматичні дослідження, коли за допомогою корпусу можна встановити, наскільки частотним є те чи інше граматичне явище та які зміни відбуваються у вживанні тієї чи іншої граматичної конструкції; г) прагматика та дискурс-аналіз, де корпус може

слугувати контрольним елементом щодо припущень у дискурсних дослідженнях; д) соціолінгвістика, де гендерні дослідження є широко досліджуваною темою; е) дослідження стилістики та текстової лінгвістики, де корпус слугує репрезентабельним набором текстів різних регістрів; є) прикладна лінгвістика (напр., навчання англійської мови та розробки прикладних програм); ж) діалектології та варіантології; з) психолінгвістики та ін. [226, с. 104-127]. Т. В. Монахова проводила дослідження із застосуванням корпусного підходу до лексикографії: вона, наприклад, лексему ‘дім’ подає як приклад використання корпусу [86, с. 58-59].

П. Бейкер [150, с. 31f] розглядає корпусний підхід та соціолінгвістичні дослідження з погляду синхронії та діахронії. В. Ченг розглядає способи використання корпусів у лінгвістичних дослідженнях, а також типи корпусів [158, с. 29f]. М. Кампой-Кубіло, В. Ченг, Ф. Моньє, С. Гувернер та М. Геа-Валор розглядають використання різних типів корпусів у вивченні англійської мови [166, с. 157f; 168, с. 4f]. Т. Мак Енері та А. Харді розглядають методологію корпусних досліджень [225]. Б. Мерфі досліджує соціолінгвістичні підходи до корпусних даних [231]. А.-М. Сімон-Ванденберген та К. Аймер досліджували прислівники у модальному полі [248]. Монографічно досліджене також питання корпусного підходу, аналізу мовлення та програма мовної інформатики в Японії [250]. На рівні ще двох монографічних досліджень розглянуті питання взаємодії корпусного, соціолінгвістичного та прагматичного підходів до вивчення лексики, а також питання побудови нових корпусів [256; 258].

Корпусна лінгвістика оперує такими поняттями, як: *списки частотності слів*, які вказують на частотність слів у корпусі (напр., одним із найчастотніших повнозначних дієслів є дієслово *to say*); *n-грами*: два чи більше слів, які часто вживаються в корпусі; *конкордансu*, де вказуються контексти вживання лексичних одиниць; *колокації* – слова, які типово вживаються в однаковому контексті, напр.: *to tell the truth, be fair to say, refuse to speak*; *колігації*, які,

подібно до колокацій, відображають граматичні класи, з якими вживається слово, тобто в яких граматичних структурах воно вживається.

Таким чином, ми бачимо, що основи корпусної лінгвістики вже були закладені в останні десятиліття, проте це перспективний напрям лінгвістичних досліджень, який продовжує розвиватися та відкривати перед дослідниками мови все нові горизонти. Позитивним є те, що корпусна лінгвістика дозволяє проводити дослідження над значним за обсягом мовним матеріалом, що було неможливим раніше, і продовжує залучати нові способи лінгвістичного аналізу.

Корпусний метод дослідження КД передбачає низку завдань, які необхідно виконати для об'єктивного їх аналізу, а саме: 1) виокремлення із масиву корпусу; 2) встановлення синтаксичних зв'язків; 3) визначення мінімального контексту їх вживання; 4) окреслення закономірностей вживання КД у тексті.

Виокремлення КД із масиву корпусу відбувається шляхом конкордансу леми [172] відповідних текстових фрагментів, які містять КД. Встановлення синтаксичних та семантичних зв'язків, притаманних КД у текстовому оточенні, здійснюється в результаті опису колокацій та колігацій лексичних одиниць у тексті. З іншого боку, модельована ситуація використання КД може бути представлена патерном, який, за словами Томаса Пройсла, відображає «лексико-граматичну взаємодію» [171, с. 144]. Напр.: *'My dear Vivien,'* ***said his aunt****, 'I do commend you on your herb garden as well as on your choice of bride.* A0D, де ***said his aunt*** можна представити у вигляді $\mathbf{V_{com}}$**+Pron+N** патерна, де $\mathbf{V_{com}}$ – це КД, **Pron** – займенник, а **N** – іменник.

Колокація та колігація визначають мінімальний контекст вживання КД, вказуючи на їх лексико-семантичні та синтаксично-граматичні характеристики. Т. В. Бобкова говорить, що колокація розглядається з точки зору «системного вивчення лексико-синтаксичної сполучуваності» [12, с. 17].

Виокремлення найбільш репрезентативних патернів КД у різних сферах використання текстів, в яких вони вживаються, може бути свідченням їхнього

закономірного функціонування у текстовому просторі.

2.10. Етапи дослідження англійських КД.

Функціонально-семантичний аналіз англійських КД проводиться нами поетапно.

На *першому етапі* ми здійснюємо добір англійських КД із БНК. На цьому етапі використано описовий метод, що уможливило інвентаризацію та систематизацію англійських КД. Щодо критеріїв добору англійських КД, то в праці описується: а) прямі номінативні КД, похідні значення яких містять семантичні компоненти, які кодують інформацію про говоріння як мовленнєвий акт людини: *say, tell, ask, speak, utter* тощо; б) КД, що уточнюють спосіб, при якому відбувався мовленнєвий акт, а саме: темп мовлення, тон, дефекти мовлення, а також дієслова, що супроводжують пряму мову: *blurt, bellow, lisp, jabber, correct* та ін.

Англійські КД нами верифіковувалися за авторитетними лексикографічними джерелами, зокрема: Oxford English Dictionary у 20 томах [287], American Heritage Dictionary [284], Collins English Dictionary and Thesaurus [276], The Chamber's Dictionary and Thesaurus [285], Longman Dictionary of Contemporary English [280] та ін.

Другий етап нашого аналізу передбачає теоретичне обґрунтування поняття КД, де англійські КД розглядаються на тлі комунікативних актів та реалізують свої лінгвосемантичні характеристики у ЛСП. ЛСП КД характеризується наявністю ядра та периферії. Ядро ФСП КД складають лексичні одиниці, які мають найбільш виражені ознаки акту говоріння та представлені прямими номінаціями. Послаблення та виокремленість ознак відносить лексичні одиниці ЛСП КД до його периферії. Ядро та периферія ЛСП КД визначається за частотними характеристиками КД у БНК.

На *третьому етапі* ми проводимо компонентний аналіз разом із аналізом словникових дефініцій з метою виявлення семної структури

англійських КД.

Четвертий етап нашого дослідження включає дистрибутивний та валентний аналіз, результатом якого стало напрацювання моделей, в яких вживаються КД.

П'ятий етап – це проведення контекстологічного та прагматичного аналізів на текстовому рівні, де КД функціонують як когезивні елементи у синонімічних повторах у різних регістрах.

Висновки до розділу 2.

1. Значення кожного окремого дієслова мовлення розкривається через порівняння значень дієслів, що входять до складу одного ЛСП.

2. Компонентний аналіз значення англійських дієслів мовлення є ефективним прийомом знаходження оптимальних тлумачень значення слів. Тлумачення повинні відповідати таким вимогам: у них уживаються слова з простішою лексико-семантичною структурою; кількість дефініційних компонентів є невеликою, але достатньою для розкриття значення слова.

3. Польова модель системи мови має різноманітні інтерпретації. Предметом дослідження в теорії поля в сучасній лінгвістиці є угрупування мовних одиниць, об'єднаних на основі спільності позначуваних ними (семантичний принцип) та виконуваних ними (функціональний принцип) функцій, або на основі двох ознак (функціонально-семантичний принцип).

Таким чином, ФСП повною мірою відображає основні сучасні принципи методу польового дослідження мовних явищ, оскільки виділені за цими ознаками угрупування представляють системні утворення з характерними для будь-якої системи зв'язками та відношеннями.

Отже, семантичне поле розглядається як єдність, що, у свою чергу, поділяється на низку ЛСГ, а співвідношення цих понять трактується як співвідношення загального та конкретного.

4. Широкий діапазон видів мовленнєвої діяльності визначає поділ

лексики на первинну (власне КД) і вторинну (інхоативні дієслова), не виключаючи назв, у яких мовленнєвий компонент є лише одним із складників. Лексеми на позначення мовлення включають і дієслова мисленнєвої, і власне мовленнєвої діяльності. У семантиці дієслів, якими позначають психічні процеси, семи мовлення виникають постійно. Семантика дієслів мовлення безпосередньо залежить від факторів, які зумовлюють процес мовлення (мовна здатність людини, організація її інтелекту, оперативне мислення, вся база знань, що міститься в ментальному лексиконі, зокрема, мовні та позамовні знання, а також психіка, емоції, почуття мовця та ін.

5. Оскільки корпусна лінгвістика розглядає не тільки мовлення, а й мову в новому світлі, аналіз дієслів мовлення в функціональному аспекті передбачає встановлення загальних закономірностей їх реалізації з урахуванням дихотомії «мова-мовлення», із встановленням особливостей вживання КД у різних текстах.

Основні підходи до дослідження, описані нами в другому розділі, висвітлено в таких публікаціях: [71; 73; 74].

РОЗДІЛ 3
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ КОМУНІКАТИВНИХ ДІЄСЛІВ

У розділі розглянуто парадигматичні відносини у лексичному значенні КД у вигляді синонімічних рядів та антонімічних пар; розкрито організацію лексико-семантичного поля КД; проаналізовано моделі, в яких вживаються КД у Британському національному корпусі.

3.1. Парадигматика англійських комунікативних дієслів.

Лексична парадигматика комунікативних дієслів розглядає смислові відношення, які є між лексемами, що репрезентують акти комунікації. Парадигматичні відношення обов'язково пов'язують знаки системи мови, якими є КД, за певними ознаками. Ці ознаки можуть носити як інтегральний, так і диференціальний характер. Серед найбільш виражених парадигматичних відношень, характерних для КД, виокремлюємо: ЛСП, антонімічні пари, синонімічні ряди. О. Пономарьова зазначає, що "проблема синонімії – одна із давніх проблем лінгвістичної семантики, яка не отримала загальноприйнятного вирішення, незважаючи на безперервні зусилля як теоретичного осмислення цього явища, так і з практичного складання словників" [99, с. 131]. Проблемами синонімії у КД займалися Ю. Бойко [13], Ш. Голамалі [34; 35], І. Макарова [82], О. Пономарьова [99], Д. Савченко [108], Є. Циганова [130] та інші.

Парадигматика КД репрезентується синонімічними рядами та антонімічними парами, які вибудовують основу ЛСП. Синонімічний ряд КД складають лексичні одиниці із близькими семантичними значеннями, які розташовуються після домінанти лексичного ряду в залежності від близькості їх значення до семи та значення слова домінанти. Домінанта синонімічного ряду за своїм стильовим забарвленням має нейтральне значення та високу частотність вживання у мовленні, в порівнянні з іншими одиницями синонімічного ряду.

3.1.1. Синонімія.

У зазначених вище дослідженнях із синонімії КД перелік дієслів, який досліджувався, був неповним: там, як правило, розглядалися дієслова, близькі до центру ЛСП КД. Зокрема у своєму дослідженні синонімії КД, Є. Циганова виділяє 8 синонімічних рядів КД, як-от: 1. КД, які словесно виражають думки; 2. КД, об'єднані значенням "давати відповідь, реагувати на щось"; 3. КД зі значенням "спілкуватися, обмінюватися інформацією"; 4. КД зі значенням "стверджувати, наполягати, пояснювати"; 5. КД зі значенням "запитати"; 6. КД зі значенням "розмовляти тихо"; 7. КД зі значеннями "розмовляти голосно"; 8. КД зі значеннями "повторювати, стверджувати" [130, с. 284-287].

Ю. Бойко у своїй праці виділяє ряд синонімічних рядів КД, проте ця дослідниця включає в окремі ряди антоніми, зокрема вона їх включає у 3-й ряд дієслова «запитувати / відповідати»: а) ask, question, query; б) respond, answer, react, sass, rap, snap, snarl; у 5-й ряд – «стверджувати / заперечувати»: а) assert, claim, affirm, allege, aver, prove, submit, state; б) refuse, remonstrate, retort, deny. Вона також відносить до КД дієслова, що супроводжують мовлення, інхоативні дієслова, як окремий синонімічний ряд: *sing, warble*; дієслова, що виражають фізіологічні процеси, такі як: *cough, hiccup* тощо. Проте це дослідження, яке охоплює твори художньої літератури загальним обсягом майже 15000 сторінок, є одним із найкращих із цього погляду. Недоліком вважаємо те, що автор не врахувала дані синонімічних словників сучасної англійської мови [13, с. 87].

У нашому дослідженні аналіз і вибірка КД були проведені на основі Оксфордського словника англійської мови [287], Вебстерського словника англійської мови (Meriam Webster's Unabridged English Dictionary), та ін.; словників синонімів [276; 277; 282; 284; 285; 286; 288] (стосовно останніх, то Ш. Голамалі відзначає, що класифікація КД визначається виокремленням рядів КД у словниках синонімів [35 с. 215].).

Спробуємо представити основні синонімічні ряди КД сучасної

англійської мови. Шляхом дефініційного аналізу в процесі нашого дослідження, що базується на лексикографічних джерелах та критерії частотності вживання у BNC з врахуванням семантичного навантаження КД, ми виокремили 43 синонімічних ряди, а саме:

1) Синонімічний ряд з домінантою **say$_1$** (у значенні utter «вимовляти слова») містить такі синоніми: *articulate, breathe, comment, communicate, chatter, chorus, debate, describe, discuss, express, go, inform, intone, mention, mouth, narrate, remark, report, observe, phrase, pronounce, put* (express), *quoth* (humorous or old use), *speak, state, tell$_1$, talk, utter, verbalize, voice, volunteer, word* та інші. (*cf* [282, с. 763]). Семою, яка об'єднує цей ряд синонімів, є: «вимовляти слова, звуки, виражати щось, використовуючи слова». Синоніми різняться відтінками значень від домінанти тим, що *articulate, breathe, chorus, intone, observe* та *verbalize* [275, 278] є формальними, літературними словами; *utter* є частково формальним дієсловом [278], КД *go, tell$_1$* – розмовними [278], *quoth* має гумористичний відтінок значення та є застарілим, решта – нейтральними за значенням регістру. *Pronounce* має значення «вимовити слово певним чином», *mention* – «сказати, не вдаючись до деталей», *express* – «висловити свої почуття, промовивши слова», *put* – «обережно сказавши щось, пояснивши, що мається на увазі», *comment* – «поділитись своїми думками з приводу чогось», *inform* – «сказавши слова, повідомити про факти, інформацію», та ін.

Є. Циганова включає цей ряд синонімів до групи «словесно висловлювати думки» та відносить до цього ряду тільки *say, mention, speak, tell, pronounce* [130, с. 284], а Ю. Бойко додає ці дієслова до ряду КД "розмовляти, обговорювати" включаючи *say, talk, tell, speak, communicate, mouth, discuss, comment,* не подаючи очевидний синонім ряду *discuss* [13, с. 86]. Р. З. Комаєва та А. А. Васильєва включають до цього ряду КД 'говорити', 'висловлюватися', 'коментувати' [54, с. 137].

Наприклад: *Dr Dixon* ***said****, 'With up to 20 years from infection to illness, we just have to ask how many of our congregation have been added during that time*? A00.

У наведеному прикладі КД SAY_1 передає основну семантику лексеми, яка є домінантною для всього синонімічного ряду.

*When we **speak** our names out loud we speak ourselves.* AHN.

*Even as he **uttered** the words a strange noise could be heard from beyond the French windows* A0D.

Як бачимо, у вищенаведених прикладах КД характеризуються частковою маніфестацією ознак семантичної домінанти ряду.

Водночас спостерігаємо поодинокі випадки контекстуальної реалізації семантики КД у дієсловах, що не належать до цього синонімічного ряду, а мають тільки контекстуальне значення «вимовити слова», наприклад:

*'Mine's Clarice,' **volunteered** the other one* CCA.

2) Синонімічний ряд з домінантою **say_2** (у значенні to give (as) an opinion or suggestion about something, тобто «повідомляти думку про щось»): *air, agree, articulate, believe, chorus, cogitate, conceive, conclude, contemplate, count, dawn, deem, deliberate, determine, editorialize, esteem, estimate, express, figure, guess, harbour, hold, intone, go, imagine, judge, meditate, mouth, muse, opine, observe, phrase, ponder, presume, propound, put (express), quoth (old use), rationalize, reason, reckon, reconsider, reflect, regard, remark, ruminate, speak, suppose, take, think, utter, ventilate, vocalize, voice, verbalize, volunteer, word* та інші.

КД *air* має значення «повідомляти думку, або скаржитися»; *editorialize* означає «виражати думку, осуджуючи когось»; *opine, propound, ventilate* є стилістично формальними словами та позначають «повідомити думку, щоб можна було обговорити»; *voice* виражає думку стосовно певного предмету дискусії / розмови, з відтінком сумніву, або як скарга на щось.

Інші ж КД є стилістично нейтральними. Цей синонімічний ряд КД був предметом розгляду у статті Ю. Бойко [13, с. 87], в якій вона включила наступні КД до синонімічного ряду: *enounce, pronounce, enunciate, word, formulate, utter, vent, drawl*. КД *word, formulate, vent* та *drawl* мають дещо інші словникові значення, ніж «повідомляти думку» та мають бути віднесені до

інших синонімічних рядів КД. Ш. Голамалі розглядав їхнє вживання у російській мові в електронних ЗМІ [35, с. 215] та [34, с. 209].

Розглянемо контексти вживання даних КД:

*Several planners **expressed** the need for independent advice in this area* B15.

*The arguments **propounded** by the former group vary* ECD.

3) Синонімічний ряд з домінантою **think** (у значенні think «думати»): *believe, hold, deem, guess, suppose, conjecture, consider, regard, imagine, judge, esteem, estimate, reckon, calculate, dawn, cerebrate, determine, conclude, presume, reason, cogitate, deliberate, judge, ideate, muse, ponder, consider, contemplate, study, opine, reflect, conceive, examine, estimate, evaluate, appraise, resolve, ruminate, scan, confer, consult, meditate, surmise, speculate, weigh, figure, recon, conceit* та інші.

Загальна сема цього ряду синонімів КД, як бачимо, виражає розумові операції відносно думки з певного приводу, яку підмет в особі людини чи організації людей висловлює співрозмовнику. Вони відносяться до КД, адже дієслово *think* має сему «вирішувати». КД *conjecture, surmise, cogitate, cerebrate, deem, opine* є стилістично формальними, літературними, тоді як *figure* та *recon* – розмовні, КД *conceit* виступає застарілим, решта ж є стилістично нейтральними. КД *cogitate* має значення «ретельно обдумувати щось»; *consider* – «ретельно подумати, перед прийняттям рішення»; *contemplate* – «обдумувати певну дію у майбутньому, серйозно і певний час перед прийняттям рішення»; *dawn* – «спасти на думку»; *figure* – «думати, прийти до висновку»; *weigh* – «оцінити, зважити, перш ніж прийняти рішення». КД цього ряду вживаються у таких контекстах:

*But I **guess** it was just a lucky hand* AB3.

*I still dunno where I am, but I **reckon** I should be home pretty soon* A74.

4) Синонімічний ряд з домінантою **say$_3$** (у значенні inform «повідомляти інформацію про щось»): *acquaint, advertise* (old use), *adjudge, advise, affirm, announce, apprise, avow, avail, awake, bruit, declare, disclose, disseminate, enunciate, flash, give, impart, inform, lay, misinform, misreport, notify, predicate,*

proclaim, profess, promulgate, state, tell, trumpet, update, sensitise, resolve (old use), *fill in, clue up, clue in, wise up, cue in* та інші. До речі, Г. Ву та Х. Хуфенг до цієї групи відносять ще такі дієслова: *inform, notify, affirm, assert, state* [267, с. 47].

КД *advise, affirm, apprise, adjudge, avow, impart, disclose, disseminate* мають формальне значення; *avail* вживається в американському варіанті англійської мови; *fill in, clue up, clue in, wise up, cue in* вживаються у розмовному мовленні; *advertise* та *resolve* є застарілими лексемами. КД *advise* означає «повідомляти офіційну інформацію; *affirm* – «публічно заявити про підтримку якоїсь позиції»; *announce* – «публічно повідомити»; *apprise* – «повідомляти комусь якусь інформацію»; *avow* – «визнавати щось»; *declare* – «оголосити про щось публічно чи офіційно»; *disclose* – «повідомити публічно про те, що було приховано від громадськості»; *inform* – «повідомити когось про якісь факти»; *misinform* – «повідомити іформацію, що не зовсім відповідає дійсності»; *misreport* – «повідомити інформацію, що не зовсім вірна» тощо. КД цього ряду вживаються у наступних контекстах:

*He **advised** them that my stated intention to vote against would put the Prime Minister's future at risk* CEN.

*'All clear,' **affirmed** Jackie* AEB.

5) Синонімічний ряд з домінантою **ask$_1$** (у значенні question «запитувати»): *demand, inquire/enquire, query, speir* чи *speer (Scot.), question, badger, canvass, consult, cross-examine, cross-question, debrief, doorstep (passive), fire (a series of questions), grill, interrogate, interview, poll, pump (for), query, quiz, survey, test,* та інші.

Загальна сема цього ряду синонімів КД передає мовленнєвий акт запиту інформації, прохання надати відповідь на запитання. КД *inquire, interrogate, cross-examine* та *cross-question* вживаються в офіційному стилі; *interview* має трохи відтінок ділового стилю; *grill* вживається в розмовному мовленні; решта ж КД – стилістично не марковані. За своїми значеннями *inquire / enquire* – це пошук інформації; *query* та *question* передбачає, що співрозмовник не довіряє відповідям; *interrogate* – опитувати когось, використовуючи погрози чи

насильство; *grill* – запитувати певний час, задаючи багато запитань, для отримання відповіді. (Цей синонімічний ряд, до речі, також можемо простежити у працях Є. Циганової [130, с. 286] та Ю. Бойко [13, с. 87]). Так, Є. Циганова до цього синонімічного ряду відносить: *ask, inquire, query, interrogate* та *demand*, а Ю. Бойко включає тільки 3 КД (*ask, question, query*), проте вона відносить до цього ряду також антоніми з названого ряду, як *answer*, на яких ми пізніше зупинимось. Контекстом для КД цього ряду є:

'Aren't there any Dogs' Homes in this shitty country?' ***demanded*** *Perdita* CA0.

'Eighteenth Street? What are we doing here?' ***queried*** *Connors* FAP.

6) Синонімічний ряд з домінантою **ask$_2$** (у значенні beg «просити, благати»): *adjure, beg, plead, appeal, cadge, request, apply, beseech, crave, desire, entreat, implore, importune, petition, pray, solicit, supplicate* та ін.

Спільною семою цього ряду є «просити або благати когось щось зробити». КД *adjure, implore, importune* та *appeal* вживаються в офіційному стилі; *cadge* – у розмовному; *beseech* – застаріле. КД *adjure* має значення «просити або замовляти щось»; *beg* – «просити їжу або грошей, тому що людина немає достатньо коштів»; *plead* – «емоційно когось щось просити»; *appeal* вживається у юриспруденції по відношенню до вироку, чи «закликати людей надати грошей, допомогу» тощо. Дані лексеми представлені в корпусі наступними прикладами:

He was so desperate to work again that he ***begged*** *Columbia Pictures to give him the role of Maggio in From Here to Eternity (1953)* CDG.

She ***pleaded*** *and begged me to change my mind, but I was adamant* BMR.

7) Синонімічний ряд з домінантою **ask$_3$**, (у значенні invite «збирати людей, запрошувати»): *bid, invite, convene, summon, request, desire, instruct, direct, command, order, require, charge, call (for), demand, tell, summon, solicit, enjoin* та інші.

Домінантним значенням цього ряду є: «запрошувати когось на якийсь захід». КД *convene, solicit, request* мають формальне значення, решта – стилістично нейтральні. КД *ask* означає «запросити когось до когось, на якусь

подію», *call* – «попросити когось відвідати вас», *convene* – «організувати збори людей», *invite* – «попросити когось піти на якийсь захід», *summon* – «наказати прийти кудись, чи офіційно організувати збори».

Продемонструємо вживання дієслів цього ряду у BNC:

*She **bade** them sit and brought a tray of wine, cups, and a bowl of sugared wafers* BMN.

*Deborah **invited** me to meet her at home in North London, and mentioned on the phone that her mum, Elaine, would like to meet me too* ADG.

8) синонімічний ряд за семою **shout** «кричати, верещати»: *shout, scream, exclaim, roar, call, yell, bark, barrack, bawl, bellow, clamour, cry, ejaculate, hail, holler, howl, screech, shriek, squawk, squeal, thunder, wail, whoop,* та інші.

Домінантною семою цього ряду є: «розмовляти дуже гучно, щоб у шумі можна було чути мовця». КД *holler* належить до розмовного стилю лексики, решта – стилістично нейтральні. КД *call* має значення «кричати зумисно, щоб почути слова»; *cry* означає «вигукувати інстинктивно, наприклад, від болю»; *scream* передає негативні емоції як гнів, страх тощо; *yell* швидше передає гнів, *roar* та *bellow* передають глибокий хрипкий голос; *bawl* передає голосний крик від гніву; *howl* передає крик від страждання. У дослідженні Є. Циганової [130, с. 286] бачимо наступні КД: *shout, exclaim, cry, yell, snap, roar, bark, storm, thunder, burst out, shriek.* Ю. Бойко до цього ряду включає такі КД: yell, squawk, scream, hoot, shout, shriek, screech, holler [13, с. 89]. Дані КД представлені такими реченнями з BNC:

*I **shout** to my friend, 'Did you get the number?''55020' comes the* reply CE9.

*'I won't let it happen — now get your hands off me before I **scream** loud enough to wake the guards at the Chinese border!'* JYD.

9) синонімічний ряд за семою **blame** «звинувачувати когось» представлений лексемами: *allege, arraign, blame, berate, condemn, accuse, charge, tax, reprimand, chide, reprove, upbraid, reprehend, admonish, indict, rebuke, reproach, censure, inculpate, thank, criticize, fault, disapprove, scapegoat,* та інші.

Спільною семою цього ряду синонімів є: «звинувачувати когось в тому, що він є відповідальним за якісь дії, вчинки». КД *allege, berate, inculpate* вживаються у формальному регістрі; *arraign* та *indict* мають місце в юриспруденції також у формальному регістрі. КД *accuse* виступають зі значенням «звинувачувати у тому, що хтось зробив або морально, чи юридично неправильно»; *allege* – «звинуватити когось без доказів»; *blame* – «коли когось звинувачують, вважаючи, що він відповідальний за щось погане»; *charge* – «формально когось звинувачувати»; *indict* – «формально звинувачувати когось у суді»; *reproach* – «виражати розчарування» тощо.

Контекстом для КД цього ряду є:

*Hindus **blame** George Bush and Saddam Hussein equally for the war* ABH.

*Nigerians **accuse** Britain of leading a cut-price war against them* B7K.

10) синонімічний ряд за семою **order** «наказувати, розпоряджатися»: *order, tell$_2$, direct, demand, command, instruct, require, prescribe, bid, dictate, pronounce, ask, boss, charge, decree, detail, direct, enjoin, exact, expect, harry, mandate, stipulate, will* (модальне дієслово у значенні “order”) та інші.

Домінантною семою цього ряду є: «віддавати наказ, маючи офіційні повноваження». КД *order* має значення «віддавати офіційний наказ, розпорядження»; КД *bid* – застаріле дієслово, хоча воно вживається у значенні «попросити когось щось зробити»; *boss* є неформальним дієсловом та має негативну конотацію «весь час розповідати комусь, що він повинен робити»; *charge* – також формальне дієслово та вживається у значенні: «щось наказувати зробити»; *command* – «віддавати наказ; *decree* – «офіційно заявляти, що щось має статися»; *direct* – «офіційно комусь щось наказувати» тощо.

КД цього ряду вживаються у таких контекстах:

*So, from this moment, I **order** you off the Mills case* G15.

*My eldest brother **told** me to keep still* A6C.

11) синонімічний ряд за семою **advise** «радити, консультувати»: *admonish, advise, recommend, suggest, urge, propose; counsel, guide, warn, caution, instruct,*

teach, tutor, suggest, commend, urge, enjoin, inform, acquaint, familiarize, forewarn, edify, apprise, clue, fill in, notify, post, tell, tip off, warn, wise up та інші.

Спільна сема цього ряду синонімів – це: «давати комусь пораду». КД *forewarn, counsel, enjoin, admonish* належать до офіційного регістру; *fill in, wise up* – до розмовного. КД *admonish* має значення «давати комусь пораду за чи проти чогось, попереджувати, застерігати»; *advise* – «щось порадити комусь»; *recommend* – «радити відносно найкращої дії у ситуації»; *suggest* – «пропонувати на розгляд якусь ідею, радити»; *urge* – «радити прийняти якісь дії як вирішення якоїсь проблеми»; *enjoin* – «переконливо радити, як наказ»; *wise up* – «повідомити про ситуацію, щоб знати, чого очікувати» та ін.

Ю. Бойко до цього синонімічного ряду включила наступні КД: *advise, recommend, preach, offer, suggest* [13, с. 88].

КД цього ряду вживаються у наступних контекстах:

*He **recommended** to them lists of books for the better understanding of their religion, and the advice was excellent* A68.

*In the meantime, he **suggested** local authorities and individual schools might introduce their own schemes* A3W.

12) синонімічний ряд за семою **reveal** «викривати, розкривати, показувати»: *disclose, disgorge, tell, reveal, whisper, tell, confess, blurt out, relate, publish, broadcast, communicate, expose, divulge, impart, betray, show, exhibit, uncover, unfold, unveil, develop, discover, evolve, unlock, unrip, unhele, unheal, let on, leak, blab, squeal* та ін.

Спільною семою тут виступає значення «розкривати щось приховане чи таємне». КД *disgorge* є літературним; до розмовного регістру належать КД: *blurt out, let on, blab*; застарілі КД – *unrip, unhele*, а *squeal* стосується навіть сленгової лексики. КД *disclose* та *divulge* мають значення «розкривати якісь деталі особистого характеру; *leak* – «навмисно передати громадськості якісь факти»; *expose* – «розкривати щось небажане»; *uncover* та *unveil* – «представляти громадськості те, що мало відношення до таємниці».

Контекстом для КД цього ряду є:

Recent press reports ***disclose*** *that Wall Street investment banker Dennis Levine, recently convicted and gaoled for insider trading, has written a book …* FBJ.

People ***reveal*** *themselves in their actions, but they can never be reduced to them* AMT.

13) синонімічний ряд за семою «початок, продовження, та кінець дії»; інхоативні дієслова: *begin, continue, conclude, add, go on, finish, echo, proceed, commence, interrupt, intervene, start, repeat, resume* та ін.

Інхоативні дієслова є дієсловами, що супроводжують пряму мову та вказують на часовий проміжок тривання дискурсу – початок, середину чи завершення. Лексеми *commence, proceed* та *conclude* належать до літературного вокабулярію. Ю. Бойко включає до ряду інхоативних синонімів більше 40 дієслів, причому це частково контекстуальні синоніми, які супроводжують пряму мову в художній літературі, як-от: *close, include, transact, carry* тощо [13, с. 88].

Оскільки у нашій роботі ми вже розглядали попередньо відібрані лексичні одиниці на основі тлумачних словників, то контекстуальні синоніми ми спеціально не брали до уваги.

Контекстом ж для КД цього ряду є:

‘Pain,’ he ***began****, ‘is one of the strangest phenomena on earth…* FP1.

Afghans, he ***went on****, had been optimistic when Miss Bhutto came to power but she had betrayed all her promises to settle the Afghan conflict* A28.

14) синонімічний ряд за семою «використання технічних засобів для передачі повідомлення»: *phone, telephone, telegraph, broadcast, call, publish, translate, write, dictate, e-mail, fax* та інші.

Семою цього ряду КД є технічні засоби передачі інформації, такі як: телефон, телеграф, електронна пошта тощо.

Ми виокремили 11 КД. КД цього ряду вживаються у наступних контекстах:

‘People ***phone*** *me up to invite me out and I'll be like,’ she puts on a whiny*

voice, 'Oh no, I'd like to stay home and watch a video or read a book.' ACP.

*She **telegraphed** Anna to meet her, she couldn't have put her hand on so much money on her own* F9R.

15) синонімічний ряд за семою **sentence** «виносити вирок»: *sentence, convict, punish, prosecute, judge, forgive, excuse* та ін.

КД цього ряду вживаються переважно у контексті судового дискурсу в юриспруденції та відносяться до процесів, які там відбуваються, тобто «винести вирок, засудити» тощо.

Продемонструємо вживання дієслів цього ряду у BNC:

*Mr Justice Stegmann, who **sentenced** her in May, said that it was possible that another court might reach a different verdict* HL9.

*Your jewels Eachuinn Odhar gave to me, to return to you or not as I **judged** you innocent or guilty* APW.

16) синонімічний ряд за семою **admire** «милуватися, захоплюватися»: *admire, adore, appreciate, approve, esteem, idolize, enjoy, fancy, praise, regard, revere, respect, vow, venerate, worship, value, wow* та ін.

Спільною семою цього ряду синонімів є: «ставитися до когось з повагою, схваленням, або здивуваннями». КД *revere, esteem, regard* та *vow* вживаються в офіційному стилі, *wow* – у розмовному. КД *admire* має значення «поважати та схвалювати чиюсь поведінку чи вважати щось привабливим», *respect* та *approve* – передбачають вищий рівень захоплення, ніж у *admire*. КД *revere, worship, idolize* та *venerate* передбачають найвищий рівень захоплення (більшість із них спочатку вживалася для захоплення божествами, проте пізніше почала вживатися для характеристики простих людей).

Цей лексемний ряд у корпусі представлений наступними прикладами:

*There is a very big job to be done and I **adore** John, having worked for him when he was party chairman.'* AKR.

*They much **appreciate** the work being done by Mrs Doyle, but they are not in a walk of life where they can sit back and wait for better times* AL3.

17) синонімічний ряд за семою **admit** «визнавати (провину тощо)»: *admit, acknowledge, blurt out, confess, concede, accept, avow, concede, retract* та ін.

Спільною семою для КД цього синонімічного ряду є: «неохоче погодитися з певним фактом, що він вірний». КД *avow* та *retract* вживаються у офіційному стилі; КД *blurt out* – у розмовному. КД *confess* має значення «визнавати, що щось було зроблено неправильно»; *acknowledge* – «визнавати, що щось є вірним»; *accept* має значення простої згоди із якимось твердженням; *concede* – визнання чогось, що раніше заперечувалось.

КД цього ряду вживаються у таких контекстах:

'I put the poisoned cherry there', I ***admit*** *that* A0D.

'There's got to be some form of addiction there,' he ***acknowledged*** AKE.

18) синонімічний ряд за семою **quote** «цитувати, посилатися на когось»: *quote, cite, allude, cross-refer, drag, mention, misquote, refer to, name, reproduce, echo, repeat, recite, recall, recollect* та ін.

Спільна сема цього ряду синонімів КД виражає повторення чогось, що було сказане чи написане раніше. КД *cite* та *allude* вживається в офіційному стилі. КД *quote* має значення «повторити чиїсь слова, сказані чи написані раніше»; *cite* – згадувати щось для доведення теорії чи пояснення причини, чому щось трапилося; *allude* – привернути увагу до чогось, натякнути; *mention* – коротко щось згадати; *drag* – розповідати про щось у розмові, коли це не було предметом самої розмови; *recollect* – згадати щось; *repeat* – сказати чи написати те, що було сказане чи написане раніше.

Продемонструємо вживання дієслів цього ряду у BNC:

'Full many a glorious morning,' ***quoted*** *Wexford to Clytemnestra, 'have I seen, flatter the mountain tops with sovereign eye.'* A73.

Readers who do not possess 'MI' No.14 are advised to acquire a copy, since the two parts of the article ***cross-refer*** *at a number of points* EE1.

19) синонімічний ряд за семою **allow** «дозволяти щось зробити»: *allow, 32860 agree, grant, concede, permit, approve, decline, let, enable, authorise,*

sanction, warrant, consent to, agree, to, tolerate та ін.

Контекстом для КД цього ряду є:

*What, **allow** his child to walk alone by those dark waters?* A73.

*And it **granted** Mr. Gorbachev most of the new powers he had requested* ABD.

20) синонімічний ряд за семою **book** «замовляти»: *book, reserve, arrange, bill, charter, engage, organize, procure, programme, schedule* та ін.

Спільна сема цього ряду синонімів КД – «замовляти щось (місце в літаку, автобусі тощо) на майбутнє». КД *procure* вживається в офіційному стилі. КД *engage* є застарілим та вживається у Британському варіанті англійської мови. КД *book, reserve* мають значення «домовитися про місце у готелі, літаку, кінотеатрі тощо»; *arrange* – «спланувати подію чи зустріч у майбутньому»; *schedule, organize* – домовитися про подію на конкретний час; *procure* – домовитися про отримання чогось, особливо, якщо це важко зробити.

Ці лексеми вживаються в корпусі у наступних прикладах:

*Lawrie Smith **booked** a ticket to Barcelona when he wrapped up the British Olympic selection series for the Soling keelboat place …* AJR.

*He **reserved** two rooms in the name James Gage and arranged to meet Paula in the dining-room* ARK.

21) синонімічний ряд за семою **announce** «оголошувати, проголошувати»: *declare, affirm, announce, assert, attest, aver, avow, bruit, promulgate, certify, claim, confirm, impart, maintain, proclaim, profess, pronounce, state, swear, testify, validate* та ін.

Спільною семою для КД цього синонімічного ряду є «офіційно чи публічно повідомити про щось громадськості». КД *attest, affirm, promulgate, bruit, avow* та *impart* вживаються у офіційному стилі; *state* – має відтінок формального стилю. КД *affirm* має значення «публічно підтримувати ідею»; *announce* – «публічно повідомити щось»; *assert* – «повідомляти переконливо про якісь факти»; *attest* – «повідомити, що щось є вірним»; *bruit* – «розповідати кожному новини»; *impart* – «повідомити інформацію»; *state* – «повідомляти

щось офіційно» тощо.

Контекстом для КД цього ряду є:

*We hereby **declare** the Napoleonic Wars at an end* AP6.

*I know dozens of people who **attest** to their effectiveness* B79.

22) синонімічний ряд за семою **emphasize** «наголошувати, підкреслювати щось»: *emphasize, accent, accentuate, dwell on, highlight, insist, play up, stress, underline, underscore, weight* та ін.

Спільна сема цього ряду синонімів – це: «вказате на те, що щось є дуже важливим або ж привернути особливу увагу до якогось факту». КД *accent* має значення «підкреслити щось»; *accentuate* – «підкреслити якусь рису»; *dwell on* – «зупинитися на якійсь інформації, повідомленні»; *highlight* – «привернути увагу чи підкреслити щось важливе»; *insist* – «вимагати щось незважаючи на спротив»; *stress* – «наголосити на чомусь як важливому»; *underline* – «надавати певної ваги повідомленню».

КД цього типу вживаються в корпусі у наступних прикладах:

*Others **emphasize** capitalism's success in raising the majority of workers' living standards ...* C53.

*Trade unions ... and they **accentuate** the collective rather than the individual power-resources of employees* CLE.

23) синонімічний ряд за семою **estimate** «цінувати, визнавати»: *appreciate, acknowledge, comprehend, estimate, know, perceive, realize, recognize, sympathize with, understand* та ін.

Спільною семою для цього ряду синонімів є: «цінувати те, що хтось зробив для вас та бути вдячним». КД має значення «визнавати чиїсь досягнення, якості»; *comprehend* – «розуміти важливість чогось»; *recognize* – «показати, що ви цінуєте чиюсь роботу часто винагороджуючи за те»; *sympathize* – «схвалювати чи підтримувати пропозицію чи дії».

Контексти для КД цього ряду маємо такі:

*They **appreciate** a chance to indulge themselves without having to talk business*

BNH.

In this chapter, we shall examine the nature of these two concepts and ***estimate*** *their value for teachers* B33.

24) синонімічний ряд за семою **decide** «вирішувати»: *decide, adjudge, adjudicate, choose, conclude, clinch, decree, determine, elect, end, purpose, resolve, settle* та ін.

Сема *decide* означає, що мовець вирішив щось виконати після певних роздумів. КД *adjudicate, resolve* та *adjudge* вживаються в офіційному стилі, КД *clinch* – у розмовному. КД *adjudge* виступає у значенні «вважати когось таким, як вказано цим дієсловом»; *adjudicate* – «приймати офіційне рішення у суперечці»; *elect* – «вибрати на певну роботу людину шляхом голосування»; *decree* – «маючи повноваження, офіційно повідомити, що має відбутися»; *clinch* – «виграти щось остаточно»; *settle* – «розв'язати якусь суперечку».

Такі дієслова представлені в корпусі наступними прикладами:

We can take final readings and ***decide*** *on an official union line when we know all the facts* AC2.

They ***determine*** *whether Britain is to be a winner or loser country* AC2.

25) синонімічний ряд за семою **promise** «обіцяти»: *promise, pledge, vow, swear, contract, undertake, vouch, warrant, guarantee, assure* та ін.

Спільною семою вищенаведеного синонімічного ряду *promise* є: «сказати про намір щось зробити і дотриматися обіцянки». КД *contract* належить до офіційного стилю. КД *pledge* та *vow* означають: «серйозно пообіцяти щось зробити»; *swear* – «заявити, що кажете правду чи поводитиметесь певним чином, чи щось виконаєте»; *contract* – «погодитись, засвідчивши в юридичному документі виконати якісь дії тощо»; *warrant* – «виконати необхідну чи відповідну дію згідно з обставинами».

КД цього ряду вживаються в таких реченнях BNC:

I ***pledge*** *to increase the amount of time or money I give to environmental and development organisations* G3V.

*Belville: I **vow** to God I have not offered any indecency to you* FU4.

26) синонімічний ряд за семою **mention** «зауважувати, висловлюватися про щось»: *allude, advert, assert, bring up, remark, comment, declare, observe, note, notice, mention, say, state, pronounce, mention, note, refer, touch upon* та ін.

Спільна сема цього ряду синонімів КД – це «сказати переважно коротко про щось, не вдаваючись у деталі». КД *allude, assert* та *observe* вживаються у офіційному стилі, КД *advert* – у Британському варіанті англійської мови. КД *allude* означає: «непрямо згадати про щось / когось»; *assert* – «твердо заявити про якийсь факт чи переконання»; *comment* – «висловити думки з якогось приводу»; *state* – «формально щось згадати».

Контекст для КД цього ряду – це:

*‘I see you still have your penchant for gaseous drinks,’ I **remark*** HGN.

*He **observed** that the economy had expanded steadily since 1981, and repeated something that Kenneth Baker had said earlier in the week …* A56.

27) синонімічний ряд за семою **award** «нагороджувати»: *award, administer, apportion, bestow, assign, commit, confer, contribute, donate, give, grant, impart, present* та ін.

Спільна сема цього ряду КД – це: «прийняти рішення, щоб надати гроші, приз, чи оцінку певній особі». КД *administer, apportion, bestow, impart* вживаються у офіційному стилі, КД *assign* вживається у юридичному дискурсі. КД *administer* означає: «призвести до того, щоб хтось щось отримав»; *bestow* – «надати комусь щось»; *commit* – «вирішувати, на які цілі витратити кошти»; *donate* – «надати щось, як правило, благодійній організації».

Ці КД вживаються в таких реченнях BNC:

*I **award** Bridgemere my Gold Medal for environmental responsibility and I just hope other growers and private gardeners follow its lead* ACX.

*A new course is mounted every year and both awards **confer** qualified teaching status for further education* GUV.

28) синонімічний ряд за семою **answer** «відповідати»: *answer, reply,*

respond, retort, counter, acknowledge, explain, react, refute, resolve, return, solve, retaliate, counter, field, rejoin, riposte та ін.

Сема *answer* своїм значенням вказує, що мовець дає відповідь на поставлене запитання. КД *riposte* та *rejoin* вживаються у офіційному стилі; *field* – у журналістиці. КД *retort* означає: «швидко відповісти або сердито, або кумедно»; *riposte* – «швидко відповісти на критику»; *respond* – «відповісти, як реакція на щось, що було сказано раніше»; *field* – «успішно відповісти на запитання». Ю. Бойко виділяє цей синонімічний ряд разом із протилежним значенням “ask” [13, с. 87].

Контекстом для КД цього ряду є:

And I ***respond****: ‘It is I, Brother Francis.’* ARG.

…coal stocks for the winter against a possible strike, but hadn't, they merely ***retorted****, ‘More fool you’ and thanked him for letting them know* … B0H.

29) синонімічний ряд за семою **answer the charges** «відповідати на звинувачення»: *debunk, rebut, refute, deny, disprove, invalidate, negate, contradict, counter, discredit, quash, destroy, controvert, confute* та ін.

Спільною семою цього ряду КД виступає значення: «довести, що особа, твердження чи думка є невірними». КД *refute* та *confute* вживаються у офіційному стилі; *debunk* – у розмовному. КД *disprove* має значення: «довести, що теорія невірна»; *invalidate* – «довести, що висновок тощо неправильний»; *contradict* – «довести, що те, що було сказано, невірне»; *discredit* – «дискредитувати когось чи щось, що втратило повагу чи довіру».

КД цього ряду предствлені контекстами:

But Labour councillors ***rebutted*** *the Conservative group's allegation by accusing them of not wanting to face the truth* K51.

He ***denied*** *charges that Vietnamese troops participated in the fighting* A2M.

30) синонімічний ряд за семою **whisper** «шепотіти»: *whisper, murmur, mutter, hiss, babble, babel, blab, blabber, blather, blether, breathe, burble, chirp, coo, croak, croon, declaim, drawl, enthuse, gab, gabble, gibber, grunt, hector,*

jabber, loose, mumble, prate, prattle, quaver, ramble, rap, rave, slur, spit, splutter, spout, waffle тощо.

Спільна сема – це значення: «розмовляти тихо, щоб було чути тільки тому, хто знаходиться поруч». КД *spit* є літературним словом, КД *blabber, blether, coo, croak, croon, gab* вживаються у розмовному стилі. Цей синонімічний ряд, зокрема звуконаслідувальні дієслова, були предметом розгляду у роботах Гапонової [31, с. 171], Петухової [97], Пономарьової [99, с. 133-134] та Макарової [82, с. 103]. Є. Циганова включає до цього ряду синонімів КД чотири дієслова: *whisper, breathe, sigh, hiss* [130, с. 286]. Ю. Бойко у ряді «розмовляти із висхідною / низхідною інтонацією» об'єднала антоніми та додала ще два КД: *confide* та *whisper* [13, с. 86].

КД ***mutter*** та ***mumbled*** вживаються в таких реченнях BNC:

I ***mutter*** *'Nothing', like every lover does when he thinks what he shouldn't, and I bury kisses in her throat to hide my face* H8M.

He staggered back a few steps and, massaging his face, ***mumbled*** *in complete astonishment to nobody in particular: 'He hit me!'* CDT.

31) синонімічний ряд за семою **confirm** «підтверджувати»: *confirm, attest, authenticate, confute, convince, corroborate, demolish, dispel, disprove, establish, explode, invalidate, prove, substantiate, support, verify, vindicate, approve, endorse, ratify, sanction, validate* та ін.

Спільною семою тут є значення: «якщо щось має підтвердження тому, чого ви бажаєте, що підозрюєте або чого боїтеся, то воно є правильним». КД *substantiate, attest, confute, establish, validate* вживаються у діловому стилі. КД *attest* має значення: «показати чи сказати, що щось є вірним»; *authenticate* – «довести, що щось реальне, вірне»; *convince* – «переконати когось у тому, що щось є вірним»; *substantiate* – «навести докази, що щось є вірним»; *verify* – «перевірити, уважно оглянувши, дослідивши»; *validate* – «довести або підтвердити, що щось є вірним».

Корпус подає це в наступних прикладах:

*Our researches **confirm** that intoxication is implicated in many call outs* FT2.

*Such sightings **prove** that those ancient wanderers actually lived* ARB.

32) синонімічний ряд за семою **defend** «захищати(ся), виправдовувати(ся)»: *authorize, acquit, defend, advocate, justify, support, guarantee, anchor, back, buttress, champion, endorse, espouse, favour, recommend, sponsor, second, uphold; justify, vindicate, warrant, defend, absolve, clear, excuse, forgive, explain, pardon, validate, sustain, support, give reasons for, maintain, establish, prove, rationalize, verify, confirm, exculpate, exonerate, substantiate* та ін.

Сема цього ряду КД – це: «виправдати або визнати офіційно в суді, що хтось є невинним». КД *absolve, exculpate, vindicate, aver, exonerate* вживаються у діловому стилі. КД *acquit* має значення «формально оголосити, що хтось не вчиняв злочину»; *aver* – «стверджувати, що дось є вірним»; *endorse* – «публічно заявляти комусь про підтримку»; *exonerate* – «офіційно визнавати, що хтось не винен у правопорушенні чи в тому, що трапилося».

КД цього ряду представлені такиими контекстами:

*If I may say so, I **acquit** the hon. and learned Gentleman of the misguided approach that some hon. Members are taking* HHX.

*The report's findings **justify** active protests against angling, says Mr Shephard including sabotage* K4J.

33) синонімічний ряд за семою **praise** «хвалити, звеличувати»: *praise commend, congratulate, admire, compliment, flatter, sing the praises of, wax lyrical, extol, promote, applaud, cheer, acclaim, hail, recognize, acknowledge, pay tribute to, honour, glorify, magnify, exalt, worship, adore, bless, eulogize, laud**,** talk up, rave over*та ін.

Спільною семою для КД цього синонімічного ряду є: «виражати захоплення чи схвалення досягненнями, чи характеристиками особи, чи речі». КД *eulogize* та *laud* вживаються у офіційному стилі, КД *talk up* та *rave over* – у розмовному. КД *commend* – «хвалити когось чи щось»; *compliment* – «говорити компліменти комусь»; *flatter* – «перебільшено нахвалювати когось, щось,

будучи нещирим»; *worship* – «захоплюватися кимось»; *adore* – «відчувати захоплення та любов до когось». Ю. Бойко до цього ряду включає наступні КД: *praise, chant, brag, boast, swagger* [13, с. 89].

Контекстом для КД цього ряду виступають речення:

*We **praise** you, O God, that the light of Christ shines amidst the darkness of our world and that the darkness has not overcome it …* GX0.

*I think we should er, **compliment** the staff on, on, on the work they did* J3R.

34) синонімічний ряд за семою **conceal** «приховувати щось»: *conceal, hide, obscure, disguise, camouflage, mask, screen, veil, cloak, shroud, cover, bury, submerge* та ін.

Сема цього ряду КД – «приховати інформацію від інших співрозмовників». КД *hide* має значення «приховувати емоції»; *obscure* – «запобігати від того, щоб можна було почути»; *disguise* – «приховувати думки, почуття»; *camouflage* – «поводитися таким чином, щоб приховати правду», *mask* – «приховати почуття»; *veil* – «приховати, щоб не було відомо, що відбувається».

Дієслова, подані вище, представлені в корпусі наступними прикладами:

*Such jokes **obscure** the fact that words which have negative connotations, or which seem to exclude women, tend to reinforce a sense of powerlessness* HH3.

*There was no doubt that, **disguise** it as she might, McAllister reeked of wealth and privilege* HGE.

35) синонімічний ряд за семою **condemn** «засуджувати»: *badmouth, censure, condemn, deride, despise, misprize, scorn, sneer, spurn, undervalue, dislike, hate, regret, resent* та ін.

Спільною семою цього ряду КД є: «засуджувати щось, зазначивши, що воно є неприйнятне або погане». КД *censure* та *deride* вживаються в офіційному стилі; *badmouth* належить до розмовного стилю. КД *badmouth* має значення «критикувати у дуже неприємній формі»; *censure* – «сказати комусь, що засуджуєте його за те, що зробив неправильно»; *deride* – «сказати людині, що вона нерозумна або ж нічого не вартує»; *despise* – «сказати людині, що вона не

подобається, та що ви про неї невисокої думки»; *hate* – «мати сильне почуття відрази до когось».

Контекст для КД цього ряду:

‘I vigorously ***condemn*** *all violence directed at people or property,’ the secretary of state for the sea, Charles Josselin, said in a statement* K5M.

Lucille ***scorned*** *that compliment with a grimace, then gave Sharpe a warning look* CMP.

36) синонімічний ряд за семою **interrupt** «перебивати, переривати розмову»: *interrupt, heckle, interject, interpolate, interpose, obtrude, punctuate, waylay, break in, butt in, chime in, chip in, cut in, horn in, jump in, put sth in, talk somebody down* та ін.

Семою цього синонімічного ряду КД є: «сказати щось, що перебило б співрозмовника». КД *interject, interpolate, interpose* вживаються в офіційному стилі, КД *chip in* – у розмовному, КД *horn in* є сленгом. КД *interpolate* має значення «перебити когось сказавши щось»; *interject* – «сказати, коли розмовляє інша особа»; *interpose* – «перервати когось»; *chip in* – «перервати розмову, щоб щось сказати»; *horn in* – «перервати, втрутитися у розмову».

Ці КД вживаються в таких реченнях BNC:

I ***interrupt*** *the report of doctor to say that I have seen that conclusion for myself in her writings that I have read* JJT.

‘Well,’ she ***butted in*** *fast, ‘I'm not here to discuss such — er — such…* JYF.

37) синонімічний ряд за семою “**not to speak**” «мовчати, не розмовляти»: *clam up, gag, muzzle, shush, squelch (US), waylay, barge in, belt up* та ін.

Семою цього ряду КД є: «не розмовляти», яка виражає мовленнєвий акт утримання від спілкування, не висловлюючи нічого (див. приклади із BNC нижче). КД *clam up, barge in* та *shush* вживаються у розмовному стилі. КД *gag* та *muzzle* мають значення «заборонити особі чи організації розмовляти, або ж писати на певну тему»; *clam up* – «мовчати, щоб не розповісти інформацію»; *waylay* – «чекати, щоб зупинити, коли хтось почне розмовляти».

Ці дієслова вживаються у корпусі у наступних прикладах:

*No wonder he **clammed up** whenever I asked him about his childhood* H94.

*Preston, now less amused, **shushed** her urgently* F9C.

38) синонімічний ряд за семою **deny** «заперечувати»: *deny, dismiss, forbid, negate, prohibit, reject, debunk, contradict, disagree, dispute, rebut, recant, refute* та ін.

Семою цього синонімічного ряду КД є: «заперечувати, що щось є правдою». КД *refute, recant, rebut* вживаютья в офіційному стилі, КД *debunk* вживається у розмовному стилі. КД *rebut* має значення «стверджувати, що твердження неправдиве»; *recant* – «публічно оголосити, що попередні погляди були невірні»; *debunk* – «показати, що щось менш важливе, як було сказане»; *disagree* – «не приймати те, що сказане як правильне та вірне».

Контекст для КД цього ряду:

*His face clearly **forbade** questions and his wife and daughter automatically obeyed* KA2.

*The persistent importance of hierarchy and status in no way **negated** the significance of the group in defining the position and behaviour of an individual* EE2.

39) синонімічний ряд за семою **ban** «забороняти»: *forbid, prohibit, disallow, not allow, not let, ban, veto, refuse, deny, outlaw, debar, blacklist, exclude, rule out, prevent, block, hinder, inhibit, proscribe, interdict, preclude* та ін.

Спільною семою цього ряду КД є: «офіційно заявити, що чогось не можна робити». КД *interdict, debar, proscribe* вживаються в офіційному стилі. КД *forbid* означає «заборонити якусь діяльність»; *prohibit* – «закон або особа, що має владні повноваження, забороняє щось робити»; *veto* – «особа з повноваженнями, зупиняє від введення в дію закону», *interdict* – «збройні сили щось блокують», *prevent* – «переконатися, що щось не відбудеться».

КД цього ряду представлені такими контекстами:

*‘I absolutely **forbid** anyone to leave!’ said Nisodemus* HTH.

*Since the Piaroa totally **disallow** physical violence, and children are never*

physically punished, the children have no model of such action CJ1.

40) синонімічний ряд за семою **despise** «зневажати, нехтувати»: *abhor, abominate, disdain, scorn, despise, slight, disregard, snub, ignore, reject, spurn, rebuff, turn down, belittle, sneer at, undervalue, condemn, deride, disavow, pooh-pooh* та ін.

Спільна сема цього ряду КД – це: «зневажати та бути невисокої думки про когось». КД *abhor, abominate* вживаються в офіційному стилі. КД *abhor* має значення «ненавидіти чиюсь поведінку чи погляди, тому що вони не є моральні»; *abominate* – «сильно ненавидіти когось»; *disdain* – «не любити когось через те, що він неважливий або гірший за когось»; *scorn* – «ставитися з презирством чи насміханням»; *snub* – «зумисно ображати чи грубо розмовляти з кимось», *ignore* – «не звертати на когось увагу»; *condemn* – «заявляти, що щось погане та неприйнятне»; *pooh-pooh* – «заявити, що ідея нерозумна, непрактична чи непотрібна» тощо.

Подані КД вживаються в таких реченнях BNC:

*Those who **scorn** or censure women's talk diminish women* A8M.

*'Just because I am a woman they **belittle** me,' she said to loud cheers* A9E.

41) синонімічний ряд за семою "**sound imitation**" «звуконаслідувальні слова, що виражають певний конкретний спосіб говоріння»: *babble, bark, bawl, bellow, bleat, boom, bray, burble, cackle, call, carol, chant, chatter, chirp, cluck, coo, croak, croon, crow, cry, drawl, drone, gabble, gibber, groan, growl, grumble, grunt, hiss, holler, hoot, howl, jabber, lilt, lisp, moan, purr, rage, rasp, roar, rumble, screech, snap, snarl, snuffle, splutter, squall, squawk, squeak, squeal, stammer, stutter, thunder, tisk, trill, trumpet, twitter, wail, warble, wheeze, whimper, whine, whistle, whoop, yammer, yap, yelp, yodel* та ін.

Семою цього ряду КД є: «звуконаслідувальні слова, які виражають певний спосіб говоріння, уподібнений до оригінальних звуків», як наприклад, *bray*, що виражає крик осла і метафоризовано в сучасній англійській мові має значення «дзвінко і різко розмовляти». Вони були предметом багатьох

досліджень, зокрема це роботи: Ж. Гапонової [31] Є. Петухової [97], І. Макарової [82, с. 103], О. Пономарьової [99], Г. Лушнікової та Є. Якищенко [80] та Ю. Бойко [13, с. 90], де остання включає такі дієслова до цього синонімічного ряду: *yelp, sputter, roar, purr, howl, growl, grunt, hiss, coo, crow, chirp, chirrup, cluck, bark, buzz, birr*. Очевидно, у вибірці було менше звуконаслідувальних дієслів, ніж у Британському національному корпусі, проте КД *birr* не зафіксовано у корпусі, *buzz, chirrup* та інші представлені у їх денотатному значенні. Звуконаслідувальні КД уточнюють спосіб говоріння, однак частотність вживання цієї лексики досить низька у порівнянні з іншими синонімічними рядами, оскільки вони виражають якесь конкретне метафоризоване значення говоріння, що є наслідком уподібнення до звуків тварин та птахів.

КД цього ряду вживаються у таких контекстах:

Trivia 'n' Small Talk They ***yap*** *and they* ***babble*** *Men Talk* B38.

I just ***gabble*** *on — I didn't mean —'* H85.

42) синонімічний ряд за семою **hesitate** «вагатися»: *waver, dither, falter, fluctuate, hesitate, seesaw, shilly-shally, swither* (Scot.), *vacillate* та ін.

Семою цього ряду КД є: «зробити паузу, перш ніж сказати, тому що не впевнений, як далі вчинити». КД *shilly-shally* вживається у розмовному стилі. КД *falter* має значення «вагатися, щодо вибору слів, дій»; *waver* – «важко прийняти рішення, вагатися»; *dither* – «вагатися через те, що важко прийняти швидке рішення»; *shilly-shally* – «витрачати надто багато часу на прийняття рішення» тощо.

Дані дієслова представлені в корпусі наступними прикладами:

What I'm not prepared to accept is that he's entitled to lead a charmed life while others struggle and ***falter*** *and fail* H8T.

His fortunes, internationally and domestically, as player and captain, ***seesawed*** *alarmingly during the 1991–92 season* FT9.

43) синонімічний ряд за семою **cancel** «анулювати замовлення»: *cancel,*

adjourn, curtail та ін.

Семою цього ряду КД є: «скасування якоїсь події, замовлення тощо». КД *curtail* вживається у офіційному стилі. КД *adjourn* має значення «зупинити зустріч, збори на короткий час»; *curtail* – «зменшити чи обмежити щось».

Контекстом для КД цього ряду є:

When Hugh Laval ***cancelled*** *an airline reservation from Boston, the guy at the other end of the telephone went out of his way to identify Hugh's new travel plans* EW5.

I am not in a position to query that once I ***adjourn*** *the enquiry.* FMP.

Як видно з прикладів, представлених 43 синонімічними рядами, однією з внутрішніх причин синонімії КД є процес розщеплення одного лексичного значення на два і, як результат, – утворення двох лексем з різними значеннями (напр.: *ask* зі значеннями «просити», «питати»). Синонімічні відношення можуть бути також результатом номінації одного й того ж або близького поняття у різних функціональних стилях. Мікросистему споріднених значень синонімічного ряду КД можуть утворювати слова з емоційно-експресивним забарвленням.

Синонімічні ряди КД, як можна зауважити, є неоднорідними за кількістю компонентів, які їх утворюють. Критерієм віднесеності до синонімічних рядів вважаємо результати дефініційного та компонентного чи семного аналізу.

3.1.2. Антонімія.

Антонімічні пари комунікативних дієслів, як і синонімічні дієслова, утворюють групи одиниць, які є семантично близькими за функцією протиставлення або контрадиторності. Основою для зіставлення таких слів слугують різні словотвірні зв’язки. У цьому контексті Ю. Грибіник зазначає, що «наявність в англійській термінології таких загальномовних процесів, як синонімія та антонімія, є закономірним явищем і свідчить про її системність та багатогранність, а також сприяє збільшенню термінологічного апарату галузі» [38, с. 39].

Зближення може відбуватись на основі логічних чи концептуально-

семантичних, стилістичних та інших ознак, які є характерними для англійської мови. За визначенням значень враховується багатозначність слова, яка дає підстави говорити про їх протилежність при аналізі. О. Романова зазначає, що антоніми можуть визначатись за різними критеріями: структурою, планом вираження мовних одиниць, поняттєво-семантичними зв'язками та обсягом протиставлюваної семантики [107].

КД входять до антонімічних пар, які базуються на протиставленні характеристик говоріння: говорити (say) :: мовчати (clam up); запитувати (ask) :: відповідати (answer); запитувати (ask) :: відповідати (на звинувачення) (rebut); просити (ask) :: дарувати (bestow); кричати (shout) :: шепотіти (whisper); звинувачувати (blame) :: захищати (defend); звинувачувати (blame) :: виправдовувати (acquit); ображати (insult) :: хвалити (praise); розкривати (disclose) :: приховувати (conceal); виголошувати вирок (sentence) :: виправдовувати (acquit); захоплюватися (admire) :: зневажати (disdain); дозволяти (allow) :: забороняти (forbid); замовляти (book) :: скасовувати (cancel); поціновувати (appreciate) :: зневажати (despise); та говорити (say) :: перебивати (interrupt).

Розглянемо детальніше кожен із перелічених вище рядів антонімів КД.

Так, антонімічна пара говорити (say) :: мовчати (clam up) ґрунтується на протиставленні основної функції КД – описувати мовлення та відсутність мовлення. КД, що входять до цієї пари, включають: *say (speak): tell$_1$, talk, discuss, speak, utter, express, communicate, chatter, remark, inform, debate, voice, utter, comment, state, narrate, report, describe, articulate, chorus, go, intone, mouth, observe, phrase, put (express), quoth (old use), verbalize, volunteer, word*. Протилежними значеннями наділені: *clam up (be silent / speechless), gag, muzzle, shush, squelch (US), waylay, barge in, belt up*.

Попередня опозиція вказує, що тут має місце т. зв. проміжна пара, коли плавне мовлення протиставляється перебиванням розмови, що веде до утворення наступної пари: говорити *(say)*: перебивати *(interrupt)*. До цієї пари

зараховуємо такі КД: *say, articulate, chorus, go, intone, mouth, observe, phrase, put, quoth (humorous or old use), speak, utter, verbalize, volunteer, word*. З антонімічними значеннями тут виступають: *interrupt, heckle, interject, interpolate, interpose, obtrude, punctuate, waylay, break in, butt in, chime in, chip in, cut in, horn in, jump in*.

Наступна антонімічна пара побудована на протиставленні «запитання ↔ відповідь»: запитувати (ask) :: відповідати (answer). Дієслова, що належать до цієї пари, – це: *ask$_1$, demand, inquire / enquire, query, speir or speer (Scot.), question, badger, canvass, consult, cross-examine, cross-question, debrief, doorstep (passive), fire (a series of questions), grill, interrogate, interview, poll, pump (for), query, quiz, survey, test.* Антонімами тут є: *answer, reply, respond, retort, counter, acknowledge, explain, react, refute, resolve, return, solve, retaliate, field, rejoin, riposte*.

Один із елементів аналізованої пари (запитувати (ask)) є у протиставленні до синонімічного ряду відповідати (на звинувачення) (rebut). Лексеми, що входять до опозиції – це: *ask$_1$, demand, inquire/enquire, query, speir or speer (Scot.), question, badger, canvass, consult, cross-examine, cross-question, debrief, doorstep (passive), fire (a series of questions), grill, interrogate, interview, poll, pump (for), query, quiz, survey, test.* Антонімічні КД тут такі: *rebut, refute, deny, disprove, invalidate, negate, contradict, counter, discredit, quash, destroy, controvert, confute*.

Перший елемент англійського КД із попередньої пари також утворює ще одну опозицію, проте вже іншому значенні – просити (ask) :: дарувати (bestow). Опозиція базується на протиставленні значення «прохати чогось / прохати грошей» та протилежному до цього значення «дати / дарувати щось (речі, гроші тощо». Лексемами, що входять до цієї пари, є: *ask$_1$, demand, inquire/enquire, query, speir or speer (Scot.), question, badger, canvass, consult, cross-examine, cross-question, debrief, doorstep (passive), fire (a series of questions), grill, interrogate, interview, poll, pump (for), query, quiz, survey, test,* протилежними за

значеннями є *apportion, award, bestow, commit, confer, contribute, donate, give, grant, impart, present*.

Наступну антонімічну пару створює протиставлення гучності мовлення та відсутність цієї властивості у КД: кричати (shout) :: шепотіти (whisper), до яких належать такі КД: *shout, scream, exclaim, roar, call, yell bark, barrack, bawl, bellow, clamour, cry, ejaculate, hail, holler, howl, screech, shriek, squawk, squeal, thunder, wail, whoop.* Антонімічні КД тут – це: *whisper, murmur, mutter, hiss, babble, babel, blab, blabber, blather, blether, breathe, burble, chirp, coo, croak, croon, declaim, drawl, enthuse, gab, gabble, gibber, grunt, hector, jabber, loose, mumble, prate, prattle, quaver, ramble, rap, rave, slur, spit, splutter, spout, waffle*.

Ще одна опозиція КД – це протиставлення мовленнєвого акту звинувачення та захисту. На основі цього протиставлення виникло декілька антонімічних пар: звинувачувати (blame) :: захищати (defend); звинувачувати (blame) :: виправдовувати (acquit). До першої пари належать такі КД: *blame, condemn, accuse, charge, tax, reprimand, chide, reprove, upbraid, reprehend, admonish, rebuke, reproach, censure, attribute liability, thank, criticize, fault, disapprove, scapegoat*, а протилежні значення мають КД: *defend, advocate, justify, support, guarantee, anchor, back, buttress, champion, endorse, espouse, favour, recommend, sponsor, second, sympathise, uphold*.

До наступної пари – звинувачувати (blame) :: виправдовувати (acquit) включають антоніми: *allege, arraign, blame, berate, condemn, accuse, charge, tax, reprimand, chide, reprove, upbraid, reprehend, admonish, indict, rebuke, reproach, censure, inculpate, thank, criticize, fault, disapprove, scapegoat*. З протилежним значенням виступають КД: *acquit, justify, vindicate, warrant, defend, absolve, clear, excuse, forgive, explain, pardon, validate, uphold, authorize, sustain, support, give reasons for, maintain, establish, prove, rationalize, verify, confirm, deserve, aver, avow, exculpate, exonerate, substantiate*.

Протиставлення мовленнєвих актів «розкривати інформацію» disclose та «приховувати інформацію» conceal утворюють подану нижче антонімічну пару,

складовими компонентами якої виступають такі КД: *disclose, tell, reveal, whisper, tell, confess, blurt out, relate, publish, broadcast, communicate, expose, reveal, divulge, impart, betray, show, exhibit, uncover, unfold, unveil, develop, discover, evolve, unlock, unheal, let on, leak, blab, squeal.* Антонімічні КД тут – *conceal, hide, obscure, disguise, camouflage, mask, screen, veil, cloak, shroud, cover, bury, submerge*.

Чергова антонімічна пара – це протиставлення мовленнєвих актів судових процесів, що базуються на звинувачуванні / винесенні вироку та виправдовуванні обвинуваченого у судовому процесі: виголошувати вирок (sentence) :: виправдовувати (acquit). До даної пари належать такі КД: *sentence, convict, punish, prosecute, judge, forgive, excuse*, а протилежні значення несуть на собі: *acquit, clear, reprieve, excuse, free, set free, liberate, deliver, relieve, release, dismiss, discharge, settle, satisfy, repay, absolve, exonerate, exculpate, vindicate*.

Протиставлення мовленнєвого акту «захоплення» дає опозицію «зневага»: захоплюватися (admire) :: зневажати (condemn). До складу цієї опозиції належать КД: *admire, adore, appreciate, approve, esteem, idolize, enjoy, fancy, praise, venerate, worship, value*, а протилежні значення – *condemn, disdain, deride, despise, misprize, scorn, sneer, spurn, undervalue, dislike, hate, regret, resent*). Опозицією мовленнєвого акту «дозвіл» є «заборона», що маємо в антонімічній парі КД: дозволяти (allow) :: забороняти (forbid), елементами якої є лексеми: *allow, agree, grant, concede, permit, approve, decline, let, enable, authorise, sanction, warrant, consent to, agree, to, tolerate* (антонімічними КД тут є: *forbid, prohibit, disallow, not allow, not let, ban, veto, refuse, deny, outlaw, debar, blacklist, exclude, rule out, prevent, block, hinder, inhibit, proscribe, interdict, preclude*).

Протиставленням іншого мовленнєвого акту «замовлення квитків / послуг тощо» відповідає протилежне значення мовленнєвого акту «скасування замовлення квитків / послуг тощо», що і утворює антонімічну пару КД замовляти (book) :: скасовувати (cancel). До цієї антонімічної пари входять КД

book, reserve, arrange, bill, charter, engage, organize, procure, programme, schedule з протилежними значеннями: *cancel, adjourn, curtail*.

Значення «поціновувати» appreciate та протилежне йому «зневажати» despise утворюють антонімічну пару, до якої належать КД: *appreciate, acknowledge, comprehend, estimate, know, perceive, realize, recognize, sympathize with, understand*. Антонімічні КД тут такі: *despise, disdain, scorn, slight, disregard, snub, ignore, reject, spurn, rebuff, turn down, belittle, sneer at, undervalue, contemn, deride, disavow, pooh-pooh*.

Протиставлення мовленнєвого акту «образа» дає опозицію «хвала»: ображати (insult) :: хвалити (praise). До складу цієї опозиції зараховуємо такі КД: *insult, offend, displease, affront, anger, chafe, disgruntle, enrage, infuriate, irritate, madden, nettle, outrage, rile, vex*. Протилежні за значенням КД є такими: *compliment, acclaim, applaud, recommend, commend, salute, hail, laud.*

Отже, можемо стверджувати, що розглянуті антонімічні пари КД демонструють багатство мовленнєвих засобів, що описують протилежні за значеннями мовленнєві акти, для вираження комунікації. Це може служити ще одним із способів розмежування синонімів. Антонімічні пари КД є повними, тобто такими, які є протилежними в усіх значеннях, наприклад, *ask* :: *answer; sentence* :: *aquit*.

3.2. Лексико-семантичне поле КД.

Г. Іпсен розглядав лексико-семантичне поле як сукупність слів, які мають спільну семантику та мінімальні відмінності у лексичних значеннях. Це парадигма слів, об’єднаних спільною сематичною семою. Так, КД об’єднує спільне значення передачі мовлення. Центр ЛСП КД складають дієслова, які є високочастотними у Британському національному корпусі та мають типові значення для кожної із лексико-семантичних груп дієслів. Тож розглянемо класифікацію КД, детальніше.

3.2.1. ЛСГ КД актуалізаторів.

До КД актуалізаторів, тобто дієслів мовлення які безпосередньо позначають мовлення, належать дієслова, які прямо виражають процес мовлення. Зокрема це повною мірою стосується дієслова *to say*, яке є одним з найчастотніших дієслів у сучасній англійській мові та зустрічається у Британському національному корпусі 315843 разів, а згідно з "Longman Grammar of Spoken and Written English", воно є найчастотнішим дієсловом сучасної англійської мови загалом [213, с. 373]. За всіма своїми значеннями *to say* належить до КД: "when you say something, you speak words; you can mention the contents of a piece of writing by mentioning what it says or what someone says in it" [278]. Анна Вежбицька [265] у своїй праці про дієслова мовлення відносить це дієслово до прототипічного КД, тобто такого, який є центральним для всіх елементів цієї системи. *To say* в усіх своїх значеннях виражає мовлення та може вживатися у контекстах будь-якого дієслова мовлення, а найближчі за частотністю КД (напр., *to tell, to ask, to talk, to write* і т.п.) в рази поступаються *to say* у вживанні в корпусі та широтою своїх значень. Своїми значеннями воно охоплює всю мовленнєву сферу (див. [287]). Так, у реченні: *And I* ***said*** *to him, 'But how did you know an antelope was there*?' BMY дієслово *to say* вживається замість *to ask* чи його синонімів. У наступному прикладі *to say* можна трактувати як КД *to inform: The council spokesman also* ***said*** *there were not enough professional caterers in the area to meet demand* A0C. На основі цих прикладів можемо побачити, що КД *to say* має здатність вживатися в усьому діапазоні значень інших КД, що і робить його найчастотнішим дієсловом як серед КД, так і серед всіх дієслів сучасної англійської мови.

До цього класу відносимо ще ряд дієслів, як-от: *to say, to bless, to contradict, to denounce, to answer, to reiterate, to allege, to agree, to curse, to beg, to dictate, to tell, to talk, to affirm, to rehearse, to forecast, to speak, to ask, to chorus, to disagree, to intone, to mouth, to observe, to phrase, to predict, to inform, to chant, to order, to report, to relate, to mention, to repeat, to communicate, to remark, to greet,*

to command та ін.

Зважаючи на обмежений обсяг роботи, нижче подаємо основні КД кожного із класів. Наступним за частотністю після *to say* виступає КД *to tell* зі значенням: “to say something to someone, often giving them information or instructions” [275]. Часто додаток після цього дієслова позначає ступінь правдивості повідомлення, як у колокації *to tell the truth / lie*: *But all this may be garbage because scientists* ***tell*** *lies…* AAP. Додаток також може виражати інформацію про якісь нові факти чи просто новини, чого немає з КД *to say*: *I dressed and rushed through the streets to Dana's place, and after prolonged hammering on his door managed to wake him and* ***tell*** *him the news* AC6.

To tell також має значення «інформувати» та «розповідати», як це видно з наступних прикладів: *To those who knew no better, he* ***told*** *a story of having first taken the examinations and done brilliantly* EDA. Якщо підметом виступає неістота, то *to tell* вживається в розумінні «розголошувати, повідомляти (таємницю, інформацію тощо)»: *The book* ***tells*** *the story of one year in the garden, with a chapter for each month* B73. КД також має значення «наказувати», як у реченні: *... but the chap just took my name, gave me a form to fill in and* ***told*** *me to come back a few days later for a full interview* A0F.

КД *to ask* має наступні основні значення: 1) If you ask someone something, you say something to them in the form of a question because you want to know the answer; 2) If you ask someone's permission, opinion, or forgiveness, you try to obtain it by putting a request to them; 3) If you ask someone to an event or place, you invite them to go there” [278]. Значеннєво КД *to ask* виражає прохання. Це означає, що мовець не впевнений, що адресант виконає цю просьбу, і в цьому за своєю семантикою КД *to ask* відрізняється від КД *to tell, to order, to command*, де за значенням відбувається діалог між особами з різними статусами: старшим та молодшим, начальником та підлеглим, і це є основою їхнього розуміння того, що адресат має виконати дії, які наказує начальник, тобто старший рангом. У випадку з *to ask*, особи, котрі спілкуються, мають однаковий статус, тобто один

із співрозмовників за власною волею може виконати прохання. У введенні питальних речень КД *to ask* відрізняється від *to beg* тим, що у КД *to beg* немає семи питальності: *So they **asked** me to go away and come back again in a week …* A06, де КД *to ask* можна замінити на *to beg*, хоча, як видно з наступного прикладу, цього зробити неможливо: *Did you leave them there on the verge? he **asked** me* A08.

КД *to talk* основним значенням має: “If you talk to someone, you have a conversation with them. You can also say that two people talk” [278]. Значеннєво КД *to talk* вживається часто з прийменниками *about* та *to*, в поєднанні з якими виражає тему розмови між співбесідниками, або вказує на суб’єктів розмови: *He **talks** about news of the education cuts in England, …* A0U; та *So far we have visited over 100 schools and **talked** to more than 50,000 pupils* A01. Сполучення КД *to talk* з прийменником *about* становить приблизно 30% від усіх вживань цього КД, тобто воно вказує на тему розмови, чим, по суті, відрізняється від інших КД.

КД *to speak* має основне значення: “to say words, to use the voice, or to have a conversation with someone” [275]. У реченні: *We **spoke** to consultants in three countries* A8K КД *to speak* виражає дві дії (перша – це повідомлення про подію, а інша – опис самої комунікативної події). Саме «репортер» вказує на подію в контексті ситуації, в якій вона була озвучена. Він вирішує як назвати акт комунікації (*yell, announce, report* тощо). У реченнях з КД *to speak* роль «репортера» залежить від того, як сприймається і подається також і роль адресата, та як представляється тема розмови. На відміну від *to say* та *to tell*, КД *to speak* (разом із *to talk, to converse, to chat* тощо) ставить співрозмовника у центр комунікативного акту.

КД $agree_1$ значить: “if people agree with each other about something, they have the same opinion about it or say that they have the same opinion; if you agree to do something, you say that you will do it; if you agree to a proposal, you accept it” [278]. Якщо співрозмовники діляться між собою якимись думками, то тоді,

очевидно, один із них погоджується з думкою іншого, і це передається за допомогою поданого вище КД *agree₁*. Іншими словами, погоджуючись із кимось, ми стверджуємо той факт, що інформуємо співрозмовника про однакову з ним думку з приводу чогось: *Shareholders and creditors agree to restructure debts and payment schedules and, often, to swap debt for riskier equity* ABJ. Можна сказати, що *agree* передбачає, що в минулому могли бути якісь розбіжності у думках, поглядах, але після певних розмірковувань вони привели до спільного підходу до проблеми. Співрозмовник конкретизує свої думки, висловлені додатковим підрядним реченням: *They agree that the government gets extra television coverage but argue that such coverage is not necessarily favourable* A62. Для того, щоб погодитися, потрібно двоє або більше співрозмовників. Також інколи *agree₁* передує дискусія стосовно ухвалення остаточного рішення, якщо таке рішення приймає весь колектив.

КД *report* має такі значення: “if you report on an event or subject, you tell people about it, because it is your job or duty to do so; if someone reports you to a person in authority, they tell that person about something wrong that you have done” [278]. Дієслово *report* є близьким за значенням із КД *state, inform* та їхніми синонімами, а оскільки вони мають зв’язок із адресатом повідомлення, то інформацію передають співрозмовнику. КД *report* передає факти, відомі мовцю, або ті, які він окреслив як правдиві (повідомлення достовірне та точне). У цьому значенні воно близьке до КД *testify* “людина, котра свідчить, покладається на свій досвід; мовець, котрий інформує, покладається на інформацію інших людей чи медіа”: *AS we reported at the beginning of September, an increase in the fixed price agreed each year between Champagne's growers and merchants seemed inevitable…* A3C. Інше значення – “донести на когось” – передбачає, що хтось збирається порушити правила, закони, і щоб про це можна було донести у відповідні органи (поліцію, податкову службу тощо). Вважається, що ця дія небажана, адже доносити погано: *Most gang crimes are less political, more efficient and are not reported to the police* ABJ.

КД *repeat* означає, що мовець усвідомлює, що слухач, можливо, і почув, що було сказано раніше, проте він хоче це повторити, і, повторюючи, підкреслити, що слухачі повинні виконати певні дії *cf* [265, с. 341]. Реципієнт міг не чітко почути, що було сказано раніше, або мовець бажає наголосити на важливості сказаного: *I couldn't believe my ears but she repeated it: I realized I had not properly understood my own needs* A08. У цьому значенні *repeat* близьке з КД *reiterate*, яке вживається в журналістиці з тим самим значенням.

Усі інші КД цієї групи передають своїми значеннями акт мовлення також і в своєму значенні семи *to say, to talk, to tell*.

3.2.2. ЛСГ модусних КД.

Модусні дієслова виражають спосіб мовлення КД, які опосередковано стосуються мовленнєвої дії чи акту говоріння із семою “to believe, say something about a person, event etc.” До них відносимо: *offer, require, confer, discourage, denote, discriminate, testify, frustrate, speculate, defy, portray, surprise, abuse, accept, acclaim, accuse, acknowledge, acquaint, verify, vow, acquit, address, differentiate, admire, admonish, advance, adventure, advise, advocate, alert, amuse, anger, annoy, despise, probe, apologize, appal, appal/appall, appeal, appease, apply, appoint, appreciate, approve, assume, assure, astonish, author, authorize, babble, ban, baptize, bargain, bark, barrack, bawl, bellow, beseech, betake, bewilder, bewitch, bicker, blackmail, blame, blunder, blurt out, boast, book, broadcast, call, whoop, worry, write, yell* та ін.

До цього класу належить найбільша кількість КД, найуживанішим з яких є КД *to call*. Воно має 3 основних значення: “1) If you call something, you say it in a loud voice, because you are trying to attract someone's attention; 2) If you call someone such as a doctor or the police, you ask them to come to you, usually by telephoning them, та 3) If you call someone or something by a particular name or title, you give them that name or title” [278]. КД *to call* може вводити пряму мову в текст: *‘Hello auntie!’* ***called*** *the man as they neared the little party* A0D. Тут воно

подібне до дієслів *to report, to whisper*. Його також можна порівняти з *to shout*, тобто ми можемо категорично висловитись "*Stop shouting!"*, маючи на увазі "припинити кричати", проте в цьому контексті не можна сказати *"Stop calling!"*. Коли ми кличемо когось, то передаємо наше побажання, щоб співрозмовник прийшов до нас: *We **called** the police and ambulance but it was a long time before the police arrived* A6V. На відміну від *to ask, to order,* КД *to call* не включає до свого значення розуміння обов'язковості виконаня дії, як це випливає із вищевказаних КД. *To call* останнім своїм значенням має сему "називання, найменування": *The porter **called** her madam because she had asked the way to the private wing* A73. У фразовому вираженні КД *to call* також виражає введення прямої мови, включаючи сему "говорити підвищивши голос": *A young lad had called out, 'See what the beasts think of the Act!'* A07.

КД *to write* виражає письмову форму повідомлення "you use something such as a pen or pencil to produce words, letters, or numbers": *Dear Moira, he **wrote**, we will have to reach an understanding* A08. Воно також має здатність виступати зі значенням "someone who writes creates books, stories, or articles, usually for publication": *For the first time in all these barren weeks, she **wrote** poem after poem, cursed that Interflora wasn't a 24-hour service and swore never to doubt again* A0L. КД *to write* вводить пряму мову: *Elsewhere, Thomas McEvilley **writes**: 'One day in 1970 fifty thousand women marched down fifth Avenue in New York* A04.

КД *to offer* основним значенням має "if you offer something to someone, you ask them if they would like to have it or use it." У реченні *Different doctors **offer** different services* A0J КД *to offer* означає, що мовець вважає, що пропозиція послуг буде корисна для адресата, але він не вважає, що адресат обов'язково повинен скористатися цією послугою. Те, що мовець готовий зробити для інших заради їхнього ж блага, ставить КД *to offer* поряд із *to volunteer*. КД *offer* передбачає, що мовець пропонує щось зробити, а реципієнт проти цього не заперечує. Мовець передбачає, що пропозиція принесе якусь користь слухачеві. У зв'язку з цим КД *offer* вживається в реченнях із прямим додатком, де

вказується те, що пропонує мовець: *I would write to all the publishing houses that regularly produced art books and offer my services to them* A0F. Бажання мовця зробити щось для слухача поєднує *offer*, вжите в цьому значенні із іншим КД – *volunteer*. Різниця полягає в тому, що КД *offer* передбачає певну користь для суб'єкта, а КД *volunteer* вказує на те, що щось робиться задля блага інших людей, без якоїсь конкретної користі для них. Наприклад, якщо хтось добровільно вступає до лав армії на захист Вітчизни, йому за це не дякують, а у випадку з КД *offer* така подяка вже є прийнятною: *Caroline returned, 'Everything all right?' and offered them both more wine* A0R.

КД *require* має такі значення: "1) If you require something or if something is required, you need it or it is necessary; 2) If a law or rule requires you to do something, you have to do it". Це дієслово вживається здебільшого в офіційно-діловому стилі й відрізняється від близьких за значенням до *to require* та *to request* тим, що ступінь обов'язковості виконання вимоги є різним: якщо, наприклад, судовий орган вимагає з'явитися до суду, то ця вимога є обов'язковою. Воно має відношення до КД *to order*, адже обидва дієслова передбачають обов'язковість, хоча відношення між співрозмовниками є різними: *... that 'the court* ***requires*** *more convincing evidence for black defendants' (Walker 1988, p. 459)* G1J. Основне ж значення проілюструємо наступним реченням: *People who* ***require*** *help with their personal needs or bodily functions, or to avoid danger to themselves or others, may be eligible for Attendance Allowance…* A0Y

КД *require* виражає необхідність виконання чогось і значеннєво передбачає, що мовець повинен докласти зусиль, щоб щось отримати, або щоб хтось щось зробив. За своїм значенням *require* чимось близьке до *order* в тому сенсі, що потрібно домогтися, щоб щось було зроблено. Різниця із КД *request* – у тому, що *request* не передбачає, щоб співрозмовник щось зробив (він може проігнорувати прохання), але коли вжито *require*, то передбачається, що така необхідність є або ж потрібно щось зробити: *He required seven or eight spinners*

to keep him busy as he threw his shuttle to and fro on his heavy wooden loom AP8. Якщо присутній компонент із значенням “ти маєш це зробити”, то з цього погляду КД *require* близьке до *order*, проте *order* передбачає, що мовець повинен мати владні повноваження, щоб вимагати від когось виконати наказ (напр., бути начальником підрозділу тощо), а у випадку з *require* таких повноважень не потрібно, оскільки реципієнт може відмовитися від виконання потрібної дії: *If you require advice on the protection offered by the Codes, contact your local Citizens Advice Bureau …* A0Y.

КД *accept* має такі значення: “1) if you accept someone's advice or suggestion, you agree to do what they say; 2) if you accept the responsibility or blame for something, you recognize that you are responsible for it; 3) if you accept a plan or an intended action, you agree to it and allow it to happen” [278]. КД *accept* своїм прямим антонімом має *reject* – це видно з того, що мовленнєвий акт чи пропозиція були прийняті або ж відхилені. Погодитись чи відмовитись можна, сказавши, що запрошення, пропозиція приймаються, чи ні: *‘OK, Sergeant, I accept your very kind offer of hospitality,’ getting to my feet and following the Sergeant outside* A61. Мовленнєвий акт прийняття чи відхилення пропозиції передбачає кооперацію зі співрозмовником для досягнення мети (напр., неухильне виконання установою умов змісту отриманого документа): *Yet she did compromise over the budget at Fontainebleau in 1984, signed the Single European Act in 1986, and accepted the Delor’s proposals for budgeting and agriculture reform in 1988* A6F.

КД *accuse* має значення «сказати, що ти вважаєш, що хтось вчинив неправильно, або ж вчинив правопорушення, чи злочин». Коли ми когось звинувачуємо, то прямо вказуємо йому на неправильний вчинок, тобто ми можемо звинувачувати когось у тому, за що він відповідальний (проступок, злочин, погана поведінка): *These parties accuse Mr Gandhi of pampering India's minorities at the Hindu majority's expense* A4H; *Many Arabs accuse the West of double standards in the Middle East* ABD. У першому прикладі партії

звинувачують Ганді за недостатню увагу до національних меншин, у другому – арабські політики звинувачують Захід за подвійні стандарти щодо Близького Сходу.

КД *confer* має значення: “to discuss something with other people, so that everyone can express their opinions and decide on something” [280]. КД *confer* виражає обдумування рішення та обмін думками з приводу певної проблеми, перш ніж прийняти рішення, усіма учасниками наради, зборів тощо: *Of course scientists confer with their colleagues* J0V. З цього погляду воно семантично близьке до КД: *discuss, deliberate, parley, converse. Confer*, наприклад, від *deliberate* відрізняється тим, що *deliberate* передбачає прийняття важливого рішення (*parley* вживається у розмовному стилі, а *converse* – в діловому.

Інші модусні дієслова виражають значення, близькі до КД-актуалізаторів, тобто у їх семах присутнє значення комунікації.

3.2.3. ЛСГ модифікаторних КД.

До модифікаторів належать метафоризовані дієслова із семою “to speak / say in some specific way resembling the sound of some animal or other kind of sound”: *babble, bark, bawl, bellow, bleat, boom, cackle, call, carol, chant, chatter, chirp, cluck, coo, crawk, croak, croon, crow, drawl, drone, gabble, gibber, groan, growl, grumble, grunt, hiss, holler, hoot, howl, jabber, lilt* та ін. Більшість із поданих прикладів виходять за межі тих КД, якими ми обмежили наше дослідження. До наших модифікаторних КД відносимо: *to snap, to scream, to mutter, to moan* та *to growl.* Вони, як правило, мають тільки одне значення: як КД у корпусі, яке описує акт мовлення якимось специфічним чином (наприклад, *croak*, що позначає звук жаби, передає метафоризовано говоріння низьким грубим голосом і перекладається як «бурчати»): *‘You must excuse me,’ croaked the old woman, reaching for her handkerchief — a murky brown item that would not have looked out of place knotted round a leaky sewer pipe —‘But you got to laugh sometimes!* AEB.

Звуконаслідувальні дієслова, що передають мовлення, були предметом досліджень у роботах О. Арзамасцевої, де вона виділяє звуки неживої природи, що використовуються як КД *grunt, roar, hiss, grumble, murmur, growl, whistle* [4, с. 7]; Г. Лушнікової та Є. Якищенко, які відносять до цих КД наступні: *grumble, growl, snarl, snap, exclaim, shout, yell* [80, с. 108]; Д. Савченко стверджує, що емоції передаються КД *enthuse, moan, thunder* [108, с. 177]; І. Келлер у своєму дослідженні розглядав такі найчастотніші КД: *announce, declare, demand, murmur, mutter, shout, whisper; chat; cry, scream; beg, plead* [49, с. 26]. О. Єрьоміна розглядає 5 груп оціночних дієслів, що описують мовлення: 1) дієслова, що описують голос суб'єкта мовлення, асоційовані з металевими звуками: *rasp, squeal*; 2) дієслова, що описують голос суб'єкта мовлення, асоційовані зі звуками світу тварин: *bark, growl, snarl, roar, hiss, whimper, snuffle, bleat, bellow, snap, grumble*; 3) дієслова, що описують голос суб'єкта мовлення, асоційовані зі звуками світу живої природи: *murmur, mutter, wail, thunder, hum, buzz, babble, mumble*; 4) дієслова, що описують голос суб'єкта мовлення, асоційовані зі звуками світу птахів: *coo, trill, cluck, chirp, squawk, shriek*; 5) дієслова, що описують голос суб'єкта мовлення, асоційовані з фізіологічними звуками: *sniff, whine, blubber, snort, stammer* [44, с. 43]. Є. Бесєдіна в своєму дослідженні розглядає КД, що вводять пряму мову на матеріалі творів сучасних письменників, таких як: Дж. Роулінг, Ф. Пулман (у порівнянні з творами класиків літератури – А. К. Дойля, В. Скотта). Вона відзначає, що частка вживання КД *say* для введення прямої мови у сучасній англійській мові значно зменшилася, і замість нього вживаються інші КД (почасти це звуконаслідувальні дієслова: *bark, croak, groan, growl, grunt, hiss, murmur, mutter, roar, screech, shriek, snarl, sneer, sniff, squeak, squeal* [9, с. 184]. Ю. Єрмолаева та М. Короткевич розглядають звуконаслідувальні КД у російській мові на матеріалі діалектів Башкирії [45, с. 31-32]. Вони зазначають, що КД у діалектах, зберігаючи народну пам'ять, відображають стосунки між людьми в описі комунікативних актів. А. Гафарова поділяє звуконаслідувальні

КД німецької мови на такі: звуки, які вимовляє людина, та дієслова, пов'язані зі звуками тварин [32]. Є. Петухова розглядає звуконаслідувальні КД *giggle, babble, peep, roar* у діахронії [97, с. 10]. Є. Чаплін приділив увагу звуконаслідувальним КД *hiss, sip* [131, с. 383], а також розглянув російські звуконаслідувальні слова: *ахать, ухать, охать, ойкать* [132]; ще в одній праці цей дослідник КД розділяє на 5 класів: 1) дієслова, що передають внутрішній стан та почуття мовця; 2) дієслова, що описують міміку, жести, рух тіла та інші способи передачі внутрішнього стану; 3) дієслова, що описують манеру мовлення; 4) дієслова, що описують особливості вимови окремих звуків; 5) дієслова, що описують характеристики та властивості голосу [133, с. 101].

КД *to snap* має значення: "if someone snaps at you, they speak to you in a sharp, unfriendly way" [278]. КД *snap* передбачає, що стосунки між співрозмовниками не дуже теплі, і людина сердито реагує на стимул. КД *to snap* часто вводить пряму мову: *'So did Henry's wife,'* ***snapped*** *Mrs Venables, stung by Mrs Phipps's collective rejection of their doubtful sympathy* A0D. В основному значенні, як КД, *to snap* вживається в корпусі, проте їх частота незначна (127 слововживань): *Alejandro* ***snapped*** *at them to get on with their work* CA0. *She had* ***snapped*** *at him again, and this time, remarkably, she admitted that he hadn't deserved it* HGT.

КД *scream* має значення: "to cry or say something loudly and usually on a high note, especially because of strong emotions such as fear, excitement or anger" [275]. За своїм основним значенням КД *scream* є дієсловом мовлення зі значенням "пронизливо кричати – від болю чи переляку". Від КД *shriek* КД *scream* відрізняється тим, що перше передає короткий викрик з певними емоціями (як приклад: *We're going off!'* ***screams*** *every nerve of the BSM graduate's 25 years of road driving …* FBL).

КД *mutter* має значення: "to speak quietly and in a low voice that is not easy to hear, often when you are worried or complaining about something" [275]: *'This is intense!'* ***mutters*** *Emilio Estevez, as he flies about in a glowing car* CHA. КД *mutter*

відображає спілкування притихлим голосом через роздратування чи незадоволення чимось. Від КД *mumble* та *murmur* КД *mutter* відрізняється тим, що *mumble* просто позначає невиразне та тихе говоріння, а *murmur* передає невиразний низький шепіт: *‘I wish I hadn't seen the bloody flash,’ he muttered under his breath* B3J.

КД *moan* має значення: “to make a long low sound of pain, suffering or another strong emotion” [275]. Зазвичай мовець вживає КД *moan*, коли відчуває біль або ж перебуває в поганому настрої: *Nathan* ***moaned*** *helplessly, tears running down his face* AD9.

КД, що виражає повідомлення, яке також передає біль та нещастя, є *groan* (щоправда це тільки глибокий та довгий звук): *Tammuz* ***groaned*** *and put his head in his hands* AD9.

КД *growl* має значення: “to make a low rough sound, usually in anger” [275]. КД *growl* позначає мовлення низьким (грубим) та сердитим голосом. Близькими до нього за значенням є КД *hiss* та *grunt*, які відрізняються від *growl* тим, що *hiss* має значення “говорити тихо, або виражати несхвалення”, а *grunt* передає бурмотіння, яке межує ще й із роздратуванням: *The group strode over to our table in a menacing way, and the Venezuelan growled: ‘Why are you always together?* AC6.

КД *bleat, cackle, chatter, chirp, cluck, coo, crawk, croak, croon, crow, hoot* та ін. містять у своєму значенні відтінки говоріння звуконаслідувального характеру (тварин, птахів). Часто це супроводжує пряму мову: *‘How can I?’ bleated Connelly* G0P. Тут *bleat* має значення: “говорити слабким високим голосом, подібним до блеяння овець”; *cackle* – “балакати з хрипотою в голосі (подібно до звуків курки)”: *Corporate luminaries cackle on about the importance of quality, yet all too often use this management-babble as a substitute for effective leadership* K5C. тощо.

3.2.4. ЛСГ релятивних КД.

Релятивні дієслова виражають супровід мовлення та пояснюють, яким чином відбувається мовленнєвий акт. Сюди відносимо дієслова: *admit, affect, agree, air, allow, announce, appraise, argue, deduce, contend, articulate, ascertain, assert, assume, believe, bet, cancel, chorus, claim, cogitate, comment, compare, concede, conceive, conclude, confirm, contemplate, convey, convince, count, dawn, deem, deliberate, deny, determine, direct, editorialize, echo, encourage, enjoy* та ін.

К. Мякшин та А. Хромцова, розглядаючи КД, що супроводжують пряму мову, поділяють їх на такі класи: 1) КД, що кваліфікують чуже мовлення з боку наміру мовця (*ask, demand, inquire*); 2) відношення мовця до ступеня достовірності з погляду мовця (*agree, confirm, admit*); 3) спосіб підкреслення інформації (*emphasize, observe*); 4) КД, що характеризують спосіб подачі інформації як додаткової (*add, remark, comment*); 5) дієслова, що вводять пряму мову та можуть характеризувати мовлення з боку структурно-композиційних властивостей: вказувати на місце висловлення в комунікативній ситуації, на його фазу (напр., *begin, continue*); 6) на форму мовленнєвої діяльності вказують дієслова: *plead, promise, press* [90, с. 79-80].

Основне значення КД *agree*$_2$: “1) to have the same opinion, or to accept a suggestion or idea” [275], тобто співрозмовники мають однакове бачення якоїсь проблеми, задачі тощо, і погоджуються на спільний вибір стосовно виконання дій щодо тієї проблеми. Мовці мають згоду один з одним у чомусь (напр.: *But many traders* ***agree*** *with Yamaichi's Neil McKinnon, who fears the Nikkei will test 16,000.* AHJ). КД *agree*$_2$ часто вводить пряму мову: *‘Difficult,’* ***agreed*** *Henry, ‘and made more so, I imagine, by the fact that both the Coroner and the Chairman of the Magistrates’Bench were there.’* A0D.

КД *claim* має таку семантику: “to say that something is true or is a fact, although you cannot prove it and other people might not believe it” [275]; воно виражає невпевненість або непереконливість мовця в тому, що він декларує: *Mr Doblin* ***claimed*** *that no-one at the hotel seemed to know what the cost of a*

telephone call should be A0C. КД *claim* часто вживається в публіцистиці, де журналістам дозволено юридично робити певні припущення при відсутності конкретних доказів: *Mr Savage promptly* ***claimed*** *that black Chicagoans support white Democratic candidates, but that the converse does not hold — even when the black candidate is someone as respected as Harold Washington, mayor of the city from 1983 until his death in 1987* ABF. КД *claim* подібне за своїм значенням до *maintain* та *affirm* з тією лише різницею, що перше не передбачає доведення якихось фактів; *maintain* виражає чітке переконання в чомусь; *affirm* – твердження про щось, що є незаперечним фактом, в якому переконаний мовець: *The 1979 Conservative election manifesto* ***claimed****: 'The balance of our society has been increasingly tilted in favour of the state at the expense of individual freedom…this election may be the last chance we have to reverse that process.'* A6F; *The 18 organisations …* ***claimed*** *there was a crisis 'threatening the effectiveness of CITES.'* A5R.

КД *argue* виступає зі значенням: "to speak angrily to someone, telling them that you disagree with them" [275] КД *argue* вимагає наявності двох співрозмовників, які можуть сперечатися про якісь протиріччя. За значенням воно пов'язане з КД *discuss* та *debate*, які (на відміну від *chat* та *gossip*) мають певну, не надто серйозну мету. КД *argue* передбачає, що сперечатися можна як за певну ідею, так і проти неї; тут мовець намагається переконати співрозмовника у правильності висловлених аргументів на користь тієї чи іншої думки. КД *argue* вводить пряму мову: *According to court papers passed to the New York Post, Mr Boesky* ***argued****: 'I should not be forced…to incur further debt while [Seema] redecorates the marital estate and her penthouse apartment…and has personal expenses of almost $42,000 a month.'* AJ2. *In a telling phrase Lord Scarman* ***argued****: 'The social conditions in Brixton do not provide an excuse for disorder…'* AS6.

Основне значення КД *admit* – це: "if you admit that something bad, unpleasant, or embarrassing is true, you agree, often unwillingly, that it is true" [278];

воно передбачає, що мовець визнає те, що є незручним (бентежним, чого зазвичай не бажано говорити), проте заради справедливості визнає правду й говорить про це, виходячи з моральних засад. КД *admit* подібне до *concede*, проте останнє передбачає "змиритись" (як правило, з поразкою чи проступком). КД *admit* використовується для введення прямої мови: *'Twenty years ago I would have liked to have been a cook elsewhere,' she* ***admits*** A0C; *'It was disruptive,' she* ***admits****, 'because we kept having so many phone calls which meant that the staff got involved, together with the photocopying and sending out documents* CBX.

КД *assert* має значення: "to say that something is certainly true" [275]; воно демонструє "переконливість у вірності висловленого", яка ґрунтується на фактах або впевненості мовця, та є близьким до КД *affirm*, *maintain* та *claim*. КД *claim*, як сказано вище, виражає "невпевненість", КД *affirm* – навпаки – "переконаність" та вживається в офіційному стилі. КД *maintain* виступає ще зі значенням "впевненості", проте є стилістично немаркованим. КД *assert* використовується для введення прямої мови: *'As contrary as cruelty is to mercy, or tyranny to charity,' he* ***asserted****, 'so is war and bloodshed to the meekness and gentleness of Christian religion.'* CFF.

КД *confirm* має значення: "if you confirm something that has been stated or suggested, you say that it is true because you know about it" [278]. КД *confirm* позначає "підтвердження попереднього твердження". КД *deny* у цьому випадку не підтверджує правдивість повідомлення; *confirm* уже позначає "підтвердження" і цим відрізняється від *inform*, яке не уточнює правдивість чи неправдивість фактів. КД *confirm* використовується для введення прямої мови: *On Tuesday night in Biloxi, Missouri, Holmes will fight Everett 'Big Foot' Martin in a Bill Lyons, chairman of the Mississippi athletic commission,* ***confirmed****: 'Since the fight with Holyfield, his eye has completely healed* CBG.

КД *comment* має значення: "If you comment on something, you give your opinion about it or you give an explanation for it" [278]; воно передбачає, що мовець дає пояснення або ж ділиться думками з приводу якогось висловлення,

та є близьким до *remark* та *observe* (щоправда, це спонтанні акти, коли мовець ділиться своїми думками без обдумування вислову: у випадку із *comment* попередня інформація відома співрозмовникам, і мовець має бажання висловитися). У цьому значенні воно вживається для введення прямої мови: *They* ***comment****:* ‘*As referred to in the interim report, including the letter to shareholders, the validity of the going concern basis is dependent upon the terms of the resolution of the group's disputes* …’ CBY.

Інші КД, які кваліфікуємо як релятивні, вживаються для введення прямої мови або ж передають її в непрямій.

3.2.5. ЛСГ інхоативних КД.

До інхоативних дієслів зараховуємо: *ініціальні* (виражають початок дії: *begin, start, commence, initiate*); *континуальні* (виражають продовження дії: *go on, continue, proceed, keep at, keep on*); *фінальні* (виражають завершення дії: *finish, end, conclude*).

Такого типу дієслова не є власне комунікативними – вони лише супроводжують мовлення. Предметом дослідження інхоативних КД, які супроводжують пряму мову, були роботи лінгвістів, у яких розглядалися як різні класи цих КД, так і їхні контекстуальні синоніми. Так, Т. Вікторіна відносить ці дієслова до класу “дієслів, що позначають фази та переривання мовленнєвої дії”, як-от: *заговорити, перервати, договорити, зупинитися* тощо [22, с. 46]. К. Мякшин та А. Хромцова розглядають тільки два дієслова з цієї групи: *begin* та *continue*, відносячи їх до дієслів, що “вводять пряму мову та можуть характеризувати мовлення з боку структурно-композиційних властивостей, вказувати на місце висловлення в комунікативній ситуації, на його фазу” [90, с. 80].

А. Гафарова, досліджуючи КД у німецькій мові, із семантичноно погляду виділяє такі дієслова, які зараховує до “дієслів, що позначають констатацію якогось факту у вигляді повідомлення комусь інформації чи деталізації чогось

незрозумілого. Це дієслова – так звані “конкретизатори” домінанти: *andeuten* ‘hint’, *anfangen* (begin), *bemerken* ‘notice’, *berichten* ‘report’, *erwidern* ‘return’, *ergänzen* ‘add’, *feststellen* ‘state’, *hinzufügen* ‘add’, *reden* ‘talk’, *übersetzen* ‘translate’ і т. д.” [32, с. 34]. Як бачимо, дослідниця включає інхоативні дієслова до класу “супроводу прямої мови” в сучасній художній літературі.

Ю. Бойко, розглядаючи синоніми ЛСП КД, виділяє інхоативні дієслова окремим синонімічним рядом “починати / продовжувати / закінчувати розмову” та відносить до них такі: *a) begin, start, introduce, open, initiate, preface, commence, pep, inchoate, handsel, raise, propel, induce, stimulate, goad, incite, actuate; б) continue, go on, proceed, progress, promote, lengthen, advance, carry on, endure, persist, prolong, keep (+ing), protract; в) finish, stop, cease, end, discontinue, abate, desist, forbear (e.g. replying), complete, finalize, conclude, close, include, transact, carry (заключати), terminate.* На наш погляд, деякі з наведених прикладів не мають відношення до початку, середини чи кінця оповіді – зокрема КД *stimulate, goad* –, які, як вважаємо, хоч і супроводжують пряму мову, проте їхні значення вказують на спонукання до чогось чи роздратування чимось.

Інхоативні дієслова мають стилістично марковані літературні відповідники: *commence, proceed* та *conclude*. Розглянемо, як вони вживаються у різних стилях мови. Перше з них, дієслово *commence*, вживається у літературному стилі, і корпус фіксує його вживання для введення прямої мови тільки в художньому тексті; в науковому ж стилі в цій функції воно не вживається; в розмовному – його не зафіксовано зовсім, адже це літературна лексема. В текстах художнього стилю *commence* вживається всередині прямої мови та у постпозиції: *‘I don't have to tell you why we're here tonight,’ he* ***commenced****, almost threateningly, so that some of the men turned to their wives or neighbours with the prediction: ‘That means there'll be a collection afterwards.’* FRJ; *‘Jane's very charming –’ Lord John* ***commenced*** *a defence of his slighted lover* CMP.

Дієслово *proceed* не зафіксовано у функції введення прямої мови в

корпусі.

Дієслово *conclude* вживається в науковому та художньому стилях для введення прямої мови в ініціальній позиції: *Perhaps scenting less than total absorption from his audience, he* ***concluded****, 'Like us, if we'd have clung on to liveries when it wasn't profitable'* HA2 (художній текст); в інтерпозиції: *'He explained the Shadow Scheme briefly, and* ***concluded****, 'Just carry on as if she wasn't there.'* ANY (художній стиль); '*Be it observed, therefore,' Seely* ***concluded*** *his diagnosis, 'that in these three vital matters, which taken together create an emergency greater than any through which this country has passed for centuries…'* A6G (науковий текст); у постпозиції: *'I don't think we need take up more of your precious time, Miss Braithwaite,' he'd* ***concluded***. HA2 (художній стиль).

Оскільки інші інхоативні дієслова є стилістично нейтральними, то вони вживаються у різних стилях, вводячи пряму мову: *It began: 'I can imagine a wise and well-informed man, quite aloof from any political party, saying to our little gathering: 'The Country and the Empire are in three tangles…'* A6G; *'I know you don't like homeless people being stereotyped as a bunch of alcoholics,' she* ***began****, 'but did you ever meet any of the real meths drinkers?'* A0F (художній текст); *'There I was in our 'ouse reading the Labour manifesto to Our Jack – well, he loves fairy stories…' she* ***began****, her audience lapping it up* AJD (газетний текст); *He* ***went on****, 'Lest we should seem to neglect our right and the gift of heavenly grace or be unwilling to conform the impulse of our will …'* of E9V*; It stated that 'the first objective for all sentences is denunciation of and retribution for the crime' but* ***continued****: 'Depending on the offence and the offender…'* FBC; *And I submit that out of this same background – conversations with Pound – comes that surprising coupling of names with which Yeats* ***ends*** *'To a Young Beauty'* A1B.

3.3. Лексична синтагматика КД.

Предметом дослідження в цьому підрозділі є структурна організація синтаксичних моделей, що фіксують положення КД в реченні, а метою –

встановлення на основі фактичного матеріалу синтаксичних моделей та визначення їх специфіки з позицій мови (як системи) та мовлення. У цьому зв'язку Н. Хомський наголошує, що «семантичний компонент визначає нескінченну множину абстрактиних формальних об'єктів, кожен з яких включає в себе всю інформацію, істотну для однієї інтерпретації конкретного речення» [129, с. 20].

О. Юзьвяк та А. Леснянська-Дощак підкреслюють, що «між значенням слова, його синтаксичною функцією і відповідним морфологічним оформленням (там, де це має місце) існує тісний взаємозв'язок» [139, с. 132]. Анна Вежбицька у своїй праці "Англійські дієслова мовлення: семантичний словник" зазначає, що "… надзвичайно переконливі свідчення відносно семантичних формул походять із синтаксису, і що синтаксичні властивості комунікативних дієслів надають дивовижно надійні підказки щодо їх семантичної структури … " і далі "… синтаксична схожість вірогідно відображає схожість у значенні, і отже, однакові синтаксичні моделі вірогідно відображають однакові семантичні компоненти" [265, с. 24]. А. М. Мухін говорить, що «знакові схеми (речень) можна назвати юнкційними моделями речення» [89, с. 75].

Один із видатних представників структурного синтаксису Люсьєн Теньєр у своїй роботі "Основи структурного синтаксису" вказував на те, що у дієслова, яке є центром речення, можливі 3 актанти, залежно від його валентності, які є або іменниками, або їх еквівалентами, або сірконстанти, які є обставинами: перший, другий та третій актанти. Перший виконує функцію підмета, другий – прямого додатка, третій – непрямого додатка. [125, с. 118-130]. Тобто дієслово в англійській мові може вживатися з 1 актантом, коли воно є неперехідним, 2 або 3 актантами, коли це дієслово перехідне. У своїй праці ми послуговуємось моделями, визначеними у працях: Д. Алджео [146], М. Гоуі [194], А. Хорнбі [197], С. Ханстона та Г. Франсіса [198], Д. Мухерджі [230], Н. Осдійка [234], А. Партінгтона [237], У. Рьомера [243], М. Скотта та С. Тріббла [246],

Д. Торнбороу та Ш. Вареінг [260], Д. Віліса [266], Д. Алертона [274] та Т. Хербста та ін. [279]; ми використовуватимемо ці базові моделі, взявши до уваги також їх різновиди.

Н. Н. Болдирєв зазначає, що «дієслова реалізують свою вихідну валентність на агенс (зберігаючи вихідну інтенцію в інтерпретації подій) і тим самим виражає своє інгерентне акціональне значення» [14, с. 58]. Доречною виявилась класифікація іменників, запропонована С. Кійко: "1) позначення людей та груп людей (члени сім'ї, імена, прізвища); 2) соціальний статус людини (професія, рід занять, титул, звання); 4) фауна (тварини); 7) час (відрізки часу, доби, пір року); 16) держава; 17) географічні назви; 33) заняття, спорт, ремесло, гра" [52, с. 96-98].

Як вказує згаданий вище Л. Теньєр, першим актантом може бути іменник або займенник [125, с. 130]. Для позначення елементів моделі використовуватимемо ті умовні позначення, які стали типовими для дескриптивної лінгвістики: S – підмет у базових моделях (у конкретних моделях буде уточнюватися частина мови, яка виступає підметом); V_{com} – комунікативне дієслово-присудок; $V_{com\,i}$ – неперехідне комунікативне дієслово; $V_{com\,tr}$ – перехідне комунікативне дієслово; $V_{com\,pass}$ – комунікативне дієслово вжите у пасивному стані; V-en – дієприкметник минулого часу; N – іменник; DO – прямий додаток; IO – непрямий додаток; DS – пряма мова; Pron – займенник; $Pron_{pers}$ – особовий займенник; $Pron_{inter}$ – питальний займенник; $Pron_{conj}$ – сполучний займенник; $Pron_{indef}$ – неозначений займенник; quant – квантифікатор; Adj – прикметник; Adv – прислівник; prep – прийменник; pP – прийменниковий зворот; infP – інфінітивний зворот; NP – іменникова конструкція; clause – просте речення у складі складного.

Нижче подаємо реєстр базових (типових) синтаксичних моделей:

1. S + $V_{com\,i}$; 2. S + $V_{com\,i}$ + for + N/Pron + to-infinitive (phrase); 3. S + $V_{com\,i}$ + Adv; 4. S + $V_{com\,i}$ + N/Adj/V-en; 5. S + $V_{com\,i}$ + (prep + it) + clause; 6. S + $V_{com\,i}$ + prep + N/Pron/gerund (+ infP); 7. S + $V_{com\,i}$ + infP; 8. S + $V_{com\,tr}$ + N/Pron; 9. S

+ V_{comtr} + gerund/phrase; 10. S + V_{comtr} + (not) + infP; 11. S + V_{comtr} + $Pron_{inter}$/Adv + infP; 12. S + V_{comtr} + *that*-clause; 13. S + V_{comtr} + clause/question; 14. S + V_{comtr} + N/Pron + *that*-clause; 15. S + V_{comtr} + IO + DO; 16. S + V_{comtr} + DO + to + N/Pron/phrase; 17. S + V_{comtr} + DO + prep + N/Pron/phrase; 18. S + V_{comtr} + DO + as/like/for + NP/clause; 19. S + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive/phrase; 20. S + V_{comtr} + DO + present participle/phrase; 21. S + V_{comtr} + DO + interrogative + to-infinitive/infP; 22. S + V_{comtr} + DO + clause/question; 23. S + V_{comtr} + DO + N/phrase/object complement; 4 24. S + V_{comtr} + DO + (to be) + Adj/N/phrase; 25. (DS) + S + V_{comtr} + (DS).

3.3.1. Моделі сполучуваності неперехідних КД.

А тепер розглянемо деякі з наведених вище моделей та їх компоненти:

1. S + V_{comi}. У цієї моделі, як і в переважної більшості моделей, в яких вживаються КД, типовим підметом є сам мовець (окрема особа, група людей або (в окремих випадках) організація); переважно у функції підмета виступають особові займенники. Іноді підметом можуть бути іменники зі значенням передавання інформації (якісь документи тощо), наприклад: *premises and evidences, songs, will, courts and frescoes, paragraph* тощо.

Присудками здебільшого виступають неперехідні КД, як-от: *to say, to tell, to ask, to call, to think, to write, to talk, to chat, to suggest, to offer, to plead, to pray, to phone, to vote, to describe, to support, to discuss, to introduce, to gossip, to thank, to publish, to express, to encourage, to admit, to mention, to refuse, to answer, to describe, to confirm, to deny, to order, to propose, to demonstrate, to appoint, to reject, to charge, to threaten, to declare, to repeat, to warn, to invite, to recommend, to name, to direct, to advise, to remind, to welcome, to persuade, to promise, to accuse, to hate, to pursue, to judge, to appreciate, to permit, to dismiss, to quote, to acknowledge, to justify, to, to suspect, to question, to challenge, to oppose, to guarantee, to whisper, to assure, to cite, to request* та ін. Перелічені КД вживаються у значеннях, коли мовець позначає мовленнєвий акт одним із цих

КД, часто обумовлених ситуацією мовленнєвого акту.

Представлену базову модель можна поділити на дві підмоделі:

1A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{com}}$. Особовий займенник вживається у переважній кількості випадків у функції підмета з присудком, вираженим неперехідними КД: *We walked for hours about the streets of Notting Hill and* ***talked*** *and* ***talked***. ABL; *So I* ***called***. A6E; *Oh, didn't I* ***say***? A0D; *'I say what I* ***believe***.*'* AJN.

1B. N + $\mathbf{V_{com}}$. У цьому варіанті базової моделі іменники у функції підмета вживаються рідше, ніж займенники; частина цих іменників представлена власними назвами, інші ж виражають професії мовців чи об'єднання людей (committee, the German SPD, Royal Commission, the government), родинні стосунки тощо. КД, присудки, виражають ситуативний опис мовленнєвої ситуації мовцем або автором письмового тексту: *Afterwards I sat on the mat that smelled of dog while my mother and Josie* ***talked***. A6C; *Ted* ***called***. A7J; *That's what Kipling* ***wrote***. A0U; *In 1989, Ann Garside-Neville* ***judged*** AR5. А. В. Воробйова та А. Н. Ліванова зазначають, що в норвезькій мові КД використовуються в наступній функції: в діалогічному мовленні – у фатичній (релятиви, тобто реакція на слова співбесідника) [29, с. 51].

У наступній базовій моделі неперехідне КД вживається з прийменниковою фразою *for* + іменник та інфінітивний зворот. Тут маємо такі КД: *to say, to ask, to apply, to arrange, to call, to write, to refuse, to invite, to dismiss, to justify, to request* та інші. КД *to ask, to apply, to call, to long, to plead, to pray, to telephone, to phone* є фразовими (*prepositional*), які звичайно у цих контекстах вживаються з прийменником *for* (інші ж дієслова цієї моделі – це прості поднання КД з прийменником *for*).

2. S + $\mathbf{V_{com}}$ + for + N/Pron + to-infinitive (phrase). Цю базову модель можемо поділити на такі підмоделі:

2A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{com}}$ + for + N/Pron + to-infinitive (phrase). Підмодель є найпродуктивнішою із варіантів базової моделі. Особові займенники найчастіше вживаються у тексті для вказівки на попередній контекст, у якому

вказано конкретного виконавця дії КД, яким виступає іменник. КД виражають мовленнєву дію, спрямовану на пацієнса, або виконану в його інтересах, напр.: *He has **called** for secret police to track down those spreading rumours of early elections …* ABE; *The first, The Form of Living, is a treatise which Rolle **wrote** for Margaret de Kirkeby to explain the shape of contemplative …* HY6.

2B. N + V_{comi} + for + N/Pron + to-infinitive (phrase). Підмодель є не такою частотною, як попередня, проте за вживанням у текстах із корпусу вона займає друге місце. Функцію підмета тут виконують іменники на позначення організацій, країн, островів, компаній, власні назви (імена, прізвища; імена та прізвища), іменники на позначення професій, націй тощо. КД (присудки) виконують ті ж функції, що і в попередній моделі: *A nightclub bouncer accused of murdering Marie Wilks **asked** for a cloth to clean his car hours after her disappearance, then asked to keep the cloth, a court was told yesterday* A50; *Capricorn **applied** for the service of the writ to be set aside on the ground …* A2A; та інші.

3. S + V_{comi} + Adv. У цій моделі вживаються КД: *to say, to think, to ask, to call, to write, to suggest, to offer, to describe, to speak, to explain, to claim, to support, to wish, to report, to discuss, to argue, to introduce, to thank, to announce, to suppose, to express, to publish, to reflect, to encourage, to assume, to admit, to mention, to determine, to answer, to confirm*. Як зазначає Н. Лопатюк, “невід’ємним елементом художнього тексту є передача діалогічного мовлення, тому тричленна базисна модель з прислівником, що визначає якісну характеристику дії, у складі комплексу, що передає слова автора після прямої мови, знаходить свою реалізацію в аналогічних […] в плані послідовності елементів двох варіантах, а саме: для всіх досліджуваних прислівників характерним є вживання в моделі безперервної ланцюгової послідовності (модель V+Subj.+Adv)» [67, с. 67]. Л. де Вріз звертає увагу на те, що «непрямі мовленнєві акти завжди приписують слова людям, не претендуючи на те, що ці особи справді вимовили ці слова у прямій мові» [264, с. 37]. КД також

вживаються з прислівниками не тільки для передачі діалогічного мовлення, а й для вираження способу мовленнєвої дії.

Ми маємо дві підмоделі її реалізації: 1) з підметом, вираженим займенником, та 2) підметом – іменником:

3A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{com}}$*i* + Adv.: *He **asks** rhetorically, apropos the idea which has swallowed him, 'Who will prove it?' and answers 'I'* A18; '*You ought to listen and learn, Harriet,' she **says** earnestly*. A0U.

3B. N + $\mathbf{V_{com}}$*i* + Adv.: *The Teacher's Books **explain** clearly how to teach each lesson, and how to get the best out of each of the books that make up the course* CLL; *'With what?' the hag **asks** drily, and then her face creases into a sly smile* AD9.

4. S + $\mathbf{V_{com}}$*i* + N/Adj/V-en.

У цій моделі вживаються три малочастотних КД: *to appear, to prove* та *to sound*. Перше має значення: "1) If you say that something appears to be the way you describe it, you are reporting what you believe or what you have been told, though you cannot be sure it is true" [278]; друге – "If something proves to be true or to have a particular quality, it becomes clear after a period of time that it is true or has that quality"; третє – "4.a to appear to have a certain signification when heard" [287]. Тут дані дієслова вживаються у значеннях дієслова-зв'язки, зберігаючи семантичні значення, вказані вище.

Дві підмоделі цієї моделі представлені поєнанням іменника та особового займенника у ролі підмета:

4A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{com}}$*i* + N/Adj/V-en.: *The return journey was made without stopping at Yakutsk; it **proved** a dull uneventful day with nothing to do but watch the undulating Siberian tundra drift past beneath us* B11; *During the winter season, they **proved** invaluable for football specials!* B09.

4B. N + $\mathbf{V_{com}}$*i* + N/Adj/V-en.: *Her voice **sounded** mechanical as though she were drawing a shutter across her pains and fears* A0N; *Certain administrative changes at this time **appear** designed to effect a stricter supervision by the Exchequer …* AE9.

5. S + V_{comi} + (prep + it) + clause.

Ця модель представлена КД: *to agree, to insist, to complain, to boast, to depend, to decide, to answer, to hesitate*. Згідно з тлумачними англійськими словниками (Oxford English Dictionary [287]), у контекстах, зазначених у цій моделі, КД є неперехідними і часто вживаються з прийменниками. У перехідних значеннях – наприклад з дієсловом *to say* – ця модель подібна до моделі № 13 зі списку, поданого вище. КД *to agree, to depend, to decide* вживаються з прийменником та займенником *it* + підрядне речення. Дж. Руданко спостеріг, що «такі КД як *brood*, *comment*, *focus*, *presume*, *reckon* та ін. вживаються у [цій – М.Л.] моделі» [244, с. 121-125].

КД *to decide, to agree* вживаються з означальними підрядними, а *to agree, to insist, to complain, to boast* – з підрядними *that*-clause. Х. Хассельґард звертає увагу на те, що підрядні, як правило, вживаються в реченні у постпозиції [163, с. 127].

Наша базова модель поділяється на 3 підмоделі: 5A (з особовим займенником у ролі підмета (найчастотніша)); 5B (з підметом-іменником, вираженим або власною назвою, назвою організації, партії, компанії, нації; іменники, що вказують на людей, що нас оточують (*neighbours, group*) (менш частотна підмодель)); 5C (з підметом, вираженим сполучним займенником (малочастотна підмодель)).

5A. $Pron_{pers}$ + V_{comi} + (prep + it) + clause: *To make what are commonly known as "voluminous notes" is a contradiction or at any rate an acknowledgement that you have not yet* ***decided*** *on why you are making notes* FEU; You *may* ***depend*** *upon it I will observe my master's orders* FU4.

5B. N + V_{comi} + (prep + it) + clause: *In the past nurse educators* ***decided*** *on what and how learners should learn in the process of nursing* CHT; *I knew the neighbours* ***complained*** *that the pigeons grew used to coming close to the windows, but I didn't care* A0U.

5C. $Pron_{conj}$ + V_{comi} + (prep + it) + clause: *It will be a brave prime minister*

*who **decides** that the game is worth the candle* ADB; *Perhaps only Barrie could have made a successful match between two such unpromising characters — a man who **boasts** that he has never laughed in his life …* K5F.

6. S + V_{comi} + prep + N/Pron/gerund (+ infP).

Зазначена модель стосується і неперехідних КД, у якій вживаються наступні дієслівно-прийменникові конструкції: *to apply for, to arrange for, to ask for, to appeal to/for/against, to plead with, to wait for, to hope for, to rely on, to long for, to wish for, to vote for, to ring for, to pray for, to succeed in, to believe in, to call for, to plead for, to telephone for* та ін. Особливістю цієї моделі та відмінністю від попередньої є те, що тут після прийменника вживається іменник (особовий займенник чи герундій), а за ними може бути інфінітивний зворот. Ця базова модель також поділяється на 3 підмоделі: 6A (з особовим займенником у ролі підмета (найчастотніша)); 6B (з підметом іменником (менш частотна модель)); 6C (з підметом, вираженим сполучним займенником (малочастотна модель)).

6A. $Pron_{pers}$ + V_{comi} + prep + N/Pron/gerund (+ infP): *He **called** for a change of mood in Scottish politics and closer unity among the political parties* AKH; *I'll **arrange** for the carriers to come down as soon as I get back*. A08.

6B. N + V_{comi} + prep + N/Pron/gerund (+ infP): *That authority **arranged** for them to be temporarily fostered by a local doctor …* FDC; *Harrison Ford must have **wished** for a second take during a speech in London to promote his new film, The Fugitive…* K2F.

6C. $Pron_{conj}$ + V_{comi} + prep + N/Pron/gerund (+ infP): *It was Mother who **arranged** for her to go to Paris to train in Uncle Félix's salon* FS1; *The PLO's triumph both in the Arab arena and internationally was underestimated by Jordan and by Israel, which **called** for new municipal elections in 1976* APD.

7. S + V_{comi} + infP.

Ця модель є останньою в переліку неперехідних КД; вона виражена наступними дієсловами: *to agree, to bother, to consent, to hesitate, to long, to trouble*. Представлені КД вживаються без прийменника у сполученні з

інфінітивним зворотом. Загалом же вживання дієслів у цій моделі дуже обмежене, тобто це декілька десятків вживань для кожного окремого КД.

Тут теж виокремлюємо дві підмоделі: з підметом – займенником (7А) та підметом – іменником (7В).

7A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{comi}}$ + infP: *Why he never **troubled** to publish his knowledge, I do not know …* HGS; *And what exactly do you know, or should I even **bother** to ask?* H8H.

7B. N + $\mathbf{V_{comi}}$ + infP: *But Roxanne loves another and Cyrano nobly **agrees** to act as the surrogate author of love letters from his comrade in arms, …* AYM; *Her father did not **bother** to watch her go*. HA3.

3.3.2. Моделі сполучуваності перехідних КД.

8. S + $\mathbf{V_{comtr}}$ + N/Pron.

Це перша (і найтиповіша) модель, коли КД виражається перехідним дієсловом. Структурно вона складається з послідовності елементів з прямим чи непрямим додатком, коли додаток може вживатися з його означенням, вираженим у більшості випадків прикметником, іноді – іменником. У ній вживається переважна більшість КД, зокрема: *to tell, to ask, to call, to write, to believe, to suggest, to offer, to describe, to support, to discuss, to introduce, to thank, to publish, to express, to encourage, to admit, to mention, to refuse, to answer, to confirm, to deny, to order, to propose, to demonstrate, to appoint, to reject, to charge, to threaten, to declare, to repeat, to warn, to invite, to recommend, to address, to name, to direct, to advise, to remind, to welcome, to persuade, to promise, to accuse, to hate, to pursue, to judge, to appreciate, to permit, to dismiss, to blame, to quote, to acknowledge, to justify, to urge, to criticize, to suspect, to question, to challenge, to oppose, to guarantee, to phone, to whisper, to assure, to cite, to request* та ін. Модель має 2 підмоделі: 8А (з підметом – особовим займенником); 8В (з підметом – іменником). Дж. Ліч зауважує, що «перформативні речення є синтаксично та семантично класом речень непрямої мови» [207, с. 61].

8A. $\text{Pron}_{\text{pers}}$ + $\text{V}_{\text{com}tr}$ + N/Pron: *She **said** something about changing it.* FXB; *…an army statement said he **requested** political asylum, becoming the first Arab airman to do so in more than 20 years* A4X.

8B. N + $\text{V}_{\text{com}tr}$ + N/Pron: *Sir David **acknowledged** a demand for political reforms to be speeded up, but hedged on how far Britain would go in backing them* A4X; *The deputies **ordered** him to do so by July* AKY; та багато інших.

9. S + $\text{V}_{\text{com}tr}$ + gerund/phrase.

Модель має певну схожість із попередньою (з тією хіба різницею, що тут додатком виступає герундій або герундійний зворот); кількість дієслів у ній обмежена тільки тими, які вживаються з герундієм. До них відносимо: *to admit, to advise, to advocate, to avoid, to begin, to consider, to contemplate, to continue, to defend, to deny, to describe, to dislike, to fancy, to finish, to forbid, to hate, to imagine, to intend, to justify, to propose, to recommend, to regret, to report, to suggest, to start*.

Стандартно вирізняємо її 2 підмоделі: 9A (з підметом – особовим займенником) та 9B (з підметом – іменником).

9A. $\text{Pron}_{\text{pers}}$ + $\text{V}_{\text{com}tr}$ + gerund/phrase: *… once the boyfriend of Mail on Sunday reporter Barbara Jones, in which he **admitted** taking part in a scheme to get the money secretly from the newspaper to Mrs Sutcliffe* A2A; *it demands they give up a third of the territory they control and **proposes** dividing Bosnia into ten ethnic cantons* E9T.

9B. N + $\text{V}_{\text{com}tr}$ + gerund/phrase: *From the burbling, low key rock of Passing Place to the jangling keyboards of Visionary Days, the group **avoid** conforming to a set style* B03; *Many professionals **advise** giving vitamin drops from the age of one month and we would support this practice…* BN7; та інші.

10. S + $\text{V}_{\text{com}tr}$ + (not) + infP.

Спостерігаємо певну схожість цієї базової моделі з попередньою (з тією хіба різницею, що тут замість іменника, займенника чи герундія вживається інфінітивний зворот); вона частотніша, ніж модель з герундієм, проте менш

частотна, ніж моделі з іменниками. Для моделі характерними є наступні КД: *to say, to agree, to ask, to remember, to expect, to propose, to hope, to think, to promise, to want, to forget, to begin, to start, to continue, to finish*. Слід зазначити, що деякі з перелічених вище КД можуть також вживатися й у 9 моделі, правда, із дещо відмінним значенням: напр., КД *to forget* у реченні *You **forget** to eat* A0L означає "не робити чогось через неуважність чи погану пам'ять", а *Constance never **forgot** standing in front of one on the main staircase* CEY має значення "втрачати пам'ять" або "не зберігати в пам'яті". Дві підмоделі цієї базової моделі – 10A (з підметом – особовим займенником) та 10B (з підметом – іменником) – продемонструємо прикладами:

10A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{com}}$*tr* + (not) + infP: *... bought by either spouse for their joint use and benefit should automatically belong to both unless they **agree** to the contrary; and legislation to this effect is awaited* ABP; *I start to hear everything much better than I normally do* A08; *And I **promise** not to put on the Hörst Wessel.'* ACE.

10B. N + $\mathbf{V_{com}}$*tr* + (not) + infP: *By systematically removing different areas of the cortex, Lashley **hoped** to localise the specific spot where the maze running engram is stored* B71; *Before the afternoon is out, I hope that we shall hear from the Minister how the Government **propose** to do that ...* G3H.

11. S + $\mathbf{V_{com}}$*tr* + $\mathbf{Pron_{inter}}$/Adv + infP.

У цій базовій моделі додаток виражений питальним займенником або прислівником, після яких вживається інфінітивний зворот. У цій моделі вживаються наступні КД: *to ask, to consider, to debate, to decide, to think, to enquire, to discover, to explain, to forget, to guess, to observe, to perceive, to tell* та ін. Зазначена базова модель традиційно поділяється 2 на підмоделі: 11A (з підметом – займенником) та 11B (з підметом – іменником).

11A. $\mathbf{Pron_{pers}}$ + $\mathbf{V_{com}}$*tr* + $\mathbf{Pron_{inter}}$/Adv + infP: *... to do an ECG on this man, well I hadn't done one for quite a while and I'd forgot really, not **forgot** what to do but I'm not very familiar with the E C G machines because it's a new electronic*

machine and its KD6; *Erm and it would be appropriate I guess to to use that* JP0; *I **am' told** what to do* H8A.

11B. N + V_{comtr} + $Pron_{inter}$/Adv + infP: *I must be precise here: the woman **forgot** how to hate him — the child feels it as keenly as ever* HJC; *The drawings help **explain** what to do* EUR.

12. S + V_{comtr} + *that*-clause.

Базова модель вживається з додатком, яким виступає підрядне додаткове речення зі сполучником *that*. Після високочастотних дієслів – таких, як: *to say, to wish, to hope, to think, to expect* та *to believe* – сполучник *that* може опускатися, проте, після дієслів *to suggest, to intend, to decide* цей самий сполучник *that*, як правило, має місце. Модель представлена, як КД, поданими вище, так і іншими КД: *to admit, to hint, to acknowledge, to allege, to argue, to command, to confess, to declare, to demand, to demonstrate, to deny, to desire, to doubt, to expect, to explain, to fancy (think), to object, to observe, to perceive, to prefer, to promise, to propose, to prove, to realize, to recommend, to regret, to require, to report, to state, to suppose*. У цьому зв'язку А. Гейтс Тапіа та Д. Байбер зауважують, що підрядні з *that* вживаються з КД, що вказують на джерело інформації (*say, report*), та виражають ставлення (*think, know*) [182, с. 212]. Л. Ернандес стверджує, що «конструкція з підрядним *that* підкреслює передачу ідей» [193, с. 200]. Д. Байбер та А. Кілімсі вказують на те, що підрядні речення з *that* керуються КД [153, с. 202; 202, с. 303]. К. Стюарт та А. Ботела-Треліс також вказують на те, що КД керують реченнями-комплементами з сполучником *that*» [252, с. 176]. Г. Ву та Л. Леі підкреслюють, що сполучник «*that* опускається частіше в розмовному тексті та найрідше у науковій літературі» [268, с. 58].

Подаємо традиційних дві підмоделі: 12А (з підметом, вираженим питальним, сполучним, неозначеним, особовим займенником) та 12В (з підметом, вираженим іменником).

12A. Pron + V_{comtr} + *that*-clause: *The only variation is between those who say the provenance of the wastes is irrelevant, and those who **argue** that imports of PCBs*

and other hazardous material should be discouraged … A1U; *… by a different guideline which* ***states*** *that the library should contain 75 volumes per graduate student* B07.

12B. N + V_{comtr} + ***that*****-clause:** A96; *Opinion polls* ***suggested*** *that the centre parties would have been hard put to deliver many of their supporters to Labour under an electoral pact* A21; *General Motors of America* ***believed*** *they had made a major breakthrough into the British market in 1985 …* A11.

13. S + V_{comtr} + clause/question.

Цього типу базова модель відрізняється від попередньої тим, що додатком тут – замість додаткового підрядного речення – виступає означальне підрядне або ж питальне речення, які вводяться відносними займенниками *who, where, which, what, why, when*, прислівником *how*, або сполучником *whether*. Для цієї моделі характерні такі КД: *to ask, to debate, to decide, to determine, to discover, to discuss, to doubt, to imagine, to reveal, to say, to tell, to suggest, to wonder* та ін. Двома підмоделями цієї моделі є: 13А (з підметом, вираженим особовим, відносним, заперечним займенниками) та 13В (з підметом, вираженим іменником).

13A. Pron + V_{comtr} + clause/question: *Who, who does* ***decide*** *who is eligible for erm whatever reproductive te, technology?* FLG; *Nobody can* ***imagine*** *what it's like to be me.'* FNU.

13B. N + V_{comtr} + clause/question: *The emphasis here is on education and recreation, so it is bound to make some people* ***ask*** *whether or not it is too soft for criminals* K1E; *With the cold war declared over, a lot of Europeans* ***wonder*** *whether they still need a NATO* ABG.

14. S + V_{comtr} + N/Pron + ***that*****-clause.**

Дієслова в цій базовій моделі вживаються з непрямим додатком, вираженим особовим займенником (іноді може опускатися) чи іменником (зі значенням істоти), після яких вживається додаткове підрядне речення зі сполучником *that.* До цієї моделі належать КД: *to warn, to convince, to assure, to*

tell, remind, to advise та ін. Базова модель виступає з двома підмоделями: 14A (з підметом вираженим займенником) та 14B (з підметом, вираженим іменником).

14A. Pron + V_{comtr} + N/Pron + *that*-clause: *This is my speech, not the hon. Gentleman's, and I **warn** him that if I give way now it will be for the last time* HHW; *They **tell** us that a stonemason's third marriage at 57 was his happiest; …* AP7 та ін.

14B. N + V_{comtr} + N/Pron + *that*-clause: *But the conference's organisers now **tell** us that anyone can obtain the papers by writing to Dewe Rogerson, 4 Broad Street Place, Blomfield St, London* B7K; *… the old testament prophet **reminds** us that he has loved us with an ever lasting love, …* KN7.

15. S + V_{comtr} + IO + DO.

КД цієї базової моделі у функції непрямого додатка мають іменник або ж займенник; іменник, займенник або ж іменникову конструкцію у функції прямого додатка. У пропонованій моделі вживаються наступні КД: *to ask, to deny, to tell, to write, to offer, to describe, to explain, to report, to introduce, to prove, to relate, to announce, to impose, to express, to mention, to reveal, to state, to read, to allow, to order, to wish*. Ось дві підмоделі для цієї базової моделі: 15A (з підметом, вираженим займенником), 15B (з підметом, вираженим іменником).

15A. Pron + V_{comtr} + IO + DO: *Everybody **asks** us that* KPG; *Certainly nobody will **tell** him the moment to go* A5U; *In that last summer before he died I **read** him the whole of Proust…* HWP.

15B. N + V_{comtr} + IO + DO: *I have a hunch that Hilary **read** him the riot act.'* ANY; *In some countries if you miss a chance to fly it may be weeks before the weather **allows** you another opportunity* A0H; *Oftel **orders** BT price cuts* K1P; *Grinning as he peered down, my husband **wished** me a 'Happy New Year'* CG5.

16. S + V_{comtr} + DO + to + N/Pron/phrase.

Представлена базова модель відрізняється від попередніх тим, що в ній у ролі непрямого додатка вживається прийменник *to*, після якого може вживатися іменник, займенник чи іменникова конструкція. Маємо тут наступні КД: *to allow, to deny, to offer, to promise, to read, to recommend, to refuse, to tell, to*

write. 2 підмоделі поданої базової моделі – це: 16A (з підметом, вираженим займенником) та 16B (з підметом, вираженим іменником).

16A. Pron + V_{comtr} + DO + to + N/Pron/phrase: *If we deny this, surely we **deny** profit to society, opportunity for today's older people and hope for our future selves* B01; *Then came the letter; and she **read** it aloud to them* CK9.

16B. N + V_{comtr} + DO + to + N/Pron/phrase: *Nevertheless, some of these recommendations **offer** the possibility of co-ordinated purpose to user education …* B3D; *In each election manifesto between 1970 and 1983, Labour **promised** a 'fundamental and irreversible shift in the balance of power and wealth to working people'* A6F.

17. S + V_{comtr} + DO + prep + N/Pron/phrase.

У цій базовій моделі після КД вживається іменник (або займенник у ролі прямого додатка) та прийменникова конструкція (прийменники: *on, of, for*; іноді *to*), яка визначається дієсловом, і цим вона відрізняється від попередньої.

У ролі непрямого додатка має місце іменник, займенник чи прийменникова конструкція. КД моделі – це: *to ask, to accuse, to admit, to congratulate, to speak, to thank, to explain, to remind, to tell*. Р. Дірвен, наприклад, зазначає, що «*talk to* вивається у 22% випадків у досліджуваному тексті» [259, с. 38]. Дві підмоделі: 17A (з підметом, вираженим займенником), 17B (з підметом, вираженим іменником).

17A. Pron + V_{comtr} + DO + prep + N/Pron/phrase: *'You know, Julia, perhaps you sometimes **ask** too much of those girls* CGE; *As the doctors are still with Tony, I **explain** the position to the daughters and hand Mum over to them* A00.

17B. N + V_{comtr} + DO + prep + N/Pron/phrase: *East Germany **admits** concern over refugees* A4X; *Plain talking: Great great-granddaughter of Queen Victoria, Spain's Queen Sofia, although Greek, **speaks** English to husband Juan Carlos* ED3.

18. S + V_{comtr} + DO + as/like/for + NP/clause.

У цій моделі після прямого додатка, вираженого іменником чи

займенником, вживаються прийменники *as, like*, або ж *for* з іменником або ж підрядне речення з цими сполучниками. КД, що вживаються у цій моделі, є такими: *to begin, to accept, to acknowledge, to consider, to describe.* Маємо також дві підмоделі для цієї базової моделі: 18A (з підметом, вираженим займенником), 18B (з підметом, вираженим іменником).

18A. Pron + V_{comtr} + DO + as/like/for + NP/clause: *The Kingdom of God means the reign of Jesus Christ over those people who* ***acknowledge*** *him as Lord* CDW; *We therefore* ***consider*** *the effect of age on income as shown in the original bivariate table in figure 13.3* B16.

18B. N + V_{comtr} + DO + as/like/for + NP/clause: *Adrian Metcalfe* ***began*** *his career in journalism as a news reporter with the Sunday Express* A0E; *However, mail-shots are gaining in popularity and 53 percent now* ***consider*** *them as either their first or second most effective marketing technique* B03.

19. S + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive/phrase.

Модель відрізняється від попередньої тим, що вона немає прийменників, а після прямого додатка, вираженого іменником чи займенником, вживається інфінітивний зворот. Для цієї базової моделі КД є такими: *to ask, to advise, to command, to invite, to request, to require, to order, to persuade, to tell, to warn*. Дана базова модель поділяється на 2 підмоделі: 19A (з підметом, вираженим займенником), 19B (з підметом, вираженим іменником).

19A. Pron + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive/infP: *He* ***asked*** *them to adopt a more professional approach, to harden their attitude and not capitulate when things became tough…* ABR; *It also* ***required*** *them to disclose any commissions they earn to the client — guaranteeing a more difficult sale* A9U.

19B. N + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive/infP: *A breed book* ***advised*** *us to get another Yorkie of the same sex, and so we acquired Ollie as a young puppy* C8U; *Salah also* ***invited*** *them to his house, to his guestroom, to eat meat at id al-kabir and other feasts* ADW; *Now that the answer to the mystery seemed so close, why did every instinct* ***warn*** *him to turn away from it?* FR0.

20. S + V_{comtr} + DO + present participle/phrase.

Ця модель є різновидом попередньої, з тією хіба що різницею, що в ній замість інфінітивного звороту вживається дієприкметник теперішнього часу та КД типу: *to observe, to perceive, to listen to, to imagine*, які й поєднуються з названим вище дієприкметником. Для неї маємо також 2 підмоделі: 20A (з підметом, вираженим займенником), 20B (з підметом, вираженим іменником).

20A. Pron + V_{comtr} + DO + present participle/phrase: *... and she **observed** sly smiles and muttered remarks being exchanged between neighbouring benches* ANY; AAV; *I braced myself against the sides of the trench and **listened** to the explosions and the debris landing on the roof* A61.

20B. N + V_{comtr} + DO + present participle/phrase: *Through his glass James Flemyng **observed** a fine exhibition of model workmen sawing and hammering industriously at his great new masterwork* A0N; *Informants in all the schools **perceived** the project as having provoked more general awareness of study skills as an issue ...*EV3.

21. S + V_{comtr} + DO + interrogative + to-infinitive/infP.

Ця базова модель складається з КД, іменника (або ж займенника) у ролі прямого додатка, питального займенника (чи прислівника), або *whether*, які вводять інфінітив чи інфінітивний зворот. До цієї моделі, яка є маловживаною, зараховують такі КД: *to ask, to tell, to wonder, to advise*. У випадку з КД *to wonder* перед додатком вживається *wh-clause*. Ця базова модель поділяється на 2 підмоделі: 21A (з підметом, вираженим займенником), 21B (з підметом, вираженим іменником).

21A. Pron + V_{comtr} + DO + interrogative + to-infinitive/infP: *By the garden gate of Four Winds she stood looking at the house for several minutes in silence before they got back into the car and she **told** him how to get to the Inn on the Point* CDE; *...teacher who has to keep up with the ins and outs of teaching reading ... and then **advise** a colleague on how to help them?* B28.

21B. N + V_{comtr} + DO + interrogative + to-infinitive/infP: *Even Lancaster*

found his patience strained when Douglas told him how to play his part CDG.

22. S + V_{com}*tr* + DO + clause/question.

Ця модель складається з підмета, вираженого іменником (чи займенником), перехідного КД, прямого додатка, вираженого іменником (чи займенником), та відносного підрядного речення, вираженого відносним займенником. Модель включає КД: *to tell, to ask.* Базова модель має 2 підмоделі: 22А (з підметом, вираженим займенником), 22В (з підметом, вираженим іменником).

22A. Pron + V_{com}*tr* + DO + clause/question: *When people said they had noticed a Labour or Conservative politician other than Thatcher or Kinnock we* ***asked*** *them who had caught their attention* A62; *I* ***told*** *her what I'd told Erica at Tremayne's dinner, and said it might not lead to anything helpful* ADY.

22B. N + V_{com}*tr* + DO + clause/question: *They the Careers Services actually* ***asked*** *me who if anyone was going to make money out of it, and I said Well yes, me* FM2; *Mr Cross has not* ***told*** *us what he did with Hiatt's stock of leg irons when their export was banned in 1984, ...* CJS.

23. S + V_{com}*tr* + DO + N/phrase/object complement.

Ця базова маловживана модель складається з підмета, вираженого іменником (чи займенником), КД, прямим додатком та комплементатором. КД тут такі: *to appoint, to declare, to vote*. Вона має своїх 2 підмоделі: 23А (з підметом, вираженим займенником), 23В (з підметом, вираженим іменником).

23A. Pron + V_{com}*tr* + DO + N/phrase/object complement: *She joined the company aged twenty-nine and was* ***appointed*** *US president in 1987* CKX; *They* ***voted*** *me the biggest flirt and they actually printed that under my picture in the school yearbook* CEK.

23B. N + V_{com}*tr* + DO + N/phrase/object complement: *Sir William Anstruther-Gray formally* ***declared*** *him the victor and his election was duly rubber-stamped at the ceremonial party meeting six days later* HRJ.

24. S + $V_{com\,tr}$ + DO + (to be) + Adj/N/phrase.

Ця базова модель є також не надто численною, і відрізняється від попередньої доданим інфінітивом *to be*. Модель включає наступні КД: *to declare, to consider, to believe, to report, to guess, to presume.* Модель має 2 підмоделі: 24A (з підметом, вираженим займенником) та 24B (з підметом, вираженим іменником).

24A. Pron + $V_{com\,tr}$ + DO + (to be) + Adj/N/phrase: *Though more restricted, she* ***declared*** *them to be 'charged with potential space'— the potential to be elsewhere, anywhere else, in the galaxy* CM4; *He still has many supporters, though, among the Western press, who* ***considered*** *him to be one of the few UN bureaucrats …* A46.

24B. N + $V_{com\,tr}$ + DO + (to be) + Adj/N/phrase: *In the wake of The Holy Blood and the Holy Grail, when certain 'Christians' vehemently* ***declared*** *us to be anti-Christian, we could only shrug helplessly* EDY; *A year later another poll suggested that 65 per cent of the population of the occupied territories* ***considered*** *him to be insincere and hostile to Palestinian interests* APD.

25. (DS) + S + $V_{com\,tr}$ + (DS).

Ця базова модель включає КД, які вводять пряму мову (у препозиції до підмета і присудка, у постпозиції, а також – перед ними і після них). До неї зараховуємо більшість КД (разом з інхоативними): *to say, to tell, to ask, to report, to relate, to mention, to repeat, to communicate, to remark, to greet, to command, to spin, to chat, to pronounce, to utter, to articulate, to start, to go on, to conclude* та ін. Переважно в цій моделі відображено діалоги персонажів, або ж міститься повідомлення про щось сказане чи процитоване певною особою. І. А. Казакова вважає, що «діалог служить засобом розкриття образу персонажів. … Діалоги оживляють розповідь, надають їй жвавості, динамічності» [48, с. 69-70].

Приклади вживання: *Dr Dixon* ***said****, 'With up to 20 years from infection to illness, we just have to ask how many of our congregation have been added during that time*? A00; *'Too bloody right it is,' they* ***agreed*** K8R; *'If you don't want or don't*

*have time to haggle,' **says** Mr Latif, 'you should make sure you buy your carpet, your jewellery, or your woodwork from a fixed-price store.'* АНС.

Представлені моделі демонструють комбінаторні властивості КД, представляють типові та нехарактерні семантичні зв'язки КД із актантами. Проведений аналіз 25 базових моделей, у яких вживаються КД, засвідчує моделі всього спектру використання КД. Ці типові моделі можуть бути використаними для вирішення практичних та теоретичних цілей, а саме: для подальшої розробки семантичної сполучуваності дієслів, що може бути використано і для вивчення інших лексико-семантичних полів (напр., дієслів переміщення тощо).

Висновки до розділу 3.

1. Подані основні *синонімічні ряди КД* засвідчують варіативність представлених лексичних одиниць. Використання синонімів у текстах Британського корпусу робить функціонування лексичних одиниць мови різноманітнішим, збагачує мову, увиразнює мовленнєві можливості мовців, допомагає повніше й точніше сформулювати думку. Синоніми виражають різні відтінки загальної семи, що міститься у домінанті КД.

2. *Антоніми* виражають протилежні поняття, які є співвідносними; вони об'єднані своїм змістовим наповненням на основі протиставлення їх значень, які відображають мовленнєві акти. Антоніми також є елементом увиразнення мови, образного та колоритного зображення явищ спілкування, виражених КД. Об'єднані в антонімічні пари, КД можуть утворювати певні групи таких антонімічних пар, побудованих на різних протиставленнях (напр, *звинувачувати (blame)* : *захищати (defend)*; *звинувачувати (blame) : виправдовувати (acquit).*

3. Лексико-семантичне поле КД можемо розподілити на п'ять класів: *експліцитні КД* (КД актуалізаторів та модусні КД); *імпліцитні КД* (модифікаторні КД та релятивні КД); *інхоативні дієслова* (ініціальні, що

виражають початок дії; континуальні, що виражають продовження дії; фінальні, що виражають кінець дії). КД лексико-семантичного поля об’єднані спільним компонентом *to say*, що виражає інваріантне значення чи архісему цього ЛСП. Слова, які формують ЛСП, певною мірою поділяють архісему у своєму основному значенні, на підставі чого ми включаємо їх до цього поля, мають принаймні один спільний компонент значення.

4. У досліджуваних КД семантичне значення кожного дієслова залежить, чи КД належить до центру поля (за своїм функціонуванням у мовленні, своїм лексичним значенням у системі мови), чи воно віднесене до периферії ЛСП. Якщо це дієслово є високочастотним і вживання в корпусі є значним, то воно наділене широким набором значень, і може позначати процес мовлення, вводити пряму чи непряму мову, виражати мовленнєві акти, які слугують для передачі повідомлень, мати вплив на співрозмовника (напр., *say, tell, talk, speak* та ін.). Якщо ж дієслово належить до периферії – воно має вузькі конкретні значення, і тому його вживання в корпусі є низькочастотним (напр., *coo, blab, bawl* та ін.).

5. У представлених моделях КД подані всі можливі різновиди (підмоделі) їхнього вживання у сполучуваності з іншими класами слів, виокремлених нами з корпусу. Отже, найтиповішими моделями виявились такі: S + V_{comtr} + N/Pron; S + V_{comtr} + that-clause; S + V_{comtr} + clause/question; S + V_{comtr} + IO + DO; S + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive/phrase; S + V_{comtr} + DO + clause/question; та (DS) + S + V_{comtr} + (DS).

Основні положення розділу викладено в одноосібних публікаціях автора [69; 70; 76; 77; 217; 218].

РОЗДІЛ 4
ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ КОМУНІКАТИВНИХ ДІЄСЛІВ У ТЕКСТІ

4.1. Текст як сфера реалізації прагмалінгвістичних особливостей англійських комунікативних дієслів.

Складність визначення поняття тексту у сучасному мовознавстві зумовлена низкою причин, з-поміж яких основними є різні авторські підходи до природи (онтології) тексту, властивостей та аналізу тексту. Серед численних, наявних сьогодні, лінгвістичних визначень тексту вибираємо одне з найпоширеніших, де під текстом розуміють «осмислену послідовність словесних знаків, які мають властивості зв'язності і цільності, а також властивість невизначеності загального смислу із простої суми значень складників» [Васильєва, Виноградов, Шахнарович, 1995, с. 127]. У загальносеміотичному плані під текстом тлумачать будь-яку організовану сукупність знаків, що розгортаються у часі та просторі, напр.: обряд як текст, культура як текст, танець як текст (ibid).

Г. Колшанський відзначає, що «одиниця, яка виступає в комунікації як відносно завершений відрізок спілкування – як одиниця, структурована та організована за певними правилами, що несе когнітивне, інформаційне, психологічне і соціальне навантаження спілкування. Цією одиницею є текст» [53, с. 89]. Учений вказує, що в сучасному мовознавстві потрібно переходити від досліджень слова, словосполучення та речення до вивчення тексту, а також зауважує, що «визнання тексту основною одиницею мовленнєвої комунікації веде до необхідності аналізу не тільки внутрішньої структури тексту, але і факторів, що визначають творення конкретного тексту в умовах реальної ситуації, в якій діють конкретні комуніканти (адресат і адресант, отримувач і відправник, продуцент та реципієнт) [53, с. 126].

Текст можна розглядати в широкому та вузькому розумінні, тобто таким чином межі тексту можуть варіюватися. З одного боку, це може бути цілісний мовний витвір, тобто макротекст або ж надфразова єдність (складне синтаксичне ціле) [87, с. 13]. Про широке та вузьке розуміння тексту веде мову також В. Б. Касевич, коли стверджує, що в широкому розумінні текст – це те ж саме, що і мовлення, продукт говоріння, а у вузькому – це одиниця мовлення, яка характеризується цільністю, внутрішньою зв'язністю, і як така, може бути виокремлена від попереднього і наступного текстів. Більше того, текст може зводитись до одного висловлювання, як висловлювання може реалізуватися у вигляді єдиного слова [126, с. 50-51].

Важливим моментом при розгляді тексту є виокремлення ознак, які дозволяють відрізнити смисловий текст від випадкового набору речень (або інших одиниць) в тому чи іншому акті комунікації. Іншими словами, потрібно визначити ті властивості або параметри, які притаманні власне тексту. А. Ф. Папіна у цьому зв'язку вказує, що «важливою текстотворчою категорією є категорія оцінки. Оцінка – це безпосередня чи опосередкована реакція мовця на спостережені, уявні, сприймані органами чуттів ознаки ознак реальних об`єктів» [96, с. 267].

У різних авторів параметри чи властивості також можуть бути різними. Часто вагомим є кількісний критерій тексту, який враховує не менше двох речень для його побудови. Але навряд цей критерій можна вважати вартісним для визначення меж тексту.

На нашу думку, більш аргументованою є концепція зарубіжних учених, Р. А. де Богранда та В. Дреслера, оскільки вона багатовекторна та охоплює різні аспекти онтології тексту, серед яких мовознавцями виокремлено сім критеріїв текстуальності, тобто властивостей, притаманних текстові: 1) когезія, 2) когерентність, 3) інтенціональність, 4) сприйняття, 5) інформативність, 6) ситуативність, 7) інтертекстуальність [152]. На їхню думку, текст є комунікативною подією, яка відповідає сімом названим критеріям

текстуальності.

Так, перший із них, когезія, торкається способу утворення поверхневої структури тексту, де компоненти цієї структури поєднуються один з одним за допомогою граматичних форм і граматичних відношень. Отже, в основі когезії лежать граматичні залежності.

Водночас когерентність (другий критерій) охоплює змістові взаємозв'язки в тексті, де продуцент тексту і реципієнт намагаються встановити взаємозв'язок між окремими його компонентами, навіть якщо такий зв'язок не маркований звичайними когезивними засобами.

Під інтенціональністю (третій критерій) розуміють намір продуцента побудувати зв'язний і змістовний текст, який слугує певній меті. Згадані Богранд і Дреслер розуміють сприйняття (4 критерій) як очікування реципієнта отримати зв'язний і змістовий текст [152]. Ці очікування реципієнта базуються на знайомстві з типами тексту, соціальним і культурним контекстом, вибірковістю цілей. Під інформативністю (5 критерій) автори розуміють ступінь новизни і несподіваності для реципієнта представлених текстових елементів. Ситуативність (6 критерій) включає чинники, які роблять текст релевантним для актуальної або реконструйованої комунікативної ситуації, тобто, коли текст може бути правильно зрозумілим тільки в правильних ситуативних умовах.

Загалом, під різними типами текстів розуміють класи текстів, які характеризуються певним набором лінгвістичних та екстралінгвістичних ознак [128, с. 190]. У дисертації основна увага зосереджена на утилітарних типах тексту, художніх та текстах засобів масової інформації. З іншого боку, разові висловлювання, які репрезентують усне мовлення, також є об'єктом нашого дослідження.

Як відомо, термін «прагматика» почав вживатись у мовознавстві після того, як один із засновників семіотики, Чарльз Моріс, запропонував розділити лінгвістику на синтактику (наука про відношення знаків між собою), семантику (наука про значення знаків) і прагматику (наука про співвідношення знака до

людини, яка цей знак створює).

Г. Браун та Д. Юль трактують прагматику як «аналітичний підхід у лінгвістиці, що включає аналіз контексту належить до прагматики» [156, с. 26]. А. Корнілеску та Д. Чіторан вважають, що «прагматика пояснює вживання мови» [165, с. 8]. Н. Валгіна відмічає, що «прагматичний аналіз тексту витікає з функціонального, логічно продовжує та розвиває його. … В прагматику лінгвістичну включаються питання, які пов'язані з суб'єктом (автором тексту), адресатом (читачем) та – головне – з їх взаємодією в акті комунікації. Суб'єкт (автор тексту) визначає: 1) цілі та завдання повідомлення (напр.: інформування, волевиявлення, інструктування і т. ін.); 2) тип мовленнєвої поведінки; 3) відношення до повідомлення, його оцінку, або ж її відсутність; 4) акценти при конструюванні тексту повідомлення. Адресат (читач): 1) інтерпретує текст, в тому числі непрямі та приховані смисли в ньому; 2) зазнає впливу – інтелектуального, емоційного, естетичного [19, с. 19-20]. Н. Ішіхара та А. Кохен підкреслюють, що «як слухачам, нам потрібно інтерпретувати, що було сказано і чого не було сказано, і що можна комунікувати невербально. Ці вербальні і невербальні натяки передають нам, наскільки ввічлива, пряма чи формальна є комунікація та які її наміри» [199, с. 3].

Отже, прагматику можна визначити як окрему галузь лінгвістики, що досліджує використання людьми відповідної мови як знаряддя соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування на основі спеціальної системи правил, постулатів і стратегій. Таким чином, комплексний аналіз будь-якого тексту в діалектичному поєднанні його форми, змісту і комунікативної функції передбачає вивчення його структури і семантики передовсім у прагматичному аспекті. Н. В. Гуйванюк пише, що «у процесі спілкування взаємодіють мова як мовна діяльність, спрямована на розвиток мовних одиниць усіх рівнів, і мовлення, спрямоване на практичне використання комунікативних одиниць, на кодування / декодування інформації окремих висловлень чи їх поєднань у відповідному тексті / дискурсі» [39, с. 359].

«Текст – це твір мовленнєвотворчого процесу, який характеризується завершеністю, об'єктований у вигляді письмового документу, літературно оброблений у відповідності з типом цього документу; твір, який складається із назви (заголовка) і ряду особливих одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, який має певну цілеспрямованість і прагматичну установку» [30, с. 18].

Щодо глибини аналізу тексту, О. Москальська пропонує обмежитися завданням «розкриття смислової структури тексту як цілого, тобто розкриття комунікативної цілеустановки, що лежить в основі синтаксичного цілого і реляційних відношень між його складовими елементами» [87, с. 76]. Л. Мондада розглядає в межах теорії тексту конверсаційний аналіз як «організацію соціальної діяльності у звичному оточенні, яка складається із соціального спілкування, організованого колективно учасниками, яке протягом часу розвивається поступово та має послідовний розвиток» [154, с. 218].

Коли характеризуємо текст за його функціональними стилями, то враховуємо екстралінгвальні ознаки (такі, як сфера спілкування, що відображає сферу людської діяльності) та функції мовлення. Тексти належать до різних функціональних стилів – офіційно-ділового, публіцистичного, наукового, художнього –, і у нашій роботі ми також розглядаємо записані тексти розмов, що складають окремий підкорпус текстів Британського національного корпусу, в якому основна увага наша спрямована на функціонування КД на рівні тексту.

У наступних підрозділах ми розглянемо питання, як КД утворюють семантичну мережу когезивних елементів та яка їхня роль у цьому в різних регістрах.

4.2. Комунікативні дієслова у художньому тексті.

Дослідження когезивних елементів як частини лінгвістики тексту почалося з другої половини XX століття. Як зазначає І. А. Бехта, «'лінгвістика

тексту’ – порівняно молода галузь мовознавства. … Глобальна зацікавленість текстом і мовленнєвими умовами його функціонування, яка не спадає ось уже чотири десятиріччя, привела за цей період до виникнення цілого комплексу лінгвістичних і лінгвістично орієнтованих суміжних наук, які займаються вивченням того чи іншого аспекту тексту – мовленнєвої комунікації, цього воістину ‘лінгвістичного всесвіту’» [11, с. 571]. Проблемам лінгвістики тексту мовознавці приділяють усе більше уваги, і, зокрема, зв’язності тексту, або когезії. У зарубіжному мовознавстві вивчення когезії почалося із публікації праці М. А. К. Гелідея та Р. Гасан «Когезія в англійській мові» (1976 р.) [191]. Що ж стосується вітчизняної мовознавчої науки, то, наприклад, Л. В. Кравець зауважує, що «наприкінці 20 ст. коло питань, пов’язаних з вивченням структури тексту, його онтології, описом параметрів та функцій, значно розширилося завдяки системному і різноаспектному лінгвістичному осмисленню у працях українських (О. Мороховський, В. Мельничайко, В. Кухаренко, Т. Радзієвська, І. Колегаєва, А. Мойсієнко, Ф. Бацевич, А. Загнітко, О. Селіванова, І. Кочан, М. Крупа, Г. Сюта, О. Горошко та ін.) та зарубіжних (В. Дресслер, Х. Ізенберґ, П. Гартманн, Ц. Тодоров, Н. Енквіст, Т. Ніколаєва, Г. Золотова, В. Одинцов, І. Гальперін, Г. Солганик, О. Москальська, О. Падучева, Н. Валгіна) учених» [60].

Дослідження, присвячені лексичній когезії, дістали новий поштовх у XXI столітті [147; 159; 186; 196; 212; 254]. Так, Дж. Палмер зазначає, що «когезія – це спосіб, коли “внутрішня когеренція” з’являється в тексті за допомогою різних лінгвістичних засобів. Отже, це є текстовий продукт, який є результатом дії різних когнітивних та метакогнітивних процесів. Когезія може базуватися на синтаксисі, а також на лексиці. Когезивні зв’язки повинні допомагати глобальній когеренції тексту…» [236, с. 65-66]. С. Еггінз зауважує, що «ендофоричне посилання утворює когезію» [177, с. 97].

Як зазначалося раніше, художні тексти спрямовані на чуттєво-предметне, і понятійно-наглядне сприйняття дійсності, і на розкриття духовного життя

людини. Можна стверджувати, що художній текст виникає із специфічного (егоцентричного) внутрішнього стану художника і є духовним чуттєво-понятійним сприйняттям світу у формі мовленнєвого висловлювання. За своєю природою художнє висловлювання має тенденцію до певних формальних рис. З одного боку, завдяки геоцентричним корінням художнього висловлювання, воно містить в собі суб'єктивні формальні особливості, які психологічно властиві автору висловлювання. З іншого боку, прагнення до відтворюваності в більшій чи меншій мірі усвідомленості, закладене у велику кількість подібних висловлювань, призводить до створення системи такого оформлення тексту, яке було б максимально сприятливим для його відтворення [128, с. 94].

М. Прат звертає увагу на те, що «розповідь вимагає згоди учасників, які не розмовляють при спілкуванні…, і ми маємо врахувати це у різних розмовних ситуаціях, включаючи літературну» [240, с. 105].

А. В. Бондарко вказував на особливість смислової основи в значеннях, що виражаються у висловленні. Стосовно художнього тексту, він звертав увагу на те, що «в тексті, в тому числі тексті художньому, представлені семантичні єдності з аспектами смислової основи та інтерпретаційного компонента. В залежності від характеру тексту, в ньому може виступати на передній план (з точки зору комунікативної значимості) або смислова основа, тобто може бути чітко виражена денотативно-реферaційна домінанта (пор. напр.: жанр детектива), або такий спосіб представлення смислу тексту, в якому особливої значимості набуває інтерпретаційний компонент, що визначає суттєві особливості смислу тексту» [16, с. 108].

А. Мецлер підкреслює, що «художній текст – це естетичний засіб опосередкованої комунікації, метою якого є зображально-виразне розкриття теми (тем), представлене в єдності форми та змісту та складається із мовних одиниць, що виконують комунікативну функцію» [85, с. 59]. Автор впливає на читача за допомогою смислового сприйняття. На основі свого життєвого досвіду мовець може інтерпретувати події та навіть прогнозувати розвиток

подій у тексті, що може відповідати чи не відповідати його очікуванням від мовленнєвої ситуації. А. Біерд у своїй розвідці представляє трактування художнього тексту читачем на прикладі роману М. Твена «Пригоди Тома Сойєра». Він демонструє відношення між героями, показує світогляд Хекльберрі Фінна, демонструє його дитячу наївність, його цінності тощо [151, с. 47-48]. С. Мандала також виділяє вживання діалектних слів, які «виражають позицію для героя та потребу підтримувати розуміння тексту» [224, с. 180].

У художній літературі КД використовуються у більшості зі своїх значень і це той тип тексту, де вони є найчастотнішими у порівнянні з іншими типами тексту. КД виступають з'єднувальним елементом тексту, когезивними елементами. Визначальне місце зв'язності у системі текстових категорій зумовило посилений інтерес до неї як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців, а отже, спричинило термінологічні й змістові параметри як самого поняття зв'язність, так і реєстру текстових категорій. А. А. Леонтьєв зазначає, що «зв'язність не має ступеня; вона або існує, або не існує» [110, с. 64]. Г. Кук вважає, що «когезія включає формальний показник: паралелізм» [164, с. 29].

Когезія, згідно з О. Селівановою, є «структурно-граматичним різновидом зв'язності тексту, показниками якого є формальні засоби зв'язку слів, речень, зокрема, узгодженість морфологічних категорій слів, синтаксичні відношення сурядності й підрядності, поверхнева організація синтаксичних структур, повтори, анафоричні зв'язки, дейксис, сполучники, порядок слів тощо» [272, с. 210]. Г. Москальчук стверджує, що «поряд із забезпеченням зв'язності речень у тексті, повтор є носієм теми тексту, а обслуговують її послідовність (від початку твору і до кінця)» [88, с. 25]. Н. В. Шевченко зазначає, що «мовні засоби утворення тем: повтор слова чи словосполучення, варійований повтор, займенниковий повтор, еліптичний повтор, синонімічний ряд, вживання слів, пов'язаних із тематичною спільністю, вживання антонімів» [135, с. 95].

Важливим видом когезії в тексті, на думку Р. Гасан (Hasan) та М. А. К. Галлідей (Halliday), (1976) [191], М. Гоуі (Hoey, 1991), [194] є лексична

або лексико-семантична когезія [6, с. 26]. Лексико-семантична когезія забезпечується зв'язками між реченнями, утвореними шляхом лексико-семантичного повторення, тобто наявністю в реченні лексичних одиниць (слів або словосполучень), які відновлюють певні елементи з попередніх речень для надання про них нової інформації [194, с. 268].

Х. Ансарі та Е. Бабаіі вказують, що «на мікро-структурному рівні увага звертається на якісні риси текстів, таких як пасивні системи та різні аспекти лексичної когезії (повторення, синоніми, та лексична варіація / частотність). А на макро-структурному рівні, якісні риторичні особливості, такі як відношення простих речень у складних та інформативні / тематичні структури» [147, с. 218].

Особливу увагу елементам лексичної когезії приділено у М. Гоуї [194; 195]. Він розглядає лексичні повторення, зокрема прості повторення [194, с. 52ff], коли слово повторюється у тексті, складні повторення [194, с. 55ff], коли лексичні одиниці мають або спільну лексему, або коли виконують різні граматичні функції (напр.: *human* та *humans*, у першому випадку – це прикметник, у другому – іменник). Крім повторень, названий М. Гоуї також розглядає простий перифраз, [194, с. 62ff], коли, наприклад, слово у контексті замінюється іншим, семантично пов'язаним із першим (напр.: *volume* → *book*, та складну) [194, с. 64ff].

Т. Хрістіансен, покликаючись на М. А. К. Гелідея, відзначає, що останній «групує антоніми разом з синонімами у дискусії про лексичну когезію: *black / white, up / down, big / little*» [159, с. 232]. С. В. Стрілецька стверджує, що «складна парафраза також має місце, коли одна лексична одиниця є комплексним лексичним повторенням іншої і одночасно простою парафразою третьої лексичної одиниці. У цьому випадку складна парафраза спостерігається між другим і третім словом» [118, с. 235].

К. Гофман розглядає «когезивні зв'язки, що виступають у дискурсних відношеннях, можуть бути представлені частковими синонімами (напр.: *horse* –

stallion), подібними синтаксичними конструкціями (паралелізм), чи комлексними описами (перифраз) [196, с. 88].

На думку М. Гонзалез, «вибір лексичної когезії зумовлений жанром, або прагматичним знанням, який поділяють члени громади про умовний клас комунікативних подій зі спільною комунікативною метою» [186, с. 600].

З огляду на те, що наша праця має обмежений обсяг, для аналізу братимемо лише декілька уривків текстів з різних стилів.

Згаданий нами М. Гоуї зазначає, що займенники складають один тип повторення, а синонімічні / антонімічні повторення складають інших тип повторення. І, таким чином, через ці повторення речення можуть мати зв'язки між собою за допомогою зв'язків між підметом, вираженим іменником, далі – повтореним займенником, і за допомогою цих зв'язків складається когезивна мережа [194, с. 104].

С. В. Стрілецька так пояснює зв'язки між реченнями: «1) зв'язок утворюється між реченнями, які мають однакову лексичну одиницю; 2) зв'язки, утворені шляхом лексико-семантичного повторення в межах одного речення, не розглядаються; 3) за умови утворення 3-х і більше зв'язків між двома реченнями утворюється лексико-семантичний вузол або бонд» [119, с. 155].

Однак дослідженню КД як елементів когезивних зв'язків не була приділена увага, що свідчить про актуальність саме нашого дослідження. Ми ж ставимо собі за мету дослідити підходи до аналізу лексичних когезивних елементів та встановити місце, яке займають КД у системі елементів когезії тексту в різних функціональних стилях сучасної англійської мови на основі текстів Британського національного корпусу та визначити їх роль серед інших когезивних елементів сучасного англомовного тексту.

Визначимо головні типи повторень, які можна спостерігати між реченнями в текстах різних функціональних стилів: 1) просте лексичне повторення ("*simple lexical repetition*"); 2) складне лексичне повторення ("*complex lexical repetition*"); 3) проста парафраза ("*simple paraphrase*");

4) складна парафраза (“*complex paraphrase*”); 5) кореферентне повторення (“*coreference repetition*”); 6) субституція (“*substitution*”) [194, с. 27-28].

Тепер проаналізуємо кожний із названих типів повторень зокрема.

Простий лексичний повтор (1) утворюється, якщо лексична одиниця (*lexical item*) повторюється в тексті зі зміною граматичних форм (напр.: часова форма, стан чи вид дієслова). Це повтор повнозначних частин мови.

М. Гоуі наводить повтор іменника *bear* та *bears*, що відрізняються формами однини та множини, оскільки це фактично одна й та ж категорія, притаманна сучасному англійському іменнику [194, с. 53]. Цей тип найпростішого повтору досить поширений в текстах.

Складний лексичний повтор (2) утворюється, коли дві лексичні одиниці повторюються у тексті, і вони можуть належати до різних частин мови, проте мають однакову основу, і можуть мати різні граматичні категорії та виконувати різні функції у реченні / висловленні (напр., Гоуі наводить іменник *drug* та дієприкметник теперішнього часу *drugging*, які хоч і належать до однієї частини мови, проте є особовою та неособовою формами дієслова [194, с. 55]). У випадку з іменником у формі множини *humans* та прикметником *human*, обоє можуть виступати у ролі модифікаторів.

М. Гоуі ще додає, що займенники складають один тип повторення, а синонімічні / антонімічні повторення складають інший тип повторення. І, таким чином, через ці повторення речення можуть мати зв’язки між собою за допомогою зв’язків між підметом, вираженим іменником, потім повтореним займенником, і за допомогою цих зв’язків складається когезивна мережа [194, с. 104].

Простим перифразом (3) є вживання одного елемента із повторенням, близьким до нього, іншою лексичною одиницею (напр., у випадку з іменником *volume*, у тексті він замінюється іншим – *book*, що має те ж саме значення – книга, або дієслово *sedate* замінюється на *tranquilized*, тут ми маємо використання синонімії).

С. Стрілецька так пояснює складний перифраз: “це заміна однієї лексичної одиниці на іншу з протилежним значенням (антонімом), що не має спільної лексичної морфеми. Складна парафраза також має місце, коли одна лексична одиниця є комплексним лексичним повторенням іншої і одночасно простою парафразою третьої лексичної одиниці. У цьому випадку складна парафраза спостерігається між другим і третім словом. Це семантичне явище називається трикутник-сполучення” [118, с. 235].

Л. Г. Бабенко та Ю. В. Казарін пропонують наступну схему аналізу зв’язності тексту: «виявити в тексті різні способи вираження логіко-семантичних зв’язків; повний тотожний, частковий лексико-семантичний, синонімічний, антонімічний, дейктичний повтори» [6, с. 415]. В. Герін та ін. звертає увагу на те, що дослідник при вивченні художнього твору «досліджує структури та моделі, взаємозв’язки між словами» [145, с. 77]. Й. Шиманська вказує на те, що «читачі розуміють дейктичні посилання як відомі підмети та творці значень» [179, с. 296].

В уривку, поданому нижче, ми можемо бачити, що у художньому тексті частотність КД є досить високою. Так, у 1 реченні – 1 КД; у 2, яке є поширеним складносурядним, – 6 КД; у 3 – 2 КД; у 4 – 0 КД; у 5 – 1 КД; у 6 – 1 КД; у 7 – 1 КД. Очевидно, КД разом із підметами, вираженими іменниками та особовими займенниками, складають мережу зв’язків, які поєднують ці речення у когезивну мережу. Цим підтримується текстуальність та зв’язність тексту. Проілюструємо це поданими нижче прикладами текстів:

Текст 1А

[1]It is only during the time of waiting, **wrote** Harsnet, during the time without hope, that these things assume significance, only during the time without hope that one is conscious of them, that one remembers them with despair, that one anticipates them with dread.

[2]But I do not mean to **suggest** either, he **wrote**, that it was all waiting and no

doing, all sitting and no action, for though it was impossible to **tell** when the beginning would come, indeed, he **wrote**, there could not have been a real beginning if it had been possible to **tell**, for if it had been possible to **tell** that would have meant that there had already been a beginning, no, **wrote** Harsnet (typed Goldberg), occasionally things were done, work was begun, though it was soon abandoned, it added up to nothing, it only showed me that I had been mistaken in **thinking** that I had indeed started.

[3]In my own case, he **wrote**, and I can **speak** only for myself, in my own case and in my own life there have been very few genuine beginnings, only three or perhaps four.

[4]There was the revulsion at the fluidity of life and the first tube of paint, the revulsion at the meticulousness of painting with a brush and the first pot of paint, the revulsion at the viscousness of paint and the first readymade, the revulsion at the arbitrariness of the readymades and the first use of glass.

[5]Perhaps, he **wrote**, that is enough for a lifetime.

[6]Four real beginnings, **wrote** Harsnet, and four real rejections: the rejection of a life without art, the rejection of art, the rejection of any form of making, and the final rejection of all absolutes and the acceptance of compromise.

[7]Four beginnings, he **wrote**, each prompted by a sense of revulsion (A08).

Як можна побачити, між реченнями 1 і 2 маємо повтор КД *wrote* та простий перифраз *Harsnet – he*. Речення 1 і 2 – поширені складні, що містять підрядні та сурядні прості. У реченні 2 маємо повтор *he wrote*, потім знову повтор: *wrote Harsnet*, а також повтор інфінітива *to tell* та герундій *thinking*. Це демонструє, якими сильними можуть бути когезивні зв'язки в художньому тексті, особливо у складних реченнях. У реченні 3 знову спостерігаємо повтор *he wrote* та сурядне *I can speak*, що є лексичним повтором КД. Речення 3, 4 та 5 поєднуються повторенням іменника *life – life – lifetime*. Вони також когезивно пов'язані з попередніми реченнями. Речення 5–7 мають повтори *he wrote – wrote Harsnet – he wrote*. Отже, на цьому прикладі бачимо, що в художньому тексті дієслова мовлення відіграють значну роль у когезії тексту. Проте

переважна більшість текстів звичайно не має такої частотності когезивних зв'язків, але вона є значно вищою за частотність в інших типах текстів.

Розглянемо новий фрагмент тексту (в уривку з тексту A0N 22). У цьому уривку частотність КД є дещо нижчою. У 8 реченнях вжито по 1 КД; у 1, 6 і 8 реченнях – вжито 2 КД; у 2, 3, 5, 7, 13, 14, 16 не вжито жодного КД.

Ми маємо іменники *singer, clown, sons, family, man, Alex, Donald, Angus, Cameron, Stewart, Duke*. За допомогою КД *tell – wheedle – believe – talking – asking – saying – asking – said – said – said – saying – ask* та займенників утворюються зв'язки між реченнями. Таким чином відбувається зв'язування речення за допомогою займенників та іменників у цілісну розповідь з подальшим наданням тексту «текстуальності». У нашому уривку частотність вживання дієслів нижча, ніж у попередньому тексті, проте вона вища за вживання КД у інших регістрах.

Текст 2A

[1]'And a singer, and a clown with plenty of good stories to **tell** folk while he **wheedles** out their money.

[2]His sons have been to every place and farm along the Tummel.

[3]Every family with a young man knows they may lose him to the war, and they are as furious about it as a swarm of bees.

[4]Or Alex and Donald **say** they are, and I **believe** them.

[5]They are all outside their houses, staring along the roads, waiting for something.'

[6]He stopped **talking**, still breathing hard, and held his glass out frankly for a fill of wine, like a child **asking** for milk.

[7]James poured, then held the spout of the jug over Cameron's glass.

[8]Why was he **saying** nothing? **asking** no questions?

[9]Surely this was the news they had most wanted to hear.

[10]'Angus?' he **said**, but Cameron was looking past him at Allan Stewart, sceptical and intent.

[11]He **said** at last, ‘So what plan has come out of all this buzzing and swarming?’

[12]‘It will suit you, Angus,’ Stewart **said**, laughing and unabashed.

[13]‘They have done their homework too — they have it down on paper.

[14]A letter for the Duke of Atholl.’

[15]‘**Saying** what?’

[16]‘I would have brought a copy away but they wanted them all.

[17]They **ask** the Duke to do away with the Act, because it will turn the Atholl Highlanders into slaves, and if he will not, they will fight to the last drop of their blood’ (A0N).

Проаналізуємо деякі фрагменти із Тексту 2А**.**

Речення 1 є поширене, складнопідрядне, проте його довжина залишається в межах середньостатистичного речення (19-23 слова), яку рекомендують при написанні творів та інших письмових робіт. У реченні підметами є однорідні іменники *singer* та *a clown,* а КД виражене формою інфінітива *to tell*, а також особовий займенник *he* та *wheedle*. Іменники мають зв’язок із особовими займенниками *he*. Речення 1 та 2 поєднуються за допомогою іменника *sons.* Речення 3 пов’язане з реченням 1 за допомогою займенника *him. Him,* зі свого боку, пов’язаний з іменником *family*, який, у свою чергу, поєднує підмет наступного речення *Alex and Donald.* Речення 4 має 2 дієслова мовлення: *say* та *believe*. Речення 4 і 5 поєднані за допомогою займенника *them* і КД *believe*, а також підмета наступного речення *they.* Речення 6 пов’язане з реченням 3 за допомогою займенників *him – he.* У цьому реченні вжито 2 КД: *talking* та *asking*. Речення 8 пов’язане із реченням 6 за допомогою особових займенників *he*. Речення 7 має зв’язок із реченням 9 за допомогою іменників та референта *they*. Речення 8 має 2 КД. Речення 10 та 11 пов’язані предикатним словосполученням *he said*, а речення 12 має інше предикатне словосполучення: *Stewart said*. Речення 13 та 14 пов’язані складним перифразом – *paper – letter*, які пов’язане, у свою чергу, за допомогою КД *saying*. Речення 15 та 16 пов’язані

перифразом *copy (letter) – saying*. Зрештою, речення 17 поєднане за допомогою власної назви *Duke* та КД *ask.*

Наступний уривок тексту із 22 поданих речень містить 13 КД; деякі з них повторюються, як-от: *ask, say, speak, decide, remember, repeat, talk* та *answer*. Когезивні зв'язки між реченнями утворюються за допомогою КД та особових займенників. Ось приклади:

Текст 3А

[1]I **asked** myself and returned to folding the froth into the coffee.

[2]What was it you **said** on the phone about needing to feel connected, affected, moved?

[3]And can you honestly **say** you are unaffected?

[4]Obviously there is some problem which I shall attempt to diagnose.

[5]Location, Sensation, Modalities, Concomitants I **repeated**, having **decide**d to walk to my class in town.

[6]Location, Sensation, Modalities, Concomitants, [7]That's what one needs for diagnosis!

[8]I **remembered** my homeopathy seminars…

[9]Playing as a child on the Paris pavements, my ten-year-old companion **asked** me, 'Why do you **speak** in English?

[10]You're not English and you've never even been to England.'

[11]'I don't know, but I just do.

[12]It's **spoken** around me.'

[13]'Well I don't like English.'

[14]'But why, you've never been there either.'

[15]'And I never will!

[16]They killed Joan of Arc!Ça me suffit !'

[17]'But that was ages ago!'

[18]'And so?'

[19]Back at home I **asked** my mother why we **spoke** in English.

[20]She shook her head, ‘I know it’s very bad.

[21]I am ashamed,’ and immediately started to **talk** in Hindi, in the manner of an elementary language lesson, as though to jog my memory of my long forgotten mother tongue.

[22]In any case she didn't **answer** my question (A0U).

Проаналізуємо типи когезивного зв’язку між реченнями у вищенаведеному уривку Тексту 3А. Так, речення 1 та речення 2 пов’язані між собою за допомогою КД *ask* та *said,* що передбачає питання та відповідь. Речення 2 та 3 пов’язані за допомогою *you said* та *you say.* Речення 4 – 6 поєднані за допомогою *diagnosis, problem,* та повтором *Location, Sensation, Modalities, Concomitants.* Речення 5 та 8 поєднані фразами *I repeated – I remembered,* речення 9, 10 та 12 – *you speak in English – English – It's spoken,* речення 11 пов’язане з реченням 13 за допомогою займенника *I*, речення 14 пов’язане з реченням 10 за допомогою *England – there*. Решта ж речень (з 15 по 22) пов’язані за допомогою особових займенників та КД *ask, speak, talk* та *answer.* У цьому зв’язку Т. В. Кочеткова вказує на те, що «КД мають близький ступінь вживаності в розмовній мові та в художній літературі» [65, с. 129].

4.3. Комунікативні дієслова в науковому тексті.

Як зазначає О. Д. Пономарів, “за допомогою наукового стилю реалізується мовна функція повідомлення. Твори, написані в цьому стилі, містять наукову інформацію, яку треба донести до різних прошарків суспільства. До мови наукової літератури ставляться особливо суворі вимоги щодо дотримання стандартизованих норм, що сприяє посиленню логізації викладу. На лексичному й фразеологічному рівні слід відзначити наявність великої кількості термінів із різних галузей знання, а отже, – виразно іменний характер висловлювання (адже більшість термінологічної лексики – це іменники та інші субстантивовані частини мови). Оскільки наука оперує не образами, а поняттями, то науковий твір насичений абстрактною

(термінологічною) лексикою. Загальновживані слова використовуються тут, як правило, лише в одному зі своїх значень. Наприклад, із восьми значень слова *світло* для наукового стилю властивим буде тільки значення ‘енергія, випромінювана якимось тілом’. Саме з таким значенням це слово входить до сполучень термінологічного плану, а саме: *дисперсія світла, синтез білого світла, лампа денного світла* і под.” [100, с. 9]. Д. Крістал та Д. Дейві (Crystal, D. & D. Davy) визначають стиль як «деякі або всі мовні звички однієї людини або групи людей за певний період часу» [174, с. 9-10].

А. Д. Бєлова зазначає, що «доказовість при аргументації забезпечують інформативність, послідовність викладу і асертивність» [8, с. 136]. І. В. Арнольд зазначає, що мова наукового тексту «прагне бути лаконічною, стислою, до того, щоб вмістити «максимум інформації в мінімум сигналу» [5, с. 115]. Особливістю мови наукового тексту є вживання складних речень із різною структурою підрядності, підрядно-сурядних, поширених речень. Емоційна та експресивна лексика невластива для наукового тексту. Ще однією особливістю наукового тексту є цитати, посилання на літературу, попередні дослідження у відповідній галузі знань. За типом тексти наукової літератури є монологічними, переважно писемними, хоча також використовується усна форма у вигляді виступів на наукових конференціях, форумах, з’їздах, де вчені діляться своїми здобутками.

У науковому тексті представлена інформація про результати наукового дослідження, що відображає проблему, яку розв’язують дослідники, пропонують гіпотези, які потрібно доводити за допомогою наукових формул, наукових підходів до вирішення поставлених задач дослідження. Науковий текст має досягти мети дослідження та містити обов’язкові висновкові положення. Текст наукової статті має обов’язкові елементи: вступ, де розглядається проблема, яку дослідник повинен розв’язати, мету, методи дослідження; у дослідній частині описуються хід дослідження та його результати; у висновках подаються узагальнення дослідження та рекомендації

щодо подальшого напряму досліджень.

П. Дуеньяс підкреслює, що у «наукових статтях маркери ставлення частіше вживаються у гуманітарних науках, ніж у точних» [176, с. 51]. Те саме можна сказати про КД, що зумовлене особливостями функціонування наукового тексту. М. Дж. Клаванс та М. Кан (Klavans, J., Kan, M.) зазначають, що «переважне вживання КД разом із підметами, вираженими власними назвами, та тих, що конкретизують людей (напр., *spokesman, analyst*), вказують, що наукова стаття є дискусією» [203, с. 681].

Т. Дроздова виділяє наступні особливості наукового тексту: «Науковий текст створюється в особливому типі дискурсу, в якому, з одного боку, виявляється представлений та передається на високому рівні абстракції (теоретизований) досвід, відбувається прирощування експертного знання, а з іншого – з цією метою використовується уже існуючий готовий код – спеціальна система знаків, метанаукова мова (загальнонаукові, міжнаукові та конкретно наукові терміни). На відміну від інших знаків мови, вони є більш “жорсткими” знаками, оскільки звичайно закріплюються у сфері наукової комунікації за якимось певним поняттям, що має на момент створення тексту (тобто в конкретний момент часу чи період розвитку науки) відносно обмежений і “стандартний” набір концептуальних ознак» [36, с. 738].

Т. Г. Попова стверджує, що «склад стереотипних операторів методолігчного контексту включає дієслова та їх синтаксичні деривати, що позначають ментальні дії суб’єкта по відношенню до предмета дослідження» [101, с. 112].

Слід зазначити, що науковий текст характерний для точних, прикладних та гуманітарних наук. У текстах точних та прикладних наук КД вживаються значно рідше, ніж у гуманітарних, а це, в свою чергу, рідше, ніж у художньому тексті. Так, у художньому романі КД *to say* вживається 150-200 разів, на противагу, наприклад, науковому історичному тексту (біля 30-50 разів).

Як зможемо побачити, у аналізованому нижче Тексті 1Б вжито 4 КД:

argue, reflect, said, require. Частотність дієслів мовлення на загальну кількість слів у представлених контекстах значно нижча, ніж у художньому тексті:

Текст 1Б

[1]Their assembly into something functional requires the subtle application of a screwdriver allied with a complete grasp of the operating software.

[2]Indeed, there is very little in the real world of electronics which doesn't involve digital techniques and computing.

[3]DSP seems a particularly important topic since it represents the doorway between the way that people do things and the tasks which they expect electronics to do.

[4]One could **argue** that digital technology isn't the only way to solve a particular circuit problem; a nifty bit of design work with a couple of op-amps plus a few Rs and Cs can replace a complex digital filter system.

[5]Furthermore, it can be done in a language with which many EW + WW readers will be totally familiar.

[6]However, the same little collection of components wouldn't allow a robot arm to interpret the signals from a CCD sensor in a manner which allows the arm to be placed reliably alongside an item on a conveyor belt.

[7]And if the robot control function requires a signal filter, it would seem sensible to incorporate the filter block as part of the DSP recognition software rather than reach for discrete analogue components.

[8]The same arguments for use of digital electronics apply equally to communications systems, test and measurement, broadcasting and consumer electronics.

[9]Indeed, if we as a magazine were to **reflect** accurately the role of ‘traditional’ design relative to its actual usage, we might manage about one page per issue.

[10]It should be **said** that we have no intention of implementing this ratio.

[11]Analogue design remains important because it accommodates and defines the basic building blocks of electronics.

[12]It is very hard to design a house if you don't know the shape of the bricks.

[13]While there are a few things in digital technology which have no possible representation in analogue form — infinite impulse response filters are a good example — most digital blocks derive their shape from the original analogue function.

[14]There is another aspect.

[15]Although the changing voltage on a line connecting a pair of gates may be classed as digital, it remains an electrical signal like any other.

[16]A design engineer might well **require** an appreciation of transmission line theory to ensure that the two connect together without data corruption (A19).

Отже, приходимо до розуміння, що КД відіграють меншу роль у когезивних зв'язках у науковому тексті та стилі. Розглянемо, які ж когезивні зв'язки існують у даному тексті. Речення 1 та 2 пов'язані складним повтором *operating software – digital techniques and computing*, решту ж речень пов'язані повтором іменників, що мають відношення до сфери цифрових та аналогових технологій: *electronics – electronics – op-amps – circuit problem – a complex digital filter system – robot arm – CCD sensor – robot control function – DSP recognition software – discrete analogue components digital electronics – analogue design – to design – digital technology – analogue form – digital design engineer*. Це все – прості та складні перифрази та повтори. КД *argue* вживається у реченні 4, де підметом додаткового речення виступає *digital technology*. КД *reflect* вживається у реченні у формі інфінітива, додатком до якого є design. КД *said* також вживається із підрядним додатковим реченням та пов'язане з попереднім реченням за допомогою іменника *ratio.* КД *require* вживається в останньому, 16 реченні, де підметом, пов'язаним з мережею повторів та перифразів з усім текстом, виступає *design engineer*.

У наступному (див. нижче) Тексті 2Б вжито всього одне КД, яке повторюється, – це *says* на весь фрагмент тексту довжиною в 14 речень. Речення у тексті складні, проте не надто довгі; складне складається із декількох

підрядних та головного. Цей текст стосується наукового стилю гуманітарних дисциплін.

Текст 2Б

[1]As Mr Dobbs, who runs a country house restoration business from his home in Micheldever, Hampshire, **says**: ‘Villages are good places to live and work.

[2]The village is a fantastic institution and they make people happier.’

[3]But the villages are dying, becoming suburbs or dormitories where few people work but many sleep.

[4]Employment in agriculture, still the main rural industry, fell from over a million in the mid-Sixties to under 100,000 now.

[5]The aim of telecottages is to create well-paid, flexible employment which will provide new jobs and make existing rural industries more competitive.

[6]The emphasis on high wages is important.

[7]Villages are expensive to live in and if they are to become vibrant communities again, local people must be able to earn enough to be able to continue living in them.

[8]There is a wider impact, too.

[9]The abstract talk of commuting by rail or road being replaced by information technology finds a concrete expression in the idea of telecottages.

[10]Once people overcome their fears about computers and begin to use them in telecottages, they acquire their own equipment.

[11]Many may eventually be able to work from home rather than commute to an office.

[12]Henning Albrechsten **says**: ‘Modern information technology has given people in remote regions the opportunity to overcome their worst handicap; their distance from the centres of learning and development.’

[13]He sees them as not only strengthening small communities, but also as actually beginning to reverse the population flows from the countryside to the towns.

[14]Britain, with its growing traffic problems, seems an ideal place for the onset of this revolution (A1M).

Розглянемо, які когезивні зв'язки існують у представлених вище контекстах. Так, у реченнях 1-3 маємо прості повтори та перифрази: *villages – villages – rural – telecottages – villages – telecottages – telecottages – commute – home – remote regions – small communities*. Зміст тексту – це розповідь про життєві негаразди фермерів та шляхи пошуку роботи в сільській місцевості, щоб не витрачати часу на зміну діяльності та не переїжджати до міста. Зв'язки – іменник *village*, який пов'язаний з *rural*, що утворює складний перифраз, житло в селі – *telecottage – home – small communities*. КД *says* вжито у реченні 1, де фермер говорить про хороше життя на селі. Так КД *says* пов'язане із іменником villages. КД *says* вжито у реченні 12 та пов'язано через пряму мову із складним перифразом *remote regions*, що пов'язує це КД з канвою цілого тексту.

У Тексті 3Б, поданому нижче, вжито 6 КД: *say, reports, promises, agreed, told, reveal*. Текст притаманний для наукового стилю гуманітарних наук.

Текст 3Б

[1]Urban motorways have proved no solution to Britain's chronic traffic congestion – indeed some **say** they have made it worse.

[2]Politicians are now making favourable noises about other countries' experiments with road pricing.

[3]Terence Bendixson **reports** on an idea whose time may have come.

[4]The spectre of road pricing – charging for the roads on the basis of pay-as-you-drive – is again lurking in the political shadows.

[5]'Moving Britain into the 1990s', the Labour Party's transport policy document, **promises** 'a range of measures to restrict car use in the most congested areas, including road pricing'.

[6]The Government is, more discreetly, looking the same way.

[7]Earlier this year, Paul Channon, then Secretary of State for Transport, **agreed** to a wide-ranging study of London's traffic problems.

[8]Road pricing is part of it.

[9]'If it cannot be avoided, it will have to happen,' he **told** the Chartered

Institute of Transport on 4 May.

[10]‘The Government has shown in the past that it is willing to grasp nettles that others have shied away from, and I have no doubt we shall grasp this one if we have to.’

[11]Cecil Parkinson, his successor, has yet to **reveal** his thinking on this awkward subject (A2L).

Розглянемо, які когезивні зв’язки є характерними для цих, поданих вище, одинадцятьох контекстів. Загалом, у Тексті 3Б йдеться про проблеми з дорожнім рухом. Тут ми зауважуємо повтори та перифрази, пов’язані з транспортною тематикою: *traffic congestion – road pricing – road pricing – transport policy – Secretary of State for Transport – road pricing – Chartered Institute of Transpor*t. КД *say* пов’язане з темою тексту *traffic congestion*, оскільки воно виступає як коментар на наболілі транспортні проблеми сьогодення. КД *reports* пов’язане з іменником *idea*, який вказує на шляхи розв’язку такого типу проблем та на самого автора ідеї. КД *promises* повідомляє про транспортну документацію, яка врегульовує вирішення цієї проблеми. КД *agreed* повідомляє, на що погодився попередній міністр транспорту, а КД *told* уточнює, з чим він погодився і що сказав. КД *told* виступає присудком до додатка *Secretary of State for Transport*, яке є складним перифразом головної теми тексту – проблеми розвантаження доріг. КД *reveal* вжито у формі інфінітива та вказує на можливі шляхи розв’язання проблеми, які запропонує новий міністр транспорту.

Отже, очевидно роль КД у когезивних зв’язках у науковому тексті значно нижча, ніж у художньому тексті, особливо у текстах точних та прикладних наук. Це пов’язано з тим фактом, що частотність вживання КД у науковому тексті є найнижчою, особливо це характерно для точних наук, де основною канвою тексту виступає наукова проблематика та шляхи вирішення поставленої мети за допомогою наукових методів, що часто має своє текстове вираження через формули та закони конкретної науки. Цим фактом і зумовлена низька

частотність КД у науковому тексті. Проте КД виступають вагомим елементом когезивних зв’язків у науковому тексті, оскільки вони безпосередньо пов’язані з елементами тексту, які виступають канвою для основних когезивних елементів конкретного тексту.

4.4. Комунікативні дієслова у публіцистичному тексті.

Публіцистичний стиль – це стиль масової комунікації за допомогою преси, радіо, телебачення, а на сучасному етапі розвитку людства – через інтернет, де функціонують електронні газети та журнали, а також починають використовувати теле- та радіогіганти, такі як Британська телерадіокомпанія Бі-Бі-Сі (British Broadcasting Corporation) та інші. Сьогодні більшість телерадіокомпаній мають свої сайти в інтернеті.

Особливістю публіцистичного стилю є те, що мас-медіа подають новини у вигляді статей або коротких аудіо- чи відеоповідомлень про актуальні події країни, політично та економічно значимі події, що відбулися за минулий день чи тиждень, чи з певної теми, яка є важливою для всього суспільства, чи його певних верств. Це супроводжується викладом фактів, а також має емоційне забарвлення, оскільки мета повідомлень преси – переконати читача у тій чи іншій точці зору на події, спробувати переконати його у тому, що такий підхід правильний.

Є. Лукіна, наприклад, зазначає, що соціально орієнтований дискурс служить для того, щоб «створити такий емоційний фон, на якому проходить непряма політична проблематизація, формуючи відповідний емоційний та розумовий стан отримувача інформації; сприяти формуванню соціальної бази реформ; закріпити імідж політичних сил, впровадити в щоденне життя населення їх програми та лозунги» [142, с. 179].

А. С. Суханова звертає увагу на те, що «політична система не існує без комунікації, і що багато політичних дій за своєю суттю нерозривно пов’язані з мовою» [120, с. 208].

С. Хакерт та Д. Дойбер повідомляє, що в публіцистичному стилі наявна «колоквіалізація, або зсув до більш розмовного стилю» [188, с. 390].

О. Д. Пономарів публіцистичний стиль трактує наступним чином: «Публіцистика є сферою масової комунікації, тому цей стиль має дуже широкий діапазон. З огляду на призначення публіцистичного стилю – формування громадської думки – визначальною рисою є його вдале поєднання логізації викладу з емоційно-експресивним забарвленням. Щоб формувати громадську думку, публіцистичний твір має бути бездоганним стосовно логічної побудови. Водночас навіть найідеальніша в логічному плані річ не буде належно сприйнята, якщо вона викладатиметься безпристрасною, неоковирною, заштампованою мовою. У різних жанрах публіцистики логічний та емоційно-експресивний елементи мають неоднакове співвідношення, але коли говорити про публіцистичний стиль у цілому, то треба підкреслити, що в ньому логіка викладу та емоційно-експресивне забарвлення повинні бути взаємно зрівноважені. Якщо офіційно-діловий та науковий стилі прагнуть до найбільшої інформативності, а деякі розмовні та поетичні тексти відзначаються дуже високим ступенем емоційності, то публіцистика мусить бути одночасно і впливовою, й інформативною. Їй властиве чергування експресивних та інформативних уривків» [100, с. 12-13].

М. Йохансон звертає увагу на те, що «політики – це мовці, які часто цитують колег, опонентів, прихильників та себе» [239, с. 140]. Дж. Холмс говорить, що «тільки церемоніальні події, як відкриття засідань сесії парламенту, випуск університету, та провадження чи церемонії у юридичній та релігійній сфері керуються формальним стилем» [241, с. 24]. Л. Хол-Лоу, Р. Стар та Е. Копок підкреслюють, що політики змушені демонструвати, що вони «розуміють та співчувають турботам жителів їхніх дільниць, що частково передається за допомогою слів, що виражають цю стурбованість» [253, с. 45]. Жао та Д. Донг пишуть, що в політиці учасники вживають евфемізми «як засіб політичних лідерів контролювати передачу інформації» [269, с. 118].

К. Філіпов звертає увагу на те, що публіцистичні тексти «мають дрібність сортів тексту. В газеті можна зустріти і передовицю, і проблемну політичну статтю, і політичні новини, і статті на різні інші теми (економічні, літературні і т. д.). В ній може бути присутня інформація різного виду – телеграми, повідомлення власних кореспондентів чи передруківки з інших джерел (газет, журналів), фотографії з підписами, спортивні матеріали різного роду, комерційні матеріали, міська та світська хроніка, зведення погоди, рецензії на спектаклі, концерти, фільми і багато іншого» [128, с. 187].

Текст 1В є уривком газетної статті з газети *The Independent* з BNC. І.А.Бехта уточнює функції публіцистичного стилю для суспільства: «вони виконують одне соціопрагматичне завдання – формування суспільної думки у потрібному напрямку. На ефективність виконання цього завдання газети, які скеровані на різні соціальні групи, диференціюють прийоми подачі матеріалу і відбір мовних засобів» [10, с. 71]. Комунікативні дієслова є тим інструментом, який допомагає формувати думку та переконувати читача.

У аналізованому уривку Тексту 1В, що нижче, вжито 7 КД: *believed, think,* 2 рази *said, confirmed, discussed, offers*, що значно більше ніж у науковому тексті, а за кількістю вживань воно рівне вживанню комунікативних дієслів у художньому тексті.

Текст 1В

[1]Dead Certain had been as badly affected as any, but Elsworth simply would not run a horse of that class in such a race unless he **believed** it was capable of giving of its best.

[2]‘I **think** she had done enough at the end and it was beginning to hurt,’ Elsworth **said**.

[3]That was more a reflection on Dead Certain's ring rustiness than her stamina and Asmussen **said**: ‘She's a very good filly and I'm sure she'll stay the Guineas mile because she's got such a lovely relaxed temperament.’

[4]Dead Certain's win yet again brought home the fact that there is life after the

Maktoums.

[5]Toby Marten, Dead Certain's owner, paid only 5,800 guineas for her and even after stumping up £10,000 to supplement her for yesterday's race, he is still well over six figures in the plus in prize money, not to mention Dead Certain’s enormous intrinsic value.

[6]William Hill made Dead Certain their 12-1 Guineas favourite but Corals **offers** only 8-1.

[7]William Hill price In The Groove, another of Elsworth's fillies, at 20-1.

[8]In The Groove, who runs at Phoenix Park on Saturday, has not achieved nearly as much as Dead Certain, but Elsworth rates them on a par.

[9]Corals cut Cacoethes from 6-1 to 5-1 co-favourite with Aliysa and Young Mother for Sunday's Prix de l'Arc de Triomphe after it was **confirmed** that Steve Cauthen will ride Guy Harwood's colt.

[10]Ten horses were withdrawn from the Longchamp race at yesterday's forfeit stage, including Khalid Abdullah's Assatis, which means that Pat Eddery is almost certain to ride the owner's other runner, French Glory.

[11]Legal Case's connections were the only ones to pay the £30,000 supplementary fee.

[12]Racing: Ratings added to the service

[13]The racing service of The Independent has been improved with the introduction of individual ratings to the form guide.

[14]The horse with the highest rating in each race is deemed to have the best chance on form, though other influences will be **discussed** in the guide. (A2S)

На прикладі 14 речень розглянемо, які когезивні зв’язки існують у цьому тексті. Тут розповідається про скакового коня *Dead Certain* та особливості його використання на скачках. Простий повтор назви коня *Dead Certain* поєднує речення 1, 3, 4, 5, 6 та 8. Агенції та організації скачок, такі як *William Hill, Guineas, Corals*, а також тренери пов’язують між собою решту речень. КД *believed* вжито із особовим займенником, який пов’язує його з тренером *Elsworth*, який висловлює свою думку стосовно коня, як і КД *think* та *said.* Інше

КД *said* вжито для вираження думки про коня іншим тренером. КД *confirmed* вжито для вказівки на вершника іншого коня – *Steve Cauthen*, що через когезивні зв'язки пов'язує це КД з рештою тексту. КД *offers* вжито, щоб вказати, скільки інше агентство пропонує за *Dead Certain* на ставках. КД *discussed* вжито для того, щоб уточнити характеристики коней з перегонів у газеті *The Independent*.

Далі розглянемо наступний уривок публіцистичного тексту (Текст 2В). У ньому вжито 12 КД: *said, emphasises, ordered*, 2 *said, punished, prove, appeal, accept, invited, decided, consider*, що є досить високим показником для публіцистичного тексту. Частотність вживання КД тут така, як і в художньому тексті.

Текст 2В

[1]A UEFA disciplinary commission met yesterday to **consider** reports from Galler and the official match observer.

[2]It was **decided** that Ajax should forfeit the tie and thereafter be excluded from European competition for the next two seasons for which they qualify.

[3]The club's chairman, Michael Van Praag, who was not **invited** into the hearing, **said** that Ajax would **accept** the forfeit but **appeal** against the ban in Geneva next Friday.

[4]He **said**: 'We have very good arguments to **prove** that we cannot be held responsible for the actions of a few people who did not know what they were doing.

[5]Security was more than 100 per cent.

[6]There was a body check of every spectator.'

[7]All of that may be so.

[8]But once the principle is established that clubs, however innocent, can be **punished** to protect the public or players, it is no longer a matter of pure justice.

[9]UEFA is unlikely to reduce a punishment apparently designed to make the Dutch authorities, civil as well as sporting, take hooliganism as seriously as the British have been obliged to.

[10]Of course the Amsterdam incident was less grave than the Heysel disaster, which cost 39 lives and caused all English clubs to be suspended indefinitely.

[11]But, as Galler **said**, the iron bars were ‘life-threatening’.

[12]Hooliganism involving Dutch supporters has become so frequent as to **suggest** that another blanket ban of a nation's clubs might be necessary.

[13]This is the first time UEFA has banned a Dutch club, but two years ago the national team were **ordered** to replay a European Championship qualifying match behind closed doors after Cyprus's goalkeeper had been struck by a firework.

[14]Only last month the FA took Government advice to withdraw England from a planned friendly in Rotterdam in December.

[15]Meanwhile riots continue to scar the Dutch League; one match was abandoned recently in Rotterdam.

[16]The Ajax case **emphasises** the danger to players, especially goalkeepers.

[17]Two years ago there was a similar, arguably worse, incident in Madrid when Real supporters threw sharp metal rods from behind a goal at the Bernabeu, narrowly missing Bayern Munich's keeper, Jean-Marie Pfaff.

[18]He could have been killed.

[19]Real’s punishment was to play subsequent matches behind closed doors.

[20]Perhaps the Austria Vienna spokesman, Peter Mueller, had this in mind when he **said** yesterday: ‘Compared with previous UEFA decisions in similar cases, Ajax's punishment is very harsh’ (A33).

Схарактеризуємо когезивні зв’язки у цьому тексті. Фрагмент тексту містить опис покарання футбольної команди за хуліганські вчинки на стадіоні. У тексті наявні складні повтори футбольних організацій, клубів, представників команд, інших футбольних асоціацій та матчі: *disciplinary commission – Ajax – Michael Van Praag – UEFA – Dutch club – national team – FA – Dutch League – Ajax – Galler – Peter Mueller*. КД вживаються у тексті, щоб вказати на точки зору стосовно цієї ситуації функціонерів, тренерів. КД *consider* вжито для вказівки на розгляд комісією справи, КД *decided* вказує на результат для команди Ajax, КД *said* вжито для вказівки на повідомлення тренера, і далі – КД *invited, accept*

said, prove та *appeal* вказують на рішення тренера та його заяви відносно покарання команди. КД *punished* вжито для вираження думки про покарання «невинних» команд. Два КД *said* вжиті для вираження думки функціонерів щодо покарання. КД *emphasises* вжито, щоб підкреслити, якими можуть бути наслідки хуліганських дій для гравців команди. КД *ordered* вказує на рішення комісії переграти матч.

Отже, КД у цьому тексті пов'язані через перифрази для вираження текстуальності та вказують на різні думки функціонерів, власників, тренерів тощо стосовно рішень комісії. Вони є елементом зв'язності тексту та служать елементами, що вказують, яким чином їх думка повідомляється читачам.

У Тексті 3В вжито 8 КД: *said, discuss, offering, told, tell, believes, realised, horrified*. Цей показник так само високий, як і у попередніх Текстах 1В та 2В.

Текст 3В

[1]As Robert Spencer Bernard, barrister and part-time farmer of wild boar for several years on his Buckinghamshire estate, **said**: 'A tiger is a tiger whether you see it in the London Zoo or in the Indian forests, but with a wild boar the argument isn't so simple.'

[2]We had been herded together to **discuss** this and other issues by Dr Derek Booth, animal geneticist and scientist.

[3]Easily recognised by his boar's head tie, his enthusiasm and appetite was first whetted when he met the 'iron-age' pig several years ago.

[4]A cross between a wild boar and Tamworth pig, it was bred for a BBC TV series in an attempt to recreate animals from that era.

[5]Dr Booth was admittedly '**horrified** by the amount of fat it carried' and it was not until he saw wild boar in a wild life park in France that he **realised** the opportunities.

[6]Clearly Sam Weller had also seen the light.

[7]A self-proclaimed pioneer and the 'first man to go the whole hog' with his business, the Wild Boar Company, he was all for setting the strictest standards of

breeds, **offering** a product aimed at the ‘luxury end’ of the market.

[8]‘Cross breeds do produce some excellent pork, but it's not wild boar and it shouldn't be sold as such.’

[9]He **believes** that even when farmed, wild boar must be genetically pure and reared in conditions which approximate the wild as closely as possible.

[10]An animal's environment, the food it eats, the rigours of its existence and its genetic make-up may all affect the taste and texture of its flesh.

[11]‘But what we don't know,’ Sam Weller **told** me, ‘is the relevant importance of those factors’.

[12]Research was then produced by Jeff Woods from the Institute of Food Research which backed up part of Sam Weller's argument.

[13]A cross-bred boar was reared and fed indoors in a pen, under identical conditions to a domestic pig, and the meats from the two carcasses tasted exactly the same.

[14]Clearly environment and diet do determine the taste.

[15]When kept outside and left to roam, eating a varied diet and developing plenty of muscle, boars will taste different from the domestic pig.

[16]But what no one seemed prepared or able to **tell** was to what extent the purity of breed influences the taste of boar. (A3C).

На прикладі Тексту 3В розглянемо, які когезивні зв’язки у ньому наявні. У цьому тексті, який пов’язаний за допомогою повторів та перифразів, йдеться про розведення диких свиней: *boar – boar – hog – cross breeds – boar – genetic make-up Food Research – boar – diet – boar*. КД *said* пов’язано когезивним зв’язком із словом *boar* для вираження думки власника ферми диких свиней. КД *discuss* вжито для вказівки на розмову із власником бізнесу. КД *horrified* вжито для вказівки на неймовірний факт наявності жиру в дикої породи свиней її власника, а *realised* – для усвідомлення перспектив бізнесу. КД *offering* виражає пропозицію власника іншої компанії з продажу диких свиней. КД *believes* виражає думку власника компанії про чистоту породи. КД *told* вказує на фактори, які впливають на якість породи. КД *tell* виражає іншу думку про

смак продукту. Всі ці КД завдяки вказівці на зв’язок із власниками виробництва перебувають у когезивних зв’язках з елементами, що пов’язують цілий текст.

4.5. Комунікативні дієслова у розмовному тексті.

Розмовне мовлення (стиль) є первинним у порівнянні з іншими стилями мови. Переважно його використовують у побуті, на виробництві, у місцях масових зборів людей (напр., на концерті чи футбольному матчі). Лексично мова розмовно-побутового стилю багата на експресивні та емотивні слова, що передають емоції мовців. Воно (мовлення) також репрезентовано у художній літературі, коли автор характеризує героїв за допомогою їхніх висловлень, а також у науковій літературі як об’єкт вивчення лінгвістики, психології тощо.

Розмовне мовлення також характеризується використанням інтонації, жестів та інших екстралінгвальних чинників. Як правило, усне мовлення діалогічне, тобто спілкуючись, люди діляться своїм досвідом, враженнями від подій, які відбуваються у сфері, що їх цікавить, чи обмінюються потрібною інформацією для, наприклад, якихось виробничих потреб.

Б. Зібенхаар та А. Лєманн зазначають, що для розмовного мовлення характерна «сегментація висловлення на фрази» [228, 27]. Оскільки спілкування відбувається між людьми, пов’язаними спільністю життєвого досвіду, це дає можливість, за потреби, висловлюватись небагатослівно, часом навіть без називання основного об’єкта розмови. В усному мовленні можливі просторічні слова (*numb nut, nimrod* тощо), які перебувають поза літературними нормами мови. А. Кого та М. Д’юі зазначають, що «освітні інституції були предметом вивчення міжкультурної комунікації, особливо урок із вивчення мови» [160, с. 28]. Студенти виконують завдання викладача, і деяка мовна діяльність природна, спонтанна, інша – не спонтанна і не контрольована.

Для розмовної мови характерні повтори, коли мовець обдумує чи підбирає влучне слово для опису ситуації, часто використовується діалектна лексика, жаргон, сленг. О. Д. Пономарів зазначає, що «найбільша відмінність

між книжним та розмовним стилем полягає в умовах спілкування. Розмовним мовленням користуються люди різного віку в побуті, в неофіційному й офіційному спілкуванні, в навчальній, науковій, виробничій, суспільно-політичній та інших сферах життя. Широко представлене розмовне мовлення в публіцистиці, ще ширше в красному письменстві» [100, с. 17].

Розмовне мовлення спонтанне, непідготовлене. Для нього характерна невимушеність спілкування, велика кількість жестів, характерні емоційні реакції на висловлення співрозмовників.

С.-К. Тансканен вказує на те, що «у розмові висловлення мовців обмежені їх попередніми висловленнями та вимовленими іншими співрозмовниками» [254, с. 93]. Д. Брітен зауважує, що літературною мовою у Великій Британії розмовляють 12% (49 млн. розмовляють діалектною мовою)» [257, с. 37].

У Тексті 1Г, що нижче, вжито 11 КД: 2 рази *think*, *discuss*, 3 рази *mean,* 2 рази *wish,* 2 рази *say*, *remember, think*. Частотність вживання КД тут є досить високою, вона перевищує навіть деякі показники в художньому тексті, проте несе набагато менше змісту, оскільки часто вжито повтори (людина обдумує висловлення, і, повторюючи слова, уточнює їх у наступних фразах та реченнях). За змістом текст є діалогом двох співрозмовників, які часто перебивають один одного, вставляючи дискурсивні слова: *erm*, *mm, yeah* тощо, які не несуть ніякого смислового навантаження.

Текст 1Г

[1]Yeah yeah certainly, erm I **think** that's er that's good, well if, if you can, if you can access it er in some way informally or, or, you know, it's probably un unlikely that you'd get too much stuff in writing as you **say** but, you know, er it could be very er productive and interesting erm tt erm can that sort of thing, particularly if you can get it in terms of quotes from people, you can sort of, you know, make a project look quite nice because it looks like if you do all this, you know, sort of stuff with the attitude scales it, it's er it gives you lots of nice numerical data but er

Mm.

particularly if you can supplement this and, and show how it erm fits into the way people **discuss** these issues, you know here's some real talk, here's some real quotes, you know, er stuff like that, it can look quite yeah, yeah, great.

[2]Yeah.

[3]I, I **mean** I want to actually put in some you know some real kind of, you know, rather

[4]Yeah, mm.

than just

[5]Yeah.

qualitative stuff as well.

[6]Yeah right, so er yeah so it's anyway it's it's difficult to know how you're gonna get it but er I **wish** you, I **wish** you luck in, in, in doing so.

[7]Erm tt

[8]Well I'm, I'm gonna use some of the er I **mean** I've got some of the er I made notes of some of the quotes I got from compiling

[9]Yeah.

the famous lesbian list

[10]Yeah, yeah

[11]And I can use some of those

Mm.

about Barbra Streisand

[12]Yeah.

but I probably can't use her will I be able to use names which

[13]Of course you can, yes, if it's, if it's

[14]Yeah.

celebrities, erm if it's, you know, individuals at work erm you know er perhaps it's appropriate to use pseudonyms but erm you know with celebrities I **mean** people do projects about, you know, kind of soap stars and things like that and **say**

[15]Oh well yeah.

say what people have **said** about them so, you know, it seems to be much the

same sort of thing.

[16]Erm yeah let's see if there's anything else I, I **remember thinking** when I, when I had a look through this erm so er yeah erm oh great so (JYN).

Проаналізуємо когезивні зв'язки в Тексті 1Г. У цьому уривку тема розмови стосується жінок-знаменитостей, і повтори тут складають основу когезивних зв'язків тексту: *Barbra Streisand – celebrities – soap stars*. Проте, оскільки співрозмовників двоє, то вони використовують особові займенники, які і виступають когезивними елементами для поєднання КД та всієї канви тексту. Повтори КД *mean, wish, say* виражають чи то вагання співрозмовника, чи заощадження часу, щоб обдумати наступну фразу. КД *think* виражає схвалення неофіційно дізнатися інформацію, КД *discuss* виражає думку інших людей, якою ділиться співрозмовник, КД *say* виражає думку, яку поділяють інші про зірок.

Тепер розглянемо Текст 2Г, в якому вжито 9 КД: 5 раз *say, calls*, 2 рази *mean*, та *think.*

Текст 2Г

[1]I found one

[2]Yes.

immediately!

[3]Well I may **say** so.

[4]Yes do.

[5]I understood Rochester **said** to Jane that he wasn't sure er, his French had spent so many

Mhm.

men that he, he didn't even know if it was his.

[6]That's right.

[7]And I had the impression that, he just adopted this child through sheer sorrow and sympathy for her but, did not **say**, erm, categorically that that was his.

[8]No.

[9]He **calls** her his board.

Erm

[10]That's right.

[11]yes.

[12]I **mean**, that could of been er er, an element of Victorian proprietary in there.

[13]Yes.

[14]Yes.

[15]But, he, he, does make it plain to Jane that he doesn't know

[16]No.

[17]Yes.

if Adele is his daughter?

[18]And this one **says**, quite emphatically, that is was.

[19]Yes.

Mm.

[20]That's right.

[21]Also, Helen Burns isn't an orphan if you remember.

[22]Oh yes!

[23]Yes.

[24]She's actually got a father.

[25]Yes.

[26]Yes.

Mm mm.

Erm

[27]And actually, er, it doesn't, it implies that her it's, of the Lowood, but in fact er it improved because they had an outbreak of erm typhus didn't they?

[28]That's right.

[29]Yes.

[30]I **mean**

[31]And it er, wasn't

th
so bad as she grew older.
[32]That's right.
[33]I, I don't **think** I would **say** eight years of misery (K60).

У представленому Тексті 2Г вживаються повтори *I mean*, які є мовними штампами і які не несуть особливого змістового навантаження. Репліка *I may say so* виражає згоду зі співрозмовником і також є штампом. КД *said* виражає повідомлення про дитину та пов'язане із загальним когезивним зв'язком тексту – дитиною, адже це становить тему розмови. Як і в попередньому тексті, особові займенники когезивно поєднують репліки між співрозмовниками. КД *say* та *calls* у реченнях 7, 9 та 33 вжиті для формулювання думки щодо висловлення конкретної інформації.

Розглянемо Текст 3Г, в якому вжито 11 КД: *mean, talk, think, telling, wrote, dedicated, admired, realized, mention, printed, published*.

Текст 3Г

[1]Do you **mean** the story in the book before when you **were talking** about
[2]I don't **think** it's
[1A]that
[2A]Jean Rhys Jean Rhys **wrote**
[3]Yeah.
[2B]a separate novel
[4]Oh!
[2C]**telling** taking a character out of Jane Eyre
[5]The maddened wife?
[2D]the mad wife
[6]Yeah.
[2E]and imagining what her life was like before she married him.
[7]Erm the novel, the second preface the second edition of the novel was

dedicated to William Thackeray who Charlotte **admired** tremendously.

Mm mm.

[8]With a sort of tragic turn of fate, she did not know he had a mad wife.

[9]Erm erm, and er, I don't know whether Thackeray presumably he **realized** she didn't know.

[10]Well in the third one she does **mention** er, this explanation was served directly by mistake should been made.

Ah!

[11]Right.

[12]So, possibly she's faced that.

[13]Yes.

[14]Erm, the no the reception of the novel.

[15]It was **published** in eighteen forty seven, in October, under the name Currer Bell.

[16]The second edition was **printed** two months later, and the third, the following spring (K60).

Текст 3Г у цьому діалозі з 16 речень подібний до художнього хоча б тим, що вживання КД тут мають не штампове вживання, а є носіями змісту, і різниця полягає в тому, що це суцільний діалог, зміст якого стосується обговорення книги. Когезивні зв'язки виражені іменниками, що пов'язують героїв роману, та рядом повторів, якими є прізвища авторів романів, історії, сам роман та його герої: *story, Jean Rhys, novel, Jane Eyre, novel, Charlotte, second edition*. Інша ланка зв'язків відбувається за допомогою особових займенників. КД *mean* вжито, щоб вказати на конкретний роман і пов'язати його з особовим займенником, що виражає когезивні зв'язки з канвою тексту. КД *talk* – спрямовує до розмови про нього. КД *think* виражає незгоду, КД *telling* пов'язує роман із іншим автором – *Jane Eyre*. КД *dedicated* вказує на ще одного автора роману – *William Thackeray*, і далі – з його авторкою *Ш. Бронте*, з яким вживається КД *admired*. КД *realized* також пов'язує з *William Thackeray*, а КД

printed та *published* пов’язані з книгою.

Висновки до Розділу 4

1. Аналіз функціонування КД як когезивних елементів у різних функціональних стилях у текстах Британського національного корпусу було проведено на основі запропонованого нового підходу до аналізу лексичних когезивних елементів із встановленням місця, яке займають КД в системі елементів когезії тексту в різних функціональних стилях сучасної англійської мови.

2. Значну увагу в розділі сконцентровано на спостереженні за тим, як лексичні когезивні елементи поєднуються між собою та організовують текст. Удалось з’ясувати, що КД виступають елементами когезії як синонімічні повтори у текстах різних стилів: науковому, художньому, розмовному та публіцистичному.

3. КД разом із підметами, вираженими іменниками та особовими займенниками, складають систему зв’язків, які поєднують ці речення у когезивну мережу. Цим підтримується текстуальність та зв’язність тексту у вищеназваних функціональних стилях сучасної англійської мови. Аналіз дозволив встановити важливість різностильових лексичних одиниць у процесі організації тексту та накреслити нові перспективи в дослідженні лексичної когезії.

4. Зв’язність тексту виявляється через зовнішні структурні показники, через логічну поєднуваність компонентів тексту за допомогою конкретних лексичних одиниць та через синонімічні повтори КД.

5. Цілісність тексту має вияв у змістовому, логічному зв’язку між елементами тексту. Цілісність тексту організовує його змістову і комунікативну структуру, а зв’язність веде до структурної єдності частин тексту.

6. КД у художньому тексті виступають підсилювальними елементами когезивних зв’язків, а їх частотність є досить високою. Вони передають різні

оцінки висловлень героїв художніх творів, думки авторів та утворюють загальну сітку текстуальності та зв’язності. Когезивні зв’язки найповніше виражені у художньому тексті.

7. КД у науковому стилі є найменш вживаними та виявляють незначний вплив на когезивні зв’язки у точних науках; значно краще вони представлені в наукових текстах гуманітарних дисциплін. У текстах останніх КД, як елементи когезивного зв’язку, вказують на авторів досліджень, виражають згоду / незгоду із висунутими науковими теоріями та підсилюють інші когезивні елементи всього наукового тексту.

8. КД у публіцистичному тексті (стилі) є також важливими елементами когезії та виявляють вплив на когезивні зв’язки. Подібно до текстів художньої літератури, вони передають оцінки учасників комунікації та спрямовані на адресата повідомлень.

9. КД у розмовному тексті (стилі) мають високу частотність, і, оскільки у розмовному мовленні не вживається пряма мова, частина повторів, наявних в інших видах тексту, не вживається у розмовному. Проте вони також доповнюють загальні когезивні зв’язки тексту, виражаючи та підсилюючи думки співрозмовників.

Основні положення цього розділу викладено в одноосібних публікаціях автора [72; 75; 78; 214; 215; 216; 219].

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу ми встановили, що КД займають одне із центральних місць серед семантичних класів дієслів сучасної англійської мови, адже мовленнєва діяльність людини в суспільстві є визначальною. Це зумовлює високу частотність вживання такого типу дієслів у різних стилях мови та пояснює багатство засобів вираження мовлення за їх допомогою.

Дослідження лексико-семантичної структури КД англійської мови дало нам змогу покращити відомі сьогодні класифікації дієслів мовлення та провести комплексний аналіз ЛСП КД в англійській мові, відсутній до сьогодні.

Дієслова мовлення належать до певної підгрупи залежно від акту мовленнєвої діяльності, позначення якого є домінантним у його лексико-семантичній структурі: способу мовлення, місця та ролі репліки в діалозі, змісту висловлення або комунікативного наміру того, хто говорить. Дослідження дієслів на позначення мовлення виявило певні тенденції: семантика і функції кожного окремого дієслова залежать від того, чи є дієслово основним у своєму лексико-семантичному полі (хоча б одним із декількох), чи воно знаходиться на периферії. Якщо це базове дієслово, то тоді воно наділене всім спектром значень – і “фізичних”, і знаково-комунікативних –, тобто може позначати як власне дію, процес мовлення, говоріння, так і передачу інформації або вплив на адресата, на образ світу (аналогічно до інших прагматично спрямованих дієслів). Але якщо дієслово опинилося на периферії, то тоді воно зберігає насамперед власні “фізичні” значення.

Основним джерелом для встановлення значень лексем КД було використано тлумачні та синонімічні словники: Oxford Thesaurus of English (Second Edition); The Original Roget’s Thesaurus of English Words & Phrases; The Oxford English Dictionary; Second Edition; The Oxford Thesaurus: An A-Z; Dictionary of Synonyms та інші.

Класифікація ЛСП дієслів мовлення проводилась за допомогою вивчення

характеристик мовленнєвого акту. Нами встановлено, що ЛСП КД складається з трьох класів дієслів: експліцитних, імпліцитних, інхоативних – тих, які виражають безпосередньо акт мовленнєвої діяльності. У нашому дослідженні вони детермінуються як *експліцитні* – ті, які, в свою чергу, поділяємо на *дієслова актуалізатори* та *модусні*. Водночас КД, які містять вказівку на акт мовленнєвої дії, але не відображають її безпосередньо, називаємо *імпліцитними КД* (їх поділяємо на *модифікаторні* та *релятивні*). *Інхоативні* дієслова складають третю групу досліджуваних лексичних одиниць і вказують на процес мовленнєвого акту або ж містять його характеристику. В тексті вони, як правило, супроводжують пряму мову та поділяються на *ініціальні, континуальні* та *фінальні*.

У роботі нами використані методи, прийняті та апробовані в сучасній лінгвістиці. Прийоми дистрибутивного, компонентного та функціонального аналізів були використані для визначення мінімальних складових значень КД. До аналізу значення слова ми підійшли як до комплексного утворення, яке розглянули у взаємозв'язку з лексичним та граматичним компонентами значення. У дослідженні застосований комплексний аналіз значення слова.

Сам факт наявності значної кількості англійських полісемантичних дієслів аж ніяк не свідчить пор бідність лексикону англійської мови, яка характеризується досить значною кількістю синонімів. Причиною цього, як було встановлено, є запозичення з інших мов, зокрема з латинської та французької. Це яскраво було проілюстровано хоча б дієсловом *to ask*, яке має як мінімум п'ять синонімів латинського та французького походження: *interrogate, query, inquire, enquire* та *question.*

Більшість англійських дієслів, що мають значення «обмінюватися думками з приводу якогось питання», створюють багатий синонімічний ряд: *discuss, argue, debate, deliberate, dispute, confer.* Таким чином нами було встановлено найтиповіші синонімічні ряди з наступними домінантами 1) say_1; 2) say_2 (to give (as) an opinion or suggestion about something) 3) think; 4) say_3

(inform) 5) ask_1 (питати); 6) ask_2 (beg): 7) ask_3, (invite); 8) shout, 9) blame, 10) order; 11) advise; 12) reveal; 13) «початок, продовження, та кінець дії», 14) communicating by means of technology 15) sentence, 16) admire, 17) admit, 18) quote 19) allow, 20) book, 21) announce, 22) emphasize, 23) estimate, 24) decide, 25) promise, 26) mention, 27) award, 28) answer, 29) answer the charges, 30) whisper, 31) confirm, 32) defend, 33) praise, 34) conceal, 35) condemn, 36) interrupt, 37) not to speak, 38) deny, 39) ban, 40) despise, 41) sound imitation, 42) hesitate, 43) cancel.

КД легко поєднуються також і в антонімічні пари, а саме: говорити (say) :: мовчати (clam up); запитувати (ask) :: відповідати (answer); запитувати (ask) :: відповідати на звинувачення (rebut); просити (ask) :: дарувати (bestow); кричати (shout) :: шепотіти (whisper); звинувачувати (blame) :: захищати (defend); звинувачувати (blame) :: виправдовувати (acquit); ображати (insult) :: хвалити (praise); розкривати (disclose) :: приховувати (conceal); виголошувати вирок (sentence) :: виправдовувати (acquit); захоплюватися (admire) :: зневажати (disdain); дозволяти (allow) :: забороняти (forbid); замовляти (book) :: скасовувати (cancel); поціновувати (appreciate) :: зневажати (despise); говорити (say) :: перебивати (interrupt).

Нами було визначено наступні моделі, в яких ужито КД, і які виявились найчастотнішими у Британському національному корпусі, а це: S + V_{comtr} + N / Pron, S + V_{comtr} + *that*-clause, S + V_{comtr} + clause/question, S + V_{comtr} + IO + DO, S + V_{comtr} + DO + (not) + to-infinitive / phrase, S + V_{comtr} + DO + clause / question, (DS) + S + V_{comtr} + (DS).

Ми встановили, що кожен зі стилів – науковий, художній, публіцистичний, розмовний – має свій оригінальний набір КД, які є типовими саме для нього. Так, у наукових текстах такими виявились КД: *suggest, require, describe, accept, explain, report, argue, introduce, prove, relate, affect, indicate, express, publish, reflect* та ін.; у художніх текстах мають місце КД: *say, tell, ask, call, talk, believe, decide, speak, wish, suppose, wonder, listen, answer, sound,*

imagine, order, reply, demand, worry, cry, remind, promise та ін.; публіцистичний текст характеризують КД: *claim, admit, deny, charge, threaten, warn, name, urge, accuse, appeal, ban, condemn, concede*; розмовний текст увиразнюють КД: *thank, reckon, bet.*

КД *write, decide, agree* та *refuse* виявились рівномірно розподіленими по всіх регістрах.

ЛСП дієслів мовлення в англійській мові є досить численним, як виявилось, лексичним класом, який відображає мовленнєвий акт в усій його багатогранності, а відмінності в КД, які вживаються для відображення екстралінгвальної реальності, можна пояснити різними законами номінації.

Зв'язність тексту (когезія), як було встановлено, має вияв через зовнішні структурні показники, а також – через формальну залежність компонентів тексту. важливим видом когезії у тексті є так само лексико-семантична когезія, яку забезпечують зв'язки між реченнями, утвореними шляхом лексико-семантичного повторення. Услід за Гоуі (1991), ми виокремили: простий лексичний повтор, складний лексичний повтор, простий перифраз, складний перифраз, кореферентний повтор, субституцію. Між реченнями, які мають однаковий набір лексичних одиниць, утворюється зв'язок, що дозволяє вирізняти в тексті речення центральні – ті, які утворюють "семантичне ядро" тексту, та речення марґінальні – ті, які знаходяться на периферії.

КД у художньому тексті виступають підсилювальними елементами когезивних зв'язків, а їх частотність є досить високою: вони передають різні оцінні значення висловлень героїв художніх творів, думки авторів тощо й утворюють загальну сітку текстуальності та зв'язності. Крім того, у художньому тексті найповніше виражені когезивні зв'язки.

Проте вже у науковому тексті КД є найменш вживаними та виявляють незначний вплив на когезивні зв'язки в точних науках. Значно краще вони виражені у наукових текстах гуманітарних дисциплін.

КД у публіцистичному тексті є також важливими елементами когезії та

виявляють певний вплив на когезивні зв’язки. Вони передають оцінки учасників комунікації та спрямовані на адресата повідомлення.

КД у розмовному тексті мають досить високу частотність вживання, проте через характерні і часті повтори частина впливу на когезивні елементи тексту втрачається. Вони також доповнюють та підсилюють загальні когезивні зв’язки тексту, виражаючи думки та емоції співрозмовників.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо проведення порівняльного вивчення англійських КД із КД інших германських мов (напр., німецької, шведської) та порівняння їх із КД слов’янських мов, зокрема української, польської, білоруської та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапій А.П. Лексико-семантична група дієслів мовлення в сучасній німецькій мові**.** : дис... канд. філолог. наук: 10.02.04. Чернівецький держ. ун-тет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 1998. 193 с.
2. Агапій А., Лукащук М. Дієслова мовлення в англійській та німецькій мовах. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики.* 2017. Вип. 1(14). С. 27-35.
3. Апресян Ю. Д. Избранные труды. т. II. Интегральное описание языка и системная лексикография. М.: Школа "Языки русской культуры", 1995. 767 с.
4. Арзамасцева О. О. Метафора как когнитивный механизм проявления языковой личности в рамках концепта ‘говорение’ (на материале русских и английских метафорических глаголов). *Вестник Челябинского государственного университета*. *Филология. Искусствоведение.* 2010. Вып. 49. № 34 (215). С. 6–9.
5. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике. М.: Высшая школа, 1991. 140 с.
6. Бабенко Л. Г., Казарин Ю. В. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник : Практикум. 3-е изд. испр. М.: Флинта: Наука, 2005. 496 с.
7. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. М.: Издательство иностранной литературы, 1955. 416 с.
8. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации : монография. Киев : Логос, 2003. 304 с.
9. Беседина Е. И. Особенности употребления глаголов говорения при передаче прямой речи в современном английском языке. Актуальные проблемы языкознания. 2014. Т. 1. С. 183-185.

10. Бехта І. А. Прагматика оповідного дискурсу у газетно-публіцистичному стилі. *Новітня філологія*, 2006. URL: http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ novitfilolog/12/89.pdf (дата звернення: 10.05.2016).
11. Бехта І. А. Текст і лінгвістика тексту. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. Львів. 2000. С. 570-583.
12. Бобкова Т. В. Теоретико-методологічні підходи до вивчення колокацій у сучасному мовознавстві. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. Том 17. № 2. 2014. С. 14-22.
13. Бойко, Ю. Дієслова лексико-семантичного поля “мовлення” у репрезентації автора. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2014. Вип. 22. С. 85–92.
14. Болдырев Н. Н. Функциональная категоризация английского глагола. Изд. 2-е. М.: Книжный дом «Либроком», 2009. 144 с.
15. Бондарко А. В. Грамматическое значение и смысл. Ленинград: Наука, 1978. 175 с.
16. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики: На материале русского языка. М.: Языки славянской культуры, 2002. 736 с.
17. Бублик Л. Дієслівні синоніми на позначення акту мовлення як вираження ментальності українців у творчості Григора та Григорія Тютюнників. *Материалы II Междунар. научно-практ. Интернет конф. «Язык и межкультурная коммуникация»* (28-29 ноября 2012 г.). URL: http://www.confcontact.com/2012_11_28/7_bublik.htm (дата звернення: 15.08.2017).
18. Бялик В. Д. Епістемологія лексичного квантора: монографія. Чернівці : Золоті литаври, 2012. 420 с.
19. Валгина Н. С. Теория текста. М.: Логос, 2003. 280 с.
20. Ванівська О. І. Категорії англійського дієслова в жанрово-стилістичному і соціолінгвістичному варіюванні (на матеріалі BNC) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2011. 22 с.

21. Ванівська О. І. Основні підходи до аналізу мовних даних у корпусній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. 2012. Випуск 27. С. 3-8.
22. Викторина Т. В. Лексические и грамматические особенности глаголов, вводящих прямую речь в романе И. А. Гончарова «Обломов». *В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии*. 2015. № 11 (54). С. 42-49.
23. Вилюман, В. Английская синонимика. Учеб. пособие для вузов. М.: Высш. школа, 1980. 128 с.
24. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. К.: Либідь, 1993. 368 с.
25. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. К.: Наукова думка, 1988. 256 с.
26. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.
27. Влавацкая М. В. Комбинаторная лингвистика в структуре науки о языке. *Вестник ЛГУ им. А. С. Пушкина. Серия Филология*. 2010. Т. 1. № 3. С. 86-94.
28. Влавацкая М. В. Понятие дистрибуции в отечественной и зарубежной лингвистике. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2011. № 1 (8). С. 39-42.
29. Воробьева Е. В., Ливанова А. Н. Коллокации с глаголами говорения в норвежском языке. *Вестник МГЛУ. Гуманитарные науки.* 2020. Вып. 5 (834). С. 46-57.
30. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : Наука, 1981. 139 с.
31. Гапонова Ж. К. Глаголы, связанные с речевой деятельностью человека, в ярославских говорах. *Ярославский педагогический вестник. Гуманитарные науки.* 2014. Том I. № 2. С. 170-175.
32. Гафарова А. С. Периферия функционально-семантического поля глаголов говорения. *Вестник ТвГУ. Серия "Филология"*. 2019. № 2 (61). С. 31-36.

33. Глисон Г. Введение в дескриптивную лингвистику. М.: Из-во иностранной литературы, 1959. 487 с.
34. Голамали, Ш. Х. Статистический анализ глаголов речевого сообщения в предложениях с прямой и косвенной речью (на материале текстов сми). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. № 4 (46), Ч. 1. С. 208-211.
35. Голамали, Ш. Х. Функционирование глаголов говорения «говорить» и «сказать» в российских электронных сми. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. Ч. 3. № 12 (42). С. 214-217.
36. Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство: Сб. в честь Е. С. Кубряковой. М.: Языки славянских культур, 2009. 856 с.
37. Горпинич В. Морфологія української мови. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
38. Грибіник, Ю. Особливості синонімії та антонімії в галузевих терміносистемах (на основі англійської геодезичної терміносистеми). *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. 2020. Вип 27. том 2. С. 36-40.
39. Гуйванюк Н. В. Слово Речення Текст. Вибрані праці. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. 664 с.
40. Гулыга Е. Теория сложно-подчиненного предложения в современном немецком языке. М.: Высш. школа, 1971. 206 с.
41. Дишлева С. М. Адвербіальна дистрибуція лексико-семантичних груп українських дієслів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2008. 18 с.
42. Дієслово в лексикографічній системі: Моногр. / О. Г. Рабулець, Н. М. Сухарина, В. А. Широков, К. М. Якименко; НАН України; Укр. мов.-інформ. фонд. К.: Довіра, 2004. 259 с.
43. Долгова О. Синтаксис как наука о построении речи М.: Высш. школа, 1980. 191 с.

44. Ерёмина О. В. Перцептивно-оценочная семантика ряда речевых глаголов. *Вестник ИГЛУ,* 2010. С. 42-47.
45. Ермолаева Ю. А., Короткевич М. А. Семантическое микрополе «глаголы речи» в русских говорах Башкирии. *Вестник Челябинского государственного университета*. *Филология. Искусствоведение*. 2014. Вып. 92. № 23 (352). С. 30–36.
46. Зубкова А. Г. Принцип знака в системе языка. М.: Языки славянской культуры, 2010. 752 с.
47. Иванова И. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. Иванова, В. Бурлакова, Г. Почепцов. М.: Высш. школа, 1981. 285 с.
48. Казакова І. Синтаксично-стилістичні способи прямої мови в романі І. Шоу «Багач, бідняк». *Іноземна філологія*. 1989. № 94. С. 68-73.
49. Келлер И. М. О характере признаковых значений, имплицируемых в семантике глаголов (на материале английского языка). *Вестник Томского государственного университета*. 2015. № 394. С. 25–29.
50. Керопьян А. Р. Лексико-семантическая структура русских и английских глаголов речи. : диссертация … кандидата филологических наук : 10.02.17. Горловка, 2003. 197 с.
51. Керопьян А. Р. Ядро лексико-семантической группы глаголов речи (на материале русского и английского языков). *Восточноукраинский лингвистический сборник*. 2000. Вып. 6. С. 239-245.
52. Кійко С. В. Німецько-українська міжмовна омонімія : монографія. Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2014. 434 с.
53. Колшанский Г. В. Коммуникативная функция и структура языка. М.: Наука, 1984. 175 с.
54. Комаева Р. З., Васильева А. А. Глаголы говорения как образные средства в журналистском тексте. *Современные тенденции развития науки и технологий*. 2016. № 6-5. С. 136-138.

55. Комлев Н. Г. Компоненты содержательной структуры слова. Изд. 3-е. М.: КомКнига, 2006. 192 с.
56. Корпусна лінгвістика / В. А. Широков та ін. К.: Довіра, 2005. 471 с.
57. Корпусные исследования по русской грамматике. М.: ПРОБЕЛ-2000, 2009. 516 с.
58. Кочерган М. Вступ до мовознавства. К. : Видавничий центр “Академія", 2000. 368 с. URL: https://textbook.com.ua/dokumentoznavstvo/1473445794 (дата звернення: 13.10.2017).
59. Кочерган М. Слово і контекст (Лексична сполучуваність і значення слова). Львів: Вища школа. Вид-во при Львівському університеті, 1980. 184 с.
60. Кравець Л. В. Лінгвістика тексту. *Енциклопедія сучасної України*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55503 (дата звернення: 10.05.2016).
61. Кубрякова Е. С. Части речи в ономасиологическом освещении. М.: Наука, 1978. 115 с.
62. Куликова И. С., Салмина Д. В. Теория языка : учебно-методический комплекс. В 2 ч. Ч. 1. : Устройство языка. М.: Наука : САГА : ФОРУМ, 2009, 448 с.
63. Лайонз Д. Лингвистическая семантика: Введение / пер. с англ. В. В. Морозова и И. Б. Шатуновского. М.: Языки славянской культуры, 2003. 400 с.
64. Левицкий В. В. Статистическое изучение лексической семантики. Черновцы: ЧГУ, 1989. 156 с.
65. Лексико-семантические группы русских глаголов / Под ред. Э. В. Кузнецовой. Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1989. 180 с.
66. Леута О. І. Дієслівні речення в українській літературній мові: структура, семантика, моделі. : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 35 с.

67. Лопатюк Н. Якісні прислівники на -ly в лінгвокогнітивному аспекті: дис. ...канд. філ. наук : 10.02.04 / Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. К., 2005. 243 с.
68. Лукащук М. Англійські комунікативні дієслова: проблема класифікації. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2016. № 22. С. 100-107.
69. Лукащук М. Вираження оцінки дієсловами мовлення в дискурсі. *Загальні питання філології: 2004 р.* : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Том ІІ. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 18-19 березня 2004 р. С. 117-119.
70. Лукащук М. Дистрибуція дієслова “say” у науковому тексті. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія*: Збірник наук. праць. 2002. вип. 136. Чернівці: ЧНУ. С. 71-79.
71. Лукащук М. Інвентаризація дієслів мовлення в англійській мові. *Буковинський журнал*. 2011. № 3. С. 252-259.
72. Лукащук М. Когезивна функція дієслів мовлення в різних типах дискурсу. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія*: Збірник наук. праць. 2003. вип. 168. Чернівці: ЧНУ. С. 129-139.
73. Лукащук М. Корпусний підхід до вивчення мови як метод дослідження у лінгвістиці. *Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі* : *2014 р.* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 25-26 квітня 2014 р. Львів: Логос, 2014. С. 114-116.
74. Лукащук М. Методика корпусного дослідження англійських комунікативних дієслів. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2015. Вип. 10. № 2. С. 73-83.
75. Лукащук М. Роль комунікативних дієслів як когезивних елементів у різних стилях сучасної англійської мови. *Nauka i studia*. Przemysl. 2017. №15 (195). С. 10-18.

76. Лукащук М. Семантика дієслів мовлення. *Наукові праці Кам'янець-Подільського університету ім. І.Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: ПП "Медобори-2006", 2011. Вип. 26. С. 192-195.
77. Лукащук М. Синонімія дієслів мовлення у сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2017. Вип. 5 (14). С. 35-50.
78. Лукащук М. Співвідношення мовної і мовленнєвої компетенції. *Іноземні мови сьогодні і завтра*: тези до науково-практичної конференції. Тернопіль, 1999. С. 37-38.
79. Лукащук М. Центр і периферія лексико-семантичного поля дієслів мовлення. *Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес* : *2004 р.* : матеріали Міжнародної наукової конференції 24-25 листопада 2004 р. Чернівці: Рута. С. 165-166.
80. Лушникова Г. И., Якищенко Е. А. Лексические средства выражения эмоции возмущения (на материале англоязычных художественных текстов) *Вестник КемГУ*. 2013. Т. 2. № 2 (54). С. 106-109.
81. Лютикова Е. Относительные предложения с союзным словом который: общая характеристика и свойства передвижения. *Корпусные исследования по русской грамматике*. М.: Пробел-2000, 2009. С. 436-511.
82. Макарова И. В. Корреляция русских и английских глаголов говорения с компонентной составляющей «невнятность». *Вестник ИГЛУ. Серия Филология*. 2009. №2. С. 99-104.
83. МакКоли Дж. О месте семантики в грамматике языка. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1981. Вып. X. С. 235-301.
84. Мельчук И. А. Опыт теории лингвистических моделей «СМЫСЛ ↔ ТЕКСТ»: Семантика, синтаксис. М.: Школа "Языки русской культуры", 1999. 346 с.
85. Мецлер А. А, Прагматика коммуникативных единиц. Кишинев: Штиинца, 1990. 104 с.

86. Монахова Т. В. Застосування прийомів корпусної лінгвістики в лексикографії. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Філологія. Мовознавство*. 2009. Т. 98, Вип. 85. С. 55-60.
87. Москальская О. И. Грамматика текста. М.: Высш. шк., 1981. 183 с.
88. Москальчук Г. Г. Структура текста как синергетический процесс. М.: Едиториал УРСС, 2003. 296 с.
89. Мухин А. Структура предложений и их модели. Ленинград: Наука, 1968. 230 с.
90. Мякшин К. А., Хромцова А. В. Коммуникативно-функциональный потенциал глаголов современного английского языка, вводящих прямую речь. *Science Time*. 2014. №3 (3). С. 77-81.
91. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. Изд. 2-е. М.: Книжный дом «Либроком», 2009. 168 с.
92. Ольшанский И. Г. Взаимодействие семантики слова и предложения. *Вопрсы языкознания*. 1983. № 3. С. 52–62.
93. Павлишенко О. А. Квантитативні характеристики лексико-семантичних полів дієслова в авторських текстах англомовної художньої літератури дис. ... канд. філ. наук : 10.02.04 / Львівський нац. ун-т. Львів, 2017. 211 с.
94. Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики. М.: Языки славян. культуры, 2004. 608 с.
95. Панаськов А. Комунікативна модель “Trial”. *Буковинський журнал*. 2009. № 1-2. С. 244-248.
96. Папина А. Ф. Текст: его единицы и глобальные категории. М.: Едиториал УРСС, 2002. 368 с.
97. Петухова Е. В. Общность генезиса некоторых звукоподражаний в английском и русском языках (на материале глаголов говорения). *Foreign Language In The System Of Secondary And Higher Education*. Proceedings of

the IV international scientific conference on October 1–2, 2014. Prague. : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2014. С. 9-13.

98. Плунгян В. Введение в грамматическую семантику: грамматические значения и грамматические системы языков мира. М.: РГГУ, 2011. 672 с.
99. Пономарева О. Б. Синонимическая вариативность нестандартной лексики современного английского языка (на материале синонимического ряда глаголов говорения). *Вестник Тюменского гос. университета*. №4. 2003. С. 131-137.
100. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. К. : Либідь, 1992. 248 с.
101. Попова Т. Г. Научно-технический текст: Методологические основы. *Проблемы компьютерной лингвистики и типологии*. Вып. 6. Воронеж, 2017. С. 110-115.
102. Потебня О. О. Естетика і поетика слова: Збірник. Пер. з рос. / Упоряд., вступ, ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. К.: Мистецтво, 1985. 302 с.
103. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Почепцов Г.Г. К. : Ваклер, 2003. 656 с.
104. Проблемы функциональной грамматики: Полевые структуры / Я. И. Ахапкина и др. Спб.: Наука, 2005. 478 с.
105. Проблемы функциональной грамматики: Семантическая инвариантность/ вариантность / Я. И. Ахапкина и др. Спб.: Наука, 2003. 398 с.
106. Резников Л. Понятие и слово. Л.: Изд-во Ленинградского ун-та. 1956. 124 с.
107. Романова О. Анатонімічні відношення в українській швацькій термінології. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології».* 2012. № 733. С. 149–154. URL: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk733/TK_wisnyk733_3_romanova.htm (дата звернення: 5.02.2015)

108. Савченко, Д. С. Об одной группе глаголов речи в русском языке в сопоставлении с английским языком. *Филологические науки. Вопросы теории и практики.* 2013. Ч. 2. № 3 (21) С. 175-178.
109. Санников В. З. Русский синтаксис в семантико-прагматическом пространстве. М.: Языки славянских культур, 2008. 624 с.
110. Лингвистика текста. *Сборник научных трудов Московского госпединститута иностр. яз. им. М. Тореза*. Москва, 1976. Вып. 103. 291 с.
111. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
112. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. А. Е. Кибрика. М.: Изд. гр. «Прогресс», «Универс», 1993. 656 с.
113. Сильницкий Г. Г. Семантика. Грамматика. Квантитативная и типологическая лингвистика : у 2 т. Смоленск: Смоленский ЦНТИ, 2006. Т. 1. 255 с.
114. Скепская Г. Введение в синтагматику. М.: Высш. школа, 1979. 132 с.
115. Смирницкий А. И. Морфология английского языка. М.: Из-во литературы на иностр. языках. 1959. 440 с.
116. Смирнова Е. А. Функциональный потенциал английских глаголов передвижения. *Евразийский вестник гуманитарных исследований*. 2014. № 1(1). С. 111-116.
117. Степанов Ю. С. Основы общего языкознания. Изд. 2-е, перераб. М.: Просвещение, 1975. 271 с.
118. Стрілецька С. В. Лінгвістична характеристика лексико-семантичної когезії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки.* 2014. Вип. 119. С. 233-236. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_119_59 (дата звернення: 10.05.2016).

119. Стрілецька С. В. Лінгвістична характеристика лексико-семантичної когезії у текстах різних функціональних стилів мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 36. Том 2. С. 154-156.
120. Суханова А. С. Стратегии и тактики политического дискурса лидеров партий «Movimento 5 stelle» (Италия) и «Podemos» (Испания). *Проблемы компьютерной лингвистики и типологии*. 2017. Вып. 6. С. 203-209.
121. Сучасна українська літературна мова : синтаксис / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1972. 515 с.
122. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. К. : Наук. думка, 1972. 515 с.
123. Татевосов С. Г. : автореф. дис. на соиск. уч. степени д-ра фил. наук : 10.02.20. Москва, 2010. 43 с. URL: http://otipl.philol.msu.ru/staff/people/tatevosov/Tatevosov_aref.pdf (дата обращения: 4.06.2017).
124. Татевосов С. Г. Глагольные классы и типология акциональности. М.: Языки славянской культуры, 2016. 557 с.
125. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / пер. с фр. М.: Прогресс, 1988. 656 с.
126. Типологическое обоснование в грамматике: К 70-летию проф. В. С. Храковского / Отв. ред. А. П. Володин. М.: Знак. 2004. 520 с.
127. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка. М.: Наука, 1968. 272 с.
128. Филиппов К. А. Лингвистика текста: Курс лекций. Спб.: Изд-во С-Петерб. ун-та, 2008. 336 с.
129. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / пер. с англ. В. А. Звегинцева. М.: Изд. Моск. ун-та, 1973. 259 с.

130. Цыганова Е. Б. Синонимические ряды глаголов говорения в современном английском языке. *Уникальные исследования XXI века*. 2015. №7(7). С. 283-288.
131. Чаплин Е. В. Гипотетико-дедуктивный метод для описания метонимии в сфере глаголов говорения. Филологические науки. *Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2019. Том 12. Выпуск 11. С. 381-386.
132. Чаплин Е. В. Когнитивная интерпретация акта говорения (на примере эмоционально-волевых глаголов говорения). *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Лингвистика*. 2020. № 1. С. 55-62.
133. Чаплин Е. В. Метонимия и метафора в сфере предиката (на примере глаголов говорения). *Вестник Московского городского педагогического университета*. *Серия: Филология. Теория языка. Языковое образование*. 2019. № 3 (35). С. 100-106.
134. Чыманова Ж. Ж. О валентности глаголов говорения в кыргызском и английском языках. *Вестник Бишкекского гуманитарного университета*. 2017. № 3 (41). С. 120-122.
135. Шевченко Н. В. Основы лингвистики текста: Учебное пособие. М.: Приор-издат, 2003. 160 с.
136. Шустова С. В., Смирнова Е. А. Сентенциальные актанты в валентности глагола (на примере глагола to go). *Вестник Воронежского государственного университета. серия: лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2016. С. 43-48.
137. Шустова С. В., Смирнова Е. А. Сентенциальные актанты как способ актуализации семантических актантов глагола (на материале английского языка). *Евразийский вестник гуманитарных исследований*. № 1(4). 2016. С. 162-168.
138. Щур Г. С. Теории поля в лингвистике. М.: Наука, 1974. 254 с.

139. Юзьвяк О., Леснянська-Дощак А. Принципи відбору критеріїв класифікації слів по частинах мови. *Молодь і ринок.* №5 (64), 2010. С. 127-133.
140. Язык и культура: Факты и ценности : К 70-летию Ю. С. Степанова / Отв. ред. Е. С. Кубрякова, Т. Е. Янко. М.: Языки славянской культуры, 2001. 600 с.
141. Язык о языке: Сб. статей / Под ред. Н. Д. Арутюновой. М.: Языки русской культуры, 2000. 624 с.
142. Языковая личность: От слова к тексту. На материале англоязычного дискурса / Отв. ред. Т. А. Комова, С. И. Гарагуля. М.: Книжный дом «Либроком», 2013. 248 с.
143. A Comprehensive Grammar of the English Language / Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., and Svartvik, J. Harlow: Longman, 2000. 1779 p.
144. A Grammar of Contemporary English / Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., and Svartvik, J. Harlow: Longman, 1972. 1120 p.
145. A Handbook of Critical Approaches to Literature / Guerin, W., Labor, E., Morgan, L. Willingham, J. New York: Harper Collins Publishers, 1979. 350 p.
146. Algeo, J. British or American English? A Handbook of Word and Grammar Patterns. Cambridge: CUP, 2006. 348 p.
147. Ansari, H., and E. Babaii. A Cross-Cultural Analysis of English Newspaper Editorials. In RELC Journal, Vol. 40(2). 2009. P. 211-249.
148. Antonyms in English: Construals, Constructions and Canonicity / Jones, S., Murphy, M., Paradis, C., Willners, C. Cambridge: CUP, 2012. 186 p.
149. Atkins, S. and M. Rundell. Practical Lexicography. Oxford: OUP, 2008. 540 p.
150. Baker, P. Sociolinguistics and Corpus Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010. 189 p.
151. Beard, A. Texts and Contexts: Introducing Literature and Language Studies. N.Y.: Routledge, 2001. 165 p.

152. Beaugrande, de R.-A., Dressler, W. Introduction to Text Linguistics. URL: https://www.academia.edu/download/51926854/_docslide.us_105371243-introduction-to-text-linguistics-beaugrande1f.pdf (accessed on Feb. 12, 2014).
153. Biber, D. University Language: A Corpus-Based Study of Spoken and Written Registers. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2006. 261 p.
154. Body - Language - Communication: An International Handbook on Multimodality in Human Interaction / Eds. Müller, C., Cienki, A., Fricke, E., Ladewig, S., McNeil, D., TefSendorf, S. Vol. 1. Berlin: Walter de Gruyter. 2013. 1138 p.
155. Body - Language - Communication: An International Handbook on Multimodality in Human Interaction / Eds. Müller, C., Cienki, A., Fricke, E., Ladewig, S., McNeil, D., TefSendorf, S. Vol. 2. Berlin: Walter de Gruyter. 2013. 2218 p.
156. Brown, G., G. Yule. Discourse Analysis. Cambridge: CUP, 2001. 288 p.
157. Bühler, K. Theory of Language: The representational function of language / Translated by D. F. Goodwin. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2011. 518 p.
158. Cheng, W. Exploring Corpus Linguistics: Language in Action. London: Routledge, 2012. 241 p.
159. Christiansen, T. Cohesion: A Discourse Perspective. Bern: Peter Lang, 2011. 387 p.
160. Cogo, A., Dewey, M. Analysing English as a Lingua Franca: A Corpus-Driven Investigation. London: Continuum, 2012. 216 p.
161. Collins COBUILD English Grammar. Second Edition / Ed. In Chief J. Sinclair : Glasgow : Harper Collins Publishers, 2006. 486 p.
162. Communication and Language: Surmounting Barriers to Cross-Cultural Understanding / Eds. Yeung, A., Brown, E., Lee, C. Charlotte: Information Age Publishing Inc., 2012. 399 p.
163. Contrastive Analysis of Discourse-pragmatic Aspects of Linguistic Genres / Eds. K. Aijmer, D. Lewis. Cham: Springer. 2017. 233 p.

164. Cook, G. Discourse and Literature. Oxford: OUP, 1995, 285 p.
165. Cornilescu, A., D. Chitoran. The Theory of Speech Acts. Iasi: Editura Fundatiel "Chemarea", 1994. 244 p.
166. Corpora and Language Teaching / Ed. Aijmer, K. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2009. 232 p.
167. Corpora in Cognitive Linguistics: Corpus-Based Approaches to Syntax and Lexis / Eds. Gries, S., A. Stefanowitsch. Berlin: Mouton de Gruyter, 2006, 352 p.
168. Corpus-Based Approaches to English Language Teaching. / M. Campoy-Cubillo, B. Bellés-Fortuño, and M. Gea-Valor. N. Y.: Continuum, 2010. 281 p.
169. Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy / Eds. Stefanowitsch, A., S. Gries. N. Y.: Walter de Gruyter, 2006. 319 p.
170. Corpus Linguistics 25 Years on / Ed. Roberta Facchinetti. Amsterdam: Rodopi B.V., 2007. 385 p.
171. Corpus Linguistics and Variation in English: Theory and Description / Eds. Mukherjee, J., Huber, M. Amsterdam: Rodopi. 2012. 258 p.
172. Corpus Linguistics: An International Handbook / Eds. Lüdeling, A. and M. Kytö. Vol. 1-2. N. Y.: Walter de Gruyter, 2008. 1353 p.
173. Crovitz, D., J. Miller. Register and Charge: Using Synonym Maps to Explore Connotation. The English Journal, 2008, Vol. 97, No. 4, pp. 49-55.
174. Crystal, D. & D. Davy. Investigating English Style. London: Longman, 1972. 264 p.
175. Dijk, T. van, W. Kintsch. Strategies of Discourse Comprehension. New York: Academic Press, 1983. 418 p.
176. Dueñas, P. Attitude markers in business management research articles: a cross-cultural corpus-driven approach. *International Journal of Applied Linguistics*. Vol. 20. No. 1. 2010. P. 50-72.
177. Eggins, S. An Introduction to Systemic Functional Linguistics. London: Pinter Publishers. 1994, 360 p.

178. Evreninov, I. The Role of Negation in the Russian Lexical System: Derivation by Negatives and Antonyms. *Russian Language Journal*. 1976. Vol. 30, No. 107. P. 65-78.
179. Exploring Language through Contrast / Eds. W. Skrzypczak, T. Fojt, S. Wacewicz. Newcastel upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2012. 329 p.
180. Finegan, E. Language: Its Structure and Use. Third Edition. New York: Harcourt Brace College Publishers, 1999, 613 p.
181. Frels, R., A. Onwuegbuzie, and J. Slate. A Typology of Verbs for Scholarly Writing. *Research in the Schools*. 2010, Vol. 17, No. 1, P. xx-xxxi.
182. Gates Tapia, A. and D. Biber. Lexico-Grammatical Stance in Spanish News Reportage: Socio-Political Influences on Que-Complement Clauses and Adverbials in Ecuadorian Broadsheets. *Revista Española de Lingüística Aplicada*. 2014. 27:1. P. 208–237.
183. Gibbons, A., S. Whiteley. Register, lexical semantics, and cohesion. *Contemporary Stylistics: Language, Cognition, Interpretation*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2018. P. 68-80.
184. Goatly, A. Explorations in Stylistics. London: Equinox, 2010. 233 p.
185. Goddard, C. Semantic Analysis: A Practical Introduction. Oxford: OUP, 1998. 411 p.
186. Gonzalez, M. Evaluating Lexical Cohesion in Telephone Conversations. *Discourse Studies*, Vol. 12(5), 2010. P. 599-623.
187. Grady, M. Syntax and Semantics of the English Verb Phrase. The Hague: Mouton. 1970. 84 p.
188. Grammatical Change in English World-Wide / Ed. Collins, P. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2015. 488 p.
189. Gries, S. Corpus linguistics and theoretical linguistics : A love–hate relationship? Not necessarily… *International Journal of Corpus Linguistics*. 2010. 15(3). P. 327-343. URL : http://www.linguistics.ucsb.edu/faculty/stgries/

research/2010_STG_CorpLingLingTheory_IJCL.pdf (дата звернення: 10.06.2014).

190. Griffiths, P., Cummings, C. An Introduction to English Semantics and Pragmatics. Second Edition. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017, 174 p.
191. Halliday, M. A. K., Hasan, R. Cohesion in English. Harlow: Longman, 1976. 374 p.
192. Harris, Z. S. Methods in structural linguistics. Chicago: The University of Chicago Press, 1951. 384 p.
193. Hernández, L. P. Saying Something for a Particular Purpose: Constructional Compatibility and Constructional Families. *RESLA.* No. 25. 2012, P. 189-210.
194. Hoey, M. Patterns of Lexis in Text. Oxford: OUP, 1991. 293 p.
195. Hoey, M. Textual Colligation: A Special Kind of Lexical Priming. *Advances in Corpus Linguistics*. Proceedings of the 23rd International Conference On English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 23) / Eds. Aijmer, K. and Altenberg, B. Amsterdam: Rodopi, 2004. P. 169-194.
196. Hoffmann, C. Cohesive Profiling: Meaning and interaction in personal weblogs. Amsterdam: John Benjamins, 2012. 237 p.
197. Hornby, A. Guide to Patterns and Usage in English. Second Edition. Oxford: OUP, 1980. 238 p.
198. Hunston, S., G. Francis. Pattern Grammar: A Corpus-Driven Approach to the Lexical Grammar of English. Philadelphia: John Benjamins, 2000. 288 p.
199. Ishihara, N., A. Cohen. Teaching and Learning Pragmatics: Where Language and Culture Meet. Harlow: Longman. 2010. 370 p.
200. Jones, S. Antonymy: A Corpus-based Perspective. N. Y.: Routledge, 2002. 193 p.
201. Keyness in Texts / Eds. Bondi, M., Scott, M. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2010, 251 p.

202. Kilimci, A. That-Clauses in Native and Nonnative Academic Writing. *Modern Journal of Language Teaching Methods*. Vol. 4, Issue 1, March 2014, P. 301-317.
203. Klavans, J., Kan, M. The Role of Verbs in Document Analysis. *Proceedings of the 17th International Conference on Computational Linguistics* (COLING-ACL'98), Montreal, Canada: August 1998. pp. 680-686. URL: https://www.researchgate.net/publication/220487555_The_Role_of_Verbs_in_Document_Analysis (accessed on Feb. 12, 2014.).
204. Kranich, S. The Progressive in Modern English: A Corpus-Based Study of Grammaticalization and Related Changes. Amsterdam: Rodopi B.V., 2010. 276 p.
205. Kretzschmar, W. Jr. The Linguistics of Speech. Cambridge: CUP. 2009. 296 p.
206. Kroeger, P. Analyzing meaning: An introduction to semantics and pragmatics. Second revised edition. Berlin: Language Science Press. 2019. 482 p.
207. Leech, G. Explorations in Semantics and Pragmatics. Amsterdam: John Benjamins, 1980. 133 p.
208. Leech, G., Hundt, M., Mair, C., Smith, N. Change in Contemporary English: A Grammatical Study. Cambridge: CUP, 2009. 341 p.
209. Lehrer, A. Lehrer, A. Markedness and Antonymy. *Journal of Linguistics*. 1985. Vol. 21, No. 2, P. 397-429.
210. Lehrer, A. and K. Lehrer. Antonymy. *Linguistics and Philosophy*, 1982, Vol. 5, No. 4. 1982, P. 483-501.
211. Levin, B. English Verb Classes and Alternations : A Preliminary Investigation. Chicago : The University of Chicago Press, 1993. 348 p.
212. Lexical Cohesion and Corpus Linguistics / Eds. Flowerdew, J., Mahlberg, M. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2009. 124 p.
213. Longman Grammar of Spoken and Written English / D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, Finegan E. Harlow : Longman, 2007. 1204 p.

214. Lukashchuk, M. Comment Clauses in the Communicative Act. *Науковий вісник ЧДУ, Германська філологія*: Збірник наук. праць. вип. 1998. 41 (6). С. 167-171.
215. Lukashchuk, M. Communication Verbs in Different Registers of Discourse. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*: Збірник наук. праць. 2000. Вип. 71. С. 31-38.
216. Lukashchuk, M. Discourse Features of *Verba Dicendi*. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*: Збірник наук. праць. 1997. Вип. 12 (3). С. 132-138.
217. Lukashchuk, M. Grammatical Patterns of the Communication Verb to Say in English: Corpus-Driven Study. *Theoretical and Practical Problems of Language Tools Transformation in the Context of the Accelerated Development of Public Relations. Philology*. London: IASHE. 2016. P. 15-18.
218. Lukashchuk, M. The Principles of Collocations Selections for Teaching English at Different Levels. *Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів: 2015 р. :* Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 13-14 листопада 2015 р. Львів: Логос, 2015. С. 115-117.
219. Lukashchuk, M. VMP 2 як засіб визначення структури дискурсу. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*: Збірник наук. праць. 2008. Вип. 408-409. С. 13-22.
220. Lukashchuk, M. Ways of Rendering *Verba Dicendi* from the Source Text into the Target Text. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*: Збірник наук. праць. 1997. Вип. 15 (4). С. 48-54.
221. Luraghi, S. & Parodi, C. Key terms in syntax and syntactic theory. London; New York: Continuum International Publishing Group, 2008.
222. Macagno, F. Presumptive Reasoning in Interpretation. Implicatures and Conflicts of Presumptions. *Argumentation.* 2012. No. 26. P. 233–265.

223. Maienborn, C., Heusinger, K., & Portner, P. (Eds.). Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning. Vol. 1-3. Berlin: Walter de Gruyter, 2011. 2971 p.
224. Mandala, S. Crime Fiction as Regional Fiction: An Analysis of Dialect and Point. *Style*; 2012; 46, 2. P. 177-200.
225. McEnery, T. and Hardie, A. Corpus linguistics : method, theory and practice. Cambridge: CUP, 2012. 294 p.
226. McEnery, T., and A. Wilson. Corpus Linguistics : An Introduction. Second edition. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2001. 235 p.
227. McKee, A. Textual Analysis: A Beginner's Guide. London: Sage Publications, 2003. 159 p.
228. Methods in Contemporary Linguistics / Eds. A. Ender, A. Leemann, B. Wälchli. Berlin: Walter de Gruyter, 2012. 536 p.
229. Methodological and Analytic Frontiers in Lexical Research / Eds. G. Libben, G. Jarema, C. Westbury, Amsterdam: John Benjamins B.V., 2012. 465 p.
230. Mukherjee, J. Principles of Pattern Selection: A Corpus-Based Case Study. *Journal of English Linguistics*. 2001. 29:4. P. 295-314.
231. Murphy, B. Corpus and Sociolinguistics: Investigating age and gender in female talk. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2010. 231 p.
232. Mykhailenko, V., Lukashchuk, M. Shifts in the Semantics of English Matrix Verbs. *Лінгво-методичні аспекти викладання іноземних мов: 1997 р.* : Збірник статей та доповідей Міжвузівської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ, 15-17 вересня 1997 р. Коломия: Вік, 1997. С. 102-104.
233. Naciscione, A. Stylistic Use of Phraseological Units in Discourse. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2010. 292 p.
234. Oosdijk, N. and P. de Haan. Clause Patterns in Modern British English: A Corpus-Based (Quantitative) Study. *ICAME Journal*. 1994. No. 18. P. 41-79.

235. Osuchowska, D. In Search of the Collocation Value of EFL Dictionaries. Rzeszow: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. 308 p.
236. Palmer, J. Coherence and Cohesion in the English Language Classroom: The Use of Lexical Reiteration and Pronominalisation. *RELC Journal*. 1999. Vol. 30(2). P. 61-85.
237. Partington, A. Patterns and Meaning: Using Corpora for English Language Research and Teaching. Philadelphia: John Benjamins, 1998. 162 p.
238. Pinker, S. How could a child use verb syntax to learn verb semantics? *The acquisition of the lexicon* / Eds. Gleitman L.R., Landau B. Cambridge: MIT Press, 1994. P. 377–410.
239. Political Discourse in the Media: Cross-Cultural Perspectives / Eds. A. Fetzer, G. Lauerbach. Philadelphia: John Benjamins B.V., 2007. 379 p.
240. Pratt, M. Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse. Bloomington: Indiana University Press, 1977. 236 p.
241. Professional Communication across Languages and Cultures / Eds. Mâda, S., Sâftoiu, R., Amsterdam: John Benjamins B.V., 2012. 284 p.
242. Recent Trends in Discourse and Dialogue / Eds. Dybkjær, L., Minker, W. Dordrecht: Springer, 2008. 312 p.
243. Römer, U. Progressives, Patterns, Pedagogy: A Corpus-Driven Approach to English Progressive Forms, Functions, Contexts and Didactics. Philadelphia: John Benjamins, 2005. 327 p.
244. Rudanko, J. Prepositions and Complement Clauses: A Syntactic and Semantic Study of Verbs Governing Prepositions and Complement Clauses in Present-Day English. New York: SUNY, 1996. 211 p.
245. Schiffrin, D. Approaches to Discourse. Oxford: Blackwell, 1995, 470 p.
246. Scott, M., Tribble, C. Textual Patterns: Key Words and Corpus Analysis in Language Education. Philadelphia: John Benjamins, 2006. 203 p.
247. Sethuraman, N. & Smith, L.B. Cross-linguistic differences in talking about scenes. *Journal of pragmatics*. 2010. No. 42. P. 2978–2991.

248. Simon-Vandenbergen, A.-M., Aijmer, K. The Semantic Field of Modal Certainty: A Corpus-Based Study of English Adverbs. Berlin: Mouton de Gruyter, 2007. 395 p.
249. Sheinman, V., C. Fellbaum, I. Julien, P. Schulam and T. Tokunaga. Large, huge or gigantic? Identifying and encoding intensity relations among adjectives in WordNet. *Language Resources and Evaluation*. 2013. Vol. 47, No. 3. P. 797-818.
250. Spoken Language Corpus and Linguistic Informatics / Eds. Kawaguchi, Y., Zaima, S., Takagaki, T. Amsterdam : John Benjamins, 2006. 432 p.
251. Stalnaker, R. Context and Content : Essays on Intentionality in Speech and Thought. Oxford: OUP, 1999. 283
252. Stuart, K., & A. Botella-Trelis. Evaluative coherence in nanotechnology research articles. *Proceedings of 4th International Conference on Corpus Linguistics.* CILC2012, Jaén: University of Jaén, 2012. P. 176-178.
253. Style-Shifting in Public: New perspectives on stylistic variation / Eds. Hernández-Campoy, J. M., Cutillas-Espinosa, J. A. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2012. 231 p.
254. Tanskanen, S,-K. Collaborating towards Coherence: Lexical cohesion in English Discourse. Amsterdam: John Benjamins, 2006. 192 p.
255. Text Corpora and Multilingual Lexicography / Ed. Teubert, W. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2007. 159 p.
256. The Dynamics of Linguistic Variation: Corpus evidence on English past and present / Eds. Nevalainen, T., Taavitsainen, I. Pahta, P. & Korhonen, M. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2008. 339 p.
257. The Routledge Handbook of World Englishes / Ed. Kirkpatrick, A. London: Routledge, 2010. 704 p.
258. The Routledge Handbook of Corpus Linguistics / Eds. O'Keeffe, A. and M. McCarthy. London: Routledge, 2010, 682 p.

259. The Scene of Linguistic Action and Its Perspectivization by Speak, Talk, Say and Tell / Dirven R., Goossens L., Putseys Y., Vorlat E. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 1982. 192 p.
260. Thornborrow, J., S. Wareing. Patterns in Language: An Introduction to Language and Literary Style. New York: Routledge, 1998. 215 p.
261. Ullmann, S. Semantics: An Introduction to the Science of Meaning. New York: Barnes & Noble. 1979. 278 p.
262. Verschueren, J. On speech act verbs. Amsterdam: John Benjamins, 1980. 83 p.
263. Vestergaard, T. Prepositional Phrases and Prepositional Verbs. The Hague: Mouton Publishers, 1977. 216 p.
264. Vries de, L.Direct Speech, Fictive Interaction, and Bible Translation. *The Bible Translator*. Vol. 61, No. 1. 2010. P. 31-40.
265. Wierzbicka A. English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary. Canberra : Academic Press, 1987. 397 p.
266. Willis, D. Rules, Patterns and Words: Grammar and Lexis in English Language Teaching. Cambridge: CUP. 2009. 238 p.
267. Wu, G., H. Xuefeng. A Corpus-Based Study of the INFORM Group of English Speech Act Verbs. *International Forum of Teaching and Studies*. Vol. 6 No. 2 2010. P. 46-63.
268. Wu, G., Lei, L. Semantic and Syntactic Analysis of THAT Complement in the English Language. *International Forum of Teaching and Studies*. Vol. 6 No. 1. 2010, P. 58-66.
269. Zhao, X. Dong, J. Study on the Features of English Political Euphemism. *English Language Teaching*. Vol. 3, No. 1. 2010, P. 118-121.
270. Zipp, L. Educated Fiji English: Lexico-Grammar and Variety Status. Amsterdam: John Benjamins B.V., 2014. 230 p.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

271. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М.: УРСС, 2004. 576 с.
272. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006, 716 с.
273. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. 2-е изд. М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.
274. Allerton, D. J. Valency Grammar. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Ed. K. Brown. Kidlington: Elsevier Science Ltd., 2005. P. 4878–4886.
275. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Ver. 3.0 / Sen. ed. E. Walter. Cambridge: CUP, 2008. Систем. вимоги: Pentium-4; 256 Mb RAM; Windows XP/7.
276. Collins English Dictionary and Thesaurus. Ver. 1.0. Harper Collins Publishers, 1993. Систем. вимоги: Pentium-166; 32 Mb RAM; Windows 95/98/2000/NT/XP.
277. Collins English Thesaurus: The Ultimate Wordfinder / Ed. Gilmour, L. Glasgow: Harper Collins Publishers. 2001. 1070 p.
278. Collins COBUILD Advanced Learner’s English Dictionary. Fifth Edition / Ed.-In-Chief J. Sinclair. Glasgow : Harper Collins Publishers, 2006. 1712 p.
279. Herbst, T., Heath, D., Roe, I. and Götz, D. A Valency Dictionary of English: A Corpus-Based Analysis of the Complementation Patterns of English Verbs, Nouns and Adjectives. Berlin: Walter de Gruyter, 2004. 962 p.
280. Longman Dictionary of Contemporary English on DVD-ROM. Fifth edition / Ed. Mayor, M. Harlow: Pearson Education Limited, 2009.
281. Matthews, P. H. Oxford Concise Dictionary of Linguistics. Oxford: OUP, 2005. 410 p.

282. Oxford Thesaurus of English. Second Edition Revised. / Ed. Maurice Waite et. al. Oxford: OUP, 2006. 988 p.
283. Richards, J. J. Platt, and H. Platt. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Harlow : Longman, 1999. 425 p.
284. The American Heritage Dictionary & Thesaurus. Third Edition. Ver. 3.6a. SoftKey International, 1994. Систем. вимоги: Pentium-166; 32 Mb RAM; Windows 95/98/2000/NT/XP.
285. The Chamber's Dictionary & Thesaurus on CD-ROM, Ver. 1.0. 2004. Систем. вимоги: Pentium-166; 32 Mb RAM; Windows 95/98/2000/NT/XP.
286. The Original Roget's Thesaurus of English Words & Phrases / Ed. Betty Kirkpatrick. Harlow: Longman, 1992. 1254 p.
287. The Oxford English Dictionary. Second Edition on CD-ROM, Ver. 4.0. Oxford: OUP, 2009. Систем. вимоги: Pentium-166; 32 Mb RAM; Windows 95/98/2000/NT/XP/Vista/7.
288. Urdang, Laurence. The Oxford Thesaurus: An A-Z Dictionary of Synonyms. London: BCA, 1995. 1042 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

289. British National Corpus. Oxford: OUP, 2001. 2 електрон. опт. диски (DVD-ROM); 12 см. Систем. вимоги: Pentium-700; 128 Mb RAM; DVD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. Назва з коробки дисків.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік КД виокремлених із словників сучасної англійської мови

No.	communication verb
1.	abhor
2.	*abdicate*
3.	absolve
4.	abuse
5.	accept
6.	acclaim
7.	accuse
8.	acknowledge
9.	acquaint
10.	acquit
11.	add
12.	address
13.	adduce
14.	admire
15.	admit
16.	admonish
17.	adore
18.	advance
19.	advise
20.	adventure
21.	advocate
22.	affect 0,19
23.	affirm 0,56
24.	agree
25.	ah
26.	alert
27.	allege 0,9
28.	allegorize
29.	allow 0,66
30.	amen

No.	communication verb
31.	amuse
32.	anger
33.	anathematize
34.	anecdote
35.	animadvert
36.	announce 0,56
37.	annoy
38.	answer
39.	antagonize
40.	aphorism
41.	apologize 0,75
42.	appal
43.	appeal
44.	appear
45.	appease
46.	apply
47.	appoint
48.	appraise
49.	appreciate
50.	apprise
51.	approve
52.	aread
53.	arecche
54.	argue
55.	arouse
56.	articulate
57.	ascertain
58.	ask
59.	assert
60.	asseverate

No.	communication verb
61.	assume
62.	assure
63.	astonish
64.	attack
65.	author
66.	authorize
67.	aver
68.	avow
69.	babble
70.	back-talk
71.	badger
72.	badiner
73.	baffle
74.	ballock
75.	ban
76.	banter
77.	baptize
78.	bargain
79.	barge in
80.	bark
81.	bass
82.	bawl
83.	bay
84.	be like = say AE
85.	beg
86.	begin
87.	bego
88.	belch
89.	belie
90.	believe

No.	communication verb
91.	bell
92.	bellow
93.	belt up
94.	bemoan
95.	bemouth
96.	bename
97.	bend
98.	bequeath
99.	berate
100.	beseech
101.	bespeak
102.	bespout
103.	bet
104.	betake
105.	bewail
106.	bewilder
107.	bewitch
108.	beyelp
109.	bibble-babble
110.	bicker
111.	bid
112.	blab
113.	blabber
114.	blacken
115.	blackmail
116.	blag
117.	blague
118.	blame
119.	blare
120.	blaspheme
121.	blast
122.	blat
123.	blaterate

No.	communication verb
124.	blather, blether
125.	blither
126.	bleat
127.	bless
128.	blow
129.	blooter
130.	bloviate
131.	bludder
132.	blunder
133.	blunt
134.	blurt out
135.	bluster
136.	boast
137.	bolt
138.	boo
139.	book
140.	boom
141.	boon *obs* or *dial*
142.	bounce
143.	bourd
144.	brawl
145.	brag
146.	bravado
147.	bray
148.	break
149.	breathe
150.	breve
151.	brief
152.	bring
153.	broadcast
154.	brock
155.	brogue
156.	buck

No.	communication verb
157.	bull
158.	burble
159.	burr
160.	but
161.	buzz
162.	cable
163.	cackle
164.	calculate
165.	call
166.	call on
167.	cancel
168.	cank
169.	cant
170.	canvass
171.	carl
172.	carol
173.	carp
174.	cast
175.	castigate
176.	caterwaul
177.	caudle
178.	caution
179.	caw
180.	censure
181.	chaff
182.	chaffer
183.	challenge
184.	chant
185.	chaoize
186.	charge
187.	chat
188.	chatter
189.	chavel

No.	communication verb
190.	cheep
191.	chew
192.	chide
193.	chin
194.	chirl
195.	chirp
196.	chitchat
197.	chitter
198.	chivvy
199.	chorus
200.	chop
201.	chorttle
202.	chorus
203.	christen
204.	chronicle
205.	chuckle
206.	cite
207.	clack
208.	claik
209.	claim
210.	clamour
211.	clang
212.	clank
213.	claver
214.	clap
215.	clash
216.	clat
217.	clatter
218.	claver
219.	cleck (d. S. Wales)
220.	clench
221.	cluck

No.	communication verb
222.	clue
223.	clue in
224.	clutter
225.	clype
226.	cocoa (slang)
227.	cog
228.	come
229.	command
230.	commence
231.	commend
232.	comment
233.	commision
234.	common
235.	commonplace
236.	commune
237.	communicate
238.	compare
239.	complain
240.	compliment
241.	concede
242.	conceive
243.	conclude
244.	condemn
245.	condemnate
246.	confab
247.	confabulate
248.	confer
249.	confess
250.	confide
251.	confirm
252.	conflict
253.	congratulate
254.	conjecture

No.	communication verb
255.	consent
256.	consult
257.	contemplate
258.	contend
259.	contradict
260.	conversation
261.	converse
262.	convey
263.	convict
264.	convince
265.	coo
266.	cook
267.	correspond
268.	cough
269.	counsel
270.	count
271.	counter
272.	countermand
273.	countertell
274.	couse(cousse)
275.	cow
276.	coze
277.	crack
278.	crake
279.	crave
280.	crawk
281.	creak
282.	credit
283.	cretize
284.	criticize
285.	croak
286.	croon
287.	crow

No.	communication verb
288.	crunk
289.	crush
290.	cry
291.	cuck
292.	cuff
293.	curse
294.	cut
295.	cutter
296.	daff
297.	dally
298.	dander
299.	dare
300.	deadpan
301.	debate
302.	debrief
303.	decantate
304.	decide
305.	declare
306.	declaim
307.	decline
308.	decree
309.	decreet
310.	deduce
311.	deem
312.	defend
313.	defy
314.	delate
315.	delineate
316.	deliver
317.	demand
318.	demonstrate
319.	denote
320.	denounce

No.	communication verb
321.	denunicate
322.	deny
323.	depict
324.	deplore
325.	deride
326.	describe
327.	desire
328.	despise
329.	detail
330.	determine
331.	detest
332.	devise
333.	dictate
334.	diet
335.	differentiate
336.	direct
337.	dirge
338.	disagree
339.	disappoint
340.	disapprove
341.	disclose
342.	discourage
343.	discourse
344.	discriminate
345.	discuss
346.	disdain
347.	dislike
348.	dismiss
349.	display
350.	dispone
351.	dispute
352.	dissent
353.	dissuade

No.	communication verb
354.	distinguish
355.	distrust
356.	dite
357.	divulge
358.	dizzy
359.	dob on *Austr/N.Z.*
360.	dogmatize
361.	dote(doat)
362.	doxologize
363.	dravel
364.	draw
365.	drawl
366.	drib
367.	driffle(drifle)
368.	drill
369.	drivel
370.	drone
371.	drop
372.	droul
373.	dwell
374.	earn
375.	echo
376.	eff
377.	egotize
378.	egurgitate
379.	ejaculate
380.	embarrass
381.	emit
382.	emphasize
383.	enarrate
384.	encourage
385.	enigmatize
386.	enjoin

No.	communication verb
387.	enjoy
388.	enounce
389.	enquire
390.	enrage
391.	ensure
392.	enthuse
393.	entreat
394.	enunciate
395.	evangelize
396.	envy
397.	esteem
398.	estimate
399.	ethe
400.	Euphuize
401.	evangelize
402.	even
403.	exalt
404.	exclaim
405.	excommunicate
406.	excuse
407.	execrate
408.	exhibit WNW 3
409.	exordiate
410.	expatiate
411.	explain
412.	explicate
413.	expostulate
414.	expound
415.	express
416.	extemporize
417.	exult
418.	fable
419.	fabulate

No.	communication verb
420.	face
421.	fadge
422.	faffle
423.	falter
424.	fame
425.	fancy
426.	fand, fond
427.	farewell
428.	fax
429.	fear
430.	fervent
431.	fetch
432.	fib
433.	fie
434.	fight
435.	fill in *informal*
436.	finger=inform *sl*
437.	finish
438.	fitten
439.	flap
440.	flatter
441.	flash
442.	fling
443.	flourish
444.	footle
445.	forbid
446.	forecast
447.	fore-say
448.	forespeak
449.	foretell
450.	forewarn
451.	forgive
452.	forthbring

No.	communication verb
453.	forthdo
454.	forthtell
455.	frainst
456.	frame
457.	frayne, frayne
458.	fritter
459.	frustrate
460.	fudge
461.	fulminate
462.	fumble
463.	fume
464.	gab
465.	gabber
466.	gabble
467.	gag
468.	gale
469.	gallop
470.	gammon
471.	gander
472.	gargle
473.	garrulate
474.	gas
475.	gash
476.	gasp
477.	gather
478.	gest
479.	get
480.	gibber
481.	gibe(jibe)
482.	giggle
483.	girn
484.	give
485.	glaver

No.	communication verb
486.	glib
487.	gloze
488.	gnatter
489.	go = say AE
490.	go on
491.	gollar (goller)
492.	goodbye
493.	gossip
494.	grace
495.	grant
496.	grass on
497.	grate
498.	grede
499.	greet
500.	grieve
501.	grind
502.	gripe
503.	groan
504.	groin
505.	growl
506.	grudge
507.	gruff
508.	grumble
509.	grumph
510.	grunch
511.	grunt
512.	gruntle
513.	guarantee
514.	guess
515.	guffaw
516.	gurgle
517.	gutturalize
518.	ha

No.	communication verb
519.	haw
520.	hail
521.	hasten ??
522.	hate
523.	haver
524.	hearken
525.	heart
526.	heascen
527.	heave
528.	heigh-ho
529.	hem
530.	hesitate
531.	hiccup
532.	hight
533.	hint
534.	hiss
535.	historize
536.	hit *US* & *NZ*
537.	hobble
538.	hobnob
539.	hold
540.	holler
541.	honk
542.	hoot
543.	horrify
544.	howl
545.	hum
546.	humiliate
547.	humph
548.	hurl
549.	hurt
550.	hush-hush
551.	hypothesize

No.	communication verb
552.	imagine
553.	i-mele Obs.
554.	imparl
555.	impart
556.	impetrate
557.	implode
558.	implore
559.	imply
560.	importune
561.	improvise
562.	indite
563.	indicate
564.	infer
565.	inform
566.	infuriate
567.	ingeminate
568.	inkle
569.	innuendo
570.	inspire
571.	instant
572.	insure
573.	inquire
574.	insinuate
575.	insist
576.	instruct
577.	insult
578.	intellectualize
579.	intelligence
580.	intercede
581.	interfere
582.	interject
583.	interlocute
584.	interpose

No.	communication verb
585.	interrupt
586.	intervene
587.	interrogate
588.	intone
589.	intonate
590.	introduce
591.	invect
592.	invectivate
593.	invite
594.	invoke
595.	i-quethe Obs.
596.	i-schire Obs.
597.	i-seggen Obs.
598.	i-telle Obs.
599.	irritate
600.	iterate
601.	jabber
602.	jangle
603.	jape
604.	jargle
605.	jargon
606.	jargonize
607.	jaunder
608.	jaw
609.	jaw-jaw
610.	jerk
611.	jest
612.	jive
613.	joke
614.	joust
615.	jowl
616.	judge
617.	justify

No.	communication verb
618.	keckle
619.	keen
620.	kithe/kythe
621.	knack
622.	knap
623.	la-la
624.	lall
625.	lament
626.	lance
627.	languet
628.	larum
629.	laugh
630.	lay
631.	lead
632.	leak
633.	lease
634.	lecture
635.	legend
636.	let
637.	level
638.	lie
639.	lilt
640.	lip
641.	listen
642.	lisp
643.	long
644.	loosen
645.	loune
646.	low
647.	lumber
648.	maintain
649.	make
650.	malaprop

No.	communication verb
651.	marvel
652.	mass
653.	mathele
654.	maudle
655.	maunder
656.	meditate
657.	mean
658.	megaphone
659.	mele
660.	mell
661.	menace
662.	mendicate
663.	mention
664.	metaphysicize
665.	methodize
666.	militate (against)
667.	min
668.	mince
669.	mis-say
670.	mis-speak
671.	mistime
672.	moan
673.	mock
674.	moider
675.	mone
676.	monologize
677.	moon
678.	moot
679.	moue
680.	mourn
681.	mouth
682.	move
683.	multiply

No.	communication verb
684.	mum
685.	mumble
686.	mump
687.	murmur
688.	muse
689.	muster
690.	mutine
691.	mutter
692.	muzzle
693.	mythologize/-ise
694.	nag
695.	name
696.	narrate
697.	nasalize
698.	natter
699.	neigh
700.	negotiate
701.	neven
702.	news
703.	nod
704.	noise
705.	nonsense
706.	nose
707.	note
708.	notify
709.	number (tell over)
710.	nurn
711.	oath
712.	object
713.	objure
714.	observe
715.	offend
716.	offer

No.	communication verb
717.	ominate
718.	open
719.	opine
720.	oppose
721.	oracle
722.	oraculate
723.	orate
724.	order
725.	ordinate
726.	out
727.	out-ask
728.	out-babble
729.	out-bray
730.	outen *US*
731.	outline
732.	output
733.	outsay
734.	outspeak
735.	out-tell
736.	out-thunder
737.	outyell
738.	oversay
739.	overshoot
740.	overtalk
741.	overtell
742.	paint
743.	palaire
744.	palaver
745.	palter
746.	panegyrize
747.	pant
748.	parable
749.	parade

No.	communication verb
750.	paradox
751.	paraphrase
752.	parbreak
753.	pardon
754.	parenthesize
755.	parle
756.	parley
757.	parliament
758.	pass
759.	patter
760.	peach
761.	peal
762.	peent
763.	perceive
764.	perk
765.	*perform*
766.	permit
767.	perorate
768.	persecute
769.	persiflate
770.	persuade
771.	petition
772.	Phillipize
773.	philosophize
774.	phonate
775.	phone
776.	phrase
777.	piffle
778.	pimp *Aust. & N.Z.*
779.	pipe
780.	pitch *slang*
781.	plain
782.	platitudinize

No.	communication verb
783.	plead
784.	pledge
785.	plot
786.	plump
787.	poetize
788.	pontificate
789.	policy
790.	pool *Aust.*
791.	portray
792.	portend
793.	posit
794.	postulate
795.	potter
796.	pout
797.	praise
798.	prate
799.	prattle
800.	pray
801.	preach
802.	preamble
803.	precaution
804.	predict
805.	preface
806.	prelate
807.	premise
808.	presage
809.	pre-say
810.	prescribe
811.	press
812.	presume
813.	probe
814.	proceed
815.	proclaim

No.	communication verb
816.	profer
817.	profess
818.	prognosticate
819.	prohibit
820.	prolate
821.	promise
822.	pronounce
823.	prophecize
824.	prophesy
825.	prophetize
826.	propose
827.	propositionize
828.	prosecute
829.	prose
830.	protest
831.	prove
832.	proverb
833.	proverbialize
834.	psalm
835.	publish
836.	puff
837.	pule
838.	punish
839.	purle
840.	purr
841.	pursue
842.	put
843.	quack
844.	quarrel
845.	quaver
846.	quere
847.	query
848.	quest

No.	communication verb
849.	question
850.	quetch, quitch
851.	quibble
852.	quip
853.	quote
854.	rabbit
855.	rabble
856.	radio
857.	rag
858.	rage
859.	rail
860.	raise
861.	ramble
862.	rand
863.	rant
864.	rant-and-rave
865.	rap
866.	rapturize
867.	rasp
868.	rat
869.	rate
870.	rave
871.	rattle
872.	read
873.	rear
874.	re-ask
875.	reason
876.	reassure
877.	rebuff
878.	rebuke
879.	recant
880.	recapitulate
881.	recche(reche)

No.	communication verb
882.	recite
883.	reckon
884.	reclaim
885.	recollect
886.	recommend
887.	record
888.	recount
889.	rede
890.	redemand
891.	redouble
892.	reflect
893.	refuse
894.	refute
895.	regret
896.	rehearse
897.	reiterate
898.	reject
899.	rejoin
900.	relate
901.	relieve
902.	remark
903.	reme
904.	remind
905.	remonstrate
906.	render
907.	renew
908.	renounce
909.	repart
910.	repartee
911.	repeat
912.	replicate
913.	replique
914.	reply

No.	communication verb
915.	report
916.	reprimand
917.	reproach
918.	reprove
919.	request
920.	require
921.	resay
922.	resent
923.	reserve
924.	resign
925.	resolve
926.	resound
927.	respeak
928.	respond
929.	resume
930.	retail
931.	retort
932.	return
933.	reutter
934.	reveal
935.	rhapsodize
936.	ridicule
937.	rift
938.	ring
939.	rip
940.	ripple
941.	roar
942.	roise
943.	roll
944.	romance
945.	roop
946.	rope
947.	rot

No.	communication verb
948.	rothe
949.	round
950.	rouk
951.	round
952.	roup
953.	rout
954.	rove
955.	row
956.	roy
957.	rumble
958.	rumour
959.	run
960.	sad
961.	say
962.	scandalize
963.	schmooze
964.	scoff
965.	scold
966.	scorn
967.	screak
968.	scream
969.	screech
970.	sell out
971.	semaphore
972.	sentence
973.	sermocinate
974.	sermon
975.	sermonize
976.	set
977.	shame
978.	shelf *Aust.* = inform
979.	shire

No.	communication verb
980.	shock
981.	shoot
982.	shop *sl*=inform
983.	shout
984.	shove
985.	show [*reveal*]
986.	shriek
987.	shrill
988.	shritch
989.	shush
990.	sibilate
991.	sigh
992.	sign
993.	signal
994.	signify
995.	simper
996.	sing
997.	sing-song
998.	sithe
999.	sketch
1000.	skill
1001.	skirl
1002.	skreigh
1003.	slam
1004.	slander
1005.	slang
1006.	slaver
1007.	sling
1008.	slip
1009.	slobber
1010.	sloganize
1011.	smatter
1012.	smile

No.	communication verb
1013.	smirk
1014.	snack
1015.	snaffle
1016.	snap
1017.	snarl
1018.	sneak on=inform
1019.	sneer
1020.	sniff
1021.	sniffle
1022.	snifter
1023.	snigger
1024.	snivel
1025.	snore
1026.	snort
1027.	snuffle
1028.	sob
1029.	soliloquize
1030.	sonnet
1031.	soothe
1032.	sough
1033.	sound
1034.	spawl
1035.	speak
1036.	speculate
1037.	speech
1038.	speechify
1039.	speer
1040.	spell
1041.	spend
1042.	spiel
1043.	spile
1044.	spill
1045.	spin

No.	communication verb
1046.	spit
1047.	split on=betray *inf*
1048.	splutter
1049.	spout
1050.	spring
1051.	spuffle
1052.	sputter
1053.	squall
1054.	squark
1055.	squawk
1056.	squeak
1057.	squeal
1058.	squelch
1059.	squib
1060.	squirm
1061.	stammer
1062.	state
1063.	stipulate
1064.	stir
1065.	start
1066.	stitch up
1067.	story
1068.	strain
1069.	strike
1070.	stress
1071.	study
1072.	stun
1073.	stupefy
1074.	stutter
1075.	style
1076.	suggest
1077.	summarize
1078.	summon

No.	communication verb
1079.	sup
1080.	superadd
1081.	supplicate (formal)
1082.	support
1083.	suppose
1084.	surmise
1085.	surprise
1086.	suspect
1087.	suspire
1088.	swagger
1089.	swear
1090.	swet-talk
1091.	swell
1092.	swoop
1093.	sycophantize
1094.	syllabize
1095.	syllable
1096.	symbolize
1097.	tale
1098.	talk
1099.	tang
1100.	tantalize
1101.	taper
1102.	tatter
1103.	tattle
1104.	taunt
1105.	taver
1106.	tax
1107.	tease
1108.	telecast
1109.	telegraph
1110.	telephone

No.	communication verb
1111.	telex
1112.	tell
1113.	tempt
1114.	testify
1115.	tevel, tavel
1116.	thank
1117.	theorize
1118.	think
1119.	threaten
1120.	thunder
1121.	time
1122.	tink
1123.	tinkle
1124.	titter
1125.	tittle
1126.	tittle-tattle
1127.	tone
1128.	tongue
1129.	touch
1130.	trail
1131.	train
1132.	translate
1133.	trash-talk
1134.	trattle
1135.	treble
1136.	tremble
1137.	trifle
1138.	trill
1139.	troll
1140.	trumpet
1141.	tune
1142.	tutor
1143.	twaddle

No.	communication verb
1144.	twang
1145.	twattle
1146.	twiddle
1147.	twink
1148.	twit
1149.	twitter
1150.	twittle
1151.	undersay
1152.	unfold
1153.	upcast
1154.	uphold
1155.	upset
1156.	urge
1157.	use
1158.	utter
1159.	vatincinate
1160.	vaunt
1161.	vent
1162.	ventilate
1163.	venture
1164.	verbalize
1165.	verify
1166.	veto
1167.	victimize
1168.	villify
1169.	visit
1170.	vocabulize
1171.	vocalize
1172.	vociferate
1173.	voice
1174.	volley
1175.	volunteer
1176.	vomit

No.	communication verb
1177.	vote
1178.	vow
1179.	waffle
1180.	wag
1181.	want
1182.	wail
1183.	warble
1184.	warn
1185.	warp
1186.	warrant
1187.	wary
1188.	waylay
1189.	weave
1190.	weep
1191.	welcome
1192.	wheeze
1193.	whicker
1194.	whid
1195.	whiff
1196.	whiffle
1197.	whimper

No.	communication verb
1198.	whine
1199.	whinny
1200.	whip
1201.	whisper
1202.	whistle
1203.	whoop
1204.	whuff
1205.	wibble
1206.	wield
1207.	wire
1208.	wireless
1209.	wise
1210.	wish
1211.	wit
1212.	withsay
1213.	wonder
1214.	woof US
1215.	word
1216.	work
1217.	worry
1218.	wrangle

No.	communication verb
1219.	write
1220.	writhe
1221.	yaffle
1222.	yammer
1223.	yap
1224.	yarn
1225.	yatter
1226.	yawl
1227.	yawp (yaup)
1228.	yaw-yaw
1229.	yearn
1230.	yed
1231.	yeie
1232.	yell
1233.	yelloch
1234.	yelp
1235.	yerk (yark)
1236.	yield
1237.	yip
1238.	yodel
1239.	yowl

Додаток Б

Перелік високочастотних КД, що вживаються

у Британському національному корпусі

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
1.	say	315843
2.	think	145268
3.	tell	72738
4.	ask	57677
5.	call	49238
6.	talk	39956
7.	write	36576
8.	believe	33663
9.	allow	32860
10.	suggest	28143
11.	offer	26578
12.	require	25717
13.	decide	23721
14.	describe	23353
15.	speak	23037
16.	agree	22765
17.	accept	19196
18.	explain	18598
19.	claim	17429
20.	support	15844
21.	wish	15839
22.	report	15458
23.	discuss	14761
24.	argue	14555
25.	introduce	14213

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
26.	prove	14165
27.	relate	12899
28.	thank	12614
29.	announce	12554
30.	affect	12240
31.	indicate	12188
32.	suppose	11744
33.	express	11655
34.	publish	11627
35.	reflect	11090
36.	encourage	11057
37.	wonder	10917
38.	assume	10883
39.	note	10839
40.	admit	10692
41.	mention	10626
42.	refuse	10170
43.	determine	9993
44.	reveal	9845
45.	listen	9153
46.	answer	8944
47.	sound	8675
48.	state	8482
49.	confirm	8481
50.	perform	8419

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
51.	imagine	7890
52.	observe	7285
53.	deny	7175
54.	respond	7135
55.	order	6706
56.	propose	6693
57.	demonstrate	6676
58.	reply	6640
59.	demand	6534
60.	insist	6515
61.	grant	6464
62.	appoint	6144
63.	reject	6141
64.	charge	6087
65.	threaten	6082
66.	declare	5978
67.	repeat	5964
68.	warn	5933
69.	invite	5917
70.	recommend	5796
71.	address	5772
72.	name	5582
73.	conclude	5455
74.	imply	5449
75.	direct	5371
76.	advise	5310
77.	worry	5305
78.	cry	5236
79.	remind	5225

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
80.	welcome	5025
81.	emphasize	5002
82.	persuade	5002
83.	promise	4984
84.	approve	4937
85.	shout	4806
86.	accuse	4562
87.	hate	4487
88.	pursue	4413
89.	judge	4336
90.	appreciate	4327
91.	complain	4234
92.	permit	4233
93.	dismiss	4191
94.	blame	4127
95.	proceed	4057
96.	quote	4029
97.	comment	3989
98.	acknowledge	3959
99.	reckon	3894
100.	justify	3861
101.	urge	3797
102.	predict	3702
103.	criticize	3687
104.	guess	3568
105.	suspect	3521
106.	question	3486
107.	distinguish	3399
108.	challenge	3386

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
109.	oppose	3135
110.	appeal	3086
111.	guarantee	2796
112.	perceive	2795
113.	negotiate	2789
114.	phone	2737
115.	whisper	2734
116.	outline	2679
117.	consult	2656
118.	assure	2603
119.	cite	2542
120.	snap	2516
121.	request	2456
122.	pray	2387
123.	ban	2379
124.	convey	2367
125.	advance	2325
126.	communicate	2265
127.	inform	2248
128.	scream	2237
129.	protest	2207
130.	condemn	2159
131.	remark	2144
132.	translate	2121
133.	cancel	2079
134.	render	2065
135.	greet	2058
136.	assert	2052
137.	convince	2042

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
138.	admire	2014
139.	murmur	2001
140.	hesitate	1966
141.	forgive	1956
142.	interrupt	1943
143.	remark	1913
144.	bet	1882
145.	mutter	1859
146.	summarize	1846
147.	beg	1830
148.	concede	1774
149.	disclose	1770
150.	resume	1767
151.	conceive	1737
152.	instruct	1727
153.	plead	1691
154.	interfere	1674
155.	object	1644
156.	deem	1626
157.	contemplate	1612
158.	fancy	1611
159.	intervene	1605
160.	advocate	1601
161.	regret	1594
162.	confess	1566
163.	apologize	1563
164.	excuse	1563
165.	book	1541
166.	command	1536

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
167.	allege	1527
168.	commence	1515
169.	tempt	1499
170.	depict	1455
171.	spin	1444
172.	telephone	1424
173.	echo	1384
174.	summon	1375
175.	enquire	1340
176.	relieve	1332
177.	praise	1312
178.	disagree	1277
179.	confer	1267
180.	dictate	1234
181.	debate	1231
182.	sentence	1229
183.	punish	1214
184.	portray	1198
185.	proclaim	1191
186.	surprise	1165
187.	presume	1143
188.	chat	1139
189.	boast	1128
190.	reassure	1115
191.	differentiate	1088
192.	uphold	1088
193.	counter	1081
194.	yell	1077
195.	prescribe	1057

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
196.	swear	1042
197.	joke	1034
198.	exclaim	1033
199.	alert	1023
200.	prosecute	1021
201.	abuse	1009
202.	discourage	974
203.	pledge	968
204.	pronounce	968
205.	bless	960
206.	notify	952
207.	congratulate	903
208.	plot	899
209.	resent	896
210.	offend	867
211.	prohibit	862
212.	roar	860
213.	denounce	859
214.	denote	853
215.	ascertain	852
216.	broadcast	846
217.	venture	839
218.	signify	831
219.	utter	829
220.	defy	826
221.	hint	817
222.	contend	815
223.	speculate	793
224.	volunteer	785

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
225.	voice	769
226.	articulate	737
227.	infer	735
228.	groan	730
229.	curse	720
230.	leak	719
231.	discriminate	715
232.	hiss	713
233.	forecast	709
234.	hail	696
235.	convict	680
236.	moan	664
237.	warrant	663
238.	symbolize	646
239.	contradict	635
240.	reiterate	633
241.	dispute	617
242.	retort	617
243.	bark	611
244.	vow	609

№	комунікативне дієслово	кількість КД вжитих у БНК
245.	affirm	608
246.	query	598
247.	rehearse	596
248.	commend	578
249.	despise	574
250.	deduce	573
251.	verify	568
252.	probe	561
253.	consent	557
254.	mumble	552
255.	confide	549
256.	annoy	548
257.	testify	541
258.	reason	527
259.	brief	520
260.	irritate	516
261.	frustrate	512
262.	mock	510
263.	growl	501

Додаток В

Дефініційний аналіз комунікативних дієслів

за англомовними тлумачними словниками

	комунікативне дієслово	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
1.	affirm					+	+				
2.	agree	+									
3.	allege	+	+	+	+	+					
4.	announce		+								
5.	answer		+				+				
6.	ask							+			
7.	assert		+				+			+	
8.	assume	+	+	+	+					+	
9.	call	+									
10.	communicate	+	+								
11.	concede	+									
12.	convey	+				+				+	
13.	declare	+	+	+		+	+				
14.	deliver (a speech)	+									
15.	describe	+									
16.	determine			+							
17.	embody				+						
18.	enumerate	+									
19.	estimate			+							
20.	express (sth in words)	+	+	+	+	+	+	+	+		+
21.	give (example)										+
22.	give (information)							+	+		+
23.	imagine								+		
24.	indicate	+	+	+	+					+	
25.	maintain			+	+						
26.	mean	+						+	+		
27.	mention	+									
28.	order		+						+		
29.	persuade					+					

	комунікативне дієслово	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
30.	pronounce	+	+	+	+	+		+			
31.	recite	+	+	+	+	+				+	
32.	repeat	+	+	+	+				+		+
33.	report			+	+	+				+	
34.	represent (with inanimate subj.)	+									
35.	show		+	+	+			+	+		
36.	show (thoughts)										+
37.	signify	+			+						
38.	speak	+	+	+		+	+	+			+
39.	state	+	+	+	+	+	+				
40.	suggest							+			
41.	suppose	+	+		+	+	+	+			
42.	talk							+			
43.	tell	+				+	+	+	+		+
44.	think							+	+		
45.	utter	+	+	+	+	+	+			+	
46.	word			+							

де D1 — Oxford English Dictionary

D2 — Merriam Webster’s Unabridged Dictionary

D3 — Random House Webster’s Unabridged Dictionary

D4 — American Heritage Dictionary

D5 — Collins English Dictionary

D6 — The Chambers Dictionary and Thesaurus

D7 — Longman Dictionary of Contemporary English

D8 — Macmillan English Dictionary

D9 — Concise Oxford English Dictionary

D10 — Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English

Додаток Г

Використання найчастотних КД у різних регістрах.

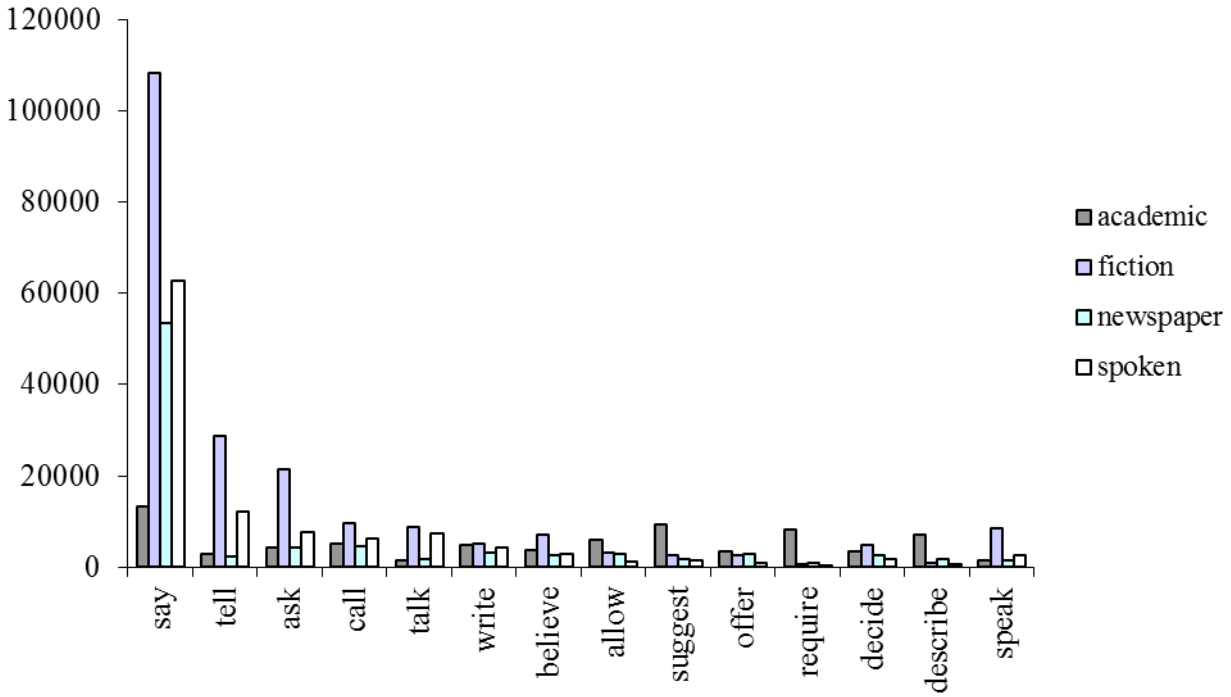

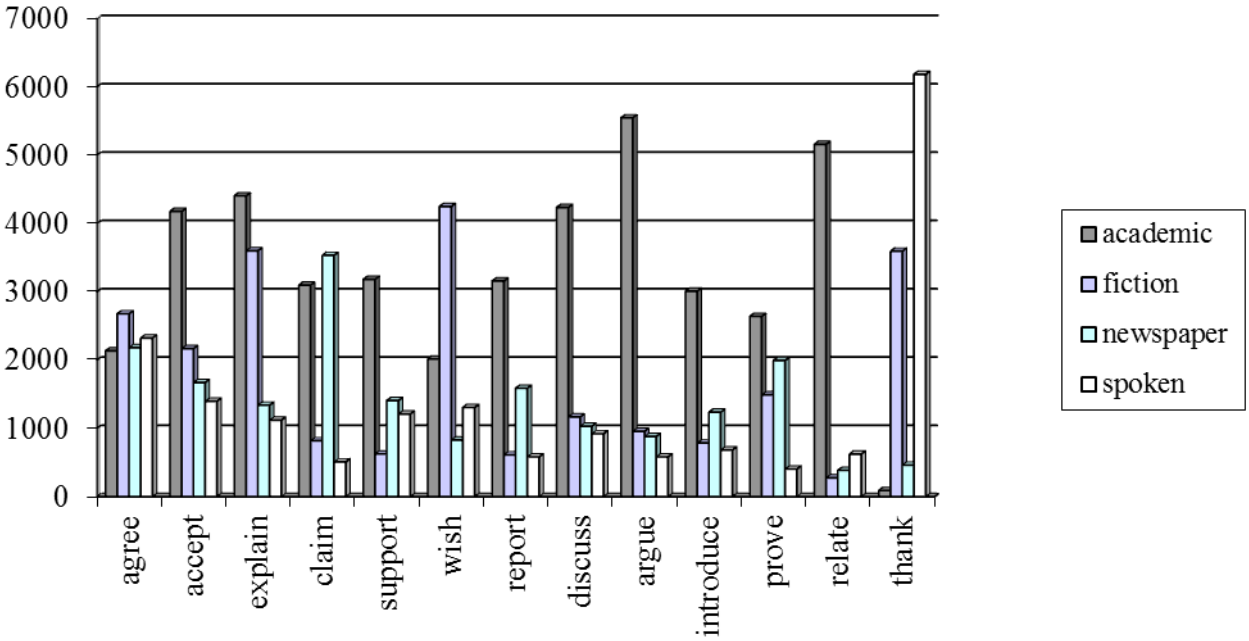

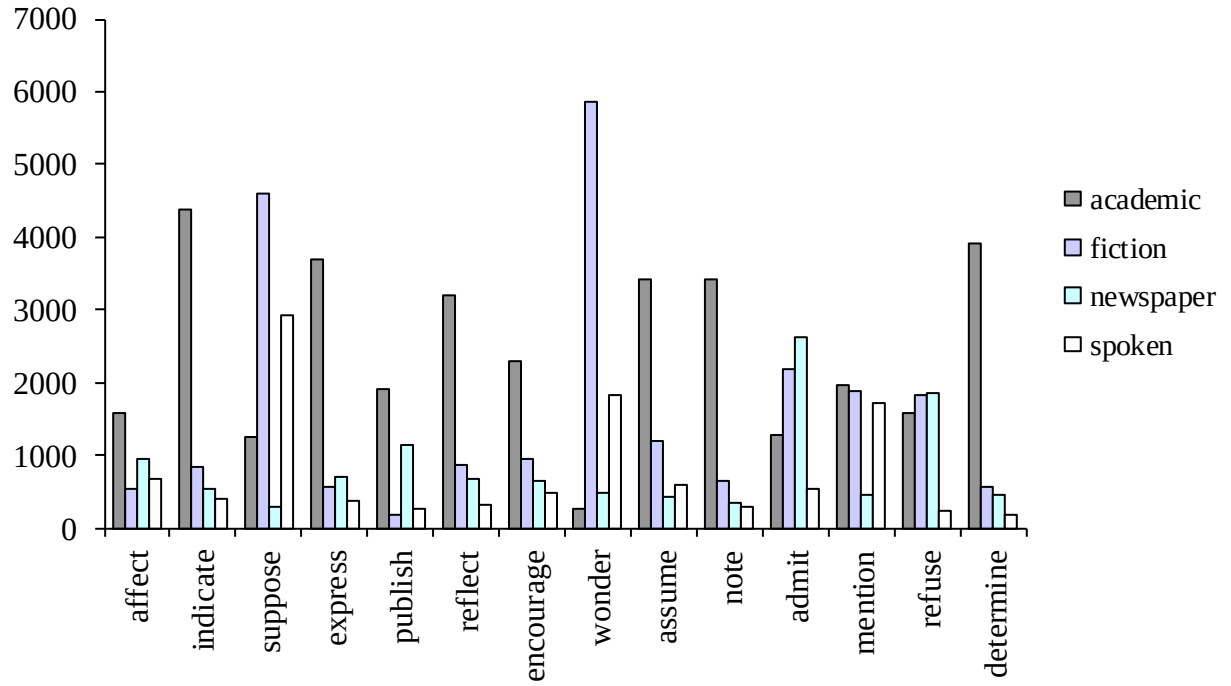
7000
6000
5000
4000
3000
2000
1000
0
affect
indicate
suppose
express
publish
reflect
encourage
wonder
assume
note
admit
mention
refuse
determine
academic
fiction
newspaper
spoken

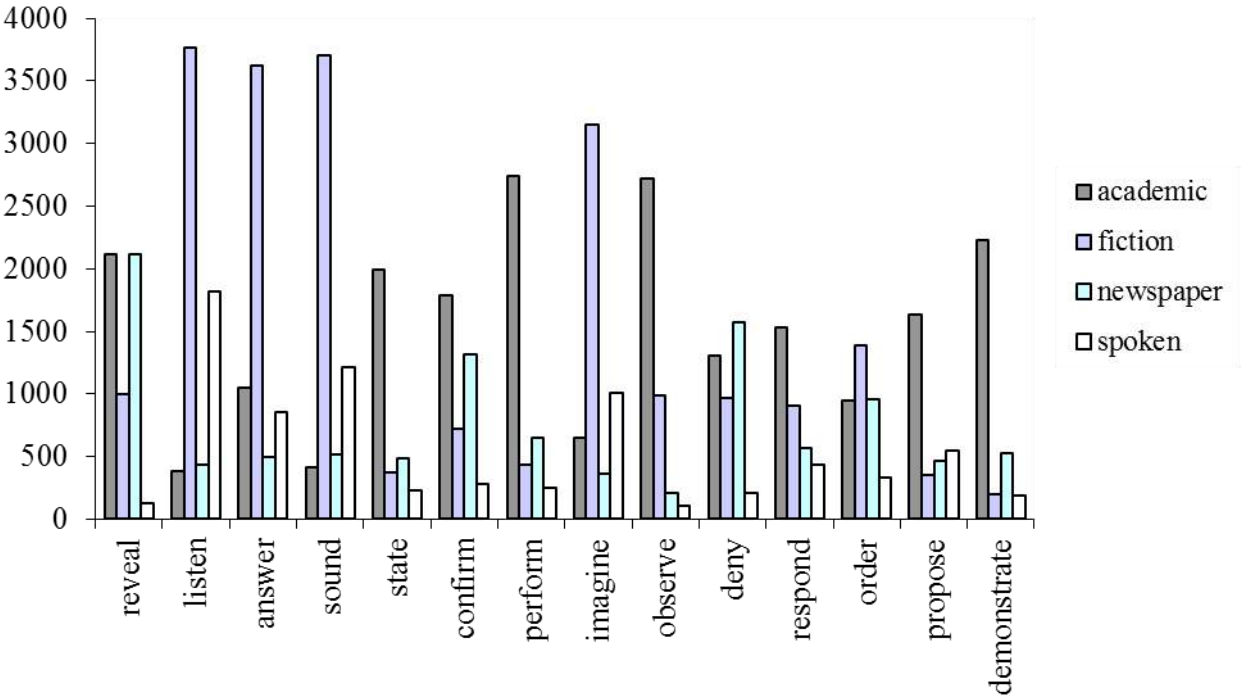
4000
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
reveal
listen
answer
sound
state
confirm
perform
imagine
observe
deny
respond
order
propose
demonstrate
academic
fiction
newspaper
spoken

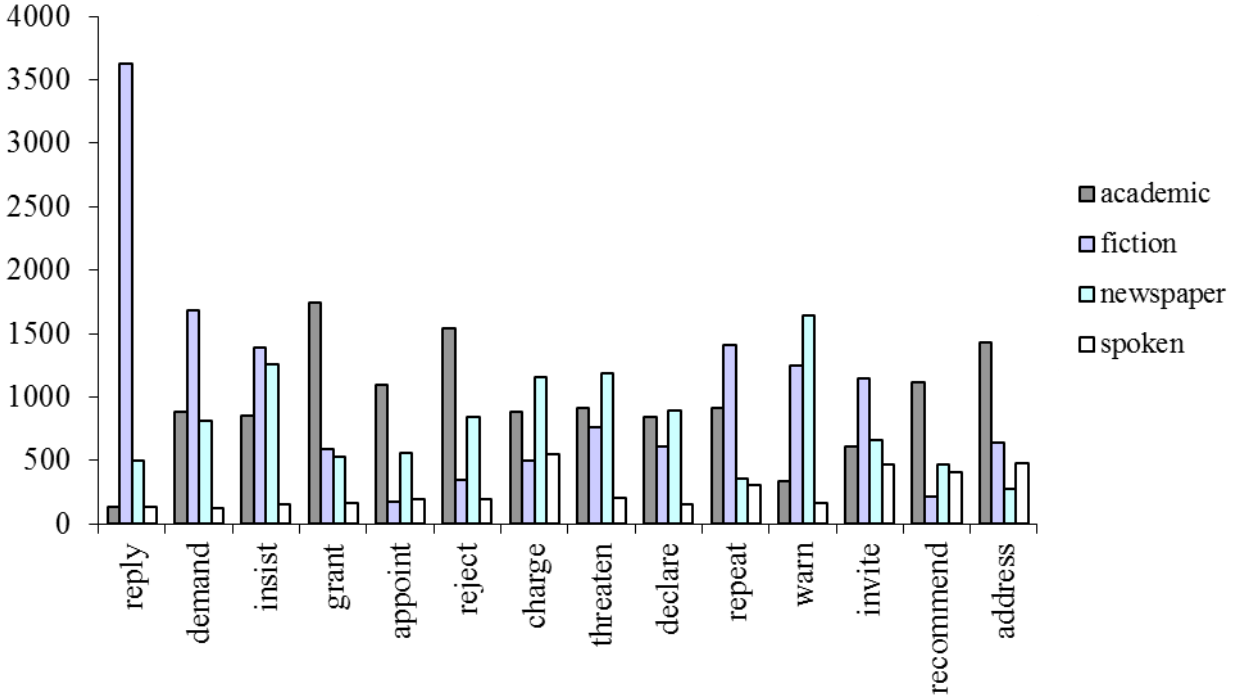
4000
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
reply
demand
insist
grant
appoint
reject
charge
threaten
declare
repeat
warn
invite
recommend
address
academic
fiction
newspaper
spoken

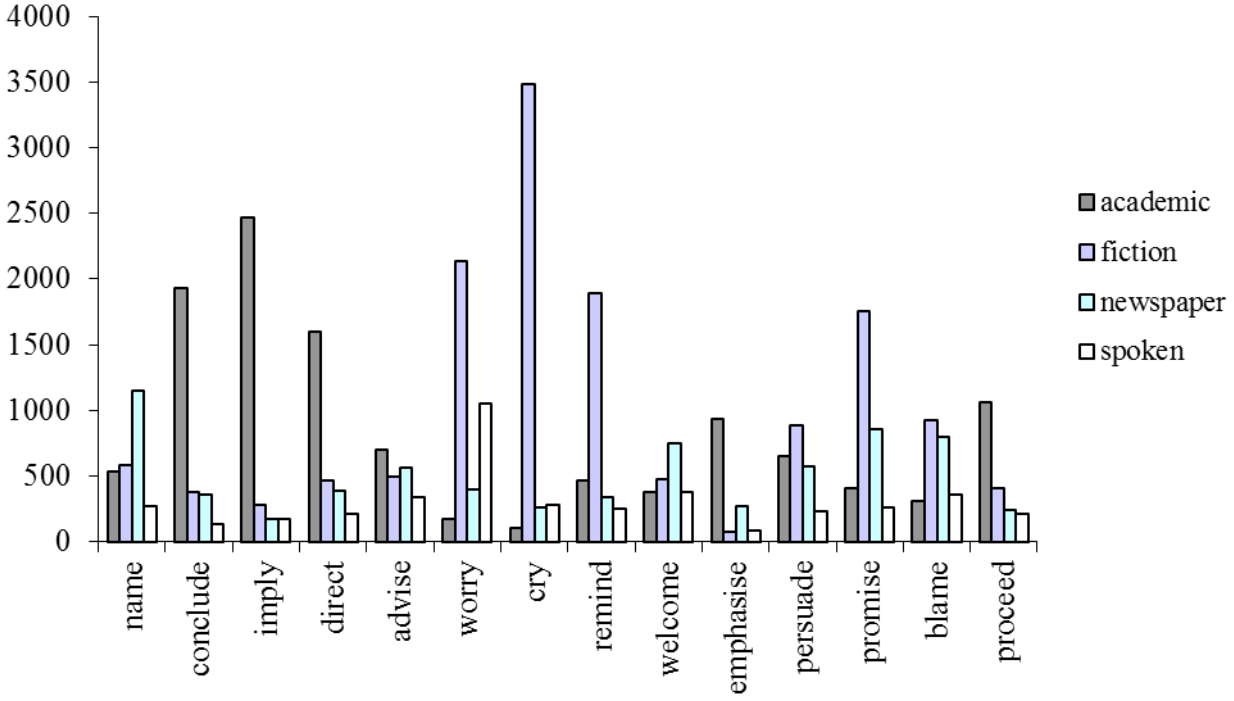
4000
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
name
conclude
imply
direct
advise
worry
cry
remind
welcome
emphasise
persuade
promise
blame
proceed
academic
fiction
newspaper
spoken

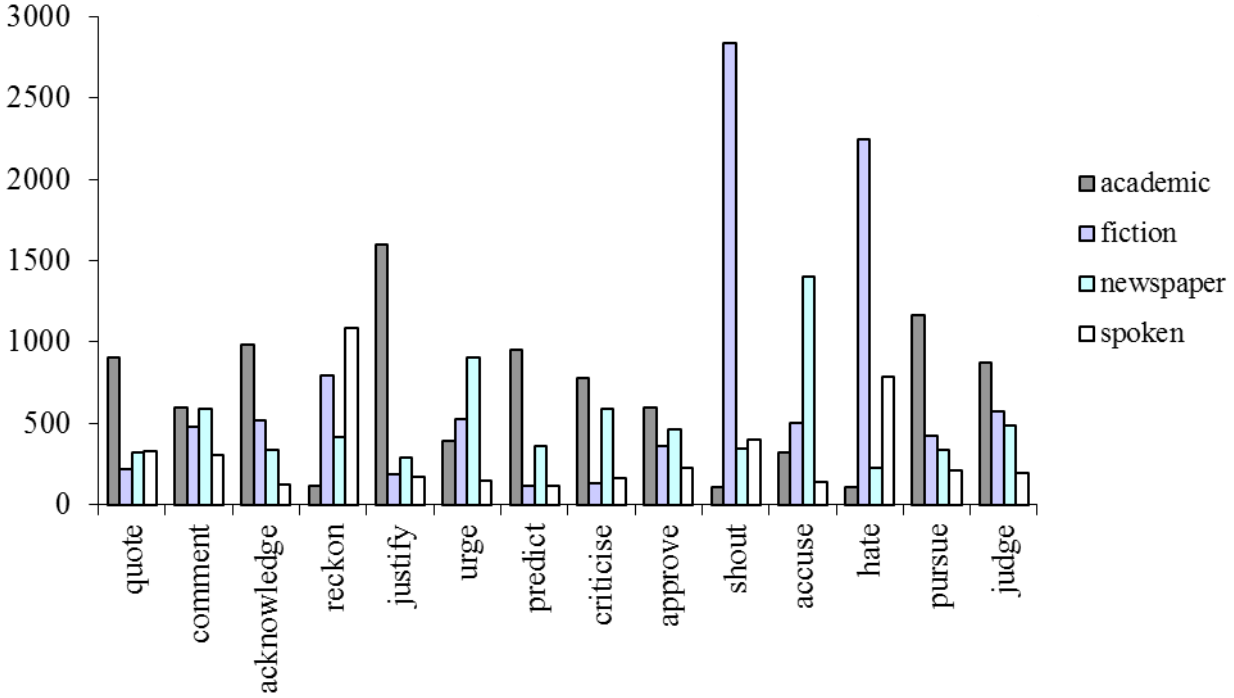
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
quote
comment
acknowledge
reckon
justify
urge
predict
criticise
approve
shout
accuse
hate
pursue
judge
academic
fiction
newspaper
spoken

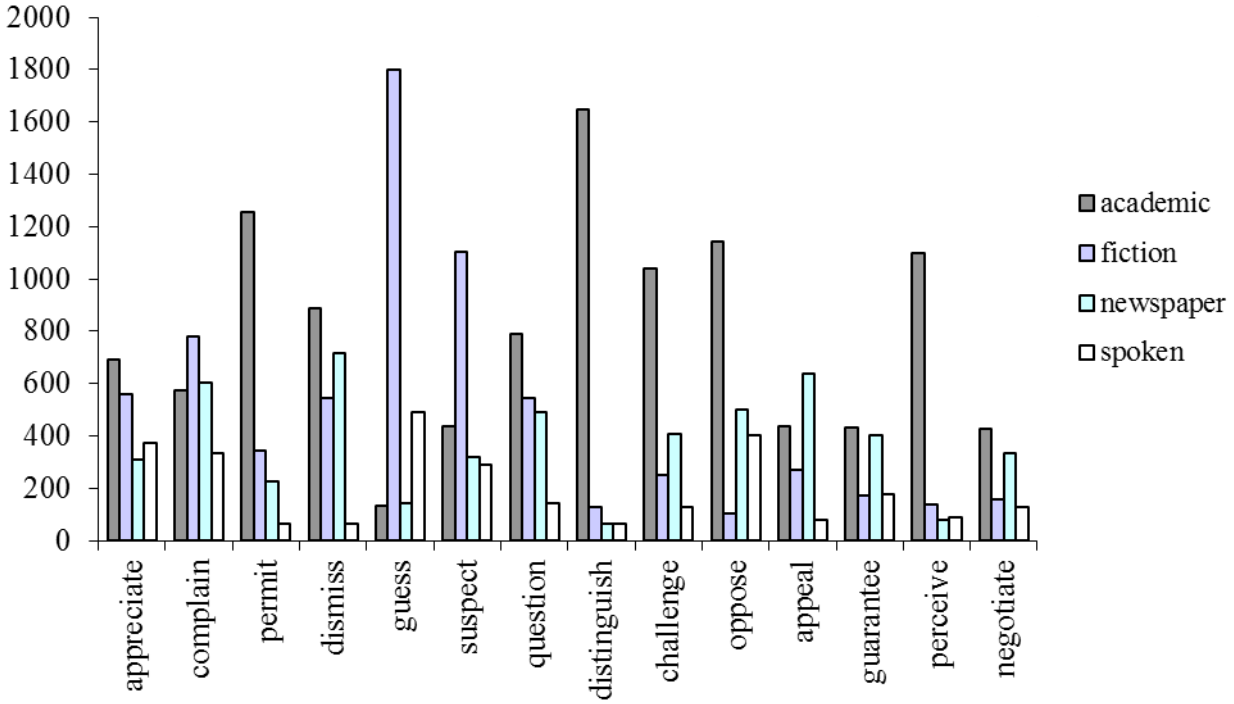
2000
1800
1600
1400
1200
1000
800
600
400
200
0
appreciate
complain
permit
dismiss
guess
suspect
question
distinguish
challenge
oppose
appeal
guarantee
perceive
negotiate
academic
fiction
newspaper
spoken

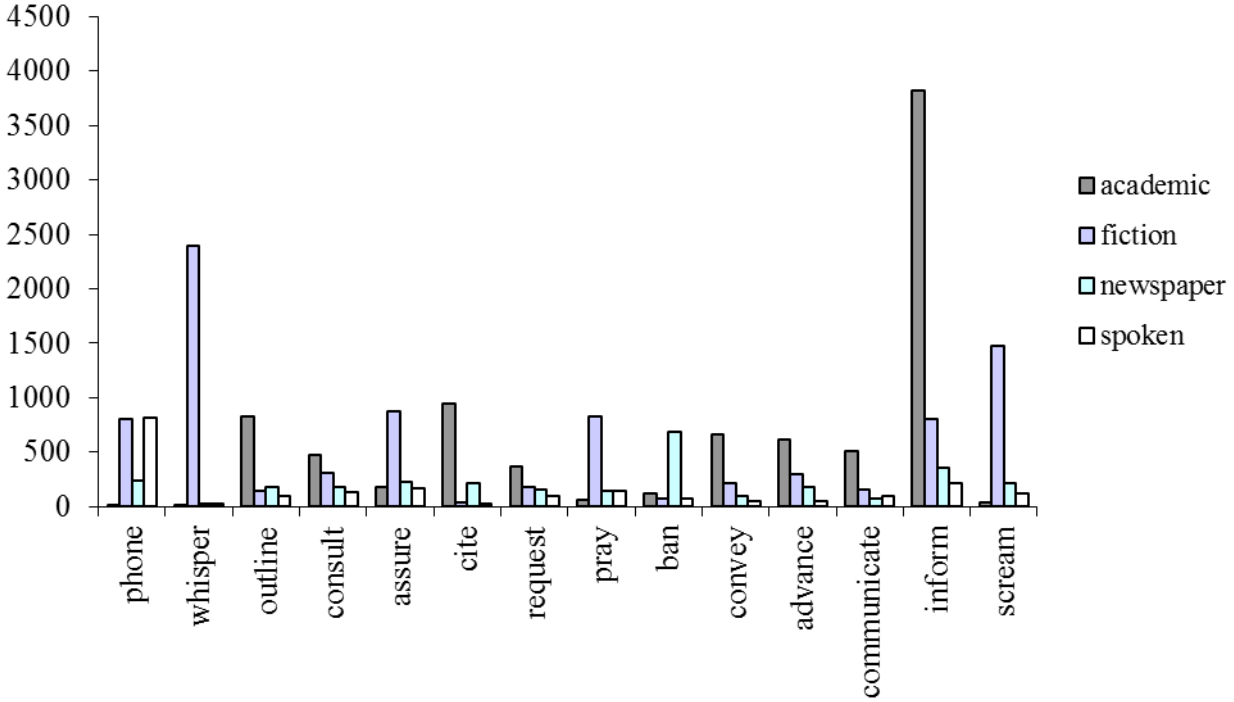
4500
4000
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
phone
whisper
outline
consult
assure
cite
request
pray
ban
convey
advance
communicate
inform
scream
academic
fiction
newspaper
spoken

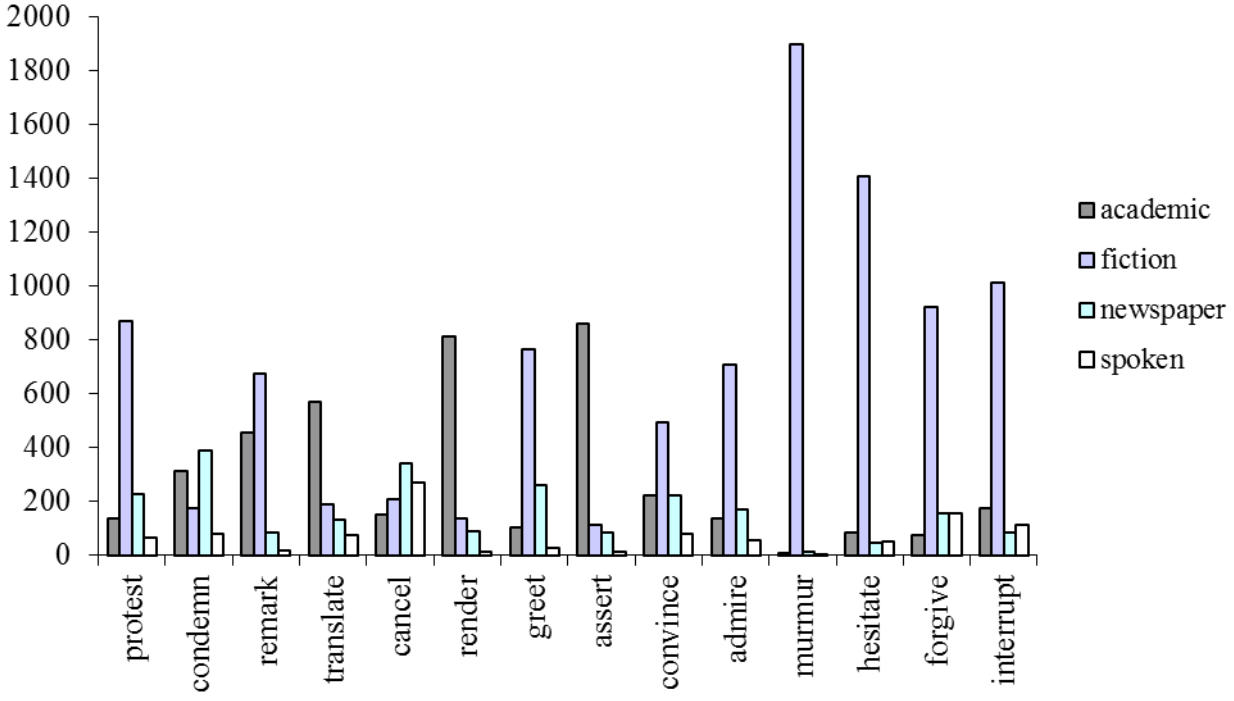
2000
1800
1600
1400
1200
1000
800
600
400
200
0
protest
condemn
remark
translate
cancel
render
greet
assert
convince
admire
murmur
hesitate
forgive
interrupt
academic
fiction
newspaper
spoken

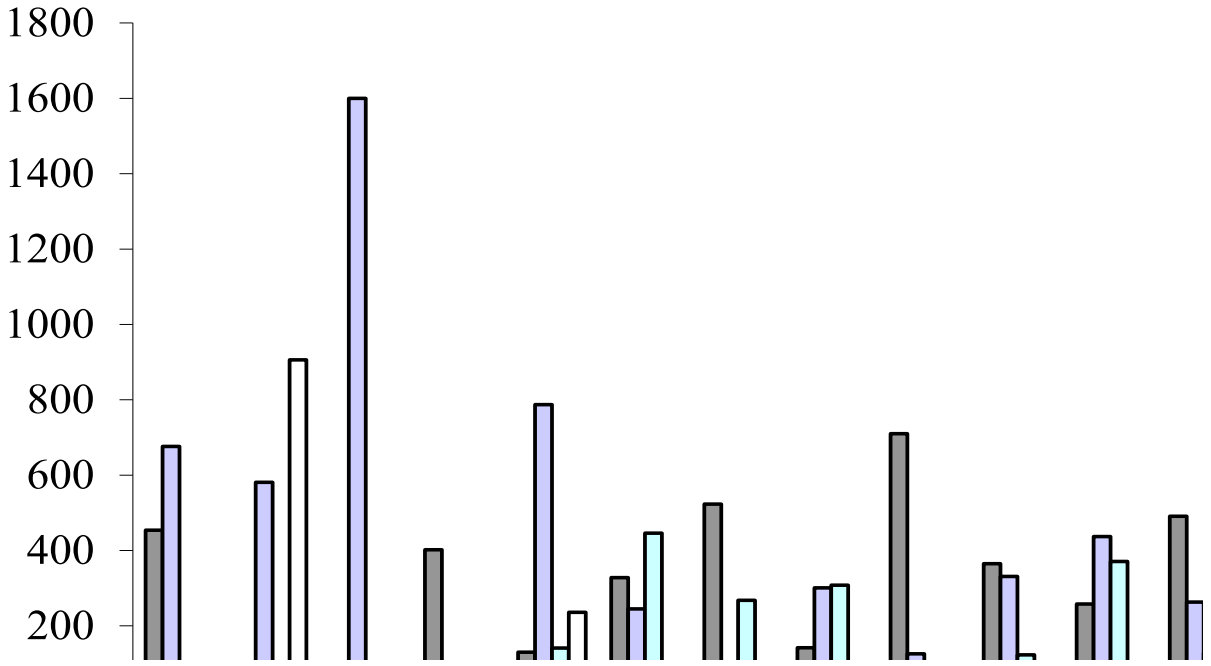
1800
1600
1400
1200
1000
800
600
400
200

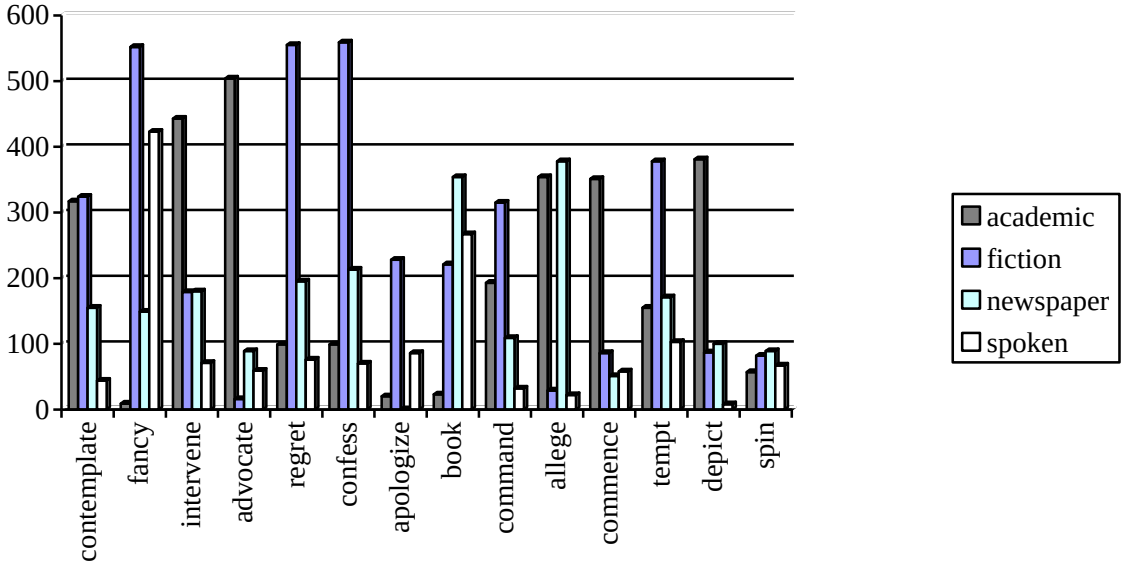
600
500
400
300
200
100
0
contemplate
fancy
intervene
advocate
regret
confess
apologize
book
command
allege
commence
tempt
depict
spin
academic
fiction
newspaper
spoken

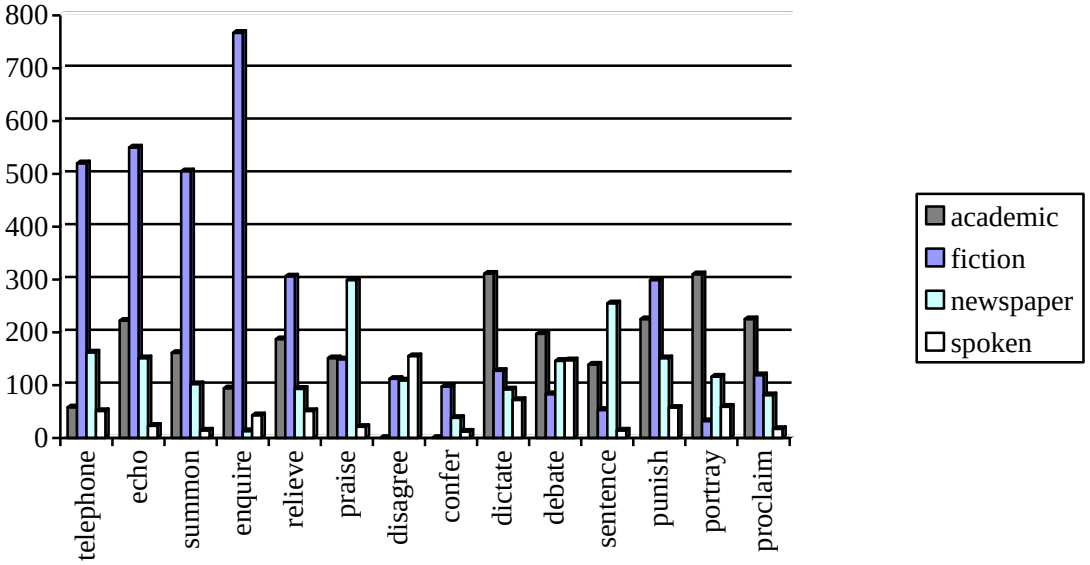
800
700
600
500
400
300
200
100
0
telephone
echo
summon
enquire
relieve
praise
disagree
confer
dictate
debate
sentence
punish
portray
proclaim
academic
fiction
newspaper
spoken

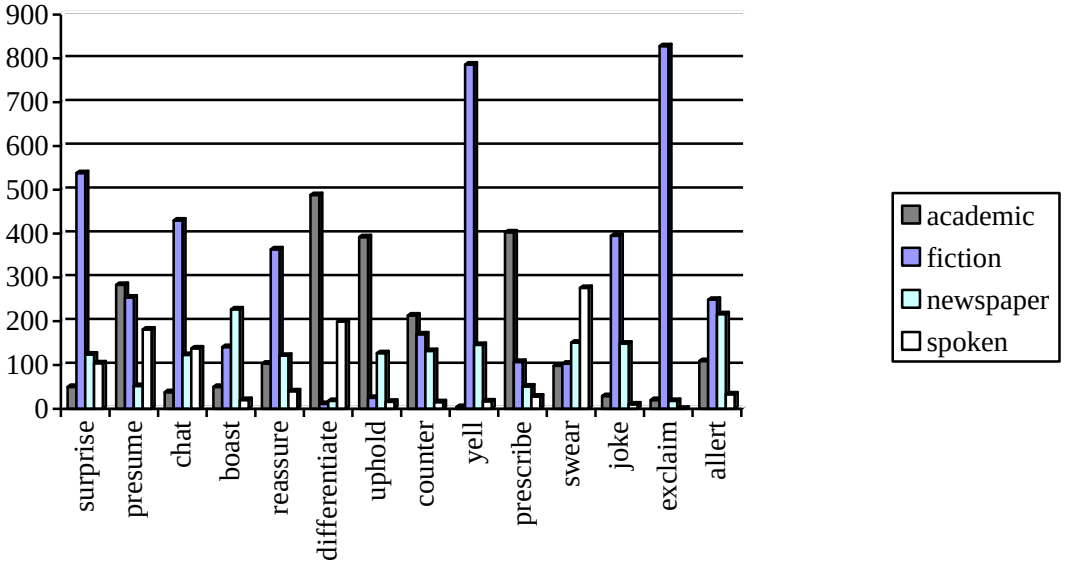
900
800
700
600
500
400
300
200
100
0
surprise
presume
chat
boast
reassure
differentiate
uphold
counter
yell
prescribe
swear
joke
exclaim
allert
academic
fiction
newspaper
spoken

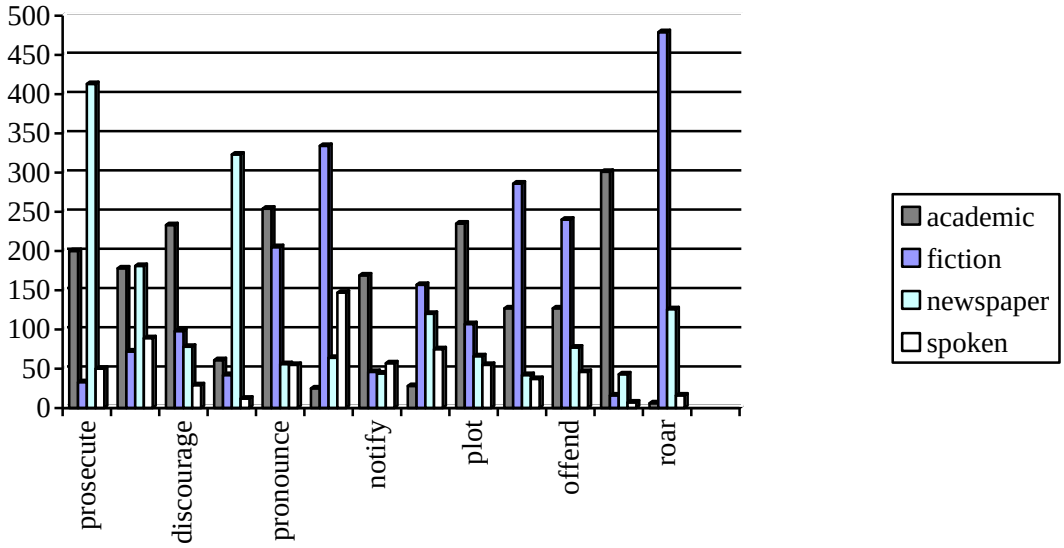
500
450
400
350
300
250
200
150
100
50
0
prosecute
discourage
pronounce
notify
plot
offend
roar
academic
fiction
newspaper
spoken

Додаток Д

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Агапій А., Лукащук М. Дієслова мовлення в англійській та німецькій мовах. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці : Родовід, Вип. 1(14). 2017. С. 27-35. (0,99 д. а.) (Особистий внесок автора: відбір, аналіз та опис англійських КД, що становить 0,49 д. а.).

2. Лукащук М. VMP 2 як засіб визначення структури дискурсу. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 408-409. Чернівці: ЧНУ, 2008. С. 13-22.

3. Лукащук М. Англійські комунікативні дієслова: проблема класифікації. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. № 22, 2016. С. 100-107.

4. Лукащук М. Дистрибуція дієслова “say” у науковому тексті. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* вип. 136. Чернівці: ЧНУ, 2002. С. 71-79.

5. Лукащук М. Когезивна функція дієслів мовлення в різних типах дискурсу. *Науковий вісник ЧНУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 168. Чернівці: ЧНУ, 2003. С. 129-139.

6. Лукащук М. Методика корпусного дослідження англійських комунікативних дієслів. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Вип. 10. № 2. 2015. С. 73-83.

7. Лукащук М. Семантика дієслів мовлення. *Наукові праці Кам’янець-Подільського університету ім. І.Огієнка: Філологічні науки*. Вип. 26. Кам’янець-Подільський: ПП “Медобори-2006”, 2011. С. 192-195.

8. Лукащук М. Синонімія дієслів мовлення у сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*.

Чернівці: Чернівецький національний ун-т імені Юрія Федьковича, 2017. Вип. 5 (14). С. 35-50.

9. Lukashchuk, M. Comment Clauses in the Communicative Act. *Науковий вісник ЧДУ, Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 41 (6). Чернівці: ЧДУ, 1998. С. 167-171.

10. Lukashchuk, M. Communication Verbs in Different Registers of Discourse. *Науковий вісник Чернівецького університету*. *Германська філологія: Збірник наук. праць.* Вип. 71. Чернівці: ЧДУ, 2000. С. 31-38.

11. Lukashchuk, M. Discourse Features of Verba Dicendi. *Науковий вісник Чернівецького університету*. *Германська філологія: Збірник наук. праць*. Вип. 12 (3). Чернівці: ЧДУ, 1997. С. 132-138.

Наукові праці у періодичних виданнях інших держав:

12. Лукащук М. Роль комунікативних дієслів як когезивних елементів у різних стилях сучасної англійської мови. *Nauka i studia*. Przemysl, 2017. №15 (195). С. 10-18.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

13. Лукащук М. Вираження оцінки дієсловами мовлення в дискурсі. *Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції "Загальні питання філології".* Том ІІ. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 18-19 березня 2004 р. С. 117-119.

14. Лукащук М. Корпусний підхід до вивчення мови як метод дослідження у лінгвістиці. *Матеріали конференції "Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етап": Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*: м. Львів, 25-26 квітня 2014 р. Львів: Логос, 2014. С. 114-116.

15. Лукащук М. Співвідношення мовної і мовленнєвої компетенції. *Іноземні мови сьогодні і завтра: тези до науково-практичної конференції*. Тернопіль, 1999. С. 37-38.

16. Лукащук М. Центр і периферія лексико-семантичного поля дієслів мовлення. *Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес. Матеріали Міжнародної наукової конференції* 24-25 листопада 2004 р. Чернівці: Рута. С. 165-166.

17. Lukashchuk, M. The Principles of Collocations Selections for Teaching English at Different Levels. *"Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів": Матеріали міжнародної науково-практичної конференції:* м. Львів, 13-14 листопада 2015 р. Львів: Логос, 2015. С. 115-117.

18. Mykhailenko, V., Lukashchuk, M. Shifts in the Semantics of English Matrix Verbs. *Лінгво-методичні аспекти викладання іноземних мов: Збірник статей та доповідей Міжвузівської науково-практичної конференції*. Івано-Франківськ, 15-17 вересня 1997 р. Коломия: Вік, 1997. С. 102-104. (0,16 д. а.) (Особистий внесок автора: аналіз перформативних англійських КД у діахронії, що становить 0,08 д. а.).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

19. Лукащук М. Інвентаризація дієслів мовлення в англійській мові. *Буковинський журнал*. № 3, 2011. С. 252-259.

20. Lukashchuk, M. Grammatical Patterns of the Communication Verb to Say in English: Corpus-Driven Study. *Theoretical and Practical Problems of Language Tools Transformation in the Context of the Accelerated Development of Public Relations*. Philology. London: IASHE. 2016. P. 15-18.

21. Lukashchuk, M. Ways of Rendering *Verba Dicendi* from the Source Text into the Target Text. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Вип. 15 (4). Германська філологія: Збірник наук. праць. Чернівці: ЧДУ, 1997. С. 48-54.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

- Міжвузівська науково-практична конференція «Лінгво-методичні аспекти викладання іноземних мов» (Івано-Франківськ, Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника, 15-17 вер. 1997 р.; очна форма участи).
- IV всеукраїнська наукова конференція «Нові підходи до філології у вищій школі» (Запоріжжя, Запорізький державний університет, 14-18 вер. 1998 р.; очна форма участи).
- V національна конференція TESOL Ukraine “Language Teaching: Classroom, Lab and Beyond” (Львів, TESOL Ukraine, 25-26 січ. 1999 р.; очна форма участи).
- Науково-практична конференція «Іноземні мови сьогодні і завтра» (Тернопіль, Тернопільський державний педагогічний університет, 1999 р.; очна форма участи).
- І Міжнародна науково-практична конференція “Загальні питання філології” (Дніпродзержинськ, Дніпродзержинський державний технічний університет, 18-19 бер. 2004 р.; очна форма участи).
- Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес» (Чернівці, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 24-25 лист., 2004 р.; очна форма участи).
- Міжнародна наукова конференція «Стан та перспективи лінгвістики фахових мов та термінознавства в Україні» (Чернівці, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 7-8 жов. 2011 р.; очна форма участи).
- Міжнародна науково-практична конференція “Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі” (Львів, Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 25-26 квіт. 2014 р.; заочна форма участи).
- 53 Центрально-слов’янська конференція університету штату Сент-Луїс (м. Сент-Луїс, штат Міссурі, США, 7-9 лист. 2014 р.; очна форма участи).

- Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми германської філології та прикладної лінгвістики в Україні» (Чернівці, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 24-25 квіт. 2015 р.; очна форма участи).
- Міжнародна науково-практична конференція “Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів” (Львів, Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 13-14 лист. 2015 р.; заочна форма участи).
- Наукова конференція «Актуальні проблеми германської філології та перекладу» (Чернівці, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 4-5 трав. 2017 р.; очна форма участи).
- Спільна конференція кафедр англійської мови ЧНУ та Яського університету (Румунія) “Embracing Linguistic and Cultural Diversity Through English” (Яси-Чернівці, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Яський університет (Румунія), 12-14 жовт. 2017 р.; очна форма участи).